

Florentina Sâmihăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman

limba
și literatura română

clasa a V-a



Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale.

Acest manual a fost realizat în conformitate cu *Programa școlară pentru disciplina LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, clasele a V-a – a VIII-a*, aprobată prin O.M. nr. 3393/28.02.2017.

Numărul de telefon european de asistență pentru copii: 116.111

Florentina Sâmihăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman

**limba
și literatura română**

clasa a V-a



Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației Naționale prin ordinul de ministru nr. 5267/03.10.2017.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2017 – 2018.

Inspectoratul Școlar
Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

prof. univ. dr. Ioana Pârvulescu, Facultatea de Litere, Universitatea din București
prof. univ. dr. Rodica Zafiu, Facultatea de Litere, Universitatea din București
prof. gradul I Horia Corcheș, Colegiul Național „George Barițiu” Cluj-Napoca

Contribuție autori:

Florentina Sâmișăian – U II: *Lectură, Interculturalitate, Proiect, Comunicare orală, Redactare*; U III: *Lectură, Interculturalitate, Proiect, Comunicare orală, Redactare*; U IV: *Comunicare orală, Redactare*
Sofia Dobra – *Recapitulare inițială*; U II: *Limbă română*; U III: *Limbă română*; U IV: *Lectură, Interculturalitate, Limbă română*
Monica Halaszi – U I (integral); U VI: *Lectură, Proiect; Recapitulare finală*
Anca Davidoiu-Roman – U V (integral); U VI: *Interculturalitate, Comunicare orală, Limbă română, Redactare*

Coordonator editorial: Roxana Jeler

Redactor: Mădălina Vălcu

Corector: Theodor Zamfir

Ilustrații: Cristina Dandu

Tehnoredactor: Vasile Ardeleanu

Copertă: Alexandru Daș

Credite foto: Dreamstime, Wikimedia Commons

Activități digitale interactive și platformă e-learning:

Learn Forward Ltd. Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrări și procesare sunet: ML Systems Consulting

Actori: Camelia Pintilie, Mircea Dragoman

Credite video: Dreamstime

Animații: Alexandru Daș, Cristina Dandu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Limba și literatura română: clasa a V-a / Florentina Sâmișăian, Sofia

Dobra, Monica Halaszi, Anca Davidoiu-Roman; il. de Cristina Dandu. –

București: Art, 2017

ISBN 978-606-710-493-6

I. Sâmișăian, Florentina

II. Dobra, Sofia

III. Halaszi, Monica

IV. Davidoiu-Roman, Anca

V. Dandu, Cristina (il.)

811.135.1

821.135.1.09

Grupul Editorial ART

C.P. 4, O.P. 83, cod 062650, sector 6, București

tel.: (021) 224 01 30, 0744 300 870, 0721 213 576, 0784 594 626; fax: (021) 369 31 99

Comenzi online: www.editura-art.ro



Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Ghid de utilizare a manualului

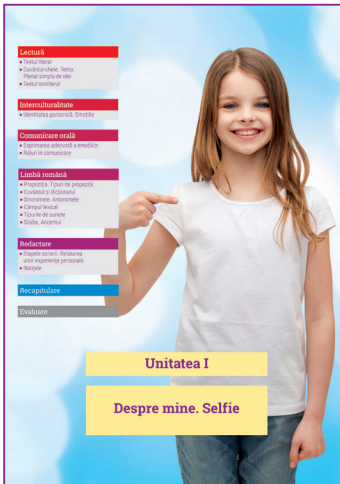
**Manualul cuprinde:
Varianta tipărită**



**Varianta digitală
(similară cu cea tipărită,
care cuprinde, în plus,
aproape 200 de AMII,
activități multimedia
interactive de învățare)**

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia copiii să înțeleagă că a ști să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei, dar și să fie performanți la orice altă disciplină școlară. Am dorit ca manualul nostru să le poată stârni elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât elevii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant traseu de cunoaștere



Structura unității de învățare: O abordare integrată a temelor

Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
<ul style="list-style-type: none"> ■ texte de bază, literare și nonliterare, semnate de Ioana Pârdulescu, I.L. Caragiale, Ana Blandiana, Florin Bican, Petre Ispirescu ■ texte auxiliare, semnate de Lucian Blaga, Simona Popescu, Tudor Arghezi, Mihai Eminescu (Noi pagini – alte idei) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ temele propuse în programă ■ proiecte individuale și de grup 	<ul style="list-style-type: none"> ■ strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale



Structura lecției: Un parcurs de învățare coerent și eficient

Pentru început	Explorare	Repere
<p>Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate</p>	<p>Rubrică ce cuprinde discutarea textelor sau exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire</p>	<p>Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în Explorare</p>

Ghid de utilizare a manualului

Parcursul acestui manual este gândit ca un traseu de cunoaștere, propunând o călătorie prin universul familiar al copiilor și o explorare a acestuia cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. O călătorie care începe din interior, cu explorarea emoțiilor (*Selfie. Despre mine*), și care continuă afară, cu jocurile specifice vârstei (*De-a ce mă joc*), în universul apropiat al casei și al străzii (*Pe strada mea*). Apoi, elevii se vor întâlni cu eroi-modele de comportament (*Vreau să salvez lumea*) și vor explora lumi imaginare (*Călătoresc prin basme*) sau vor face palpitate călătoriile înapoi în timp, pentru a cunoaște trecutul (*Din carte spre departe*).

AMII static, de ascultare activă și observare dirijată a unei imagini semnificative



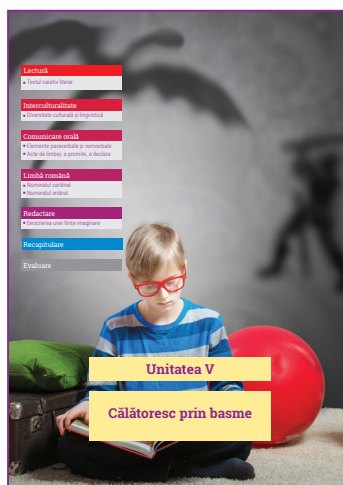
Activitate animată (filmuleț sau scurtă animație)



Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat



În 6 unități de învățare



din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română	Redactare	Recapitulare	Evaluare
<ul style="list-style-type: none"> noțiuni de limbă <i>Istoria cuvintelor</i> <i>Normă și abatere</i> 	<ul style="list-style-type: none"> etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte 	<ul style="list-style-type: none"> folosirea achizițiilor dobândite în unitatea de învățare în contexte noi 	<ul style="list-style-type: none"> teste la final de unitate miniteste de parcurs metode complementare (proiect, investigație, portofoliu, autoevaluare)

În 7 pași didactici

Aplicații sau Exerciții

Rubrici care propun numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse

Interpretare/Reflecții

Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului/ secvență care solicită reflecții asupra celor învățate

Deschideri sau Provocări

Secvențe care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă

Evaluare/Autoevaluare/ Portofoliu


Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor

Recapitulare inițială	8 – 10		
Unitatea de învățare și competențele specifice	Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
Unitatea I Despre mine. Selfie 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.3, 4.2, 4.3, 5.1.	L1. Textul literar. <i>Prietenul meu de Ioana Pârvulescu</i> / 12 L2. Trăsături ale textului literar (actualizare) / 15 L3. Cuvântul-cheie. Tema. Planul simplu de idei / 17 L4. Semnificațiile textului / 18 L5. Textul nonliterar / 19 L6. Noi pagini – alte idei / 20	L7. Identitatea personală. Emoțiile / 22	L8. Exprimarea adecvată a emoțiilor. Roluri în comunicare / 24
Recapitulare și evaluare 42 – 44			
Unitatea II De-a ce mă joc 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.5, 3.3, 3.4, 4.1, 4.4, 5.1.	L1. Textul narativ literar. <i>Vizită... de I.L. Caragiale</i> / 46 L2. Timp, spațiu și acțiune / 49 L3. Planul dezvoltat de idei / 51 L4. Personajele / 52 L5. Semnificațiile textului / 54 L6. Noi pagini – alte idei / 55	L7. Diversitate culturală: jocuri de ieri și de azi / 57 Proiect individual: Jocuri fără vârstă / 59	L8. Schimburi de replici în dialog / 60 L9. Reguli de acces la cuvânt / 62
Recapitulare și evaluare 80 – 82			
Unitatea III Pe strada mea 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.2, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul descriptiv literar. <i>O stradă cu sentimente de Ana Blandiana</i> / 84 L2. Textul descriptiv literar. Personificarea / 86 L3. Semnificațiile textului / 88 L4. Noi pagini – alte idei / 89 L5. Textul descriptiv nonliterar / 91	L6. Tradiții: sărbătorile de iarnă / 94 Proiect de grup: În așteptarea Crăciunului / 97	L7. Ascultarea activă / 98
Recapitulare și evaluare 110 – 112			
Unitatea IV Vreau să salvez lumea 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.5, 3.4, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1, 5.2.	L1. Textul narativ literar. <i>Tezeu și Minotaurul de Florin Bican</i> / 114 L2. Timp, spațiu și acțiune / 116 L3. Personajele / 118 L4. Semnificațiile textului / 120 L5. Textul explicativ (aplicativ) / 121 L6. Textul multimodal. Comparația / 122 L7. Noi pagini – alte idei / 124	L8. Modele comportamentale eroice de-a lungul timpului / 126	L9. Atitudini comunicative. Acte de limbaj: a întreba, a solicita, a felicita / 128
Recapitulare și evaluare 140 – 142			
Unitatea V Călătoresc prin basme 1.2, 1.3, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2, 4.3, 5.2.	L1. Textul narativ literar. <i>Zâna Munților, basm cules de Petre Ispirescu</i> / 144 L2. Acțiunea. Timpul și spațiul / 148 L3. Personajele / 150 L4. Semnificațiile textului / 152 L5. Noi pagini – alte idei / 153	L6. Diversitate culturală și lingvistică / 156 Proiect de grup: Itinerar multicultural / 158	L7. Elemente paraverbale și nonverbale în prezentarea orală / 161 L8. Acte de limbaj: a promite, a declara / 163
Recapitulare și evaluare 170 – 172			
Unitatea VI Din carte spre departe 1.4, 2.1, 2.4, 2.5, 3.2, 3.4, 4.1, 4.3, 4.5, 5.2.	L1. Textul narativ nonliterar. <i>Jurnal de călătorie</i> / 174 L2. Trăsături ale textului narativ nonliterar / 177 L3. Semnificațiile textului / 178 L4. Noi pagini – alte idei / 180	L5. Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală / 182 L6. Identitate națională / 185 Proiect de grup: Imagini ale domnitorului / 187	L7. Acte de limbaj: a explica, a recomanda, a afirma / 192
Recapitulare și evaluare 200 – 202			
Recapitulare finală	203 – 206		
Recomandări de lectură	207		

Limbă română	Redactare
L9. Propoziția. Tipuri de propoziții / 26 L10. Cuvântul și dicționarul / 28 L11. Sinonimele. Antonimele / 30 L12. Câmpul lexical / 32 L13. Tipurile de sunete / 34 L14. Silaba. Accentul / 36	L15. Etapele scrierii. Relatarea unor experiențe personale / 38 L16. Notițele / 40
L10. Verbul. Predicatul verbal / 64 L11. Modul indicativ. Prezentul / 66 L12. Imperfectul / 68 L13. Verbul auxiliar <i>a avea</i> . Participiul. Perfectul compus / 70 L14. Perfectul simplu și mai-mult-ca-perfectul / 72 L15. Vitorul. Verbe auxiliare <i>a vrea</i> și <i>a fi</i> / 74 L16. Modul imperativ / 76	L17. Textul narativ ficțional / 78
L8. Substantivul / 100 L9. Articolul / 102 L10. Posibilități combinatorii ale substantivului. Prepoziția / 104 L11. Substantivul subiect. Acordul predicatului cu subiectul / 106	L12. Descrierea unui obiect / 108
L10. Pronumele. Pronumele personal / 130 L11. Pronumele personal de politețe / 132 L12. Adjectivul. Articolul demonstrativ / 134 L13. Gradele de comparație ale adjectivului / 136	L14. Descrierea unei persoane. Autoportretul / 138
L9. Numeralul. Numeralul cardinal / 164 L10. Numeralul ordinal. Numeralul – aspecte normative / 166	L11. Descrierea unei ființe imaginare / 168
L8. Enunțul. Tipuri de enunț / 194 L9. Punctuația enunțului / 196	L10. Prezentarea textului: inserarea unor desene, grafice, fotografii, scheme / 198

Competențe generale și specifice

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral
 - 1.1. Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate
 - 1.2. Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite
 - 1.3. Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare
 - 1.4. Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de interlocutor(i)
2. Receptarea textului scris de diverse tipuri
 - 2.1. Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
 - 2.2. Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse
 - 2.3. Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare
 - 2.4. Manifestarea interesului și focalizarea atenției în timpul lecturii unor texte pe teme familiare
 - 2.5. Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire
3. Redactarea textului scris de diverse tipuri
 - 3.1. Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
 - 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme
 - 3.3. Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității
 - 3.4. Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire
4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise
 - 4.1. Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative
 - 4.2. Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative
 - 4.3. Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază
 - 4.4. Respectarea normelor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală
 - 4.5. Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții
5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional
 - 5.1. Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi
 - 5.2. Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice



„Graba strică treaba, nu tăgăduiesc, dar am ajuns ca gheonoaia¹ din desenele animate ori ca gânsacul cel gras și gureș, îngrijorat. Nu mi-am păzit grădina și uite, gătelile ei gingașe le-nghit gura toamnei și gerul. Gologani² de aur sunt frunzele, gătejile³ sunt firele ploii. Gata, glasurile verii s-au dus, vântul gonește peste garduri și peste gherghinele⁴ din ghivece. E toamnă. Dezlegăm ghicitori, golim gutuile galbene și prunii de prunele gâtlane⁵. Toamna golește copilăria de copii...”

Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei,
Glasurile toamnei

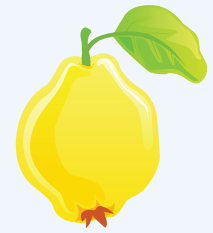
¹ *gheonoaie* (forma literară: *ghionoaiie*) (s.f.) – ciocănitoare.

² *gologan* (s.m.) – (în trecut) monedă de aramă de mică valoare.

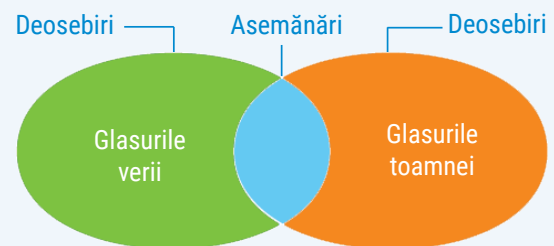
³ *gătej* (s.n.) – creangă subțire și uscată care s-a rupt dintr-un copac și care servește la aprinderea focului; vreasc.

⁴ *gherghină* (s.f.) – plantă cu tulpina înaltă, cu flori mari, de culori și forme variate; dalie.

⁵ *gâtlan* (adj.) – în *prună gâtlană*; varietate de prune alungite la unul dintre capete; prună cu gât.



1. Citește, cu atenție, textul de la pagina 8.
2. De ce eveniment din viața elevilor este legată toamna?
3. Din această toamnă ai profesor sau profesoară de română. Spune-i câte ceva despre tine. Pe o coală de hârtie galbenă în formă de gutuie, scrie-ți numele, ce pasiuni ai și ce aștepti de la orele pe care le veți petrece împreună. Poți lipi și o fotografie cu tine. Prezintă oral „gutuiă” ta și prinde-o într-un pom al clasei tale.
4. Precizează de ce este îngrijorat povestitorul.
5. De ce spune că ar fi trebuit să păzească grădina?
6. Explică felul în care *gura toamnei* și *gerul* au înghițit frumusețile din grădină.
7. Menționează transformările care au loc în natură la venirea toamnei.
8. Unde crezi că se retrag copiii când mănâncă gutui și prune și dezleagă ghicitori?
9. În text, se repetă foarte frecvent litera *g*. La ce te duce cu gândul această repetare, raportându-te și la titlul textului?
10. Alcătuiește un text de 2 – 3 rânduri în care să apară cel mai frecvent litera *o*.
11. Explică sensul ultimei propoziții din textul dat, raportându-te la începerea școlii.
12. Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Desenați diagrama alăturată pe o coală albă și completați-o cu asemănările și deosebirile dintre glasurile verii și glasurile toamnei. Un reprezentant al grupei prezintă planșa voastră în fața clasei.
13. Ce personaje celebre din desenele animate sunt menționate la începutul textului? Scrie-le numele în caiet.
14. Găsește câte un cuvânt cu același sens pentru *gânsac*, *găтели* și *gingaș*.
15. Menționează un alt sens al cuvintelor *vară* și *ghiveci*.
16. Indică un cuvânt cu sens opus și unul cu același sens pentru cuvintele următoare:



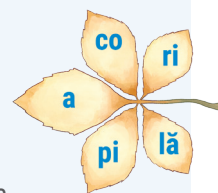
17. Transcrie cuvintele de mai jos în caiet, completându-le cu grupurile de litere învățate.

■ veci	■ citoare	■ răală	■ mănun
■ vo	■ atație	■ îniere	■ ngășie
18. Descoperă cuvintele de mai jos, punând în locul umbrelei unul dintre grupurile de sunete învățate, pronunțate în aceeași silabă.

■ t mnă	■ tr bă	■ pl	■ zi
■ bă t	■ dovl c	■ fl re	■ fer stră
19. Completează cuvintele de mai jos cu literele *î* sau *â*, șterse de picăturile de ploaie.

■ v nt	■ nnorat	■ ngrijorat	■ t r
■ c mp	■ nt lnit	■ nc ntat	■ pl nge

- 20. Intrusul.** Descoperă cuvântul scris greșit în fiecare serie de mai jos.
- ecsepție ■ flexibil ■ mixt ■ text
 - excursie ■ rucsac ■ taxă ■ sacsofon
 - box ■ ecsplucație ■ îmbâcsit ■ lux
- 21.** Menționează numărul de silabe al fiecărui cuvânt de mai jos.
- graba ■ desenele ■ îngrijorat ■ grădina ■ frunzele ■ vântul ■ gonește
- 22.** Găsește cuvântul din text ascuns în frunza de castan, unind toate silabele scrise pe aceasta.
- 23.** Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele următoare, extrase din text: *strică, gățeli, gingașe, firele, garduri, galbene, prunii, golim.*
- 24.** Indică timpul, persoana și numărul următoarelor verbe: *am ajuns, am păzit, gonește, dezlegăm.*
- 25.** Completează cu ortogramele *va/v-a* propozițiile date.
- Pruna ... cădea de pe creangă.
 - Vântul ... ciufulit părul.
 - Toamna ... adus iar la școală.
 - Orice copil ... învăța multe în acest an școlar.
- 26.** Menționează genul și numărul următoarelor substantive din textul dat: *gânsacul, grădina, gologanii, firele, glasuri, garduri, ghicitori, prunii.*
- 27.** Transcrie propoziția de mai jos, făcând acordul adjectivelor dintre paranteze cu substantivele determinate. Frunzele (*îngălbenit*) cad pe firele (*înalt*) de iarbă (*acoperit*) de brumă (*rece*) și (*alb*).
- 28.** Înlocuiește cu pronume personale substantivele scrise italic în propozițiile de mai jos.
- Dana* culege gutuile din pom.
 - Cristina și Carmen* adună prunele căzute.
 - Băieții* spun ghicitori.
 - Alexandru* răspunde cel mai bine.
- 29.** Scrie, după dictare, textul de mai jos.
- Vara s-a dus și zilele vacanței mari s-au terminat. Ploaia n-a mai încetat de trei zile. Zglobiții copii n-au mai ieșit la joacă. Soarele va apărea însă pe cer și vremea va fi iar frumoasă.
- 30.** Redactează o carte poștală către bunicii tăi, prin care să-i anunți că ai început clasa a V-a și ai făcut cunoștință cu profesorii tăi.
- Verifică-te, pe baza următoarelor criterii:
- conținutul este în acord cu cerința dată;
 - exprimarea este clară și corectă din punct de vedere gramatical;
 - adresa este notată corect, în partea dreaptă;
 - este menționată data;
 - există formulă de încheiere;
 - este prezentă semnătura (prenumele).



Autoevaluare

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Am reușit să rezolv ... exerciții dintre cele 30.
- Cele mai ușoare exerciții mi s-au părut
- Am avut dificultăți în rezolvarea exercițiilor



Lectură

- Textul literar
- Cuvântul-cheie. Tema. Planul simplu de idei
- Textul nonliterar

Interculturalitate

- Identitatea personală. Emoțiile

Comunicare orală

- Exprimarea adecvată a emoțiilor
- Roluri în comunicare

Limbă română

- Propoziția. Tipuri de propoziții
- Cuvântul și dicționarul
- Sinonimele. Antonimele
- Câmpul lexical
- Tipurile de sunete
- Silaba. Accentul

Redactare

- Etapele scrierii. Relatarea unor experiențe personale
- Notițele

Recapitulare

Evaluare



Unitatea I

Despre mine. Selfie

Lecția 1. Textul literar



Pentru început

1. Unele cuvinte pe care le folosești există de mult timp, altele, în schimb, sunt noi sau foarte noi. De exemplu, *selfie*. În 2013, dicționarele Oxford, faimoase în toată lumea, au declarat că *selfie* este cuvântul anului. Tu cât de des folosești acest termen?
2. Imaginile de mai jos surprind persoane care își fac selfie-uri. De ce crezi că au ales copiii din imagini să facă aceste fotografii ori să apară în ele?



3. Ai vreun selfie cu unul dintre prietenii tăi? Amintește-ți când și de ce ai făcut fotografia și prezintă oral ce ai simțit în acel moment.
4. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

IOANA PÂRVULESCU (n. 1960)



Este scriitoare, publicistă, traducătoare și predă literatură română la Facultatea de Litere din București.

A scris cărți despre epoci trecute în care i-ar fi plăcut să trăiască, despre personaje feminine din literatura română sau despre opera lui I.L. Caragiale. De asemenea, a scris poezie și romane.

Cel mai recent roman al său, intitulat *Inocenții*, are ca personaj principal o fetiță care descoperă lumea cu nescârșită mirare. Ioana Pârvulescu este prezentă cu texte și în câteva antologii dedicate copiilor. Povestirea *Prietenul meu* este un text inedit.

Text de bază

Prietenul meu

de Ioana Pârvulescu

Nu știi dacă ați observat și voi: e câte o zi care pornește prost și-apoi te zgâlțâie întruna, ca o mașină condusă de un șofer începător pe un drum cu gropi. Așa a fost marțea în care urma să dăm teza la matematică. Prima teză din viața mea. Nu-mi făceam griji, pentru că – nu vreau să mă credeți un lăudăros – sunt cel mai bun din clasă la matematică. Ia întrebați-mă care e suma dintre produsul și câtul numerelor 27 și 9 și vă spun într-o clipă. Am deja rezultatul. Dar mai bine vă las pe voi să socotiți, ca să vă mai antrenați pentru teza voastră, dacă sunteți cumva tot într-a V-a.

În schimb, la română am mereu probleme. Bunica le repetă adesea vecinilor noștri: „Bogdan – ăsta sunt eu – e foarte bun la matematică, iar Claudia la română.” Claudia e sora mea și e într-a VIII-a. E genul de fată care vorbește cu florile, cu păsările, chiar cu norii, dar e cam neîndemânatică atunci când are de-a face cu oamenii. Eu n-am vorbit niciodată cu vreo floare, ce să mai spun de norii cei schimbători, în care soră-mea vede fel de fel de ciudățenii: cai de mare, canguri, farfurii zburătoare cu extraterestri cu tot. În rest, semănăm bine, avem ochi verzi, gene lungi (gene de fată, cum mi se spune mereu), păr castaniu ondulat, doar că eu am o șuviță pe frunte, pe când ea are părul dat pe spate și prins într-o coadă cu elastice în culori fosforescente. Claudia n-are niciodată probleme cu literatura, i se pare o joacă, așa că uneori o rog pe ea să-mi facă tema, că nu i-ar lua mai mult de zece minute. Până acum n-am reușit s-o conving nici măcar o dată, habar n-am de ce.

Tocmai pentru ziua aceea de marți, aveam de făcut o compunere cu titlul „Prietenul meu cel mai bun”. Profesorii de română dau mereu teme despre prieteni și prietenie. Oare de ce? Mi-am făcut singur-singurel compunerea, care mi-a ieșit cam scurtă, mai exact de trei fraze, și cam seacă, dacă înțelegeți ce vreau să spun, însă apoi mi-a venit o idee genială. Adică așa mi se părea mie, că e o idee genială, deși Claudia a spus îngrozită:

— E o nebunie, nu cumva să îndrăznești!

Dar eu – vă rog să nu mă credeți iarăși lăudăros – sunt îndrăzneț, pe când Claudia, cum spune și tata, e cam fricoasă. Am preferat să n-o iau în seamă.

Cum spuneam, ghinioanele au început din zori: m-am trezit mai târziu decât oricând și apoi mi-am căutat zece minute ochelarii, pe care mereu îi las pe unde se nimerește. Ei, da, am ochelari, sper că nu vă deranjează asta, toată lumea îmi spune că-mi stau bine. Ca să nu întârzi, n-am mai mâncat și am luat-o la fugă în viteza a patra. Afară ploua teribil, ceea ce complica planul meu despre care o să aflați un pic mai târziu. Știu că vă pun răbdarea la încercare, dar profesorii noștri spun mereu că răbdarea e o calitate esențială în viață și că trebuie să ne-o educăm de mici. Eram la un stop, la trecerea de pietoni. Un șofer care probabil că nu-și educase îndeajuns răbdarea în copilărie a țâșnit ca din pușcă, iar apa din rigolă¹ m-a

superficial, n-au ochi și ochelari cu care să-ți vadă și sufletul. Mi-am pus cu mare grijă rucsacul în bancă și, din fericire, nu s-a uitat nimeni la el. Deocamdată planul meu mergea bine.

A început prima oră, de istorie, după care urma româna, apoi matematica. Nimeni nu putea fi atent, clasa foșnea și fremăta ca o pădure când se apropie furtuna. Doamna profesoară era oricum destul de necăjită că răspundeam anapoda, dar abia când s-a întors spre tablă, ca să scrie, s-a petrecut nenorocirea: banca cea mai apropiată de ușă, pe care o împart cu prietenul meu Adi, a început să latre. Doamna s-a întors și ne-a fulgerat pe amândoi cu privirea. Nu știu de ce i s-a părut că vinovatul e Adi.

— Popescu Adrian, a spus ea, de când ai înlocuit vorbirea articulată cu lătratul? Ieși, te rog, din clasă, până îți trece.



stropit de sus până jos, de arătam ca un personaj din filmul *101 dalmațieni*. Așa am ajuns la școală, unde toată lumea vorbea despre teză, iar pe mine colegii mă invidiau că n-am emoții. Nu știa nimeni că aveam și eu temerile mele, cred că mai mari decât ale lor, iar acestea erau legate de ora de română și de ideea mea genială. Dar așa sunt de obicei oamenii, te judecă

¹ rigolă (s.f.) – șanț mic de-a lungul străzii, între carosabil și trotuar.

Toată clasa (mai puțin eu) a izbucnit într-un râs nebunesc. Spaimetele legate de teză se descătușau acum și se topeau în râsul colegilor mei. Adi, pe care încă din ajun îl pusesem la curent cu planul meu, s-a făcut mai întâi roșu ca focul, apoi alb ca zăpada. Aproape că i-au dat lacrimile, a dat să spună ceva, dar a strâns din dinți și s-a îndreptat încet-încet spre ușă, cu capul în pământ. De acolo mi-a aruncat



o singură privire, dar atât de puternică, încât mi-am plecat și eu ochii. Oare ce-o fi cu uitatul ăsta în pământ? M-am uitat în pământ, dar tot n-am spus nimic.

Cinci minute, care mi s-au părut lungi cât cinci ore, m-am frământat, apoi, brusc, mâna stângă mi-a țâșnit singură în sus, deși doamna profesoară nu pusese nicio întrebare, ne vorbea despre criza Imperiului Roman. Eu însă trebuia să-mi rezolv criza proprie. M-am ridicat și am spus, hodoronc-tronc:

— Vinovatul e în banca mea și, ca să vă spun adevărul, vinovatul sunt numai eu. L-am adus cu mine ca să ilustrez compunerea „Prietenul meu cel mai bun“, de la română, care mi-a ieșit prea scurtă. El a lătrat.

Și l-am scos pe Joi. Așa-l cheamă, pentru că l-am primit într-o joi. Claudia îi scrie uneori numele Joy, adică „bucurie“. Clasa a făcut, ca un singur om, *uuaaa!*, iar Joi a început să latre ca atunci când o vede pe Lala, mâța vecinilor noștri. Toată lumea rămăsese cu gura căscată. Nici nu mă mir: Joi e cel mai simpatic câine chihuahua¹ pe care l-ați văzut vreodată. E cafeniu, delicat, are 35 de centimetri și puțin peste un kilogram. A încăput perfect în rucsacul meu, de unde-și ițea capul, de fapt un căpșor ca de căprioară în miniatură. E tot numai ochi: două bile negre, lucioase și o privire vie și mândră cu care îți topește

¹ *chihuahua* [pronunțat *ci-ua-ua*] (s.m.) – rasă de câini de origine controversată (mexicano-chineză, mediteraneeană, chineză), cu siluetă zveltă și de mici dimensiuni.

inima. Codița e din cartea de geometrie: un semicerc perfect. Când merge, zici că-i un fulg: plutește pur și simplu! Să nu-l enervați, vă rog, că are „sindromul câinelui mic“: latră, mârâie și-și arată colții... de lapte (încă nu și-a schimbat dinții!). L-am luat pe Joi în brațe și l-am ferit de colegii care săriseră din bănci și se strânseseră în jurul meu într-o hărmălaie de nedescris, în timp ce el mârâia ca un urs și-și tot arăta dințișorii de lapte. Doamna profesoară a râs.

Ce să vă mai spun? Joi a fost eroul zilei. I-am cerut iertare lui Adi. Supărarea i-a trecut în cinci minute, tot atâtea câte mă frământasem eu dacă să spun adevărul sau nu. După ce mi-am citit la ora de română compunerea, am constatat două lucruri. Primul, greșisem complet portretul: prietenul meu cel mai bun nu este Joi, este Adi. Am spus asta cu glas tare, iar după ore mi-am făcut un selfie cu prietenul meu cel mai bun. Al doilea lucru, pe care cred că l-ați remarcat deja: am reușit aici să-l descriu pe Joi în mai mult de trei fraze seci și am făcut-o aproape la fel de bine ca sora mea cea talentată la română (of, poate că sunt totuși cam lăudăros). La teza de mate am luat zece, deși eram cu gândul la Joi, care fusese dus în cancelarie. „Să nu se mai repete!“, mi-a spus domnul diriginte cu o voce severă, sub care am ghi-cit un zâmbet. Ajuns acasă, am simțit nevoia să-mi fac un selfie și cu Joi, prietenul meu al doilea cel mai bun, care-și ținea codița-semicerc în sus, semn de bucurie și de mare mândrie.

Până la urmă n-a fost o zi chiar așa de rea, nu-i așa?

Impresii după prima lectură

- Împarte foaia de caiet în patru cadrane și completează-le după modelul dat:

<i>Mi-a plăcut textul pentru că ...</i>	<i>Nu mi-a plăcut în text că ...</i>
<i>Nu am înțeles din text ...</i>	<i>Textul mi-a amintit de ...</i>



- Formulează o întrebare cu privire la text pe care ai dori să i-o adresezi scriitoarei Ioana Pârvulescu.

Lecția 2. Trăsături ale textului literar (actualizare)

Textul literar

Explorare

1. Din povestirea *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu reiese ideea că prietenii unui copil pot fi atât persoane, cât și necuvântătoare. Pe lângă idei, în text sunt exprimate și emoții și sentimente. Numește un sentiment la care se face referire în text.
2. Universul imaginat de Ioana Pârvulescu este apropiat sau depărtat de realitate? Motivează-ți răspunsul.
3. În text se spune că, în timpul orei de istorie, „clasa foșnea și fremăta ca o pădure”. Ce sens au verbele *a foșni* și *a fremăta* în acest fragment?
4. Precizează ce sens au verbele *a zgâlțâi*, *a vorbi* și *a lătra* în următoarele fragmente:
 - a. „e câte o zi care pornește prost și-apoi te *zgâlțâie* întruna, ca o mașină condusă de un șofer începător pe un drum cu gropi”;
 - b. „E genul de fată care *vorbește* cu florile, cu păsările, chiar cu norii”;
 - c. „banca cea mai apropiată de ușă, pe care o împart cu prietenul meu Adi, a început să *latre*”.
5. Gândește-te la ce fac personajele din povestirea *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu. Care este cel mai amuzant moment prezentat în text? Mimează-l în fața colegilor, astfel încât aceștia să poată ghici la ce te referi.

Repere

Textul literar prezintă o lume imaginară și transmite idei, dar mai ales emoții și sentimente, într-un limbaj expresiv. Lumea imaginară a textului literar poate fi mai apropiată sau mai îndepărtată de lumea reală.

Înțelegerea textului

Explorare

1. Alege personajul principal dintre cele prezentate în imaginile de mai jos și notează trei informații importante pe care le-ai reținut despre acesta.



2. Realizează, în caiet, harta relațiilor dintre personajele din desenele de la exercițiul anterior.
3. Cum se comportă Adi față de prietenul său?
4. Transcrie, din text, două cuvinte referitoare la timpul în care se petrec întâmplările povestite.
5. Acțiunea se desfășoară în trei locuri diferite. Identifică-le și notează în caiet cuvintele sau grupurile de cuvinte care denumesc aceste locuri.

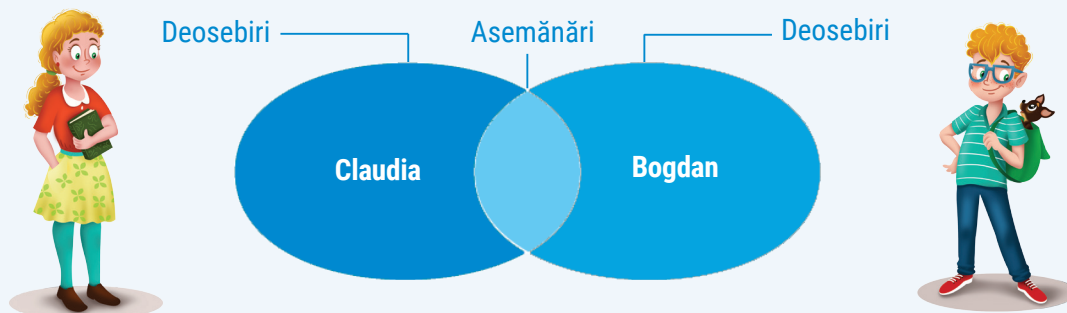
Repere

Pentru a înțelege un text literar în care se relatează o întâmplare, cititorul trebuie să răspundă la câteva întrebări:

- Cine sunt personajele?
- Ce fac personajele?
- Când se petrec evenimentele?
- Unde se petrec evenimentele?

Aplicații

1. În ce moment al zilei se desfășoară întâmplările? Precizează ce anume te-a ajutat să-l identifici.
2. Lucrați în perechi. În text se face referire la câțiva dintre membrii familiei personajului principal. Identificați-i și notați în dreptul lor câte o trăsătură morală ce reiese din ceea ce fac sau spun aceștia.
3. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Desenați diagrama de mai jos pe o coală albă și completați-o cu asemănările și deosebirile dintre Bogdan și Claudia. Prezentați în fața clasei posterul vostru.



4. Bogdan mărturisește că are doi prieteni. Cine sunt aceștia?
5. La un moment dat, povestitorul afirmă că arată ca un personaj din filmul *101 dalmațieni*. Ce a vrut să sublinieze Bogdan în acest fel?
6. Din ce cauză elevii din clasa a V-a nu erau atenți la ora de istorie și răspundeau anapoda?
7. Cine sunt cei care știau de intenția lui Bogdan de a-l lua pe Joi la școală?
8. Atunci când profesoara îi cere lui Adi să iasă din clasă, atât el, cât și Bogdan privesc în pământ. Care crezi că este starea sufletească a celor doi copii?
9. **Joc. E rândul meu să-ți spun ce s-a întâmplat!** Lucrați în perechi. Așezați-vă față în față. Unul dintre voi va începe să povestească întâmplările din text. La un moment dat, celălalt îl va întrerupe, anunțând: „E rândul meu să-ți spun ce s-a întâmplat!” și va continua să povestească. Jocul durează cinci minute.



Provocări

Joc. Pălăriile gânditoare. Aveți nevoie de șase pălării sau șepcuțe de culori diferite: albastră, albă, roșie, neagră, galbenă, verde. Elevul care va purta pălăria/șepcuța albastră va fi coordonatorul discuției. Acesta va adresa câte o întrebare celorlalți cinci, referitoare la personajul principal din textul *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu, în funcție de culoarea șepcuței pe care o poartă fiecare și de rolul pe care îl are, conform precizărilor de mai jos:



Coordonează discuția.



Îl apără pe Bogdan.



Povestește pe scurt și neutru ce a făcut Bogdan.



Explică în ce constă ingeniozitatea lui Bogdan.



Prezintă sentimentele/emoțiile pe care le-a trăit Bogdan.



Îl acuză pe Bogdan pentru fapta sa.

Portofoliu

1. Realizează câte o fișă de identitate pentru fiecare dintre personajele Bogdan, Claudia și Adi. Notează în partea din stânga sus numele personajului, apoi, în spațiul din dreapta, desenează-i portretul. În partea de jos precizează identitatea fiecăruia și două trăsături.
2. Realizează o fișă asemănătoare și pentru Joi. În partea de jos notează toate informațiile din text referitoare la acesta.



Lecția 3. Cuvântul-cheie. Tema. Planul simplu de idei

Cuvântul-cheie. Tema



Explorare

- Joc.** Gândește-te, timp de un minut, la o întrebuintare cât mai neobișnuită a unei chei. Fiecare dintre voi va prezenta cel puțin o întrebuintare.
- Lucrați în perechi. Delimitați în fragmente logice povestirea *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu.
- Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Prezentați, în cadrul grupului, delimitarea făcută în perechi. Decideți care este cea mai bună delimitare.
- Alege pentru fiecare fragment delimitat câte un substantiv care să numească aspectul său cel mai important.



- Care dintre substantivele *familia*, *prietenia*, *școala* și se pare că poate fi cuvântul-cheie pentru întregul text, concentrând ideea centrală a acestuia? Motivează alegerea făcută.

Repere

Cuvântul-cheie reprezintă un substantiv sau un grup de cuvinte care numește aspectul cel mai important dintr-un fragment. Într-un text pot fi identificate, de regulă, mai multe cuvinte-cheie.

Tema unui text oral sau scris este ideea centrală dezvoltată în cadrul acestuia. Pentru numirea temei se folosește un substantiv. Printre temele literare frecvent întâlnite se numără: călătoria, copilăria, dragostea, familia, natura, prietenia, școala.

Uneori, titlul textului poate anticipa tema acestuia.

Planul simplu de idei (actualizare)

Explorare

- Lucrați în grupele stabilite și formulați ideile principale pentru fiecare fragment delimitat, după modelul dat.

Delimitarea textului	Cuvântul-cheie	Ideea principală
„Nu știi [...] nu cumva să îndrăznești!”	marți	Marți a fost o zi dificilă.



- Pe baza tabelului completat, redactați planul simplu de idei al povestirii.
- Turul galeriei.** Transcrieți pe un poster planul simplu pe care l-ați realizat și afișați produsul. Comparați planurile simple redactate și discutați diferențele.

Repere

Ideea principală este comunicarea prin care se transmite informația esențială dintr-un fragment de text. Ideea principală poate fi exprimată în text sau poate fi desprinsă prin punerea în legătură a unor informații conținute de text.

Pentru a formula ideea principală a unui fragment, se identifică mai întâi cuvântul-cheie, se adaugă acestuia un predicat, apoi alte cuvinte, care împreună să răspundă la întrebarea *Despre ce/cine este vorba în fragmentul delimitat?*

Planul simplu de idei cuprinde toate ideile principale ale textului, înlănțuite în ordinea apariției lor în text. Identificarea și formularea ideilor principale ajută la înțelegerea textului.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- Titlul povestirii pare foarte limpede. Notează în caiet la cine sau la ce crezi că se referă acesta, selectând din variantele de mai jos:
 - la compunerea pentru ora de română;
 - la Joi;
 - la Adi;
 - atât la Joi, cât și la Adi.
 Confruntă răspunsul tău cu al colegilor și motivează-ți alegerea.
- Din ce cauză compară povestitorul ziua în care a dat prima teză din viața lui cu „o mașină condusă de un șofer începător pe un drum cu gropi“?
- La un moment dat, Bogdan afirmă că profesorii de română dau mereu teme despre prieteni și prietenie. Ești de acord cu această afirmație? Dacă da, explică de ce crezi că tema prieteniei este preferată de către profesorii de română atunci când propun scrierea unor compuneri.
- La ce se referă Bogdan atunci când afirmă că oamenii „n-au ochi și ochelari cu care să-ți vadă și sufletul“?
- De ce crezi că minutele i se par lui Bogdan ore, după ce prietenul său a fost dat afară din clasă?
- Ți s-a întâmplat vreodată să constăți că timpul trece prea repede sau prea încet? Dă câte un exemplu pentru fiecare situație.
- Textul conține câteva întrebări pentru care Bogdan nu are un răspuns. Identifică toate aceste întrebări, chiar dacă unele apar fără semnul întrebării, și dă-le un răspuns posibil.
- Povestirea se încheie cu o întrebare care nu așteaptă răspuns. Explică de ce ajunge Bogdan la concluzia că ziua n-a fost chiar așa de rea.
- Ziua de marți, despre care se povestește în text că a început prost, a avut și urmări bune. Care crezi că sunt acestea? Selectează dintre următoarele variante sau formulează alta:
 - Bogdan a luat nota zece la teza de la matematică.
 - Copilul a făcut două selfie-uri.
 - Colegii și profesorii l-au văzut pe Joi.
 - Bogdan și-a depășit prejudecata că nu poate să scrie o compunere lungă.
 - Copilul a înțeles mai multe despre prietenie.
- Cum explici faptul că dirigintele i se adresează cu severitate lui Bogdan, dar copilul ghicește un zâmbet în spatele mesajului transmis?
- Bogdan trăiește de-a lungul zilei de marți mai multe emoții. Desenează pe caiet cadranul unui ceas. Identifică momentele în care Bogdan trăiește o anumită emoție și notează cuvântul care denumește emoția respectivă în cadranul corespunzător al ceasului.



Provocări

- Autoarea textului îți propune un exercițiu.** Sora lui Bogdan avea obiceiul să privească norii și să vadă în ei tot felul de ciudățenii. Uită-te pe cer într-o zi cu nori și încearcă să descoperi făpturi sau obiecte pe care le formează aceștia. Scrie apoi un text de câteva rânduri în care să descrii ceea ce ai văzut.
- Bogdan o prezintă pe Claudia drept o fată sensibilă și visătoare, cu o imaginație bogată. El asociază aceste trăsături cu faptul că sora sa este foarte bună la literatură. Crezi că există o legătură directă între aceste însușiri și rezultatele la română ale unui elev?
- Joc. Linia valorică.** Așezați-vă de o parte și de alta a unei linii imaginare, în funcție de răspunsul la întrebarea: *Există sau nu o legătură strânsă între a fi fată sau băiat și rezultatele la disciplinele școlare?* Fiecare grupă caută argumente pentru a-și susține punctul de vedere și le prezintă în fața celorlalți, astfel încât să-i determine să-și schimbe părerea.



Lecția 5. Textul nonliterar

Pentru început

1. Privește cele trei imagini cu atenție. Ce înfățișează fiecare dintre acestea?
2. Spune ce asemănări există între cele trei imagini. Ce diferențe există?



Explorare

1. Citește următorul text, care conține o scurtă istorie a selfie-ului.

Prima lucrare de artă care ar putea fi considerată un selfie este tabloul *Autoportret într-o oglindă convexă* (foto 1), realizat în jurul anului 1524 de pictorul italian Parmigianino. Primul autoportret fotografic a fost făcut însă în 1839 (foto 2) de către Robert Cornelius, chimist amator și fotograf din Philadelphia. Acesta a pus filmul în aparatul de fotografiat, a scos capacul obiectivului și a rămas nemișcat aproximativ 15 minute.

Cuvântul *selfie*, provenit din limba engleză, a fost folosit prima dată în 2002, într-un comentariu postat pe un forum de Nathan Hope, un

australian care a numit astfel o fotografie pe care și-a făcut-o singur. Cuvântul *selfie* a început să fie folosit din ce în ce mai des, așa că editorii dicționarilor Oxford l-au declarat în 2013 cuvântul anului și l-au inclus în lucrările lor, definindu-l ca „fotografie pe care cineva și-o face sieși, de obicei cu un smartphone sau cu o cameră web, fotografie distribuită apoi pe rețelele de socializare”.

Inclus în ediția din 2016 a *Dicționarului explicativ al limbii române*, *selfie* apare cu sensul de „fotografie pe care o persoană și-o face sieși cu un dispozitiv digital”.

2. Cu ce scop crezi că a fost scris acest text? Selectează un răspuns din lista de mai jos sau propune altă variantă:
 - a. de a amuza cititorul;
 - b. de a convinge cititorul;
 - c. de a informa cititorul.
3. La ce aspecte din realitate se referă textul?
4. Limbajul din textul dat este obișnuit sau neobișnuit? Justifică-ți răspunsul, apelând la exemple din text.



Repere

Textul nonliterar se referă la aspecte din realitate. El poate fi scris cu scopul de a informa, de a convinge sau de a amuza cititorul.

Din categoria textelor nonliterare fac parte textele de informare și cele funcționale: afișul, fluturașul, invitația, articolul de ziar sau de revistă, rețeta, instrucțiunile de diverse tipuri, eticheta, articolul de dicționar etc.

Aplicații

1. Care este cuvântul-cheie al fiecărui paragraf din textul de mai sus?
2. Formulează ideile principale ale textului.
3. Precizează diferența dintre sensul din DEX al cuvântului *selfie* și cel din dicționarele Oxford.
4. Ce informații noi ai aflat citind acest text?

Reflecții

1. Ți se pare dificil să citești un text nonliterar? Motivează.
2. Exprimă-ți oral opinia în legătură cu fenomenul selfie.

Autoevaluare L1 – L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

În povestirea Ioanei Pârvulescu a fost vorba despre prietenie. Lucian Blaga (1895 – 1961), unul dintre marii scriitori ai literaturii române, despre care cu siguranță vei învăța mai multe în următorii ani, a evocat într-o carte numită *Hronicul și cântecul vârstelor* etapele importante ale vieții sale, iar copilăria nu a fost uitată.



Adevărații prieteni, rudele mai presus de sânge, erau trei: Vasile Bănățeanu, Roman al lui Tudorel și Adam al Vicii. Eram născuți tusspatru în același an. Vârsta mea de la cinci la șapte ani stă sub zodia de auroră¹ a acestor prietenii. Dimineața, de-abia trezit, numai ce auzeam strigăte din curte, din toate puterile: „Lúlu Pópii, Lúlu, Lúlu



Pópii!“ O mică pauză. Apoi: „Lulu“. Pe urmă iarăși: „Lúlu Pópii! Lúlu Pópii!“ Chemările se urmau cu modulații și variațiuni de accent ce veneau de-a dreptul din dorul inimii. Fusesse așa de lungă noaptea! O noapte întreagă nu ne-am văzut! De multe ori îi lăsam într-adins² să cheme cât mai mult și cât mai felurit, căci Mamii îi făcea un deosebit haz acest cor ce varia între răcnete și cântece. Mă îmbrăcam și ieșeam. [...]

Cam din același timp mă urmărește și amintirea unei zile când am pus la încercare cerul. Umblând odată pe uliță cu ochii în sus, am băgat de seamă că cerul venea tot cu mine. Zenitul³ se mișca din loc, ținându-se neîntrerupt deasupra mea! Era o descoperire cu

totul nouă, pe care mă simțeam obligat să o păstrez ca un mare secret în cel mai ascuns ungher al inimii. Începeam să-mi talmăcesc⁴ viitorul pe linia de vis a acestei descoperiri, încât pentru nimic în lume nu m-aș fi încumetat s-o împărtășesc și altora. În fiecare zi puneam zenitul la încercare, dacă se mai ține pe urmele mele sau nu. Aș fi fost fără îndoială dezamăgit de moarte să fi aflat într-o zi că zenitul mă trădează. Și continuam să țin taina sub trei lacăte și șapte peceți⁵. Totuși, odată, în răgazul⁶ dintre două jocuri, îi spun lui Adam al Vicii cât de ales este creștetul meu, sub țaria cerului. Numai decît Adam își ridică și el ochii – și o ia razna⁷. Pe urmă se întoarce și-mi zice: „Și cu mine vine cerul!“ L-am privit cu un zâmbet de milă, cu îndoială apoi, și pe urmă cu nedumerire. Adam își întărea cele spuse cu un „zău curat“, formula curentă a jurămintelor în sat. „Zău curat – nu minți?“ îl mai întreb eu o dată, cu toate că știam că orice asemenea întrebare era de prisos. „Zău curat că nu mint“, făcu încă o dată Adam, c-o hotărâre ce mă rușina. Formula era pentru noi prea sacră⁸, decât să mai fi putut sta la îndoială. Eram dezolat⁹ că nu mă dovedeam a fi singurul ales, dar în aceeași clipă un alt gând mă îndruma către o nouă încercare. „Ascultă, Adam, îi zic, tu s-o iei pe uliță în sus, eu o iau pe uliță în jos. Dacă cerul se ține de tine, cum zici, și vine și cu mine, cum zic, atunci crapă și zărim ce-i acolo înăuntru. Poate că o să vedem chiar îngerii...“ Și Adam, înduplecat și el de logica mea, ce părea încheată¹⁰ și fără greș, o luă pe uliță în sus, iar eu pe uliță în jos. După ce mântuirăm¹¹ suta de pași, fără de a auzi niciun pocnet de grinzi cerești în înalt, ne oprirăm. Tăria albastră nu s-a despica. Ne-am apropiat iarăși unul de celălalt. „Mergea cerul cu tine?“ îl întreb. „Mergea“, zice Adam. „Și cu mine mergea, răspund eu, dar atunci de ce nu crapă în două?“

⁴ a talmăci (vb.) – a explica, a traduce.

⁵ a ține sub trei lacăte și șapte peceți (expr.) – a ține în secret ceva.

⁶ răgaz (s.n.) – răstimp, interval de timp liber între două perioade.

⁷ a o lua razna (expr.) – a pleca la întâmplare, fără țintă.

⁸ sacru (adj.) – sfânt.

⁹ dezolat (adj.) – foarte trist.

¹⁰ încheată (adj.) – în text, motivat, justificat.

¹¹ a mântui (vb.) – a termina.

¹ auroră (s.f.) – lumină roșie-portocalie produsă de Soare și care apare pe cer în zori; în text, început al unei perioade.

² într-adins (expr.) – intenționat.

³ zenit (s.n.) – în text, cerul de deasupra capului.

Discutarea textului

- Unde și când se petrece întâmplarea prezentată în fragmentul dat?
- Cum i se adresau povestitorului prietenii din copilărie?
- Ce profesie avea tatăl povestitorului? Indică secvența din text care te-a ajutat în formularea răspunsului.
- Cine sunt personajele care iau parte la această întâmplare?
- Ce descoperire a făcut povestitorul?
- Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect.

A. După descoperirea sa, povestitorul verifică zilnic dacă: <ol style="list-style-type: none"> cerul are culoarea albastră; cerul este plin de nori; 	c. cerul îl urmărește în continuare;
B. Povestitorul îi dezvăluie lui Adam al Vicii descoperirea sa: <ol style="list-style-type: none"> în timp ce erau la școală; în timp ce se jucau; 	d. cerul se află deasupra capului său.
C. Adam al Vicii pleacă de lângă povestitor: <ol style="list-style-type: none"> pentru că este dezamăgit de descoperirea acestuia; pentru că îl consideră un mincinos; 	c. în pauza dintre jocuri;
	d. într-un moment de plictiseală.
- Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Delimitați textul în fragmente logice. Identificați cuvântul-cheie al fiecărui fragment și formulați ideile principale corespunzătoare acestora. Redactați pe o coală albă planul simplu de idei și prezentați-l în fața clasei. Discutați posibilele diferențe.
- Descoperirea făcută de povestitor este păstrată în secret o vreme. Identifică, în text, cuvintele și grupurile de cuvinte care demonstrează acest lucru.
- Din ce cauză crezi că secretul i-a fost divulgat lui Adam al Vicii? Motivează-ți răspunsul.
- Fragmentul se încheie cu întrebarea povestitorului: „de ce nu crapă în două?” Scrie un text scurt care să reprezinte răspunsul tău la această întrebare.
- Ce legătură există între acest text și povestirea *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu? Alege dintre următoarele variante sau propune tu alta:
 - În ambele texte este vorba despre prietenie.
 - În cele două texte, personajele descoperă lucruri importante despre sine.
 - Și într-un text, și în celălalt, personajele află lucruri noi despre lume.
- Ai trăit vreo experiență în care ai descoperit importanța prieteniei? Prezintă-o oral, în fața clasei.
- În ce alte texte literare ai întâlnit tema prieteniei? Precizează titlurile și autorii acestora și încearcă să-ți convingi colegii să citească unul dintre ele.



Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți pe care le poți citi în timpul liber.

Minunea
de R.J. Palacio

Personajul principal al cărții,
August Pullman,
un băiețel de zece ani,
te va învăța că
aparențele sunt înșelătoare.



Amintiri din copilărie (Partea I)
de Ion Creangă

Uneori, adulților le place
să povestească despre cum
erau la vârsta copilăriei.
Citind această carte,
vei descoperi cum copii de acum
150 de ani trăiesc experiențe
de tot felul, unele dintre ele
foarte amuzante.



Lecția 7. Identitatea personală. Emoțiile

Pentru început

1. În povestirea *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu și în fragmentul extras din *Hronicul și cântecul vârstelor* de Lucian Blaga, ai descoperit că fiecare dintre personaje a trăit diverse emoții de-a lungul întâmplărilor relatate. Care dintre emoțiile lor îți sunt familiare?
2. În general, atunci când elevii se pregătesc să dea un test, spun că au emoții. Peste câteva luni vei susține prima teză și firește că și tu ai emoții. Ce nume poartă emoțiile tale?
3. Gândește-te la următoarele emoții: surpriză, iubire, descurajare, neliniște. Asociază fiecăreia o culoare și explică de ce ai făcut această alegere.

Explorare

1. Citește prezentarea de mai jos.



Întors pe dos, cu titlul original, în limba engleză, *Inside Out*, este un film de animație din 2015, în regia lui Pete Docter. Filmul a fost produs de studiourile Pixar, fiind lansat de Walt Disney Pictures.

Personajele principale din film sunt Riley Andersen, o fetiță de unsprezece ani, și emoțiile care lucrează în sediul central din mintea ei: Bucuria, Tristețea, Frica, Dezgustul și Furia. Bucuria este prima emoție care a apărut în mintea lui Riley în momentul în care fetița s-a născut, iar dorința acestei emoții este ca Riley să aibă o viață fericită. În scurt timp, Bucuria descoperă că trebuie să se confrunte cu alte emoții care doresc să-i ia locul la panoul de comandă, dar constată că aproape fiecare are un rol bine stabilit: Frica o protejează pe Riley, făcând-o mai atentă și mai precaută, Dezgustul o ajută să nu se apropie de ceea ce este respingător, iar Furia – să-și apere punctul de vedere și să nu accepte nedreptățile. Singura emoție căreia Bucuria nu-i găsește vreun rost este Tristețea și tocmai de aceea încearcă să o țină la distanță de panoul de comandă.

Sediul central al minții lui Riley este legat prin niște raze de cele cinci insule ale personalității: Insula Familiei, Insula Sincerității, Insula Hochei (sportul preferat al lui Riley), Insula Prieteniei și Insula Poznașă, spre care sunt transmise amintirile cele mai importante. Timp de unsprezece ani, Bucuria a fost emoția care a deținut controlul, dar, din momentul în care familia Andersen se mută din Minnesota în San Francisco, toate emoțiile din sediul central al lui Riley sunt date peste cap, iar insulele personalității se află în pericol.

Deși Bucuria încearcă să păstreze o atitudine pozitivă, emoțiile nu reușesc să cadă de acord în privința celui mai bun mod de a face față provocărilor unui nou oraș, unei noi locuințe și unei noi școli. Preiau pe rând conducerea, se ceartă, se contrazic, spre nemulțumirea părinților lui Riley, care se simt depășiți de comportamentul fetei. În cele din urmă, emoțiile învață un lucru important: doar lucrând în echipă îi vor putea oferi lui Riley o viață fericită.

Repere

Emoțiile sunt trăiri de scurtă durată și de o intensitate care variază. Acestea sunt reacții firești la situațiile și evenimentele din viața unei persoane.

Personalitatea unui om este formată din toate însușirile stabile care îl caracterizează: de la ce și cum gândește ori se comportă, până la valorile sale.

Identitatea personală se referă la specificul unui om, reprezentând ceea ce îl caracterizează și îl diferențiază de ceilalți.



2. Iață personajele-emoții aflate în sediul central din mintea lui Riley! Asociază fiecare imagine cu denumirea și cu descrierea potrivite.



1. Tristețea
2. Dezgustul
3. Frica
4. Furia
5. Bucuria

- a. neliniște adâncă și tulburare, provocate de un pericol real sau imaginat
- b. aversiune față de o mâncare, față de un lucru sau o persoană
- c. iritare sufletească extremă, în care se pierde stăpânirea de sine
- d. mulțumire și satisfacție sufletească
- e. apăsare sufletească, mâhnire, amărăciune

Aplicații

1. Deși Dezgustul, Frica și Furia sunt considerate inițial emoții negative, Bucuria descoperă că fiecare are importanța sa în dezvoltarea lui Riley. Ce a constatat ea?
2. Din ce cauză crezi că Bucuriei i se pare inutilă Tristețea?
3. Cele cinci insule ale personalității lui Riley reprezintă, de fapt, valorile, pasiunile și însușirile ei definitorii. Care sunt valorile fetei? Dar pasiunea ei? Ce însușiri are ea?
4. Schimbarea orașului, a locuinței și a școlii o fac pe Riley să se simtă tristă, furioasă, să treacă de la frică la dezgust. Din ce cauză crezi că aceste emoții încep să se manifeste mai puternic decât bucuria?



Provocări

1. Crezi că viața ar fi mai bună fără emoții? Notează două schimbări pozitive și două schimbări negative pe care le-ar produce dispariția emoțiilor din viața ta.
2. Împărțiți-vă în cinci grupe. Fiecărei grupe i se va atribui una dintre următoarele emoții: bucurie, tristețe, frică, dezgust, furie. Scrieți pe o coală albă denumirea emoției și notați pe o coloană situațiile în care emoția respectivă v-a ajutat, iar pe o altă coloană situațiile în care nu v-a fost utilă. Alegeți un raportor care să prezinte în fața clasei constatările voastre. Discutați despre rolul pozitiv pe care toate aceste emoții l-au avut în viața voastră și despre efectele lor negative, valorificând prezentarea fiecărei grupe.
3. **Oglinda emoțiilor.** Prin emoții ne asemănăm și ne diferențiem. Există oameni care nu își manifestă emoțiile și oameni care și le manifestă excesiv. Tu cum te porți când ai emoții? Privește desenul alăturat și notează în caiet cum te exprimi când trăiești emoția sugerată de fiecare simbol.
4. Oamenii se manifestă diferit și în funcție de cultura din care provin. De exemplu, chinezii sunt reținuți, în timp ce americanii sunt încurajați să-și manifeste din plin emoțiile. De ce crezi că este important să cunoaștem modul în care se comportă cei de lângă noi când au emoții?



Portofoliu

Care sunt valorile, pasiunile și însușirile care te definesc? Desenează pe o coală colorată insulele personalității tale, după modelul sugerat de text.

Lecția 8. Exprimarea adecvată a emoțiilor. Roluri în comunicare

Pentru început

1. Îți poți da seama când cineva are emoții? Precizează câteva dintre semnele pe care le asociezi cu trăirea unei emoții.
2. În ce situații ți se pare potrivit să-ți exprimi emoțiile?



Explorare

Privește cele două desene și apoi răspunde întrebărilor.



- a. Ce emoție se citește pe chipul fetei?
- b. Cum își exprimă fata din imagine emoțiile?
- c. Ce emoție trăiește băiatul, având în vedere expresia feței sale?
- d. Cine îndeplinește rolul de vorbitor? Dar de ascultător?
- e. Ce răspuns ar putea da fata întrebării formulate de către băiat?
- f. În cazul în care fata îi răspunde băiatului, ce schimbare de rol intervine?



- a. Ce emoții se citesc pe chipurile celor două personaje?
- b. Ce semne te-au ajutat să identifici aceste emoții?
- c. Imaginează-ți dialogul dintre cei doi copii. Ce ar putea să spună fiecare?

Repere

Comunicarea este foarte importantă pentru oameni. De fiecare dată când se transmit gânduri, idei, întâmplări, stări, emoții etc., este vorba de o **situație de comunicare**.

Comunicarea poate fi:

- **verbală**, când se realizează prin intermediul unei limbi cunoscute de cei care participă la actul de comunicare;
- **nonverbală**, realizată prin intermediul mimicii, al poziției corpului, al gesturilor, al contactului vizual etc.;
- **paraverbală**, realizată prin intonație, prin intensitatea vocii sau prin ritmul vorbirii.

Comunicarea verbală poate fi orală sau scrisă.

Comunicarea orală presupune comunicare verbală, nonverbală și paraverbală.

Participanții la o situație de comunicare orală pot îndeplini rolurile de **vorbitor** și **ascultător**.

Comunicarea emoțiilor presupune să arăți ceea ce simți. Emoțiile pot fi comunicate prin cuvinte, dar și prin gesturi, expresii ale feței sau simboluri.

Aplicații

1. Asociază fiecare simbol cu emoția pe care o exprimă.



1. bucurie

2. dezamăgire

3. frică

4. furie

5. stânjeneală

6. tristețe

2. Mimează în fața clasei situațiile de mai jos, încercând să transmiți prin intermediul elementelor nonverbale emoțiile resimțite.

- Ai stabilit împreună cu un prieten/o prietenă să mergi la cinema, unde rulează filmul *Întors pe dos*. Filmul a început, dar cine trebuia să te însoțească nu a sosit și nici nu îți răspunde la telefon.
- Ești singur/singură acasă și ai primit un telefon de la un coleg care te anunță că ai câștigat premiul I la un concurs.
- Urmează să dai prima teză și mai este un minut până la începerea orei.
- Te afli în camera ta și de afară se aude un bubuit.
- Vrei să împărtășești cuiva o problemă care te frământă, dar nimeni nu pare interesat.



3. Lucrați în perechi. Scrieți pe câte un bilețel substantivele care denumesc următoarele emoții: *bucurie, tristețe, frică, furie, dezgust*.

Primul dintre voi care va trage un bilețel va trebui să prezinte celuilalt motivul pentru care trăiește emoția notată pe bilețel, cauza care a generat-o și să descrie pe scurt ceea ce simte, de exemplu: *Sunt bucuros pentru că ... și atunci mă simt de parcă ...*. Nu uitați să asociați cuvintelor elemente ce țin de comunicarea nonverbală adecvată emoției despre care vorbiți (gesturi, expresie a feței), dar și exclamații specifice. Celălalt va asculta cu atenție și va răspunde după modelul *Îmi pare bine/îmi pare rău că simți așa ceva, pentru că ...*.

Rolurile se schimbă, în așa fel încât fiecare dintre voi să fie, pe rând, vorbitor și ascultător.

Reflecții

1. Crezi că e bine să îți comunicai emoțiile? În ce contexte crezi că ar trebui să încerci să le ascunzi ori să le temperezi?
2. Ce ai descoperit, pe parcursul acestei lecții, despre felul cum îți comunicai tu emoțiile?
3. Scrie trei reguli de comunicare a emoțiilor pe care consideri că ar trebui să le respecti tu și colegii tăi.

Portofoliu

Portretul chinezesc. Copiază pe o coală tabelul de mai jos și apoi completează-l. Prima coloană a tabelului conține denumirea unor emoții, iar a doua, aspecte pe care le vei asocia cu emoțiile, după modelul:

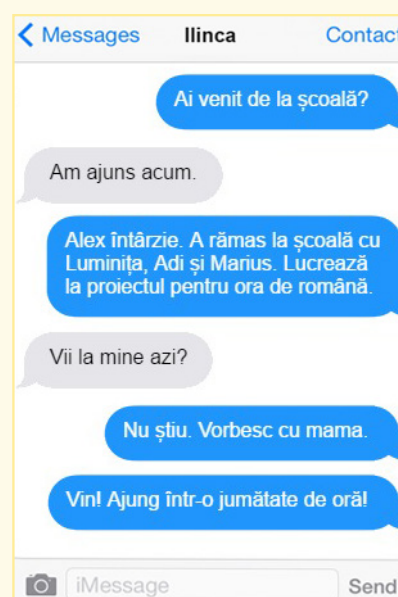
Pentru mine, dacă bucuria ar fi o culoare, aceasta ar fi verdele.



Pentru mine, dacă...	...ar fi o CULOARE, ar fi...	...ar fi un GUST, ar fi...	...ar fi un ANIMAL, ar fi...	...ar fi un GEST, ar fi...	...ar fi un CÂNTEC, ar fi...
<i>bucuria</i>					
<i>dezgustul</i>					
<i>frica</i>					
<i>furia</i>					
<i>tristețea</i>					

Lecția 9. Propoziția. Tipuri de propoziții

Pentru început



1. Identifică predicatul din toate propozițiile de mai sus.
2. Precizează câte predicat ai identificat. Câte propoziții există? Ce observi cu privire la numărul predicatelor și al propozițiilor?

Propoziția simplă și propoziția dezvoltată. Părțile de propoziție

Explorare

1. Notează, în caiet, propozițiile din conversația scrisă a fetelor. Folosește două coloane: în prima coloană vei trece propozițiile alcătuite doar din subiect și predicat, iar în a doua pe cele care includ și alte părți de propoziție.
2. Citește propozițiile din a doua coloană, eliminând cuvintele care nu sunt nici predicat, nici subiecte. Ce observi referitor la înțelesul propozițiilor?

Repere

Propoziția este o comunicare cu un singur predicat.

Părțile de propoziție sunt:

- **principale**, când sunt suficiente pentru existența unei propoziții (predicatul și subiectul);
- **secundare**, când îmbogățesc sensul propoziției.

Predicatul este partea principală de propoziție care arată ce face subiectul.

Subiectul este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de predicat.

După alcătuire, propoziția este:

- **simplă**, când este alcătuită din predicat și subiect;
- **dezvoltată**, când în alcătuirea ei intră cel puțin o parte secundară de propoziție.

Propoziția afirmativă și propoziția negativă

Explorare

Precizează ce diferență există între forma verbelor cu rol de predicat din propozițiile următoare:

a. Vorbesc cu Ilinca la telefon.

b. Nu vorbesc cu Adi.

Repere

După aspectul verbului cu rol de predicat, propoziția este:

- **afirmativă**, când verbul cu rol de predicat este la forma afirmativă: *Cățelul a lătrat.*;
- **negativă**, când verbul cu rol de predicat este la forma negativă: *Cățelul nu a lătrat.*

Ortografia și punctuația propoziției

Explorare

1. Propozițiile din schimbul de mesaje de la pagina 26 încep cu literă mică sau mare?
2. Ce semne de punctuație există la finalul acestor propoziții? Dar la finalul propozițiilor din scena ilustrată?
3. Numește semnele de punctuație utilizate în interiorul propozițiilor amintite la exercițiul anterior.
4. Transcrie în caiet, sub formă de dialog, schimbul de replici dintre Ilinca și Ruxi. Prin ce semn de punctuație vei marca începutul vorbirii fiecărei fete?

Repere

În scris, **propoziția** începe cu literă mare.

Finalul propoziției poate fi marcat prin **punct**, **semnul întrebării** sau **semnul exclamării**.

În interiorul propoziției, **virgula** se folosește după un cuvânt care arată o strigare și între termenii unei enumerări. Semnul **două puncte** este utilizat înaintea unei enumerări.

Într-un dialog, începutul intervenției fiecărei persoane sau a fiecărui personaj se marchează prin **linie de dialog**.



Exerciții

1. Transcrie, în caiet, propozițiile de mai jos și subliniază cu o linie predicatul și cu două linii subiectele:

a. Adi tace.	d. Claudia privește norii.
b. Bogdan a scris o compunere.	e. Profesoara zâmbește.
c. El poartă ochelari.	f. Din rucsac iese un câțel.
2. Identifică propozițiile simple de la exercițiul 1 și explică de ce le-ai încadrat în această categorie.
3. Transformă propozițiile simple identificate la exercițiul 2 în propoziții dezvoltate.
4. Transformă propozițiile de la exercițiul 1 în propoziții negative.
5. Precizează felul următoarelor propoziții, având în vedere alcătuirea lor și aspectul predicatului:

a. Claudia nu l-a ajutat pe Bogdan.	d. Profesoara a râs.
b. Bogdan are o idee genială.	e. Am văzut filmul <i>Întors pe dos</i> .
c. Cățelul nu tace.	f. Riley locuiește în Minnesota.
6. Ordonează cuvintele date pentru a obține patru propoziții. Scrie-le în caiet, respectând regulile de ortografie și de punctuație ale propoziției.

a. ajută ■ emoțiile ■ o ■ pe ■ Riley	c. am ■ ce ■ învățat ■ lucruri ■ multe
b. ce ■ în ■ oraș ■ mută ■ Riley ■ se	d. am ■ cu ■ filmul ■ împreună ■ Ilinca ■ văzut
7. Rescrie textul următor, respectând regulile de ortografie și de punctuație ale propoziției.

ce citești citesc un fragment dintr-o carte scrisă de Lucian Blaga despre ce este vorba despre un copil care crede că cerul merge cu el copilul acesta are prieteni da trei Vasile Bănățeanu Roman al lui Tudorel și Adam al Vicii ce tare



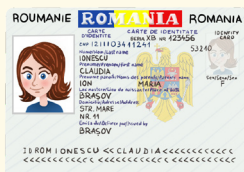
Deschideri

Imaginează-ți o lume în care oamenii nu ar folosi propoziții, ci doar cuvinte înșiruite la întâmplare. Ce urmări ar avea acest fapt?

Lecția 10. Cuvântul și dicționarul

Pentru început

1. Precizează cuvântul corespunzător fiecărui obiect din imaginile de mai jos.



2. Istoria cuvintelor

Cuvântul *carte* este de origine latină (*charta* însemnând „foaie de papyrus pentru scris”, „scrisoare”) și avea în limba română mai veche sensurile „scrisoare”, „act”, dar și pe cel de azi – „scriere tipărită și legată în volum”. La acestea s-au adăugat unele sensuri după cuvântul francez *carte* (în *carte de joc*, *carte de identitate* etc.). Ce sensuri are cuvântul *carte* în limba română de azi?

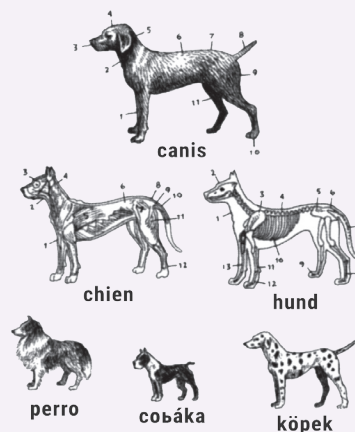
Cuvântul – unitate de bază a vocabularului

Explorare

1. Citește următorul text și răspunde apoi la întrebări.

„— Cine hotărăște că sensul cuvântului *câine* este «câine»? Tu, Nicholas. Tu, eu și toți ceilalți din această clasă, din acest oraș, din acest stat și din această țară. Toți spunem la fel. Dacă am trăi în Franța, am spune că pentru animalul patruped cu blană cuvântul potrivit e *chien* – sună ca «șien». [...] Dar dacă toți cei din această clasă ar hotărî să-i spună altfel acestui animal și dacă restul oamenilor i-ar zice la fel, atunci așa i s-ar spune și, la un moment dat, ar intra în dicționar. **Noi** hotărâm ce intră în acea carte, zise ea, arătând către uriașul volum. [...] Dar, desigur, la acel dicționar au lucrat sute de oameni inteligenți timp de mulți ani, a continuat doamna Granger, așa că, în ce ne privește, dicționarul acela este lege. Legile se pot schimba, desigur, dar numai dacă e nevoie. Se poate să fie nevoie de cuvinte **noi**, dar toate cuvintele din acel dicționar au fost puse acolo din motive întemeiate.”

Andrew Clemens, *Povestea frindelului*



a. Ce înfățișează imaginea din dreapta textului? b. În ce condiții pot intra cuvinte noi într-un dicționar?

2. Transcrie, din textul de la exercițiul 1, sensul cuvântului *câine*.

3. Din ce sunete este alcătuit cuvântul *câine*?

4. Cuvântul *noi*, evidențiat cu galben, este folosit în text cu sensuri diferite. Care sunt acestea?

5. La un moment dat, doamna Granger folosește cuvântul *volum*. În limba română există un cuvânt cu același sens, *tom*. Prin ce se deosebesc acești doi termeni?

Repere

Vocabularul este alcătuit din totalitatea cuvintelor care există sau au existat vreodată într-o limbă.

Fiecare limbă are propriul vocabular. Vocabularul unei limbi este în permanentă mișcare: apar cuvinte noi, altele nu mai sunt folosite, în timp ce sensul unora, păstrate în uz, se schimbă.

Cuvântul este unitatea de bază a vocabularului. Cuvântul are:

- **sens** sau **înțeles**, reprezentând **conținutul**;
- **sunete** sau **înveliș sonor**, reprezentând **forma**.

Există cuvinte cu același sens, dar diferite prin sunetele din care sunt alcătuite (*a hotărî* – *a decide*).

Există cuvinte cu sens diferit, dar alcătuite din aceleași sunete (*liliac* – arbust; *liliac* – animal).

Sensul unui cuvânt se stabilește în context, adică în propoziția sau în fragmentul în care apare.

Contextul este parte a unei comunicări care precede și/sau urmează cuvântul analizat, determinându-i sensul și forma.

Dicționarul. Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic.

Articolul de dicționar

Explorare

1. Recitește fragmentul din *Povestea frindelului* (exercițiul 1 de la pagina 28, rubrica *Explorare*). Ce conține un dicționar, așa cum reiese din text?
2. Mai jos ai un extras dintr-un dicționar explicativ. Ce informații oferă articolul dat, pentru cuvântul *câine*?

CĂINE, *câini*, s. m. 1. Animal mamifer carnivor, domesticit, folosit pentru pază, vânatoare etc. (*Canis familiaris*).
 ♦ Expr. *A tăia frunză la câini* = a trândăvi; a nu avea nicio ocupație. *Viață de câine* = viață grea, plină de lipsuri.
 ♦ Om rău, hain. [Var.: (reg.) **câne** s. m.] – Lat. **canis**.

Repere

Dicționarul este o lucrare științifică în care se includ cuvintele unei limbi sau termenii specifici unui anumit domeniu. Există mai multe feluri de dicționare: explicative, enciclopedice, ortografice, de sinonime, de antonime, de opere literare etc.

În dicționar, cuvintele sunt așezate în **ordine alfabetică**. Căutarea cuvintelor în dicționar se face după prima literă. Dacă primele litere ale cuvintelor sunt identice, ordonarea se face după prima literă interioară diferită. De exemplu: *vocabular, vocabulă, vocală, vocalic, vocalism, vocaliza, vocalizare, vocaliză*.

Lucrarea științifică de referință în care sunt explicate sensurile cuvintelor din limba română se numește *Dicționarul explicativ al limbii române*, prescurtat DEX.

Articolul de dicționar, în funcție de tipul lucrării, oferă informații diferite. De exemplu, în dicționarele de limbă se oferă explicații despre sensurile cuvintelor, despre expresiile în care apar, informații gramaticale, originea sau mijlocul de formare. În dicționarele enciclopedice, sunt incluse date istorice, culturale etc. despre realitățile prezentate.



Exerciții

1. Grupează, câte două, cuvintele din următoarea serie: *cauză, cuvânt, enorm, motiv, uriaș, vorbă*. Prin ce se deosebesc acestea?
2. Construiește două propoziții cu sensurile complet diferite ale cuvântului *blană*.
3. Așază în ordine alfabetică următoarele cuvinte: *sens, cuvânt, câine, clasă, țară, oraș, blană, animal, dicționar, carte, lege, volum*.
4. Ordonează alfabetic următoarele cuvinte, încercuind literele interioare după care ai făcut aranjarea: *emoționat, emoționa, emoționare, emoțional, emoție, emoționant, emotiv*.
5. Asociază cuvintele din prima serie (a) cu prescurtările din a doua serie (b). Motivează alegerile făcute.
 - a. albastru, emoție, păstra, prieten;
 - b. adj., s.f., s.m., vb.
6. Caută în DEX articolul dedicat fiecărui cuvânt din prima serie de la exercițiul 5. Din ce limbă provine fiecare?



Portofoliu

Inventează un obiect, desenează-l și denumește-l. Redactează apoi un articol de dicționar explicativ pentru cuvântul inventat, respectând regulile acestui tip de text.

Deschideri

1. Notează două informații noi pe care le-ai aflat în cadrul acestei lecții și care crezi că îți vor fi utile.
2. Există dicționare care pot fi accesate folosind telefonul mobil. În ce situații crezi că ți-ar fi de ajutor acest lucru?

Lecția 11. Sinonimele. Antonimele

Pentru început



Îți mai amintești de Bucurie și de Tristețe, personaje-emoții din filmul *Întors pe dos*?

Atunci când Bucuria deținea controlul, Riley era *bucuroasă, mulțumită, veselă, voioasă*. Atunci când Tristețea ajungea la butoanele panoului de comandă, Riley devenea *tristă, supărată, posomorâtă, mâhnită*.

Bucuria și tristețea sunt emoții asemănătoare sau opuse? Motivează-ți răspunsul.

Sinonimele

Explorare

1. Ce observi în legătură cu sensul cuvintelor *bucuroasă, mulțumită, veselă, voioasă*? Dar în legătură cu sensul cuvintelor *tristă, supărată, posomorâtă, mâhnită*?
2. Ce poți spune despre forma cuvintelor din prima serie? Dar despre forma cuvintelor din a doua serie?
3. Precizează ce sunt cuvintele din cele două serii ca parte de vorbire.
4. Înlocuiește adjectivul *bun* din propozițiile date cu unul dintre cuvintele: *apropiat, priceput, gustos, valoros*, în așa fel încât sensul propozițiilor să nu se modifice.
 - a. Filmul este *bun*.
 - b. Desertul a fost *bun*.
 - c. Bogdan este *bun* la matematică.
 - d. Adi este un prieten *bun*.
5. Asociază cuvântul *arbore* din propozițiile de mai jos cu sinonimul potrivit. De ce în acest caz sinonimele notate pe etichete nu se pot înlocui între ele?

Bradul este un *arbore* montan.

pom

copac

Nucul este un *arbore* impunător.



6. Găsește câte un verb care poate înlocui expresiile subliniate din propozițiile date, fără să schimbe sensul acestora.
 - a. Bogdan *l-a pus la curent* pe Adi în legătură cu planul său.
 - b. Copilul *a băgat de seamă* mișcarea norilor.

Repere

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

Sinonimele trebuie să aparțină aceleiași părți de vorbire.

Alegerea sinonimului unui cuvânt depinde de contextul în care apare cuvântul respectiv. Înlocuirea, într-un text, a unor cuvinte cu sinonimele lor nu trebuie să modifice sensul acestuia.

Un cuvânt cu mai multe sensuri are sinonime pentru fiecare sens.

Există sinonime și pentru expresii.

Antonimele

Explorare

1. Identifică, în textul din rubrica *Pentru început*, cuvintele cu sens complet opus.
2. Găsește cuvintele cu sens complet opus din secvența:
„Adam, îi zic, tu s-o iei pe uliță în sus, eu o iau pe uliță în jos.”



Repere

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens diametral opus. O pereche de antonime este compusă din părți de vorbire de același fel.



Exerciții

- Asociază cuvintele din prima serie (a) cu sinonimele corespunzătoare din a doua serie (b):
 - etern, fricos, hărmălaie, hotărât, încercare, milă, prieten, zâmbet;
 - amic, compasiune, decis, gălăgie, sperios, surâs, tentativă, veșnic.
- Înlocuiește verbul *a scoate*, din propozițiile de mai jos, cu sinonimul potrivit din seria: *a exclude, a extrage, a îndepărta, a publica, a retrace, a rosti*.
 - Am scos pata de cerneală de pe cămașă.
 - Bunica a scos niște bani de pe card.
 - Antrenorul l-a scos pe colegul meu din lot.
 - Stomatologul i-a scos Claudiei un dinte de lapte.
 - Scritoarea Ioana Pârvulescu a scos o nouă carte.
 - Adi n-a scos niciun cuvânt.
- Taie intrusul din seriile date, știind că acestea ar trebui să conțină doar sinonime.
 - agasat, enervat, iritat, păcălit, sâcâit;
 - a călăuzi, a chema, a ghida, a îndruma, a orienta;
 - ager, deștept, firesc, inteligent, isteț;
 - a apăra, a ocroti, a păzi, a proteja, a scuti.
- Găsește câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele scrise cursiv:

„Nu știi dacă *ați observat* și voi: e câte o zi care *pornește* prost și-apoi te zgâlțâie întruna, ca o mașină condusă de un șofer începător pe *un drum* cu gropi. Așa a fost marțea în care urma să dăm teza la matematică. *Prima* teză din viața mea.”

Ioana Pârvulescu, *Prietenul meu*
- Găsește câte un sinonim pentru următoarele expresii:
 - a băga frica în oase;*
 - a duce cu zăhărelul;*
 - a face din țânțar armăsar;*
 - a face rost;*
 - a-i lăsa gura apă;*
 - a-și aduce aminte;*
 - a-i părea rău;*
 - a sta cu ochii în tavan.*
- Asociază cuvintele din prima coloană cu antonimele corespunzătoare din a doua.

A. a aprinde	periferie	B. bunătate	apus
cald	rece	a coborî	răutate
centru	a stinge	dragoste	a risipi
a începe	strâmt	a economisi	subțire
larg	a termina	gros	ură
nou	vechi	răsărit	a urca
- Precizează câte un antonim pentru fiecare dintre cuvintele:

■ apropiere ■ ascuțit ■ furios ■ leneș ■ noroc ■ obosit ■ ușor ■ zi
- Înlocuiește cu câte un antonim fiecare dintre cuvintele scrise cursiv în textul următor:

„— *Vinovatul* e în banca mea și, ca să vă spun *adevăru*, *vinovatul* sunt numai eu. L-am adus cu mine ca să ilustrez compunerea «*Prietenul* meu cel mai *bun*».”

Ioana Pârvulescu, *Prietenul meu*
- Notează, pentru fiecare propoziție, două moduri de a exprima contrariul prin antonime, după modelul dat.

Nu vorbește repede. Vorbește lent. Vorbește rar.

 - Nu scrie citeț.
 - Nu au avut noroc.
 - Nu vor răspunde corect.
 - Nu au lucruri utile la ei.



Deschideri

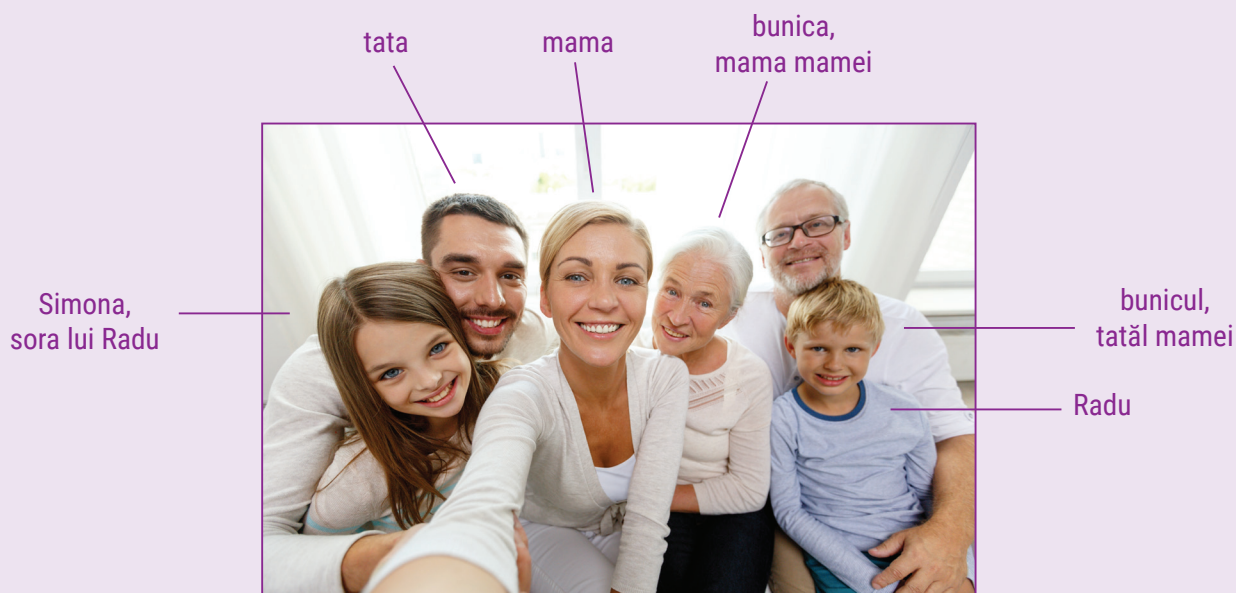
La ce crezi că ajută folosirea sinonimelor în comunicare? Dar a antonimelor? Dă cât mai multe exemple.

Lecția 12. Câmpul lexical

Gruparea unor termeni după trăsături de sens

Explorare

1. Privește selfie-ul de mai jos. Cine sunt persoanele care apar în fotografie? Ce alcătuiesc ele împreună?



2. Notează în caiet cuvintele scrise în jurul fotografiei, care denumesc relații de rudenie naturală.

3. Pentru a afla alte cuvinte care denumesc relații de rudenie naturală, răspunde la următoarele întrebări și scrie în caiet răspunsurile:

- Ce este Radu pentru Simona? Dar pentru mama și tata?
- Ce este Simona pentru mama și tata?
- Ce sunt Simona și Radu pentru bunici?
- Ce sunt pentru Simona și Radu fratele și sora tatălui? Dar copiii acestora?

4. Pentru a afla cuvinte care denumesc relații de rudenie socială, răspunde la următoarele întrebări și scrie în caiet răspunsurile:

- Ce este tatăl Simonei și al lui Radu pentru bunicii din fotografie? Dar bunicii pentru tatăl copiilor?
- Ce este bunica pentru bunic? Dar tatăl pentru mamă?

Repere

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care se raportează la aceeași idee, putând să aibă formă complet diferită sau apropiată. Ele aparțin aceluiași domeniu, având trăsături de sens comune, dar și trăsături de sens care le deosebesc.

Lărgirea câmpului lexical

Explorare

1. Găsește un sinonim pentru cuvântul *mătușă*.

2. Ce sunt ca parte de vorbire cuvintele care formează câmpul lexical al *relațiilor de rudenie*?

3. Completează cu alte cuvinte câmpul lexical al *relațiilor de rudenie* de la exercițiul anterior. Poți folosi și cuvinte care s-au format de la cele deja notate, cu condiția să fie aceeași parte de vorbire (de exemplu, *bunicuță*), sau expresii care conțin aceste cuvinte (de exemplu, *frate vitreg*).

Repere

În câmpul lexical al unui cuvânt intră și sinonimele acestuia și expresiile care îl conțin.

Câmpul lexical cuprinde cuvinte care aparțin aceleiași părți de vorbire (substantive, adjective, verbe).

Există cuvinte care au mai multe sensuri. Din acest motiv, acestea pot intra în câmpuri lexicale diferite. De exemplu, *amar* poate intra în câmpul lexical al *gustului*, dar și în cel al *sentimentelor*, pentru că poate avea și sensul de *jale, tristețe*. (De exemplu: *Am mult amar în suflet*.)

Exerciții

1. Găsește, în versurile de mai jos, cuvintele din câmpul lexical al *fructelor*.

„Opșpe arome diferite, bune care mai de care,
Măr, migdale, ciocolată,
Lămâie, cireșe-amare,
Cremă caramelizată,
Zmeură, fistic, banane,
laurt cu căpșuni, alune,
Mentă, marțipan, bomboane,
Nuci prăjite, piersici bune,
Cocos, pepene, lichior –
Fiecare glob gustos, parfumat și rotunjour –
Opșpe arome suprapuse în cornetul cel mai 'nalt
De-nghetată – nu mai plânge – stau grămadă pe asfalt.”



Shel Silverstein, *Opșpe arome*, traducere de Florin Bican

2. Precizează denumirea câmpului lexical în care intră cuvintele din seriile următoare:

- a. cățel ■ cățelandru ■ cățeluș ■ dulău ■ ogar
- b. biologie ■ geografie ■ istorie ■ matematică ■ română
- c. bucurie ■ dezgust ■ frică ■ furie ■ tristețe

3. Notează zece termeni din câmpul lexical al *filmului*.

4. Numește cele patru câmpuri lexicale corespunzătoare seriilor date:

- a. actor, aviator, bucătar, electrician, jurnalist, medic;
- b. albină, buburuză, furnică, lăcustă, muscă, țânțar;
- c. de-a v-ați ascunselea, domino, rummy, joculeț, leapșa, șotron;
- d. descurajare, iubire, mândrie, nesiguranță, veselie, milă.

5. Găsește intrusul din fiecare câmp lexical de mai jos.

- a. corabie ■ năvod ■ oraș ■ pescar ■ pește ■ port
- b. aversă ■ lacrimă ■ ploaie ■ torent ■ umbrelă
- c. automobil ■ autostradă ■ supărat ■ șosea ■ trafic

6. **Joc.** Împărțiți-vă în cinci grupe. Timp de două minute, scrieți cât mai multe cuvinte din câmpul lexical al *florii*. Repetați jocul, cu aceeași durată, ca să formați câmpul lexical pentru: *carte*, *clădire*, *culoare*. Câștigă grupa care scrie cele mai multe cuvinte pentru fiecare câmp lexical.



Deschideri

1. La care dintre materiile studiate crezi că te vor ajuta informațiile despre câmpul lexical?
2. Alege oricare dintre câmpurile lexicale menționate în lecție și scrie o compunere în care să incluzi cât mai multe cuvinte aparținând acestuia. Subliniază-le.

Lecția 13. Tipurile de sunete

Pentru început

Joi, cățelul lui Bogdan, a răsturnat cele două cutii, iar conținuturile acestora s-au amestecat.

Care dintre litere corespund sunetelor numite **vocale**?

Dar celor care sunt numite **consoane**?



Tipurile de sunete: vocale, consoane, semivocale

Explorare

1. Desparte în silabe cuvintele *sunet* și *vocală*. Câte vocale conține fiecare silabă?
2. Citește cuvintele de mai jos, despărțite în silabe. Litera marcată prin culoare transcrie o vocală sau nu? Motivează-ți răspunsul.

■ con-soa-nă	■ fe-reas-tră	■ pia-ță	■ zi-uă
--------------	---------------	----------	---------
3. Litera *i* de la finalul cuvintelor *flori*, *nori*, *păsări* transcrie o vocală?
4. **Normă și abatere.** Selectează forma corectă de pronunțare a fiecărui cuvânt de mai jos.

■ exact – ecsact/egzact	■ examinare – ecsaminare/egzaminare
■ exemplu – ecsemplu/egzemplu	■ expresiv – ecspresiv/egzpresiv



Repere

Vocalele sunt sunetele care se pronunță neînsoțite de sunete de sprijin și care pot forma singure o silabă.

Vocalele din limba română sunt [a], [ă], [i], [e], [i], [o], [u].

Consoanele sunt sunete care nu pot forma singure o silabă și care se pronunță cu ajutorul unei vocale. Consoanele din limba română redactate, de regulă, printr-o singură literă sunt: [b], [k], [d], [f], [g], [h], [j], [l], [m], [n], [p], [r], [s], [ș], [t], [ț], [v], [z].

O silabă conține doar o vocală.

Semivocalele sunt sunete care seamănă cu vocalele, dar care nu pot forma singure o silabă. Acestea se transcriu adăugând o căciuliță deasupra literei: [ë], [ï], [ö], [ü].

Sunetele [a], [ă], [i] sunt întotdeauna vocale.

Sunetele limbii române sunt: ■ vocalele; ■ consoanele; ■ semivocalele.

La sfârșitul unui cuvânt, poate să apară uneori un *i* special (*i* „șoptit”), ca în cuvântul *pomi*. *I* „șoptit” nu trebuie confundat nici cu o vocală (în cuvântul *metri*, *i* este vocală), nici cu o semivocală (în cuvântul *noi*, *i* este semivocală).



Alfabetul limbii române. Corespondența sunet – literă

Explorare

1. **Joc.** Aveți nevoie de 31 de cartonașe, pe fiecare dintre acestea aflându-se câte o literă din alfabetul limbii române. Amestecați cartonașele și extrageți fiecare câte unul. Așezați-vă în șir, în ordinea alfabetică a literelor pe care le-ați extras.
2. Precizează câte sunete și câte litere au cuvintele de mai jos: *emoție*, *tristețe*, *frică*, *dezgust*, *text*.

- Menționează ce sunete transcrie litera *x* în cuvintele: *exercițiu*, *exigent*, *extraterestru*, *pix*.
- Indică literele prin care se transcriu, în cuvintele date, următoarele sunete: [k], [i], [î], [u], [ü], [v].
 - cățel, Qatar, kosovar
 - înainte, câmp
 - vară, watt
 - inimă, hobby
 - Newton, pur
 - carou, show
- Desparte în silabe următoarele cuvinte: **ceață**, **ciorbă**, **geamă**, **giumbușluc**, **cheaguri**, **chiorăș**, **gheară**, **ghiozdan**, **central**, **cireș**, **general**, **girafă**, **checuri**, **chinez**, **ghețar**, **ghinion**. Precizează dacă grupurile de litere scrise colorat reprezintă un sunet sau mai multe.

Repere

Litera este semnul grafic al unui sunet. Limba română folosește alfabetul latin. **Alfabetul** actual al limbii române are 31 de litere: *a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ș, ț, u, v, w, x, y, z*.

În general, în limba română o literă transcrie un singur sunet. Există și excepții:

- o literă transcrie mai multe sunete; de exemplu, litera *x* transcrie sunetele [ks] sau [gz];
 - un sunet poate fi redat prin mai multe litere; de exemplu, vocala [î] este redată prin literele *î* și *â*, iar consoana [k] poate fi redată prin literele *c*, *q* și *κ*;
 - grupurile de litere *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* pot nota:
 - ♦ un singur sunet, care este consoana [č] (*ce*, *ci*), [ğ] (*ge*, *gi*), [k'] (*che*, *chi*), [g'] (*ghe*, *ghi*), atunci când, în silaba din care fac parte, sunt urmate de o vocală; de exemplu: *cea-ră*.
 - ♦ două sunete, mai precis consoanele [č], [ğ], [k'], [g'] + vocalele [e] sau [i], când în silaba din care fac parte sunt urmate de o consoană, de exemplu: *cen-tu-ră*, sau când grupul de litere formează singur silabă, de exemplu: *ci-reș*.
- De obicei, grupurile de litere transcriu un singur sunet atunci când se află înaintea unei vocale. Există și excepții, de exemplu: *a-so-ci-aț*, *ghi-o-cel*, *li-ce-an*, *re-gi-u-ne*.



Exerciții

- Indică felul sunetelor din care sunt alcătuite cuvintele: *bancă*, *compunere*, *idee*, *iepure*, *piatră*, *ploaie*, *rouă*, *teză*. Folosește V pentru vocală, C pentru consoană și S pentru semivocală, ca în modelul dat.

Litere	Ș	C	O	A	L	Ă
Felul sunetelor	C	C	S	V	C	V



- Care dintre vocalele limbii române nu există în limba modernă pe care o studiezi?
- Transcrie în caiet cuvintele *broască*, *floare*, *guașă*, *ierarhie*, *mâine*, *neam*, *toamnă*, *zău*. Așază semnul dintre paranteze (˘) deasupra literelor care redau semivocale.
- Lucrați în perechi. Precizați numărul de litere și numărul de sunete din cuvintele date.
ax ■ box ■ exemplu ■ explozie ■ oxigen ■ taxi ■ xerox
- Menționează ce sunete corespund literelor scrise colorat în seria dată: *kaizer*, *karate*, *kiwi*, *quatarian*, *wagon-lit*.
- Notează câte litere și câte sunete are fiecare dintre cuvintele următoare: *ager*, *cercel*, *ciob*, *geam*, *Georgeta*, *gingie*, *Gheorghe*, *ghicitoare*, *ghid*, *semicerc*, *ureche*, *voce*.
- Copiază cuvintele de mai jos în caiet și grupează-le în două categorii: cuvinte care la final au vocala *i* și cuvinte care la final au *î* „șoptit”.
Adi ■ aspri ■ aștri ■ bucătari ■ codri ■ găini ■ îngerii ■ monștri ■ miniștri ■ negustori ■ profesori ■ șerpi
- Textul următor a fost scris la computer de un copil. Transcrie-l în caiet, corectând greșelile.



Fata din stanga mea are o fata vesela. Ea rade de fiecare data cand cineva spune glume. Ieri musca dintr-o para cand i-am spus ca la Muzeul Taranului Roman paturile erau acoperite cu paturi de lana.

Deschideri

Utilizarea diacriticelor în scrierea cuvintelor din limba română este obligatorie și necesară. Ce efect are, în citirea cuvintelor, lipsa lor?

Lecția 14. Silaba. Accentul

Silaba



Explorare

Citește versurile de mai jos și răspunde apoi întrebărilor.

„Din ochelarii puși deoparte,
Pornește, joasă, o câmpie,
Ce s-a vărsat acum din carte,
O mare pată albăstrie.
Pe care pașii mei, dansând,
Vor scârțâi vreo trei poteci
Ce le aveam de mult în gând,
Strânse-ntr-o carte cu puréci
(Accentul mi-l mută, văzuși?
Un purece, ca pe-un țăruș.) [...]”
Marin Sorescu, *Ochelarii*



- Desparte în silabe următoarele cuvinte din versurile date: *pornește*, *pată*. Câte silabe are fiecare cuvânt?
- Identifică, în textul de mai sus, cuvântul alcătuit dintr-o singură vocală.
- Arată cum s-ar putea despărți la capăt de rând cuvintele *albăstrie* și *purece*.
- De ce crezi că a folosit Marin Sorescu varianta *purece*, în loc de forma literară *purice*?

Repere

Silaba este formată fie dintr-o vocală, fie dintr-un grup de sunete care conține o vocală și se pronunță cu un singur efort expirator.

Cuvântul poate fi format din una, două sau mai multe silabe.

În scris, cuvintele se despart în silabe cu ajutorul liniuței de despărțire. Aceasta se pune o singură dată, mai precis la capăt de rând, fără a se repeta la început de rând.

Accentul

Explorare

- Desparte în silabe cuvântul *carte*. Care silabă se pronunță mai intens?
- A câta silabă din cuvintele *câmpie*, *ochelarii*, *pată* se pronunță mai intens?
- Citește cu voce tare textul de mai jos. Ce constatăi în privința cuvintelor scrise colorat?
 - Două dintre **acele** fete m-au ajutat să găsesc **acele** de cusut.
- Normă și abatere**. Cum pronunți corect cuvintele *pricină* și *ianuarie*?
- În text, cuvântul *pureci* are un semn așezat deasupra literei *e*: *puréci*. Cum va trebui să-l pronunți? De ce crezi că autorul a ales să accentueze astfel cuvântul?



Repere

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt.

În limba română, accentul nu are loc fix, pe prima sau ultima silabă, ca în alte limbi.

Accentul poate diferenția sensul cuvintelor scrise la fel (de exemplu, *ácele* și *acéle*).

În poezie, pentru sonoritatea versurilor, se admite și folosirea altor variante de accentuare decât cele recomandate de norma literară.

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române este lucrarea normativă care precizează cum se pronunță și cum se scriu corect cuvintele. În DOOM2, a doua ediție a acestui dicționar normativ, cea în vigoare, vocala din silaba accentuată a cuvintelor este marcată prin subliniere (de exemplu, *zenit* s.n.).

În alte dicționare sau în texte, se folosește accentul ascuțit (de exemplu, *puréci*).

Conform DOOM2, pentru unele cuvinte există două variante de accentuare, ambele corecte, cea dintâi menționată fiind cea recomandată. De exemplu, *acatișt/acatist*, *antic/antíc*, *gingaș/gingaș*, *jilav/jilav*, *penurie/penurie*, *profesor/profesor*, *trafic/trafic*.



Exerciții

1. Desparte în silabe următoarele cuvinte: *accentul*, *poteci*, *scârțâi*, *țăruș*.
2. Identifică, în versurile extrase din poezia *Ochelarii* de Marin Sorescu, toate cuvintele alcătuite dintr-o silabă.
3. Precizează câte silabe există în cele două variante ale propoziției date.
 - a. Puricele a mutat accentul ca pe un țăruș.
 - b. Puricele a mutat accentul ca pe-un țăruș.
4. Identifică, în propozițiile de la exercițiul 3, silaba alcătuită din două cuvinte.
5. Desparte în silabe cuvintele: *bine*, *Claudia*, *compunere*, *istorie*, *matematică*, *română* și identifică silaba care se pronunță mai intens.
6. Notează, în caiet, cuvintele alcătuite dintr-o singură silabă, din textul de mai jos.

„Cu [...] semne foarte simple care se compun din câteva linii poți să scrii orice. [...] În toate limbile și cu orice înțeles. Egiptenilor nu le era deloc ușor să facă așa ceva cu hieroglifele lor. Și nici cu scrierea cuneiformă nu o puteai face. Ei aveau tot mai multe semne care nu reprezentau litere, ci cel puțin silabe întregi.”

Ernst H. Gombrich, *O scurtă istorie a lumii*



Scriere cuneiformă (Mesopotamia)

7. Completează tabelul de mai jos în caiet, folosind drept sursă textul de la exercițiul anterior.

Cuvinte alcătuite din două silabe	Cuvinte alcătuite din trei silabe	Cuvinte alcătuite din patru silabe	Cuvinte alcătuite din cinci silabe	Cuvinte alcătuite din șase silabe

8. Construiește câte o propoziție în care să folosești cuvintele *cópii* și *copíi*, respectiv *véselă* și *vesélă*.
9. Pronunță cuvintele următoare conform modului în care sunt accentuate în DOOM2:

adică

domino

alibi

editor

aragaz

greffrut

baba-oarba

idol

butelie

matur

10. Transcrie din DOOM2 cum se accentuează corect cuvintele: *aripă*, *avarie*, *caracter*, *furie*, *radio*, *sever*, *splendid*, *taxi*.
11. Cuvintele colorate au fost pronunțate greșit. Scrie-le în caiet, marcând corect locul accentului.
 - Vreau să văd **încotro** se îndreaptă colegii mei.
 - **Regizorul** filmului *Întors pe dos* este Pete Docter.



Deschideri

1. Notează două lucruri noi pe care le-ai învățat în această lecție și care crezi că-ți vor fi utile.
2. Scrie cuvinte pe care le auzi accentuate greșit la televizor sau în comunicarea de zi cu zi. Subliniază apoi vocala care trebuie accentuată.

Autoevaluare L9– L14

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



Lecția 15. Etapele scrierii. Relatarea unor experiențe personale

Pentru început

1. Notează trei cuvinte care au legătură cu o experiență personală amuzantă.
2. Lucrați în perechi. Prezentați pe scurt, unul celuilalt, experiența la care v-ați gândit. Împărtășiți-vă impresiile.

Explorare

1. E timpul să scrii despre experiența la care te-ai gândit, dar nu înainte de a reflecta la următoarele întrebări:
 - a. Cu ce scop scrii? Vrei ca textul să producă amuzament, să convingă, să informeze etc.?
 - b. Cui se adresează textul tău? Unor copii de vârsta ta, unor copii mai mici, părinților, profesorilor etc.?
2. Răspunde la cele șase întrebări esențiale referitoare la experiența ta: *cine? ce? când? unde? de ce? cum?*
3. Realizează planul compunerii în care vei relata experiența la care te-ai gândit.



Repere

În redactarea unui text este importantă parcurgerea a cinci etape succesive, care reprezintă **etapele scrierii**. Se poate reveni oricând la o etapă anterioară, pentru a clarifica/a îmbunătăți un anumit aspect al redactării.

Etapa 1. PREGĂTIREA PENTRU REDACTARE

- Alege un subiect.
- Identifică-ți publicul.
- Stabilește-ți scopul.
- Răspunde la cele șase întrebări esențiale referitoare la subiectul ales (*cine? ce? când? unde? de ce? cum?*).
- Elaborează planul lucrării.
- Strânge informațiile și organizează-le.

Etapa 2. SCRIEREA CIORNEI

- Scrie o primă variantă a lucrării.
- Dezvoltă fiecare idee, concentrându-te pe conținutul textului, pe detalierea experienței pe care o prezinți.

Etapa 3. REVIZUIREA

- Verifică dacă ideile sunt clare, dacă exprimarea este corectă, dacă paragrafele sunt semnalate prin alineat și dacă scrisul tău este lizibil.
- Șterge ceea ce nu este relevant.
- Îmbunătățește-ți textul.

Etapa 4. EDITAREA

- Așază textul în pagină, astfel încât titlul și paragrafele să fie clar evidențiate. Titlul se scrie în partea de sus a paginii, la mijloc, și fiecare paragraf începe prin alineat.
- Rescrie textul pentru a fi lizibil. Verifică punctuația textului.
- Recitește varianta finală.

Etapa 5. PUBLICAREA

Împărtășește celorlalți textul tău (afișează lucrarea pe un panou din clasă, fotocopiază textul pentru colegi, citește-l cu voce tare, de pe *scaunul autorului*, publică-l în revista școlii sau pe un blog, înregistrează-te citindu-l etc.).



Relatarea este un text în care se prezintă detaliat un eveniment la care a participat cel care îl povestește.

Orice text are **trei părți**: introducere, cuprins și încheiere.

În **introducere** se precizează despre ce va fi vorba, formulându-se tema care va fi abordată.

În **cuprins** sunt detaliate ideile, se oferă explicații care duc la dezvoltarea temei.

În **încheiere** se formulează o idee generală despre tema prezentată.

Cele trei părți au pondere diferită: cuprinsul ocupă cea mai mare parte a textului, în timp ce introducerea și încheierea sunt reduse ca dimensiune.

Paragraful este un fragment dintr-un text, despărțit de restul textului prin alineat nou. În cadrul unui paragraf se dezvoltă o singură idee.

Aplicații

1. După realizarea planului, poți trece la scris.

Dezvoltă fiecare idee din compunerea ta în câte un paragraf. Nu uita că introducerea trebuie să fie scurtă și să stârnească interesul celorlalți. În cuprins, folosește cuvinte sau expresii care te ajută să respecti ordinea temporală a evenimentelor: *mai întâi, apoi, după aceea, mai târziu, în cele din urmă* etc. Pentru a-ți fi mai ușor, poți să organizezi foaia de caiet după următorul model:

TITLU			
INTRODUCERE			
CUPRINS	<i>Mai întâi,</i>	<i>Apoi,</i>	<i>În cele din urmă,</i>
ÎNCHIEIERE			

2. Citește lucrarea ta colegului/colégei de bancă. Cere-i să-ți spună care este părerea lui/ei despre aceasta și să-ți ofere sugestii. Ascultă apoi textul lui/ei și recomandă-i îmbunătățiri.

3. Rescrie textul, valorificând sugestiile primite.

4. Transcrie în caiet următoarea listă de control. Recitește-ți lucrarea și apreciază dacă ai respectat criteriile din listă.

- Textul are introducere, cuprins și încheiere, marcate prin paragrafe diferite.
- Introducerea este captivantă.
- Acțiunile se înlănțuie logic.
- Textul este așezat corect în pagină.
- Sunt respectate regulile de ortografie și de punctuație.

5. Citește lucrarea ta din *scaunul autorului* și fii pregătit să răspunzi întrebărilor pe care le au cititorii tăi.

6. Bogdan, personajul din povestirea *Prietenul meu* de Ioana Pârvulescu, mărturisește la începutul textului că i-a fost greu să scrie compunerea pentru ora de română.

Ce etapă a scrierii crezi că a ignorat Bogdan?



Deschideri

Cum te-ai simțit scriind textul? Ți s-a părut dificil sau ușor? Prezintă, în cel mult zece rânduri, impresiile tale despre experiența scrierii unui text în care este vorba despre tine.



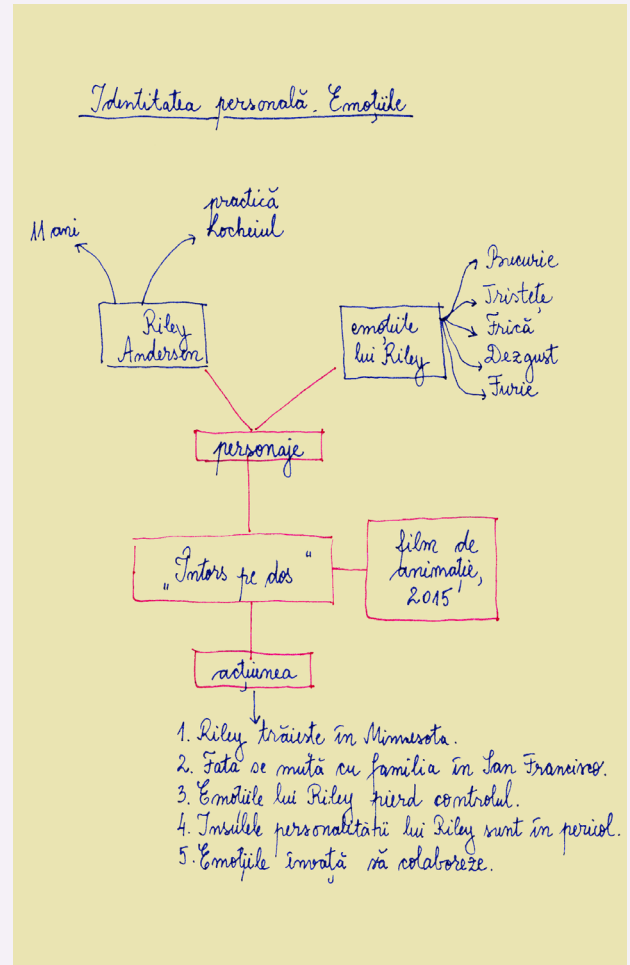
Lecția 16. Notițele

Explorare

1. **Ciorchinele.** Scrie în mijlocul paginii de caiet cuvântul *notițe*. Însemnează, în jurul cuvântului, tot ce îți vine în minte legat de acest subiect.
2. Crezi că este important să iei notițe? De ce?
3. Mai jos găsești două pagini cu notițele unor elevi din clasa a V-a, luate la lecția *Identitatea personală. Emoțiile*. Care dintre pagini îți se pare mai ușor de urmărit? De ce?

Identitatea personală. Emoțiile

1. „Întors pe dos” („Inside Out”) este un film de animație.
2. Personajul principal este Riley Anderson.
3. Emoțiile de la sedul central din mintea ei sunt:
 - a) Bucuria;
 - b) Tristetea;
 - c) Frica;
 - d) Dezgustul;
 - e) Furia.
4. Prima emoție trăită de Riley este Bucuria.
5. Alte emoții încep să apară.
6. Fiecare emoție o ajută.
7. Insulele personalității lui Riley sunt:
 - a) Insula Familiei;
 - b) Insula Încercărilor;
 - c) Insula Hocheiului;
 - d) Insula Tristeniei;
 - e) Insula Bătăliei.
8. Riley se mută cu familia în San Francisco.
9. Mulțarea o schimbă pe Riley, iar emoțiile ei sunt date peste cap.
10. Emoțiile învăț să colaboreze pentru ca Riley să fie fericită.



4. Deși au citit același text, cei doi elevi au folosit mijloace diferite pentru a lua notițe. Identifică trei dintre acestea.

Repere

Notițele reprezintă însemnări în care sunt selectate ideile cele mai importante dintr-un material și în care informațiile sunt notate cu propriile cuvinte. Este important ca persoana care ia notițe să organizeze pagina astfel încât acestea să poată fi folosite și în alte situații, de exemplu: pentru reamintirea unor informații din cărțile citite, la recapitulări, la teze etc. Prin urmare, rolul notițelor este de a facilita reținerea esențialului dintr-o lecție sau dintr-un text. Notițele trebuie să fie scurte și clar formulate. Se pot lua notițe în timp ce profesorul oferă informații sau când se citește un text.

Când se iau notițe, se are în vedere:

- doar notarea informațiilor relevante;
- reformularea informațiilor, folosind propriile cuvinte;
- scrierea ideilor principale;
- folosirea prescurtărilor;
- utilizarea organizatorilor grafici (scheme, diagrame, grafice etc.).



Provocări


lăți zece moduri de a-ți face notițele mai atractive, așadar mai ușor de reținut. Citește-le și apoi scrie-le în caiet, în ordinea importanței pe care le-o acorzi.

1. Folosește diferite  forme pentru  a accentua cuvintele-cheie.

2. Evidențiază informațiile **esențiale**, pentru a le reține mai ușor.



3. Folosește **LITERE** speciale pentru ca titlul să se diferențieze de rest.

4. Folosește diferite tipuri de săgeți pentru a lega ideile principale.   

5. Creează  etichete pentru  subtitluri.

6. Folosește  bule pentru a-ți nota propriile  idei sau  întrebări.

7. **SCRIE** în diferite **MODURI** pentru a-ți înviora notițele.

8. Folosește cel puțin două culori  .

9. Leagă folosind ideile între ele linii.

10. Folosește mici desene pentru a-ți înfrumuseța notițele.



Aplicații

1. Ascultă următorul text și ia notițe, pe parcursul lecturii.




Știi că există mai multe stiluri de învățare? Ai încercat vreodată să afli ce stil de învățare ți se potrivește?

Dacă ai un stil de învățare vizual înseamnă că înțelegi cel mai bine informațiile atunci când le vezi în pagină, pe monitorul calculatorului sau pe ecranul suportului digital și că îți amintești ușor diagrame, titluri de capitole, imagini, schițe și hărți. Majoritatea celor care au acest stil de învățare rețin mai bine studiind sau lucrând singuri. 65% dintre oameni au un stil de învățare vizual.

Dacă ai un stil de învățare auditiv, înțelegi și îți amintești cu ușurință ceea ce auzi. Preferi să înveți împreună cu un coleg sau o colegă, pentru că discutând cu altcineva reții mai bine. Îți plac discuțiile din clasă și cele din grupuri și îți amintești ușor instrucțiunile comunicate oral. 30% dintre oameni au un stil de învățare auditiv.

Dacă ai un stil de învățare chinestezic-tactil, înveți mai bine prin atingere și mișcare și exersezi prin activități practice. Preferi lecțiile în care ești implicat activ și îți amintești ușor ceea ce pui în aplicare. Ai o bună coordonare a mișcărilor. 5% dintre oameni au un stil de învățare chinestezic-tactil.

2. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă. Evaluează modul în care a luat notițe, după următoarea grilă:

			
A notat numai informațiile relevante din text sau ideile principale ale acestuia.			
A reformulat informațiile, folosind propriile cuvinte.			
A folosit prescurtări și organizatori grafici (scheme, diagrame, grafice etc.).			
A utilizat culori pentru a evidenția ideile principale, subtitlurile, cuvintele-cheie etc.			
A trasat săgeți între idei sau a desenat diverse forme pentru a marca aspectele importante.			



Deschideri

Notează două lucruri învățate în această lecție, care crezi că îți vor fi de folos atunci când vei lua notițe.

Recapitulare

1. Citește următorul text, extras din cartea *Povestește-mi ceva* de Sharon Creech, și delimitează-l în fragmente logice. Identifică, pentru fiecare fragment, cuvântul-cheie.

„După trei zile am început școala și am văzut-o din nou pe Phoebe. Eram amândouă în aceeași clasă. Mai toți copiii de la noua mea școală vorbeau repede, erau gătiți cu haine noi și purtau aparat dentar. Majoritatea fetelor aveau părul la fel, adică «bob» (așa numeau ele tunsoarea aceea), până la umeri, cu bretonul lung, și tot scuturau din cap ca să-și dea bretonul din ochi. [...]

Una dintre fete, Mary Lou Finney, rostea niște cuvinte foarte ciudate. De pildă, uneori exclama



din senin «Atotputernice!» sau «Minte de vițică». Nu pricepeam ce vrea să spună. Pe urmă mai erau două fete, Megan și Christy, care tot săltau pe loc [...], apoi era Beth Ann, o fată foarte alintată, și Alex cel îmbujorat. Mai era și Ben, care cât era ziua de lungă desena caricaturi. Și domnul Birkway, un profesor de literatură cam ciudat.

Și mai era Phoebe Winterbottom. [...]

Phoebe era o fată **tăcută** și stătea **mult** timp singură. Avea o față drăguță, rotundă și ochi **enormi**, de culoarea cerului senin. Fața ei drăguță și rotundă era încadrată de niște cârlionți scurți de păr galben-galben, cum e păpădia.

În prima săptămână, în timp ce tata și cu mine eram în vizită la Margaret [...], am văzut-o de două ori pe Phoebe la fereastra camerei ei. O dată i-am făcut cu mâna, dar părea că nu m-a observat, și nici la școală nu mi-a spus că m-ar fi observat.

Apoi într-o zi, în pauza de prânz, s-a așezat lângă mine în bancă și mi-a spus așa, din senin:

— Sal, tu ești așa de curajoasă! Zău, ești grozav de vitează!

Ca să fiu sinceră, m-a cam luat prin surprindere cu asta. Chiar am rămas cu gura căscată.

— Eu? am zis. Dar eu nu sunt **vitează** deloc.

— Ba da. Ești foarte vitează.

Ba nu eram deloc. Eu, Salamanca Tree Hiddle, mă temeam de **o sumedenie** de lucruri. De exemplu, îmi era **frică** de accidente de mașină, [...] de zgomotele mai **puternice**, de profesorii foarte severi, de **lifturi** și de o mulțime de alte lucruri. Dar e adevărat că nu mă tem de păianjeni, de șerpi și de viespi. Phoebe, ca aproape niciunul dintre noii mei colegi de clasă, nu prea avea la inimă vietățile astea.

Dar în ziua aceea, dând cu ochii de un respectabil păianjen negru care doar ce venise să-mi studieze pupitrul, mi-am făcut mâna căuș, l-am luat și l-am dus la fereastra deschisă și l-am scos afară, pe pervaz. Atunci Mary Lou Finney a zis:

— Sfinte Sisoe, ia uitați-vă la ea ce face!

Beth Ann pâlise la față. Toți copiii au făcut niște mutre de parcă m-aș fi luat la trântă de una singură cu un balaur care scoate flăcări pe gură.

Între timp mi-am dat seama de un lucru: că, dacă ceilalți se așteaptă să fii viteaz, uneori ajungi să te prefaci că ești viteaz, chiar dacă de fapt ți-e frică de mori.“



2. Care crezi că este tema textului? Selectează dintre următoarele variante, motivându-ți alegerea:
 - colegialitatea ■ curajul ■ prietenia ■ școala
3. Redactează planul simplu de idei al textului.
4. Textul dat este literar sau nonliterar? Justifică-ți răspunsul.
5. Răspunde la următoarele întrebări referitoare la textul dat:
 - a. Cine sunt personajele?
 - b. Ce fac personajele?
 - c. Când se petrec evenimentele?
 - d. Unde se petrec evenimentele?
6. Ce culoare au ochii lui Phoebe?
7. La care dintre emoțiile sale face referire Salamanca?
8. Din ce motiv este considerată Salamanca o fată curajoasă?
9. Finalul textului conține o concluzie la care Salamanca a ajuns. Care este aceasta?
10. Precizează felul următoarelor propoziții, având în vedere alcătuirea lor și aspectul predicatului:
 - a. Copiii de la noua școală vorbesc repede.
 - b. Sal nu înțelege exclamațiile lui Mary Lou.
 - c. Fetele saltă.
 - d. Ben desenează.
 - e. Phoebe nu i-a spus nimic lui Sal.
 - f. Beth Ann a pălit la față.
11. Transformă o propoziție simplă, dintre cele de la exercițiul anterior, într-o propoziție dezvoltată, apoi o propoziție afirmativă într-una negativă.
12. Ce informație utilă pentru înțelegerea textului oferă articolul de dicționar de mai jos?

CĂUȘ, *căușe*, s. n. 1. Vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare, folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe etc.; cauc. (...) ◇ Expr. *A face mâna căuș* = a da mâinii forma unui recipient, apropiind degetele și adâncind palma. ♦ Cantitatea de apă, făină, grăunțe etc. care intră într-un căuș.

13. Indică ordinea în care se află în dicționar cuvintele: (a) *vorbi*, *vizită*, *viteaz*, *viespe*, *vietate*, (a) *veni*.
14. Găsește câte un sinonim pentru cuvintele evidențiate cu galben în text.
15. Menționează antonimele cuvintelor evidențiate cu verde în textul dat.
16. Notează patru cuvinte din câmpul lexical al *naturii*, identificate în text.
17. Precizează din ce fel de sunete sunt alcătuite cuvintele:
 - bancă ■ breton ■ ciudat ■ haine ■ purtau ■ vitează
18. Arată din câte litere și din câte sunete sunt alcătuite cuvintele: *aparat*, *ciudat*, *chiar*, *exclamă*.
19. Desparte în silabe cuvintele *caricatură*, *clasă*, *curajos*, *literatură*, *pervaz* și *sumedenie*. Marchează apoi prin subliniere silaba accentuată.
20. Scrie un text de o pagină în care să relatezi o experiență trăită de tine într-o zi obișnuită de școală, respectând toate etapele scrierii unui text. Include în compunerea ta simboluri care exprimă emoții (emoticoane), pentru a ilustra o anumită emoție sau atitudine.
În redactarea textului tău, vei avea în vedere:
 - să ai un conținut adecvat cerinței;
 - să existe introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf;
 - să te exprimi corect, clar și adecvat;
 - să respecti normele de ortografie și de punctuație;
 - să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii.



Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Un clopoțel a început să se smucească deasupra ușii, speriat. Parcă vrea să-și rupă frânghiuța și s-o ia la fugă. Intrăm în clasă. [...]

— Casian Alexandra!

E numele meu. Știu. Dar nu răspund. Pe mine nu mă strigă nimeni așa. Toată lumea mă strigă Luchi...

Îmi vine-a râde. Așa-i de **caraghios** să te strige cineva Casian Alexandra! Ca și cum ar striga-o tata pe mama, în loc de Catia, Casian Ecaterina.

Doamna se uită la mine și râde. [...]

— Cum îți zice mama acasă? **stăruie** doamna tot blând, dar c-un fel de nerăbdare parcă.

— Luchi! sare de lângă mine, răpezind înaintea două degete ascuțite, una bondoacă și zburlită. Luchi, ca la căței!

Toate fetele se uită la mine. Încă nu râd, dar ochii lor împung și dor. Și dintr-odată mi-e **rușine** de numele meu, mi-e rușine de mine, mi-e rușine de tot. [...]

Mă așez la locul meu și mă uit la mine, la fetița asta nouă pe care-o cheamă Casian Alexandra și pe care parcă n-o cunosc.

Casian Alexandra are șorț negru, de sub care nu i se mai văd genunchii, ciorapi lungi prinși cu gumă de pieptăraș, și guler de pichet alb, care-o supără puțin, cum o supără și cozile împletite prea strâns [...]. Stă cuminte cu mâinile pe pupitru și i-e rușine că o cheamă Luchi, ca pe căței...

Dar nu-i adevărat. N-o cheamă Luchi. Luchi nu mai este. A rămas pe undeva pe-acasă, poate în lădița din cămară, printre resturile de jucării pe care nu le mai știe ce-au fost și care nu mai au nume. Luchi era **mică**, Luchi era **proastă**, Luchi era caraghioasă. Luchi era **fericită** ...“

Otilia Cazimir, *A murit Luchi...*,
din volumul *A murit Luchi...*

A. 60 de puncte

- Notează câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvintelor evidențiate cu galben. **6 puncte**
- Scrie câte un antonim pentru cuvintele evidențiate cu verde în textul dat. **6 puncte**
- Transcrie, din text, trei cuvinte din câmpul lexical al *școlii*. **6 puncte**
- Numește felul sunetelor din cuvântul *doamna*. **6 puncte**
- Menționează felul următoarelor propoziții, având în vedere alcătuirea lor și aspectul predicatului:
 - Intrăm în clasă. ■ Știu. ■ Dar nu răspund. **6 puncte**
- Precizează cine este personajul care povestește în fragmentul dat. **6 puncte**
- Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. **6 puncte**
Luchi este supărată fiindcă:
 - a. are șorț negru; c. ochii fetelor o împung;
 - b. era caraghioasă; d. stă cu mâinile pe pupitru.
- Formulează prima idee principală a fragmentului, menționând cuvântul-cheie al acestuia. **6 puncte**
- Motivează de ce o întreabă profesoara pe fetiță cum i se spune acasă. **6 puncte**
- Explică semnificația propoziției „Luchi nu mai este”, din ultimul paragraf al textului. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrie un text de 10 – 15 rânduri în care să relatezi o întâmplare trăită de tine în prima zi de școală.

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- să respecti tema și să prezinți întâmplarea sub forma unei relatări; **12 puncte**
- să existe introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf; **3 puncte**
- să te exprimi corect, clar și adecvat; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **6 puncte**
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii. **3 puncte**

Notă. Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ literar
- Planul dezvoltat de idei

Interculturalitate

- Diversitate culturală: jocuri de ieri și de azi

Comunicare orală

- Schimburi de replici în dialog
- Reguli de acces la cuvânt

Limbă română

- Verbul. Predicatul verbal
- Modul indicativ. Timpurile indicativului
- Modul imperativ

Redactare

- Textul narativ ficțional

Recapitulare

Evaluare

Unitatea II

De-a ce mă joc



Lecția 1. Textul narativ literar



Pentru început

1. Care e jocul tău preferat? Prezintă-l colegilor fie oferind un indiciu despre acesta, fie mimându-l. Colegii tăi vor încerca să ghicească jocul la care te-ai gândit.



2. Ce faci, de obicei, când părinții tăi au musafiri? Dar când mergeți voi în vizită?
3. Citește textul *Vizită...* în gând. Scrie apoi pe un bilețel ce personaj preferi pentru lectura pe roluri a textului. Profesorul va alege elevii pentru fiecare rol.

Text de bază

Vizită...

de I.L. Caragiale

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica¹ unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilăș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori² în uniformă de mare ținută. După formalitățile³ de rigoare⁴, am început să convorbim despre vreme, despre sortii agriculturii – d.⁵ Popescu tatăl este mare agricultor –, despre criză ș.cl.⁶ Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

— Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dv. bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

— Uite, coniță, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, cătră mine încet:

— Nu știi ce ștregar se face... și deștept...

Dar vocea de dincolo adaogă:

— Coniță! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne mașina⁷!... Astâmpără-te, că te arzi!

— Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

I.L. CARAGIALE (1852 – 1912)



Este unul dintre cei mai importanți scriitori români; a fost contemporan cu Mihai Eminescu, Ion Creangă și Ioan Slavici.

A scris piese de teatru, nuvele și schițe. Este un autor apreciat nu doar de cititorii adulți, ci și de copii, cărora le place să interpreteze personajele sale, creionate cu

umor. Textele preferate ale copiilor sunt schițele, între care se numără și *Vizită...*

Teatrul Național din București, al cărui director a fost pentru o scurtă perioadă (1888 – 1889), îi poartă numele, în semn de recunoaștere a contribuției pe care I.L. Caragiale a avut-o, ca dramaturg, la dezvoltarea teatrului românesc.



¹ onomastică (s.f.) – zi în care cineva își serbează numele, ziua numelui.

² roșior (s.m.) – soldat călăreț, îmbrăcat în haină roșie.

³ formalitate (s.f.) – în text, cerință impusă de regulile de politețe.

⁴ de rigoare (expr.) – care este cerut de o anumită împrejurare, potrivit împrejurării.

⁵ d. – prescurtare pentru „domnul”.

⁶ ș.cl. – prescurtare pentru „și celelalte”.

⁷ mașină (s.f.) – în text, instrument folosit pentru pregătirea cafelei; spirtieră.

- Sări, conică! varsă spiritul! s-aprinde!
- Ionel! strigă iar mama, și se scoală repede să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe ușe, apare micul maior de roșiori cu sabia scoasă și-i oprește trecerea, luând o poză foarte marțială¹. Mama ia pe maiorul în brațe și-l sărută...
- Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?
- Dar – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?
- Pentru dumneata.
- Da de ce vă mai supărați?
- Da ce supărare!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbița și toba tac, adaog:

- Și pe urmă, d-ta ești roșior, în cavalerie.
- Maior! strigă mândrul militar.
- Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; și maiorul nu cântă cu trâmbița; cu trâmbița cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă și merge-n fruntea soldaților cu sabia scoasă.
- Explicația mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trânteste cât colo; asemenea și trâmbița. Apoi începe să comande:
- Înainte! marș!
- Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce-ntâlnește-n cale. În momentul acesta, jupâneasa



Madam Popescu mai sărută o dată dulce pe maiorușul, îl scuipe, să nu-l deoache, și-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută militarmente și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o tobă. Atâr-nă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt rotat², pune trâmbița la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle-n trâmbiță. Madam Popescu îmi spune ceva; eu n-aud nimica. Îi răspund totuși că nu cred să mai ție mult gerul așa de aspru; ea n-aude nimica.

— Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos când sunt musafiri!

cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculegă³ fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un țipăt de desperare.

— Ține-l, conică, că mă dă jos cu tava!

Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudența să iasă din neutralitate⁴ și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

¹ marțial (adj.) – cu aer războinic.

² rotat (adj.) – (despre cai) cu pete de altă culoare decât restul părului.

³ a se reculege (vb.) – în text, a-și veni în fire după o spaimă, după o emoție.

⁴ neutralitate (s.f.) – atitudine pasivă; în text, neamestecul unei persoane într-un conflict.

— Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă și să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută... Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceața, mă pregătesc să sorb din cafea...

— Nu vă supăra fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Și zicând „dumnealui“, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, și dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădești de răs... ca un om mare...

— A! asta nu e bine, domnule maior – zic eu –; tutunul este o otravă...

— Da tu de ce tragi? mă-nterupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua¹ de dulceață...

— Ajunge, Ionel! destulă dulceață, mamă! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei – patru lingurițe; apoi iese cu cheseaua în vestibul².

— Unde te duci? întreabă mama.

— Viu acu! răspunde Ionel.

După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe meschioară tabacherea cu țigarete regale, scoate una, o pune în gură și mă salută militarăște, ca orice soldat care cere unui țivil să-i împrumute foc. Eu nu știu ce trebuie să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul și mă-ndeamnă să servesc pe domnul maior. Întind țigarea mea, militarul o aprinde pe a lui și, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipe, să nu-l deoache, și îmi zice:

— Scuipe-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul și-a fumat țigarea până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu și-ncepe s-o trântescă. Mingea sare până la policandru³ din tavanul salonului, unde tulbură grozav liniștea ciucurilor de cristal.

— Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă superi? vrei să moară mama?

Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei săltoare, care i-a scăpat din mână: o trânteste cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceașca, dar, vorba

francezului, *entre la coupe et les lèvres*...⁴ mingea îmi zboară din mână ceașca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, culoarea oului de rață.

— Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ți-am spus să te-as-tâmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... al'dată n-o să-ți mai aducă nicio jucărie!

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bună-tate:

— Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu nițică apă caldă!...

Dar n-apucă să termine, și deodată o văd schimbându-se la față ca de o adâncă groază. Apoi dă un țipăt și, ridicându-se de pe scaun:

— Ionel! mamă! ce ai?

Mă-ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți și cu drăgălașa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

— Vai de mine! țipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

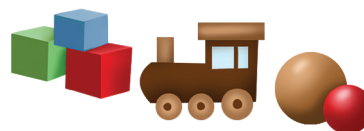
Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul⁵ la gât și la piept.

— Nu-i nimica! zic eu. Apă rece!

Îl stropesc bine, pe când mama pierdută își smulge părul.

— Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce-și mai vine în fire; vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Al'dată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam Popescu liniștită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, și am ieșit. Mi-am pus șoșonii și paltonul și am plecat. Când am ajuns acasă, am înțeles de ce maiorul ieșise un moment cu cheseaua în vestibul – ca să-mi toarne dulceață în șoșoni.



Impresii după prima lectură

1. Ce ți-a atras atenția cel mai mult în schița *Vizită*...? Ce anume te-a amuzat sau nedumerit? Notează în caiet răspunsurile tale.
2. Asociază textul cu o experiență personală sau cu o altă lectură. Discută cu 2 – 3 colegi despre ce v-a amintit fiecăruia textul.

¹ chesea (forma literară: chisea) (s.f.) – vas mic din sticlă, din cristal sau din porțelan, în care se păstrează dulceața.

² vestibul (s.n.) – prima încăpere a unei locuințe, în care se intră venind din afară.

³ policandru (s.n.) – candelabru cu mai multe brațe.

⁴ *entre la coupe et les lèvres* (fr.) – în traducere, „între pahar și gură“; în text, corespunde zicalei „socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg“.

⁵ mondir (forma literară: mundir) (s.n.) – haina de la uniforma militară.

Lecția 2. Timp, spațiu și acțiune

Timp și spațiu

Explorare

1. Găsește indiciul din text care te ajută să afli când se petrece întâmplarea. Ce anume poți deduce pe baza acestui indiciu: secolul, anul, luna, ziua?
2. Precizează cam cât durează vizita și explică felul în care ai făcut acest calcul.
3. Ce alte elemente din text sau din biografia autorului te ajută să afli mai multe despre epoca în care se petrece întâmplarea?
4. Unde se petrece acțiunea? Transcrie, în caiet, pasajele care oferă această informație.



Repere

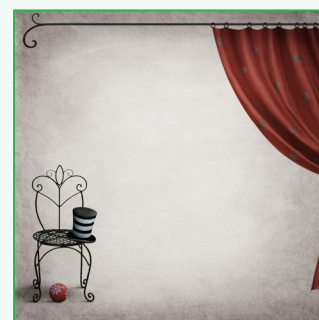
Acțiunea dintr-un text narativ constă în evenimentele despre care se povestește și care se desfășoară într-un anumit timp și spațiu. Uneori, coordonatele de timp și spațiu sunt numite în text, altele acestea pot fi deduse de către cititor pe baza informațiilor oferite de text sau pe baza cunoștințelor proprii despre o epocă, un loc etc.

Indicii de **timp** pot face trimitere la epoca, anul, ziua, momentul zilei în care se petrece acțiunea ori la durata acțiunii.

Indicii de **spațiu** pot oferi informații referitoare la continentul, țara, regiunea, orașul, satul, strada, casa în care se desfășoară acțiunea.

Provocări

1. Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Sunteți mici artiști, responsabili cu realizarea decorului pentru dramatizarea schiței *Vizită...* .
Desenați, pe o coală albă, spațiul în care se desfășoară acțiunea, fiind atenți la detaliile oferite în text. Realizați un tur al galeriei cu desenele tuturor grupelor. Comparați propunerile voastre.
2. Imaginează-ți că vizita se petrece în secolul al XXI-lea. Numește două elemente (din categoriile obiecte casnice, mobilier, îmbrăcăminte etc.) care, în acest caz, ar fi excluse din text. Propune, în schimb, două elemente care le-ar putea înlocui, dacă întâmplarea ar avea loc în zilele noastre.



Acțiune

Explorare

Lucrează împreună cu alți 2 – 3 colegi. Ordonează ideile principale ale textului, ținând cont de cronologia evenimentelor, și scrieți-le în caiet, numerotându-le.

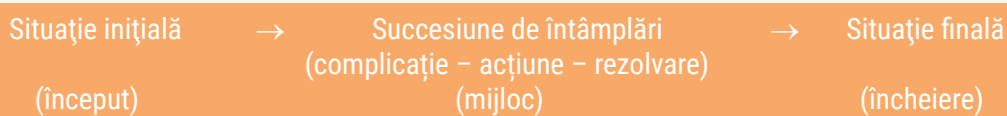
- Ionel ia chiseaua de dulceață și merge în vestibul.
- Călare pe un cal de jucărie, Ionel bate toba și suflă în trâmbiță.
- Lui Ionel i se face rău.
- Ionel aruncă mingea și lovește ceașca de cafea a musafirului, pătându-i pantalonii.
- Un domn vine în vizită la doamna Popescu cu ocazia onomasticii fiului ei.
- Ionel o atacă pe jupâneasă și, din greșeală, o lovește pe mama lui cu spada în obraz.
- Ajuns acasă, musafirul descoperă dulceață în șoșoni.
- După ce musafirul îl stropește cu apă pe Ionel, copilul își revine.
- Ionel vrea să răstoarne spirtiera pe care bucătăreasa pregătește cafea.
- Ionel fumează.



Repere

Textul narativ prezintă o succesiune de întâmplări petrecute în ordine logică și temporală.

Un text narativ se bazează pe o schemă simplă, alcătuită din trei secvențe:



Textul narativ literar prezintă întâmplări imaginare, la care participă personaje.

Aplicații

- Asociază ideile principale de la exercițiul anterior (pagina 49) cu secvențele narațiunii, indicate mai jos. Precizează doar cifra care corespunde ideii sau ideilor corelate cu fiecare secvență.

		Ideile principale
1. Situația inițială	– caracterizată prin echilibru	
2. Succesiunea de întâmplări	– modificarea situației inițiale de echilibru (din cauza unui gest, a unei stări, a unei afirmații, a unor evenimente nedorite etc.)	
	– apariția unor complicații, ca urmare a modificării situației inițiale	
	– depășirea complicațiilor prin găsirea unei rezolvări	
3. Situația finală	– caracterizată printr-un nou echilibru	

- Discută cu 2 – 3 colegi pentru a decide care este cel mai liniștit, respectiv cel mai tensionat moment al vizitei. Mimați apoi în fața clasei momentele alese.
- Cum sunt depășite complicațiile care apar? Ce personaje contribuie la reducerea tensiunilor sau la găsirea unei rezolvări? Povestește, în scris, o astfel de complicație.
- Textul narativ literar poate fi prezentat și ca o dezvoltare gradată a acțiunii spre un moment culminant, pentru a apoi totul să revină treptat la o nouă stare de echilibru.

Alege, dintre cele două figuri de mai jos, pe aceea care crezi că sugerează mai bine felul în care este construită acțiunea din schița *Vizită...* Pentru a putea alege, decide dacă sunt mai multe complicații sau doar una singură. Desenează figura aleasă în caiet și completează-o, pentru a reda secvențele importante ale acțiunii din textul citit.

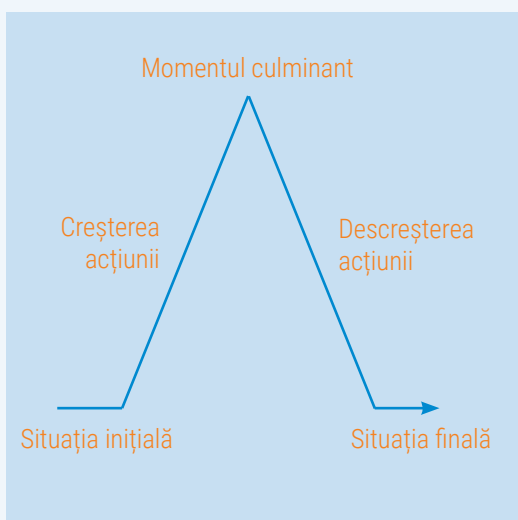


Figura 1

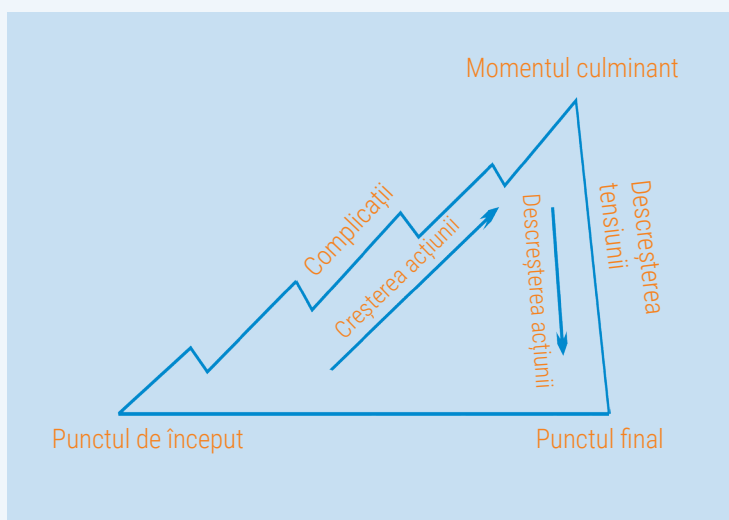


Figura 2

Lecția 3. Planul dezvoltat de idei

Explorare

1. Grupează ideile din rubrica *Explorare* (pagina 49) într-un plan simplu, urmărind sugestiile din tabel.

Precizează cum începe acțiunea.
(Cine? Ce face? Unde? Când?)

Un domn vine în vizită la doamna Popescu cu ocazia onomasticii fiului ei.

Prezintă ce se întâmplă:

- cum se declanșează acțiunea;
- cum se desfășoară acțiunea;
- cum sunt depășite complicațiile

Notează finalul întâmplării.

2. Formulează o idee care să completeze, prin detalii, prima idee principală de la exercițiul anterior.

Repere

Ideile **secundare** prezintă amănunte legate de ideea principală, completând-o.

Planul dezvoltat de idei cuprinde ideile principale și ideile secundare corespunzătoare acestora, în ordinea în care apar în text.

Aplicații

1. Alcătuieste planul dezvoltat de idei, adăugând detalii pentru fiecare idee principală din planul simplu.

	Planul simplu de idei	Planul dezvoltat de idei
Situația inițială	Un domn vine în vizită la doamna Popescu cu ocazia onomasticii fiului ei.	Un domn vine în vizită la doamna Popescu cu ocazia onomasticii fiului ei. Musafirlul îi oferă lui Ionel o minge și începe să discute cu gazda.
Sucesiunea de întâmplări		
Situația finală		

2. Evaluează planul dezvoltat al colegului/colégei de bancă, pe baza următoarelor criterii:

Criterii	Da	Nu
A fost dezvoltată fiecare idee principală, adăugându-se detalii relevante.		
A fost respectată ordinea în care apar în text ideile principale și secundare.		
Exprimarea este clară și corectă, fără greșeli gramaticale, de ortografie sau de punctuație.		

Provocări

Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi. Schițați o bandă desenată în care să surprindeți cele mai importante secvențe ale schiței *Vizită...*

Lecția 4. Personajele

Explorare

1. Identifică personajele:

- în ordinea apariției;
- în ordinea importanței lor în cadrul acțiunii:
 - ◆ personaj principal;
 - ◆ personaj secundar;
 - ◆ personaj episodic.

2. Realizează o fișă de identitate pentru Ionel, notând date legate de familia acestuia, vârsta, trăsăturile fizice și îmbrăcămintea, după modelul alăturat.



Ionel Popescu	
Familie	Vârsta
Trăsături fizice	Îmbrăcămintea

Repere

Personajul este o ființă umană, un animal sau un obiect însuflețit care participă la acțiunile dintr-un text narativ literar. El este rodul imaginației unui autor și există doar în paginile textului, nu și în realitate.

Personajul apare doar în textul narativ literar, nu și în cel nonliterar, unde acțiunea este realizată de o persoană concretă, care există în realitate.

Un personaj poate participa într-o măsură mai mare sau mai mică la acțiunea prezentată într-o operă literară. După rolul pe care îl are într-o operă literară, personajul poate fi:

- **principal**, când ocupă locul central în acțiune;
- **secundar**, când are un rol mai puțin important în acțiune;
- **episodic**, când apare într-un singur episod sau în numai câteva episoade.

Trăsăturile unui personaj pot fi numite în text sau pot fi deduse din felul în care se comportă sau vorbește personajul ori din ceea ce spun celelalte personaje despre el.

Aplicații

1. Notează, în caiet, trăsăturile morale ale lui Ionel pe care le deduci din pasajele extrase.

„– Coniță! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne mașina!...”

„El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o tobă. Atarnă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt rotat, pune trâmbița la gură și, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână și să sufle-n trâmbiță.”

„Și cu sabia scoasă, începe să atace strașnic tot ce-ntâlnește-n cale. În momentul acesta, jupâneasa cea răgușită intră cu tava aducând dulceață și cafele. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, și maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului.”

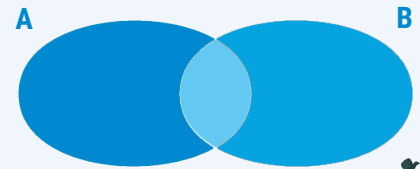
„Maiorul sare de gâtul mamei și o sărută... Mamei îi trece.”

„– Da tu de ce tragi? mă-nterupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceață...”

„Întind țigăretea mea, militarul o aprinde pe a lui și, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo.”



- Lonel imită comportamentul adulților în mai multe privințe. El e îmbrăcat într-o uniformă de ofițer superior de armată. Dovedește Lonel trăsături specifice unui ofițer? Notează în caiet, într-o diagramă Venn, trăsăturile unui ofițer (A) și trăsăturile lui Lonel (B). Observă care sunt elementele comune și elementele diferite.
- Îmbrăcat în uniformă militară, Lonel se comportă ca și cum s-ar afla pe un câmp de război. Colaborează cu 2 – 3 colegi pentru a găsi în text cuvintele care aparțin câmpului lexical al *armatei*.
- Privește reproducerile de mai jos și observă cum sunt îmbrăcați copiii și de-a ce se joacă. În care dintre cele două tablouri s-ar integra mai bine Lonel? Justifică-ți răspunsul.



Harry Brooker, *Aruncarea câștigătoare* (1893)



Harry Brooker, *Acuzarea* (1891)

- Ce trăsături ale mamei lui Lonel ai putea deduce din comportamentul acesteia?
- Ce părere ai despre faptul că mama îi permite lui Lonel să fumeze și chiar îl admiră pentru asta?
- Care sunt cuvintele mamei, repetate aproape după fiecare năzbâtie a lui Lonel?
- Imaginează-ți cum ar reacționa doamna Popescu dacă ar afla că Lonel i-a pus musafirului dulceață în șoșoni. Ce îi va spune musafirului? Dar lui Lonel? Joacă, împreună cu un coleg/o colegă, scena imaginată.
- Indică persoana verbelor folosite pentru a povesti întâmplările.
- Cel care povestește întâmplarea este și participant la acțiune sau doar martor?
- Cum ți se pare atitudinea față de Lonel a celui care relatează întâmplările? Faptul că folosește cuvinte precum *copilaș*, *anișori*, *băiețel*, *drăguț*, *maioraș*, *drăgălaș* indică simpatia lui pentru băiat? Explică.
- Ce atitudine are musafirul față de doamna Popescu? Poți selecta dintre variantele de mai jos, aducând exemple din text prin care să îți justifici alegerea.

<input type="checkbox"/> binevoitoare	<input type="checkbox"/> ironică	<input type="checkbox"/> admirativă
<input type="checkbox"/> critică	<input type="checkbox"/> indiferentă	<input type="checkbox"/> compătimitoare



Provocări

- Dacă Lonel ar trăi în secolul nostru, crezi că și-ar alege aceleași jocuri, aceleași jucării? Motivează-ți răspunsul.
- Dacă ai fi sora sau fratele mai mare al lui Lonel, ce i-ai spune referitor la modul în care s-a comportat pe parcursul vizitei? Scrie-i gândurile tale sub forma unui SMS.
- Ce întrebări i-ai pune celui care a relatat vizita din această schiță? Notează-le și apoi realizează un joc de rol cu un coleg/o colegă. Fiecare va fi, pe rând, cel care întreabă și cel care răspunde.



Lecția 5. Semnificațiile textului

Interpretare

1. În ce măsură jocurile și jucăriile preferate de Ionel spun ceva despre el, despre caracterul lui?
2. De ce crezi că o atacă Ionel pe jupâneasă?
3. Consideri că felul în care se comportă Ionel reflectă „părerile sănătoase” ale mamei în privința educației copiilor? Justifică-ți punctul de vedere.
4. Se comportă Ionel pe măsura a ceea ce vrea să pară: un adult, și încă ofițer?
5. Citește următorul fragment despre copiii secolului al XIX-lea și discută prin ce anume se aseamănă ori se deosebește Ionel de contemporanii lui:



„În fotografiile de epocă sau în tablouri, îmbrăcați ca niște oameni mari, copiii secolului al XIX-lea au o privire serioasă, chiar tristă, de bătrânei apăsați de grijile lumii. [...]

Băieții își construiau sub mesele din sufragerie insulele din imaginația lor. Băieții se joacă de-a căpitanul de corabie, de-a conductorul de locomotivă etc. Fetele, pe de altă parte, au o imaginație cu totul diferită. Inventează fabule, povești cu zâne și cu spiriduși, se joacă de-a teatrul, improvizând scene și cortine. Îmbracă rochiile vechi ale mamelor și intră în pielea prințeselor din poveștile pe care le creează în jocul minții lor. Copiii secolului al XIX-lea învață născocind jocuri și personaje. Prin imaginație, se simt liberi.”

Mădălina Stanciu, *Copilul secolului al XIX-lea*, la adresa gen90.net/copilul-secolului-al-xix-lea/



6. Ce anume crezi că determină comportamentul lui Ionel? Poți alege și explica una dintre următoarele variante sau poți indica o alta:
 - mama îl răsfășă, este mult prea îngăduitoare;
 - tatăl nu contribuie la educația copilului, din lipsă de timp;
 - caracterul băiatului, felul lui de a fi;
 - Ionel nu înțelege care sunt regulile unui comportament civilizată;
 - societatea impune reguli prea stricte pentru felul în care ar trebui să se comporte copiii în anumite situații.
7. Care este tema schiței *Vizită...*? Poți alege dintre următoarele variante sau poți propune alta:
 - copilăria ■ educația copiilor ■ relația dintre copii și părinți ■ jocurile ■ familia ■ politețea
8. Ce anume marchează punctele de suspensie din titlul schiței? Despre ce fel de vizită este vorba?
9. Ce apreciezi că are valoros acest text? De ce crezi că, la mai bine de un secol de la publicare, mulți cititori îl citesc cu plăcere?

Provocări

1. Completează cadranele alăturate, pentru schița *Vizită...*

Mi-a plăcut textul pentru că ...	Nu mi-a plăcut în text că ...
Nu am înțeles din text ...	Textul mi-a amintit de ...

2. Ți-ar plăcea să citești și alte texte scrise de același autor? Explică.
3. În ce măsură crezi că felul în care se comportă copiii este rezultatul educației pe care o primesc în familie? Discuțați.
4. Crezi că răsfățul este o dovadă sigură a faptului că un părinte își iubește copilul? Notează în caiet părerea ta.

I.L. Caragiale,
în costum oriental



Autoevaluare L1 – L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



MINITEST

Lecția 6. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai citit în prima parte a secțiunii de lectură despre Ionel și năzbâțiile lui. Continuăm călătoria pe tărâmul jocurilor, la un secol distanță, printr-un fragment din romanul *Exuvii*¹ de Simona Popescu. Vei afla cum vedeau lumea jocului copiii de pe la sfârșitul secolului al XX-lea. Capitolul din care a fost extras fragmentul a fost intitulat de autoare *Regnum puerile*, care se poate traduce, adaptat din limba latină, prin *Regatul copiilor*.

Citește fragmentul următor, folosind jurnalul cu dublă intrare. Iată cum vei proceda: împarți o pagină de caiet în două, cu o linie verticală, după ce ai scris sus titlul textului și numele autoarei. Pe măsură ce citești, notezi în partea stângă o propoziție sau un pasaj din text care are un impact puternic asupra ta: fie că ți-a amintit de o experiență personală, fie că nu ești de acord cu ideile exprimate, fie că te-a intrigat prin ceva. În partea dreaptă vei explica de ce ai ales acel fragment, la ce anume te-ai gândit când l-ai citit.



Lumea copiilor își avea legile ei nescrise, cuceiririle și înfrângerile ei, răutățile, invidia, prostia, mârșăviile². Era o pândă continuă, o neobosită hărțuială, o pâra generală, se rupeau prietenii în numai cinci minute, se spuneau lucruri de o cruzime pe care numai un copil le poate suporta și ierta. Supărarea dura o oră, cel mult o zi – două, dar lua proporții colosale. Cuvinte trântite aiurea te sfâșiau [...]. Apoi urmau marile împăcări, marile fraternizări, copleșitoare, umplând aerul de pulberi aurii. Împăcarea avea culoarea roz-auriu.

Într-o zi întregă se puteau întâmpla atâtea, nimic nu era previzibil. Dimineața era pentru ferocitate³. Atunci, cu o nouă energie, se spuneau chestiile cele mai dure, atunci se putea întâmpla să fii tras de păr, să primești o scatoalcă⁴, un cot în stomac, începeau încleștările, bătaile între băieți și vipereniile⁵ insinuante⁶ ale fetițelor. Era timpul minciunilor, toți se pregăteau să-și întindă capcanele. Ce freamăt de harpii⁷ mici, de demoni mârșitori, de javre schelălăitoare! Limbile se ascuțeau, sângele clocotea, lucrurile deveneau arțăgoase, ceva te împingea afară din casă. O căutai cu lumânarea. Ieșeai nerăbdător. Te așteptau. Fetele și băieții – cele două specii diferite, definitiv vrăjmașe. Ne toleram pentru că aveam nevoie unii de alții, la jocuri, ca să fim mai mulți. După-amiaza era vremea jocurilor, alergatului de colo colo, hârjonelii, gălăgiei. Iar seara – timpul împăcărilor, al fericirii generale. Când aerul se colora violet, se înmuiau toate, ne înmuiam și noi, oboseala ne făcea parcă mai

buni, reîncepeau „idilele“ „la bancă“ (ne adunam acolo, în fața blocului, în picioare, în jurul celor mai mari care stăteau pe banca îngustă, dușmanii de peste zi). Acolo se spuneau povești adevărate, căscam gura la toate comediiile frecându-ne violent pieile, scărpinându-ne până la sânge cu unghiile după mușcătura vreunui țânțar. Și doar chemările tot mai insistente și mai amenințătoare ale părinților ne puteau despărți. [...]

Chiar jocurile obișnuite căpătau în unele zile o inexplicabilă ferocitate. *De-a prinselea* se transforma uneori în alergarea aia cumplită din coșmaruri, mă apuca o frică imensă care nu mai avea nicio legătură cu jocul [...]. Erau o grămadă de alte lucruri care-ți



tăiau pofta de orice: se fura pe rupte și pe față la șotron, la elastic, se fura la *Regina pe furate*, ăsta era un joc în care mergeau favoritismele, nu ajungeai niciodată Regină dacă luai mereu „pași de șoricel“, în timp ce alții erau lăsați să înainteze pentru că primeau „pași de elefant“ sau „de uriaș“. Nu era cinstit, multe jocuri erau necinstite, toate jocurile erau necinstite. Chiar în *De-a v-ați ascunselea*, unii, invidioși, șopteau la urechea celui care trebuia să pornească în căutarea noastră pe unde eram ascunși noi ceilalți, ceea ce era un lucru foarte, foarte urât.

¹ *exuvie* (s.f.) – înveliș rezultat prin năpârlirea șerpilor; ieșirea adulților din pupe.

² *mârșăvie* (s.f.) – atitudine sau faptă josnică, ticăloșie.

³ *ferocitate* (s.f.) – cruzime, sălbăticie, violență; faptă crudă, sălbatică, violentă.

⁴ *scatoalcă* (s.f.) – lovitură dată cuiva cu palma sau cu dosul mâinii.

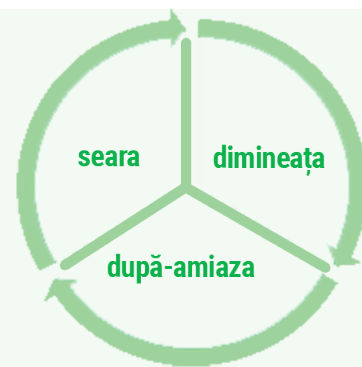
⁵ *viperenie* (s.f.) – cuvânt inventat de autoare, însemnând răutate, jignire.

⁶ *insinuant* (adj.) – care strecoară aluzii răutăcioase.

⁷ *harpie* (s.f.) – în mitologia greacă, monstru fabulos, reprezentat sub forma unei femei înaripate, cu trup și cu gheare de vultur, personificând furtunile și moartea; (fig.) femeie hrăpăreată, arțăgoasă și rea; zgrițuroaică.

Discutarea textului

1. Confrunțați, în perechi sau în grupuri de 3 – 4 elevi, jurnalele completate de voi, pentru a vedea ce pasaje a selectat fiecare și cum a explicat alegerile făcute.
2. Notează ideile principale și ideile secundare ale fragmentului dat.
3. Copiază în caiet cadranul timpului. Completează în el câte o culoare, un sunet, o stare pe care le asociezi cu jocurile copiilor din fiecare perioadă a zilei: dimineața, după-amiaza, seara.
4. Ce are în comun acest fragment cu schița *Vizită...* de I.L. Caragiale? Poți alege dintre variantele de mai jos sau poți propune alt răspuns:
 - sunt prezentate diverse jocuri;
 - tema textelor este copilăria;
 - înfățișează comportamentul agresiv al copiilor;
 - tema textelor este relația dintre copii și părinți;
 - este prezentată perspectiva adulților asupra copiilor;
 - personajul principal este un băiat.
5. Indică jocurile menționate în text care îți sunt cunoscute și ție. Dacă nu ai găsit niciun joc cunoscut, care crezi că este cauza? Notează în caiet răspunsul tău și apoi prezintă-l colegilor.
6. Ești de acord cu ideea că fetele și băieții sunt „specii diferite, definitiv vrăjmașe”? Explică.
7. Ce părere ai despre faptul că la unele jocuri copiii trișează? Povestitoarea numește acest lucru *furt*: „se fura pe rupte și pe față”. Ești de acord cu acest punct de vedere? Susține-ți opinia pe baza unor exemple din experiența proprie.
8. Crezi că părinții știu că *regatul copiilor* nu este unul tocmai pașnic, că acolo se întâmplă tot felul de răutăți, chiar când e vorba de joacă? Motivează-ți răspunsul.
9. Tu le spui părinților atunci când se întâmplă să ai un conflict cu un prieten sau cu un coleg? De ce preferi să le spui ori să nu le spui despre o astfel de întâmplare?
10. Crezi că împăcarea poate avea culoarea roz-auriu? Explică.
11. Care este culoarea care înseamnă pentru tine împăcarea cu prietenul cel mai bun?



Portofoliu

Notează pe o coală răspunsul tău la întrebarea următoare: *Este greu să fii copil?*



Biblioteci deschise

Crezi cumva că adulților nu le place să se joace ori să scrie despre jocuri? Ei bine, nu e deloc așa. Ca să te convingi, citește oricare dintre volumele pe care ți le propunem ca lectură suplimentară.

Cartea cu jucării
de Tudor Arghezi

Vei afla ce jocuri și jucării inventează părinții pentru copiii lor și că o poveste este o „jucărie cu vorbe”, de care orice copil are nevoie. Cei doi copii din această carte, Mitzura și Baruțu, îți vor deveni cu siguranță prieteni.



Harriet spionează
de Louise Fitzhugh

Vei descoperi în această carte clasică a literaturii pentru copii o fetiță care se joacă serios de-a detectivul. Harriet, care are 11 ani, este pasionată de spionaj și de scris și își urmărește foarte atent vecinii, colegii și chiar prietenii cei mai buni.

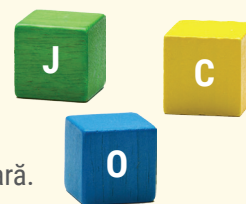


Lecția 7. Diversitate culturală: jocuri de ieri și de azi

Pentru început

1. Grupează cuvintele următoare în funcție de asemănarea dintre ele și observă care sunt limbile în care echivalentul cuvântului *joc* are o formă apropiată de cea din limba română.

joc (română) – *game* (engleză) – *jeu* (franceză) – *Spiel* (germană) – *játék* (maghiară) – *gioco* (italiană) – *gra* (poloneză), *spill* (norvegiană) – *jogo* (portugheză) – *juego* (spaniolă) – *joc* (catalană) – *hra* (cehă) – *spil* (daneză)



2. Notează în caiet numele unui joc tradițional de la noi și numele unui joc originar din altă țară.

Jocuri de ieri

Explorare

Citește lista de jocuri de mai jos și selectează-le pe cele la care ai participat și tu măcar o dată. În ce categorie menționată de autor ai identificat cele mai multe jocuri?

„De jucat afară: Leapșa; Leapșa pe cocoțate; Leapșa pe ouate; Capra; Lapte gros; Șotron; Bambi; Melcul; Frunza; Elasticul; Coarda; Fața (sau *V-ați ascunselea*); Țară, țară, vrem ostași!; Hoții și vardiștii; Țurca; Flori, fete, filme sau băieți (denumit și *Flori, fete, filme sau băieți, artiști și cântăreți* sau *Flori, fete, filme sau băieți, trandafiri și castraveți*), Am pierdut o batistuță; Baba-oarba, Cuțitașul.

Jocuri cu mingea și alte cele – obligatoriu afară: Țările; Rațele și vânătorii; Castelul (sau *Șapte pietre*), Pătrățița; Tenis cu piciorul; Badminton.

De jucat în casă, în clasă: Bambilici; Ping pong (zis și *Țomping*); Vaporașe; Avioane; X și 0, Spânzurătoarea, Skanderbeg.

De jucat în casă sau oriunde: Fripta; Bâza; Bâza americană; Bambilici electronic; Liniuța; Fazan; Fazan american; Telefonul fără fir; Mima; Yams; Arșice.

Alte jocuri: Șah; Table; Țintar (sau *Moară*); Nu te supăra, frate; Dame; Go; Scrabble; Piticot; Sus – jos; Dacii și romanii; Animale din continente; Păcălici; Marocco; Bunul gospodar; Turism; Cine știe... poezie!; Cubul Rubik; Șarpele; Sfera; Lego; Monopoly; Master Mind.”

Adaptare după Lista lui Costin Moisil, din volumul Piu! – joacă, jocuri, jucării, Muzeul Țăranului Român

Repere

Jocul este o activitate fizică sau mentală care nu urmărește un scop practic, ci divertismentul sau alungarea plictiselii. Reprezintă o dimensiune proprie tuturor oamenilor, de oricând și de oriunde.

Pe de o parte, jocul înseamnă distracție, libertate, fantezie dezlănțuită, imaginație și creativitate, din care pot rezulta uneori soluții noi sau creații originale.

Pe de altă parte, jocul înseamnă și reguli, cunoașterea și respectarea acestora, ceea ce presupune respectul reciproc și colaborarea jucătorilor.

Jocul poate apropia oameni din spații culturale diverse.



Aplicații

1. Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Găsiți în lista de mai sus trei jocuri specific românești și trei jocuri împrumutate din alte culturi. Confrunțați răspunsurile.
2. Lucrați în perechi. Completați lista de mai sus cu jocurile digitale pe care le cunoașteți. Comunicați apoi colegilor răspunsul vostru, pentru a constata care este cel mai popular joc digital în clasa voastră.
3. Privește afișul expoziției *Piu! – joacă, jocuri, jucării*, care a fost organizată de Muzeul Țăranului Român. Notează în caiet ce-ți sugerează praștia cu cablu electric.



Jocuri de azi

Explorare

Citește fragmentul următor și răspunde apoi întrebărilor.

„Tinerii din ziua de azi stau ore în șir lipiți de ecranele calculatoarelor sau tabletelor, pentru a-și petrece timpul cu jocurile video. Totuși, se pare că unele jucării tradiționale nu și-au pierdut nimic din puterea lor, în ciuda exploziei tehnologiei electronice.

Jocul Lego este considerat de către experții din domeniul jocurilor și jucăriilor din Marea Britanie cea mai folosită jucărie din toate timpurile, datorită faptului că este distractiv și implică în același timp creativitatea, având și un preț accesibil. Jocul de Scrabble s-a clasat al doilea pe listă, urmat de farfuriile zburătoare tip Frisbee și jocul Monopoly. [...]

Lego este o linie de jucării de construcție, realizate din plastic, fabricate de Grupul Lego, o companie privată cu sediul în Billund, Danemarca.

Totul a început în atelierul lui Ole Kirk Christiansen (1891 – 1958), un tâmplar din Billund, Danemarca, care făcea jucării din lemn. În 1934, compania sa a ajuns să fie numită *Lego*, derivat din daneză *leg godt*, ceea ce înseamnă «joacă bine».

Grupul Lego a început fabricarea «cărămizilor» de jucărie în 1949. De atunci s-au dezvoltat filiale ale grupului Lego la nivel mondial. Au fost create filme, jocuri, concursuri și șase parcuri de distracții Legoland.”

Mădălina Diaconu, *Lego, un joc mai căutat astăzi decât în trecut*, articol postat la <http://www.cunoastelumea.ro/lego-un-joc-mai-cautat-astazi-decat-in-trecut-afla-cine-l-a-inventat/>

- | | |
|---|--|
| a. Care ți s-a părut cea mai interesantă informație din text? | c. De ce e considerat Lego un joc de succes? |
| b. Unde și când a apărut jocul Lego? | d. Ție îți place acest joc? Justifică-ți opțiunea. |

Aplicații

Citește prezentarea setului Lego de mai jos și răspunde apoi întrebărilor date.



Are toate accesoriile caracteristice caselor moderne: un măr în față, o cutie poștală cu scrisori, antenă parabolică, coș de baschet și o mașină de tuns iarba. Ușa din față și ușa garajului sunt funcționale și ai și o scară la îndemână dacă vrei să te urci în podul casei. Setul LEGO include și instrucțiunile pentru a transforma casa în locuință urbană sau în casă de vacanță.

- Este potrivit acest set Lego pentru vârsta ta? Caută în text și în imagine informații care te ajută să răspunzi la întrebare.
- Ce elemente ar putea transforma această casă într-o locuință urbană?
- De ce elemente ai avea nevoie pentru a transforma această casă într-o casă de vacanță?
- Dacă ai fi creator de jocuri, ce temă ai propune pentru următorul set Lego? Prezintă-le colegilor ideea ta.

Provocări

- În ce măsură afirmația „Totuși, se pare că unele jucării tradiționale nu și-au pierdut nimic din puterea lor, în ciuda exploziei tehnologiei electronice” ți se pare adevărată? Scrie răspunsul tău și apoi discută cu colegii.
- Care dintre jocurile mai vechi crezi că poate face concurență jocurilor digitale?

Portofoliu

Cum justifici faptul că jocurile pot aduce împreună oameni care vorbesc limbi diferite și care aparțin unor culturi diferite?

Proiect individual: Jocuri fără vârstă

Sarcina de lucru

Prezintă un joc pe care l-ai aflat de la părinți sau bunici ori de la cineva din comunitatea ta. Poate fi un joc românesc sau un joc din alte culturi.

Timp de realizare

Trei săptămâni



Pași pentru pregătirea proiectului

Săptămâna I

1. Roagă pe cineva mai în vârstă din familie (părinți sau bunicii) sau din comunitatea ta să îți spună ce fel de jocuri erau populare în vremea copilăriei lui.
2. Alege, dintre jocurile prezentate, unul care crezi că ar avea succes și astăzi sau care se practică încă. Solicită celui care ți-a oferit informațiile să îți descrie cât mai detaliat jocul respectiv. Documentează-te, de asemenea, pe internet cu privire la jocul ales, ca să fii sigur că ai înțeles despre ce este vorba.

Săptămâna II

3. Realizează, pe un poster, o prezentare a jocului. Poți folosi și desene sau fotografii. Menționează sursele orale și scrise pe care le-ai consultat.

Săptămâna III

4. Pregătește-te să prezinți oral posterul tău, știind că ai la dispoziție maximum trei minute. O idee bună ar fi să exersezi prezentarea chiar în fața celui/celei care ți-a vorbit despre jocul respectiv. Fii gata să răspunzi la întrebările colegilor, după prezentare!

Sugestii pentru prezentare

Exersează prezentarea! În ziua prezentării, trebuie:

- să te încadrezi în timpul alocat;
- să valorifici în prezentare ceea ce ai scris pe poster, dar să oferi și informații suplimentare;
- să explici desenele sau fotografiile din poster;
- să ai un discurs clar și eficient (folosește enunțuri simple și corecte; utilizează un limbaj adecvat, nici prea familiar, nici prea complicat);
- să fii pregătit/pregătită pentru eventuale lămuriri pe care ți le-ar putea cere colegii.



Krishna și Radha jucând șah (India)

Autoevaluare

La sfârșitul proiectului, poți demonstra că stăpânești următoarele competențe:

	😊	😐	😞
Am realizat un poster care conține suficiente informații despre jocul prezentat.			
Am inclus în posterul meu desene sau fotografii potrivite.			
Am prezentat clar jocul în fața colegilor, valorificând informațiile de pe poster, dar și alte detalii, pe care le-am prezentat oral.			
Am răspuns la întrebările colegilor.			
M-am încadrat în timpul alocat pentru prezentare.			

Lecția 8. Schimburi de replici în dialog

Pentru început

1. Îți este ușor să comunici cu colegii, cu cei din familie, cu profesorii sau cu persoane pe care le întâlnești prima dată?
2. Ce anume te face să te simți în largul tău sau ce anume îți se pare dificil în comunicarea cu diverși interlocutori?

Explorare

1. Urmărește pe internet un scurt pasaj din ecranizarea schiței *Vizită...*, realizată în 1952, corespunzător episodului reprodus mai jos (minutul 4.07 – 4.30):



- „– Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.
 – Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i cam place.
 Și zicând «dumnealui», mama mi-arată râzând pe domnul maior.
 – A! zic eu, și dumnealui?
 – Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădești de râs... ca un om mare...
 – A! asta nu e bine, domnule maior – zic eu –; tutunul este o otravă...
 – Da tu de ce tragi? mă-nterupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceață...
 – Ajunge, Ionel! destulă dulceață, mamă! iar te-apucă stomacul...“
2. Care este tema discuției în această secvență?
 3. Cine pune întrebările și cine răspunde în primele patru replici ale dialogului?
 4. Ce replică a musafirului ascunde un reproș adresat lui Ionel?
 5. În ce fel respinge Ionel reproșul care îi este adresat?

Repere

Dialogul este o convorbire sau un schimb de replici între două sau mai multe persoane.

Participanții la un dialog devin, pe rând, **vorbitori** și **ascultători**.

Este important ca într-un dialog să existe continuitate între replicile participanților.

Atunci când cineva întreabă, celălalt trebuie să răspundă la întrebare.

Când cineva face o invitație, cel care o primește va trebui să spună dacă o acceptă sau o respinge.

Când cineva face un compliment, celălalt își exprimă mulțumirea.

Când cineva face un reproș, cel căruia i se adresează va accepta sau va respinge reproșul.

În toate aceste cazuri, este importantă și atitudinea pe care vorbitorii o au unii față de ceilalți. O atitudine politicoasă impune respect și încurajare, în vreme ce obrăznicia sau superioritatea generează lipsă de confort și, ca atare, respingere.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. În funcție de numărul elevilor din clasă, pot fi mai multe perechi cu numărul 1, 2 etc. Fiecare pereche va realiza câte un joc de rol, astfel:

Perechea 1 – Un copil își invită un coleg/o colegă de clasă la ziua lui de naștere (inventează tu locul, ziua, ora); colegul acceptă invitația și mulțumește.

- sugestii pentru a face invitația: *Vreau să te invit ...; Mă bucur să te invit ...; Sper că vei accepta invitația mea ... etc.;*
- sugestii pentru a accepta invitația: *Mulțumesc, vin cu plăcere ...; Sigur că vin, mulțumesc frumos ...; Excelent! Abia aștept*



Perechea 2 – O doamnă face o invitație la onomastica fiicei sale (precizează locul, ziua, ora), pe care o adresează mamei unui coleg/unei colege de clasă a fiicei; mama invitată își exprimă regretul că nu poate răspunde invitației.

- sugestii pentru a face invitația: *Aș vrea să vă invit ...; Sunt încântată să vă invit ...; Sper că veți putea veni la ... etc.;*
- sugestii pentru refuzul invitației: *Îmi pare rău, dar ...; Mi-ar fi făcut plăcere ..., dar*

Perechea 3 – Nepotul/nepoata îi face un compliment bunicii (găsește tu calitățile pentru care bunica merită să fie laudată); bunica răspunde, mulțumind pentru compliment.

- sugestii pentru a face un compliment: *Ești extraordinară ..., pentru că ...; Ești cea mai bună bunică, pentru că ...;*
- sugestii pentru a răspunde unui compliment: *Mulțumesc mult ...; Oh, ce drăguț/drăguță ești ... etc.*



Perechea 4 – Doi prieteni vorbesc despre jocurile preferate: unul pune întrebări, celălalt răspunde.

- sugestii pentru a pune întrebări: *Ce ...?, Cum ...?, Cu cine ...? Unde ...?, Cum ...?, De ce ...? etc.*
- sugestii pentru a răspunde la întrebări: fii atent la întrebare, ca să dai un răspuns adecvat; dacă nu ești sigur că ai înțeles întrebarea, cere lămuriri.

Perechea 5 – Părintele unui copil cam neastâmpărat îi face reproșuri; copilul răspunde că a înțeles reproșul și că îl acceptă;

- sugestii pentru a face reproșuri: *Îmi pare rău că trebuie să-ți spun ...; Nu-mi place faptul că ... etc.*
- sugestii pentru acceptarea unui reproș: *Am înțeles ..., îmi pare rău; Nu mi-am dat seama ..., promit să nu mai fac.*



Perechea 6 – Un băiat/o fată îi reproșează celui mai bun prieten faptul că s-a comportat urât față de el/ea; prietenul nu acceptă reproșul și oferă explicații;

- sugestii pentru a face reproșuri: *Nu-mi place cum te-ai purtat ...; Sper că îți dai seama că sunt supărat/supărată pe tine, pentru că ... etc.*
- sugestii pentru respingerea unui reproș: *Îmi pare rău, dar nu ai dreptate; Nu ai motive să fii supărat, pentru că....*

2. Evaluează prestațiile colegilor, având în vedere următoarele criterii:

Criterii	😊	😐	😞
Fiecare vorbitor a interpretat corect rolul primit.			
Vorbitorii au exprimat clar și adecvat solicitările din cerință.			
Ambii vorbitori au avut un comportament politicos.			

Provocări

1. Ce ți s-a părut mai dificil: să participi la jocul de rol ori să evaluezi felul în care au realizat colegii tăi jocul de rol? Discutați pe marginea acestei întrebări.
2. Ce ți se pare cel mai greu în cadrul unui dialog oral? Bifează căsuța corespunzătoare din fiecare serie de mai jos.

- | | |
|---|---|
| <input type="checkbox"/> să pui întrebări | <input type="checkbox"/> să faci un compliment |
| <input type="checkbox"/> să răspunzi la întrebări | <input type="checkbox"/> să răspunzi la un compliment |
| <input type="checkbox"/> să adresezi o invitație | <input type="checkbox"/> să faci un reproș |
| <input type="checkbox"/> să accepți o invitație | <input type="checkbox"/> să accepți un reproș |
| <input type="checkbox"/> să respingi o invitație | <input type="checkbox"/> să respingi un reproș |

Lecția 9. Reguli de acces la cuvânt

Explorare

1. Indică un moment în care Ionel din schița *Vizită...* se dovedește nepoliticos față de musafir. Explică în ce anume constă impolitețea lui.
2. Cum crezi că s-a simțit musafirul când a fost întrerupt de Ionel? Imaginează-ți că ești musafirul și continuă enunțul următor: „M-am simțit ..., pentru că ...”
3. Cum știi că pot interveni într-o discuție? Citește exemplele din tabel și adaugă altele:

Ce văd	Ce aud
<ul style="list-style-type: none"> ■ Interlocutorul (persoana cu care vorbesc) s-a oprit și mă privește. ■ Interlocutorul mă invită din priviri să vorbesc. ■ Interlocutorul îmi face semn să vorbesc. ■ Interlocutorul s-a oprit și așteaptă. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ – Cam asta am avut de zis. ■ – Mă opresc aici pentru moment. ■ – Vrei să adaugi ceva? ■ – E rândul tău acum. ■ – Tu ce crezi? ■ – Tu ce părere ai?

Repere

Respectarea regulilor de acces la cuvânt este necesară pentru ca fiecare participant la o discuție să-și poată face cunoscute ideile și pentru a evita suprapunerile, întreruperile sau tăcerile.

Cele mai simple reguli de acces la cuvânt sunt următoarele:

- Fiecare vorbitor dă cuvântul, după ce a terminat ce are de spus, unui alt participant la discuție. Niciun alt participant nu poate interveni dacă nu a fost numit.
- Fiecare participant își anunță intenția de a interveni printr-un anumit semnal (de exemplu, o mână ridicată) și va aștepta până ce termină cel care vorbește în momentul respectiv.
- În cazul în care mai mulți participanți își anunță dorința de a interveni în discuție, va avea prioritate cel care a semnalat primul această intenție.
- În discuțiile cu toată clasa, profesorul este moderator; el va desemna elevii care urmează să ia cuvântul. În activitățile de grup, este bine ca un elev să-și asume rolul moderatorului.

Aplicații

1. Citiți pe roluri textul următor. Aveți nevoie de un povestitor și de două fetițe. Ar fi bine să aveți și un profesor și o elevă, care nu vor avea replici. Desemnați doi elevi care să le joace rolurile în fața clasei, ilustrând spusele povestitorului.

Nu-l știți?

Păcat!

Dezvoltă imaginația, spiritul de observație, simțul culorilor, și mai ales se poate juca peste tot. Acasă, în tramvai, la școală. Când unul pronunță o culoare, tu trebuie să-i arăți un obiect în care se găsește acea culoare, și asta rapid, cât numără până la cinci. Altfel, pierzi jocul. E un joc pasionant. Uiți de toate, de profesori, de lecții și, fără exagerare, chiar de recreații.

– Verde!

– Uite! În panglica mea.

– Galben!

– În lăntșorul de la gât.

– Albastru!

– În dunga de la ciorap...

– Violet... Violet o dată, violet de două ori, violet de trei ori...



– În călimară! Uf! De-abia l-am găsit!
 Fata răsuflă ușurată. La tablă, profesorul desenează harta Africii, iar în clasă nu se aude decât mersul mărunț al creioanelor pe maculatoare... și șoptit, spre ușă:
 – Maro... Maro unu, maro doi...
 – La pantoful meu...
 – Nu e maro, dragă, e cafeniu.
 – E totuna, dragă. Maroul nu e cafeniu?
 – Nu e, dragă. Cafeniul e cum e cafeaua, și maroul, cum e castana.
 La tablă profesorul vorbește despre Marea Roșie. Dar dânsul nu joacă jocul culorilor. [...]
 Lecția s-a terminat. Cele două prietene s-au întors acasă și învață la geografie.
 – Gata cu jocul! Trebuie să învățăm.
 – De ce, tu?
 – Pentru că poimăine avem lecție de control.
 – Ei, și? Împletim jocul cu învățătura. Uite, unde se varsă Fluviul... Roșu?
 – În lălea...
 – Unde e Marea Albă?
 – În fața de masă!
 – Unde trăiesc vulpi... argintii? Argintii o dată... argintii de două ori.

– În ibricul de pe bufet...
 – Bravo! Ai văzut ce interesant e? Ce fluviu se varsă în Marea... Galbenă? Galben o dată...
 Și acum, vreți să ne însoțiți câteva clipe la lecția de geografie a clasei a VII-a de la școala unde învață cele două prietene? Iată, la hartă, o elevă arată cu bețișorul în mână marile fluvii siberiene.
 Profesorul înclină capul aprobativ și murmură satisfăcut.
 Dar unde sunt prietenele noastre? Au răspuns? Să ne uităm în catalog; într-adevăr, au fost ascultate... În dreptul numelor lor, în catalogul alb, văd doi de 3 cu cerneală roșie, puși cu stiloul *albastru* al profesorului. Iar ele? Stau amândouă *galbene-verzui* în banca de culoare *cafenie*, în timp ce o găză *cărămizie* se urcă pe caietul cu scoarțe *cenușii*, tremurându-și în aer antenele *negre*...



Mircea Sântimbreanu, *Jocul culorilor*,
 din volumul *Recreația mare*

- 2. Investigație.** Lucrați în grupe de 3 – 4 elevi pentru a răspunde la întrebările de mai jos. Pe tot parcursul activității, încercați să respectați regulile de acces la cuvânt. Desemnați un moderator și stabiliți un semn prin care să indicați că doriți să interveniți în discuție.
- Respectă cele două fete regulile de acces la cuvânt? Aveți în vedere dialogul dintre ele și observați dacă: se ascultă una pe cealaltă, își răspund, se întrerup, se completează.
 - Ce părere aveți despre faptul că fetele vorbesc în timp ce profesorul predă? Spuneți-vă fiecare părerea și încercați apoi să ajungeți la o concluzie comună.
- 3. Confrunțați rezultatele investigației.**
- 4. Fiecare grupă prezintă felul în care au fost respectate regulile de acces la cuvânt pe parcursul investigației, explicând care au fost dificultățile întâmpinate. Grila următoare vă ajută să vă autoevaluați.**

criterii	😊	😐	☹️
Moderatorul a condus bine discuțiile, oferind cuvântul, pe rând, tuturor elevilor din grupă și urmărind să nu fie încălcate regulile de acces la cuvânt.			
Participanții au stabilit de comun acord un semn care să indice intenția de a interveni în discuție. Semnul respectiv a fost folosit de toți membrii grupei.			
În cazul în care mai mulți elevi și-au anunțat intenția de a interveni, s-a respectat regula conform căreia a luat cuvântul primul care a semnalat că dorește să intervină.			
Nimeni nu a intervenit peste alt vorbitor, așteptând ca acesta să termine ce are de spus.			

Provocări

1. Răspunde în scris la următoarele întrebări:
 - Cum te-ai simțit în cadrul activității pe grupe?
 - Ai reușit să-ți exprimi punctul de vedere?
 - Ai reușit să respecti regulile de acces la cuvânt?
2. Notează în caiet cum îți propui să procedezi de acum încolo când vrei să intervii într-o discuție.



Lecția 10. Verbul. Predicatul verbal

Pentru început

1. Când te joci, faci multe acțiuni: alergi, sari, strigi, cânti, desenezi. Cuvintele care arată aceste acțiuni sunt verbe. Menționează alte trei verbe.
2. **Istoria cuvintelor.** Cuvântul *verb* a intrat în limba română odată cu studierea gramaticii și a fost preluat din franceză, unde se spune *verbe*, dar și din latină, în care se spunea *verbum* și în care însemna „cuvânt, termen, vorbă”, uneori „zicătoare, maximă, sentință”. Citește definiția din DEX și notează sensurile actuale ale acestui cuvânt.

Flexiunea verbului (actualizare)

Explorare

1. Printre jucăriile lui Ionel s-au amestecat mai multe cuvinte. Grupează-le în caiet, după ceea ce exprimă ca părți de vorbire.



2. Indică verbele din propozițiile de mai jos.
 - a. Ionel atacă jupâneasa.
 - b. Vizitatorul stă în fotoliu.
 - c. În cameră sunt multe jucării.
3. Menționează timpul verbelor din propozițiile de mai jos.
 - a. Vizitatorul i-a adus lui Ionel o minge.
 - b. Băiatul trânteste mingea de podea.
 - c. Vizitatorul va observa de-abia acasă dulceața din șoșoni.
4. Trece verbele din propozițiile date de la persoana I, numărul singular, la persoana a III-a, numărul plural, păstrând același timp. Ce observi în privința formei verbelor?
 - a. Ascult sunetul trâmbiței.
 - b. Voi discuta cu doamna Popescu.
 - c. Am vorbit cu Ionel.
 - d. Beam cafea.
 - e. I-am dat un cadou copilului.
 - f. Ajunsesem acasă.
5. Transformă propozițiile afirmative de mai jos în propoziții negative.
 - a. Ionel vorbește frumos.
 - b. El face gălăgie.

Repere

Cuvintele unei limbi pot fi organizate în clase lexico-gramaticale, numite părți de vorbire.

Verbul este partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența. Acesta își modifică forma în funcție de timp, persoană și număr, adică este o parte de vorbire flexibilă.

Verbul are trei **timpuri** de bază:

- **trecut** – acțiunea se desfășoară înainte de momentul vorbirii;
- **prezent** – acțiunea se desfășoară în momentul vorbirii;
- **viitor** – acțiunea se desfășoară după momentul vorbirii.

Verbul are trei **persoane**:

- persoana I – vorbitorul; ■ persoana a II-a – ascultătorul; ■ persoana a III-a – cel despre care este vorba în mesaj.

Verbul are două **numere**:

- **singular** – folosit atunci când acțiunea este făcută de o singură persoană;
- **plural** – folosit atunci când acțiunea este făcută de două sau mai multe persoane.

Verbul are formă afirmativă și formă negativă. Forma negativă este construită cu ajutorul cuvântului *nu*, care se analizează împreună cu verbul.

Predicatul verbal și formele verbale nepersonale (infinitivul)

Explorare

- Identifică predicatoarele din propozițiile de mai jos.
 - Vizitatorul îi aduce băiatului o minge.
 - Mama îl educă pe copil.
 - Ionel a mers într-un colț al salonului.
 - El suflă în trâmbiță.
- Numește partea de vorbire prin care se exprimă predicatoarele identificate la exercițiul anterior.
- Trece verbele prin care sunt exprimate predicatoarele verbale din textul de mai jos la alte persoane. Ce se întâmplă cu forma verbelor scrise cursiv?
Copilul începe a *alerga*. Mama nu-l poate *opri*.
- Caută într-un dicționar verbele de la exercițiul anterior. Ce observi în privința formei verbelor scrise cursiv?

Repere

Când predicatul se exprimă printr-un verb, se numește **predicatul verbal**.

Există forme verbale care:

- își modifică forma după persoană, iar în propoziție sunt predicatoarele verbale (*începe, nu poate*);
- nu își modifică forma după persoană și nu pot fi predicatoarele în propoziție (*a alerga, a opri*).

Forma din dicționar a verbelor (*a alerga, a putea, a începe, a opri*) se numește **infinitiv**. Verbele la această formă nu pot fi predicatoarele în propoziție. Verbul la infinitiv poate sau nu să aibă înaintea cuvântului *a*. Când este situat după verbul *a putea*, infinitivul se folosește fără *a* (de exemplu: *Pot cânta.*). Situat după alte verbe, este necesară prezența lui *a* (*Știu a desena.*).

Exerciții

- Găsește intrusul din fiecare serie de mai jos.
 - auzea, a mers, răspunde, soldat, strigă, varsă;
 - atârnă, începeau, a pus, salută, țipăt, au văzut;
 - am plecat, policandru, a râs, ridică, trânteste, zboară.
- Alege verbele la prezent din următoarea serie: *ascult, discuta, iese, lăsăm, mergi, sărbătoriți, țipase, zici*.
- Precizează care dintre cești conține numai verbe la trecut.
- Menționează litera corespunzătoare propozițiilor în care sunt verbe la viitor.
 - Peste o lună, Ioana va începe un curs de engleză.
 - În curând, vom sărbători aniversarea unui prieten.
 - Acum, arborii nu mai au frunze.
 - Dimineață, îi voi scrie verișoarei mele un e-mail.
- Indică persoana și numărul la care se află verbele date.
 - ai ales ■ a chemat ■ explic ■ încercam ■ întreb ■ stai ■ știți ■ vede ■ vorbeau
- Transcrie propozițiile date în caiet. Subliniază cu o linie predicatoarele verbale și cu două linii verbele la infinitiv.
 - Pot vorbi limba engleză.
 - Știu a cânta la chitară.
 - Dana speră a termina proiectul mâine.
 - Toma dorește a pleca la munte.
- Notează, în caiet, predicatoarele verbale din fragmentul de mai jos.

„El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiță și o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vântat rotat, pune trâmbița la gură.”

I.L. Caragiale, *Vizită...*
- Pastila de ortografie.** Construiește propoziții cu următoarele ortograme: *na, n-a, nai, n-ai*.



Deschideri

Ce indică prezența numeroasă a verbelor într-un text narativ?

Lecția 11. Modul indicativ. Prezentul

Modul. Modul indicativ

Explorare

Joc. Trotineta. Lucrați în perechi. Puneți verbele din textul de mai jos în coșurile lui Ionel, după felul în care vorbitorul consideră acțiunea: sigură sau posibilă. Verificați rezultatul cu o altă pereche.

Ionel ia trotineta din grămada cu jucării. Face mai multe ture prin salon. Prinde viteză. Mama îi spune:
– Stai! Nu mai umbra cu trotineta prin casă! Leși în curte!



Repere

Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta felul în care vorbitorul consideră acțiunea.

Acțiunile pot fi apreciate de vorbitor drept: ■ **sigure** – Stă. Iese. ■ **posibile** – Stai! Leși!

Modul care arată o acțiune sigură și reală este **modul indicativ**.

Prezentul

Explorare

- Indică verbele din discuția celor doi copii.
- Când se desfășoară acțiunea exprimată prin verbe față de momentul vorbirii?
- Ce alt cuvânt din replica băiatului te ajută să precizezi timpul acțiunii?
- A conjuga un verb înseamnă a-l trece pe la toate persoanele și pe la ambele numere, ținând cont de mod și de timp. Compară verbele conjugate mai jos cu forma lor de infinitiv pentru a găsi partea comună. Literele și grupurile de litere scrise cu roșu transcriu sunete care arată la verb persoana și numărul. Cele scrise cu verde indică timpul.



(a) cânta	(a) visa	(a) afla	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi	(a) glumi	(a) hotărî
cânt	visez	aflu	apar	merg	dorm	glumesc	hotărăsc
cânți	visezi	aflî	aparî	mergi	dormi	glumești	hotărăști
cântă	visează	află	apare	merge	doarme	glumește	hotărăște
cântăm	visăm	aflăm	apărem	mergem	dormim	glumim	hotărâm
cântați	visați	aflați	apăreți	mergeți	dormiți	glumiți	hotărâți
cântă	visează	află	apar	merg	dorm	glumesc	hotărăsc

- Găsește un sinonim pentru verbele scrise cursiv în propozițiile de mai jos.
 - Ionel *toarnă* dulceață în șoșonii musafirului.
 - Regizorul *turnează* un film.
- Menționează ce formă folosești pentru verbul scris cursiv în propoziția: El *cheltuiește*/cheltuie mult pe jucării.
- Precizează valoarea prezentului în propozițiile date.
 - Mihai Viteazul câștigă bătălia de la Călugăreni în 1595.
 - Mâine plec la munte.
 - Triunghiul are trei laturi.

Repere

Prezentul arată desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii.

Verbele au o parte relativ fixă, comună cu infinitivul.

Sunetele sau grupurile de sunete care indică persoana și numărul se numesc **desinențe**.

Absența unui sunet sau grup de sunete care indică persoana și numărul reprezintă o informație gramaticală, ceea ce se consideră că este **desinență zero** (de exemplu, *visez* ∅). Absența sunetelor sau grupurilor de sunete care indică timpul constituie tot informație gramaticală (de exemplu, *cânt* ∅ ∅).

Inventarul verbelor care la indicativ prezent au forme cu sau fără -ez- sau -esc- nu este clar delimitat. Unele verbe au două forme specializate ca sens: *Ana manifestă interes pentru lectură* (arată). *Ea manifestează pentru ocrotirea pădurilor* (participă la o demonstrație). Alte verbe au două forme, amândouă acceptate: *cheltuiește/cheltuie*, în DOOM2 fiind recomandată prima formă.

Prezentul poate avea și alte valori temporale (trecut, viitor, adevăr general), când în propoziție există anumite cuvinte prin care se precizează momentul desfășurării acțiunii.

Exerciții

- Joc.** Găsește literele ascunse de jucăriile alăturate, știind că literele sunt inițialele verbelor la indicativ din exemplele de mai jos. Vei descoperi astfel numele unei categorii a verbului.
 - Ionel a mers în bucătărie pentru a răsturna mașina de cafea.
 - El oprește trecerea mamei pentru a ascunde năzbâția.
 - La îndemnul vizitatorului, băiatul descalecă pentru a ataca obiectele întâlnite în cale.
- Indică litera corespunzătoare seriei care conține numai verbe la modul indicativ.
 - Alergi. ■ Arunci. ■ Cântăm. ■ Discutați! ■ Taci! ■ Țip.
 - Adaug. ■ Conversăm. ■ Expune. ■ Răstoarnă. ■ Strigați. ■ Taci.
 - Auzim. ■ Iese. ■ Îngrijiți ■ Strigați! ■ Suie! ■ Ține.
- Precizează verbele la modul indicativ, timpul prezent, din textul de mai jos.

„ – Soare cu dinți, râde lcuță, care vine de-afară cu frigul după el.
 – De ce cu dinți?
 – Fiindcă mușcă. Cum ieși pe ușă, face: hap! Și te apucă de nas... [...]
 Abia am coborât scările și-mi simt nasul străin, rotund și rece.”

Otilia Cazimir, *Soare cu dinți*

- Copiază propozițiile date în caiete și completează-le cu verbele dintre paranteze la timpul prezent.
 - Scriitorul (*a crea*, persoana a III-a, singular) ... un personaj interesant.
 - Acum, (*a scrie*, persoana a II-a, singular) ... tema la matematică.
 - Ionel (*a așeza*, persoana a III-a, singular) ... jucăriile într-un colț.
- Alege forma corectă a următoarelor verbe, aflate la indicativ, prezent, persoana I, singular:

■ cad/caz	■ crez/cred	■ șed/șez	■ văd/văz
■ copii/copiez	■ prăjesc/prăjăsc	■ țin/țiu	■ viu/vin
- Menționează forma corectă a următoarelor verbe, aflate la indicativ, prezent, persoana a III-a, singular:

■ aranjază/aranjează	■ îndeamnă/îndemnează	■ rezumă/rezumează
■ bănuie/bănuiește	■ perturbă/perturbează	■ stăruie/stăruiește
- Selectează forma corectă a verbelor din propozițiile date.
 - Îmi *acord/acordez* chitara.
 - Mama *contractă/contractează* un împrumut la bancă.
 - Anca își *ordonează/ordonă* portofoliul.
 - Geamurile *reflectă/reflectează* lumina soarelui.

Deschideri

Concurs. Ascultă emisiuni de radio, de televiziune și notează greșeli de folosire a verbelor la indicativ, prezent. Câștigă cel care găsește, în două zile, cele mai multe greșeli, indicând emisiunea, ora de difuzare și postul.

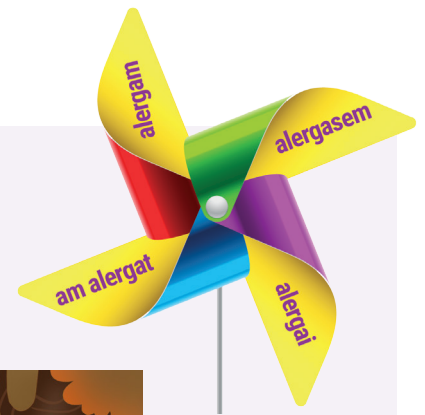


Lecția 12. Imperfectul

Trecutul. Imperfectul

Explorare

- Joc. Morișca.** Pe o planșă, în fața clasei, se va realiza o morișcă, după modelul alăturat. Fiecare copil primește un bilețel pe care este scris un verb aflat la una dintre formele notate pe paletetele moriștii. El îl lipește apoi la locul corespunzător. La final, se va nota în centrul moriștii timpul de bază al tuturor verbelor.
- Indică timpul de bază al verbelor din prezentarea întâmplării de mai jos.



Alunecam pe role pe o alee din parc.
Priveam covorul de frunze ruginii.

Deodată, din direcția opusă a apărut un băiat pe bicicletă.
În graba lui, mi-a agățat jacheta și m-a trântit.

- Când se desfășoară acțiunile din prima imagine în raport cu acțiunile din a doua imagine?
- Citește formele verbelor de mai jos, aflate la modul indicativ, timpul imperfect.
Ce culoare au literele care transcriu sunetele sau grupurile de sunete ce indică timpul imperfect?

(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
cântam	apăream	mergeam	dormeam
cântai	apăreai	mergeai	dormea
cânta	apărea	mergea	dormea
cântam	apăream	mergeam	dormeam
cântați	apăreați	mergeați	dormeați
cântau	apăreau	mergeau	dormeau

- Normă și abatere.** Corectează propoziția următoare: *Vroiam o tabletă nouă.*

Repere

Trecutul are mai multe timpuri. Unul dintre acestea este imperfectul.

Imperfectul exprimă o acțiune trecută care se desfășoară în același timp cu o altă acțiune trecută, având valoare durativă.

Într-o narațiune, imperfectul este folosit, de obicei, pentru descrierea cadrului în care se desfășoară acțiunea, corespunzând situației inițiale, care este una de echilibru.

Sunetul și grupul de sunete care indică timpul imperfect sunt **-a-** și **-ea-**.

La modul indicativ, timpul imperfect, forma corectă a verbului *a voi* este: *voiam, voiai, voia* etc. Formele cu *r* (*vroiam, vroiai, vroia* etc.) sunt greșite. Acestea apar în vorbire sub influența verbului *a vrea*, care la imperfect are formele: *vream, vream, vrea* etc.

Exerciții

1. **Joc. Mingile.** Lucrați în perechi. Grupați mingile în coșuri în funcție de timpul verbal. Câștigă perechea care termină prima corect.



2. Indică, din textul dat, verbele la modul indicativ, timpul imperfect.

Știam că mama nu accepta statul cu orele în fața calculatorului și prefera pentru mine joaca afară. De aceea, de ziua ei, am așteptat-o de la serviciu, nerăbdător. Făceam ture cu bicicleta și țineam în coșul de pe cadru buchetul de flori pentru ea.

3. Găsește intrusul din fiecare serie de mai jos.
- acopeream, cădeau, fremătai, intra, oprim;
 - frânau, mergeați, organizam, privesc, râdeau;
 - dormeam, învăța, laudă, săreai, terminam.
4. Transcrie textul de mai jos în caiet, trecând verbele de la prezent la imperfect.

Pisica mea, Negruța, mă scoală la ora șapte. Ea miorlăie la ușă până îi deschid. Îi dau apoi lapte. După ce termină, toarce fericită la picioarele mele.

5. Citește următorul text și indică apoi litera corespunzătoare răspunsului corect:

Bătea vântul și cădeau mici picături de ploaie. Mergeam grăbit spre școală, când am auzit deodată un miorlăit slab. O pisicuță udă plângea lângă o intrare de bloc. Am luat-o și am dus-o acasă, deși presimțeam reproșul mamei.

În textul dat sunt:

- trei verbe la imperfect; b. patru verbe la imperfect; c. cinci verbe la imperfect.
6. Corectează greșelile din propozițiile de mai jos.
- Vroiam o pereche de role noi. c. Maria înghesuea în rucsac fel de fel de jucării.
 - Făt-Frumos o iubia pe Ileana Cosânzeana. d. Doamna Popescu o lingușa mereu pe vecina ei.
7. Trece verbele aflate la timpul imperfect de la numărul plural la numărul singular, păstrând persoana și făcând modificările necesare în propoziții.
- Alergați din cauza ploii.
 - Frunzele uscate cădeau lent.
 - Mergeați la școală cu bicicleta.
 - Prietenii mei jucau baschet.
8. Precizează ce literă corespunde seriei care conține doar verbe la imperfect.
- colaborați, dăruiam, mișcau, pleca;
 - răspundeau, vedeam, zâmbeau, zice;
 - îndoiai, povesteau, trecea, vine.



Deschideri

Redactează un text de cel mult cinci rânduri, care să reprezinte începutul unei narațiuni desfășurate în trecut și în care să prezinți cadrul acțiunii. Subliniază verbele la timpul imperfect pe care le-ai folosit.

Lecția 13. Verbul auxiliar *a avea*. Participiul. Perfectul compus

Verbul auxiliar *a avea*. Participiul

Explorare

1. Formați un șir de perechi și, timp de un minut, fiecare elev prezintă celuilalt din pereche un joc învățat de curând. Schimbați perechile și repetați exercițiul. Ție care joc ți-a plăcut cel mai mult?
2. Indică predicătele din propozițiile date.
 - a. Am învățat un joc nou.
 - b. Am un joc nou.
3. Precizează infinitivul verbelor prin care se exprimă predicătele verbale identificate la exercițiul 2.
4. Menționează modul și timpul de bază al verbelor de la exercițiul 2.
5. Găsește formele comune dintre formele verbului *a avea* la indicativ, prezent, și formele verbului *a învăța* la indicativ, trecut.

a avea (indicativ, prezent)	a învăța (indicativ, trecut)
am	am învățat
ai	ai învățat
are	a învățat
avem	am învățat
aveți	ați învățat
au	au învățat



6. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul *învățat* din propoziția: *Jocul învățat este frumos.*

Repere

Verbele care ajută la formarea unor moduri și timpuri se numesc **verbe auxiliare**. Verbul *a avea* este un astfel de verb, cu forme specifice diferite de formele pe care le are ca verb predicativ, adică verb ce poate fi singur predicat.

O formă verbală nepersonală este **participiul**, care arată o acțiune suferită de o ființă sau de un lucru (*învățat, ales*). Participiul ajută la formarea unor moduri și timpuri și are, în această situație, valoare verbală (Am *terminat* romanul.). Când este folosit singur, devine adjectiv (Caietul *terminat* este pe masă. Tema *terminată* a fost ușoară.).

Perfectul compus

Explorare

1. Precizează când se desfășoară acțiunea verbelor din prezentarea celui de-al doilea desen, în raport cu momentul vorbirii.



Priveam pe fereastră.
Ioana sărea coarda.
Andrei juca leapșa
cu Mihai.

Brusc, a început ploaia.
Copiii au fugit în casă.
Doar Gino, câinele Ioanei,
a rămas afară.

2. Este încheiată sau nu în momentul vorbirii acțiunea exprimată de verbele identificate?

3. Ce formă verbală nepersonală este scrisă cu verde în formele verbelor de mai jos?

(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
am ai a am ați au	am ai a am ați au	am ai a am ați au	am ai a am ați au
cântat	apărut	mers	dormit

Repere

Perfectul compus exprimă o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii.

Într-o narațiune din comunicarea curentă, perfectul compus se folosește pentru a prezenta acțiunile, evenimentele. Perfectul compus este alcătuit din forme specifice ale auxiliarului *a avea* + participiul verbului de conjugat (*am ascultat*).

Exerciții

- Grupează, în caiet, următoarele verbe, după timpul acestora: *ați adus*, *am amintit*, *desenam*, *explica*, *am întreb*, *lucrezi*, *a mulțumit*, *observi*, *prinde*, *săream*, *stăteam*, *vorbiți*.
- Găsește intrusul din fiecare serie.
 - ați colaborat, am schimbat, ai șoptit, am venit, a zâmbi;
 - a făcut, au dorit, a mânca, ai tuns, am uitat;
 - ați cules, a cumpărat, am dorit, a primi, am vizitat.
- Indică litera corespunzătoare propozițiilor în care cuvintele scrise cursiv au valoare verbală.
 - Dan a *luat* zece la română.
 - Caietul de română *luat* ieri are 100 de file.
 - Echipa noastră de fotbal n-a *pierdut* niciun meci.
 - Am găsit pixul *pierdut* ieri.
- Precizează pentru fiecare propoziție de mai jos dacă verbul *a avea* este predicativ sau auxiliar.
 - Irina și Ana au jucat șotron în curte.
 - Dorin are o tabletă nouă.
 - Ați plimbat câinele astăzi?
 - Avem un coleg de clasă nou.
 - Am sărit coarda.
- Transcrie, în caiet, textul de mai jos. Pune la imperfect sau la perfect compus verbele dintre paranteze, pentru a obține o scurtă narațiune.

Maria (*a dori*) ... mult un skateboard, însă nu (*a avea*) ... bani suficienți. Într-o zi, (*a găsi*) ... soluția. (*a lua*) ... un borcan și (*a pune*) ... în el fiecare bănuț rămas de la cheltuielile zilnice. După o lună, tot nu (*a strânge*) ... suficient. Atunci, (*a da*) ... fiecărui membru al familiei câte un borcan.

- Trece verbele din textul de mai jos de la prezent la perfect compus.

Sora mea mai mică primește o trusă medicală de jucărie. Spune că păpușa a făcut febră. O consultă, îi ia temperatura și îi pregătește un ceai.

- Dictează-i unui coleg textul de la exercițiul 6 cu verbele trecute la perfect compus. Corectați împreună textul.
- Pastila de ortografie.** Construiește propoziții cu ortogramele: *ia/i-a*, *iau/i-au*, *la/l-a*, *mai/m-ai*, *ne-am/neam*.
- Analizează verbele din textul de mai jos, după modelul dat.

Ieri, am auzit un sunet ciudat la ușă. Fratele meu a crezut că a venit mama de la serviciu. Amândoi am privit pe vizor, dar n-am văzut nimic. Am deschis și am găsit un pisoi ud. L-am adoptat imediat.

„am auzit” – verb predicativ, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, numărul plural, în propoziție este predicat verbal

Deschideri

Formulează două propoziții care să continue textul de la exercițiul 9, folosind verbe la perfectul compus. Subliniază verbele.

Lecția 14. Perfectul simplu și mai-mult-ca-perfectul

Perfectul simplu

Explorare

- Joc. Povești amestecate.** Așază-te în cerc împreună cu ceilalți colegi de clasă. Începe o poveste, spunând: *Într-o zi, Scufița Roșie, după ce pregătise un coș cu merinde pentru bunica, plecă spre ea și îl întâlni în pădure pe... Motanul Încălțat.* Colegul tău din dreapta continuă povestea cu o întâmplare și apoi predă rolul de povestitor celui din dreapta sa. Când se ajunge iar la tine, vei încheia povestea.
- Menționează ce fel de acțiune indică verbele *plecă* și *întâlni*, prin raportare la momentul vorbirii.
- Citește formele verbelor de mai jos, aflate la modul indicativ, timpul perfect simplu. Precizează culoarea literelor care transcriu sunetele ce indică timpul perfect simplu.



(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
cântai	apăru <i>i</i>	merse <i>i</i>	dormi <i>i</i>
cântași	apăruși	merseși	dormiși
cântă	apăru	merse	dormi
cântarăm	apăru <i>răm</i>	merse <i>răm</i>	dormi <i>răm</i>
cântarăți	apăru <i>răți</i>	merse <i>răți</i>	dormi <i>răți</i>
cântară	apăru <i>ră</i>	merse <i>ră</i>	dormi <i>ră</i>

- Normă și abatere.** Corectează ortografia textului de mai jos.

Eu dori a pleca la pădure, pe când tu doriși a merge la râu. El făgăduii bunicii lui că mergem doar până la un prieten din apropiere.

- În anumite regiuni ale României se vorbește în mod obișnuit folosind verbele la perfect simplu, ca în replica: *Mersei cu Andrei și cumpărarăm pâine.* În acest exemplu, verbele au aceeași valoare ca perfectul simplu din povestirea de la început?

Repere

Perfectul simplu exprimă, în limba literară, o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii.

Are același sens cu perfectul compus, fiind, în limba literară, timpul povestirii la persoana a III-a. Astăzi, în limba literară vorbită, acest timp a dispărut, luându-i locul perfectul compus. Este folosit doar cu intenție ironică: *Vorbi și el!*

Perfectul simplu este folosit curent în Oltenia, Banat, Crișana și o parte din Maramureș, dar este folosit cu un alt sens, pentru că exprimă o acțiune terminată de curând, în ultimele 24 de ore.

Sunetele și grupul de sunete care indică perfectul simplu sunt: *-a-, -u-, -se-, -i- (-ă-)*.

Desinențele de perfect simplu sunt alcătuite din două părți: un segment *-ră-* (cu realizarea zero la singular) și un segment final, comun cu alte timpuri.

La persoana I, singular, în cazul verbelor terminate la infinitiv în *-i*, perfectul simplu are doi *i*, primul indicând timpul și al doilea fiind desinență: *dormii*. La persoana a III-a, singular, are doar un *i*, care arată timpul, desinența fiind zero: *dormi* ∅. Verbul *a pustii* are la infinitiv doi *i*, așadar la persoana I, singular, perfectul simplu se scrie cu trei *i*: *pustiii*.

Mai-mult-ca-perfectul

Explorare

- Menționează când se desfășoară acțiunea verbului *pregătise* din începutul povestirii voastre față de celelalte verbe.
- Care acțiuni sunt mai importante, fiind în prim-planul narațiunii de la începutul lecției: cele indicate de verbele la perfect simplu sau acțiunea indicată de verbul *pregătise*? De ce?

3. Citește formele verbelor de mai jos, aflate la modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfect. Precizează culoarea literelor care transcriu sunetele ce indică timpul mai-mult-ca-perfect.

(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
cânta sem	apăru sem	mer se sem	dormi sem
cânta seși	apăru seși	mer se seși	dormi seși
cânta se	apăru se	mer se se	dormi se
cânta serăm	apăru serăm	mer se serăm	dormi serăm
cânta serăți	apăru serăți	mer se serăți	dormi serăți
cânta seră	apăru seră	mer se seră	dormi seră

4. Ce crezi că sunt literele scrise cu portocaliu?
 5. Normă și abatere. Alege formele corecte de mai-mult-ca-perfect din textul de mai jos.

Vânătorul îi spuse Scufiței Roșii:

– Trăsesei/Trăseseși o mare spaimă din cauza lupului. Norocul vostru că rezistaseți/rezistaserăți până am ajuns la casa bunicii.

Repere

Mai-mult-ca-perfectul exprimă o acțiune trecută și terminată înaintea altei acțiuni trecute.

Într-o narațiune, mai-mult-ca-perfectul indică acțiuni din plan secund, mai puțin importante.

Grupul de sunete care indică mai-mult-ca-perfectul este **-se-**, aflat după sunetul care indică perfectul simplu.

O greșeală frecventă apare la persoana a II-a, singular, prin folosirea desinenței **-i** în loc de **-și**: *începusei, plecasei*, în loc de *începuseși, plecaseși*. La persoana I și a II-a plural, formele fără **-ră-** sunt învechite și populare, nefiind recomandate.

Exerciții

- Precizează culoarea baloanelor pe care sunt scrise verbe la modul indicativ, timpul perfect simplu.
- Precizează litera corespunzătoare seriei care conține numai verbe la perfect simplu.
 - aleseră, bănuși, citirăm, întrebarăți, răspusesse;
 - alunecaserăm, întâlnii, păru, plutiră, zăriserăm;
- Corectează greșelile din textul de mai jos.



- crezui, fugiși, mângâiară, simții, vorbirăm;
- ascunseră, crescurăți, povestiseși, stătui, vorbii.

Muma-Pădurii zise:

– Distrusei câmpiile, pustii pădurile și nu primi nicio răsplătă de la zmeu, deși noi hotărâsem și el chiar jurase că-mi va da un buzdugan de aur, de-l voi ajuta.

- Grupează verbele date după timp.
 - abandonași ■ curățam ■ deschideți ■ iertase ■ goliră ■ intensificarăm ■ înșelaseră ■ luceau ■ muncesc ■ obosea ■ reținuserăm ■ traversăm
- Trece verbele dintre paranteze la indicativ, mai-mult-ca-perfect, persoana a II-a, singular.
 - Când ne-am întâlnit, (*a primi*) ... deja noul joc.
 - O (*a întreba*) ... la telefon dacă a înțeles lecția din manual și îi (*a explica*) ... toate dificultățile.

Deschideri

- Privește câteva secvențe din filmul românesc *Nea Mărin miliardar*. Notează patru verbe la perfect simplu folosite de personajul principal. Ce rol crezi că au în vorbirea lui?
- Concurs.** Urmărește trei zile la televizor câte un talk-show și identifică greșeli de utilizare a mai-mult-ca-perfectului. Câștigă acela care găsește cele mai multe greșeli, precizând postul și emisiunea în care au fost făcute.



Lecția 15. Viitorul. Verbele auxiliare *a vrea* și *a fi*

Viitorul. Verbul auxiliar *a vrea*

Explorare

1. Indică verbele din anunțul alăturat.
2. Când se desfășoară acțiunea verbelor identificate, în raport cu momentul vorbirii?
3. Precizează predicatul din replica fetei. Prin ce verb predicativ se exprimă?
4. Ce fel de verb crezi că este *a vrea* în propoziția de mai jos: predicativ sau auxiliar?
Ana și Mihai vor participa la un concurs de kendama.



5. Citește formele verbelor de mai jos, aflate la modul indicativ, timpul viitor. Ce formă verbală nepersonală urmează după verbul auxiliar *a vrea*?

(a) cânta	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi
voi	voi	voi	voi
vei	vei	vei	vei
va	va	va	va
vom	vom	vom	vom
veți	veți	veți	veți
vor	vor	vor	vor
cânta	apărea	merge	dormi

6. Unde se află auxiliarul *a vrea* față de verbul *a sta* în versul „Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întregă...”, din poezia *Sara pe deal* de Mihai Eminescu?

Repere

Viitorul exprimă o acțiune care se va desfășura după momentul vorbirii.

Verbul *a vrea* este **verb auxiliar** când ajută la formarea timpului viitor.

Viitorul este alcătuit din forme specifice ale verbului *a vrea* + infinitivul verbului de conjugat.

În limba română mai veche, existau și forme inverse: *veni-va*. Uneori, între infinitiv și auxiliar puteau fi intercalate și pronume: *învăța-ne-va*.

Limba standard și alte forme de viitor

Explorare

1. Explică în ce împrejurări folosești cele două forme de viitor din propozițiile de mai jos.
 - a. Voi merge la concurs.
 - b. Am să merg la concurs.
2. Compară formele de viitor de mai jos. Din câte cuvinte este alcătuită fiecare variantă?

Viitor de limbă vorbită	Viitor de limbă vorbită	Viitor popular
am să cânt	o să cânt	oi cânta
ai să cânți	o să cânți	ăi (oi, îi, ei) cânta
are să cânte	o să cânte	o cânta
avem să cântăm	o să cântăm	om cânta
aveți să cânțați	o să cânțați	ăți (oți, îți, eți) cânta
au să cânte	o să cânte	or cânta

Repere

Limba este un mijloc de comunicare cu ajutorul cuvintelor și se folosește astăzi oral și în scris. Aceasta are aspecte diverse legate de regiunea în care se vorbește, de pregătirea vorbitorilor, de intenția de a transmite cât mai expresiv un mesaj, de canalul de comunicare (prin telefon, prin e-mail etc.).

Limba standard este reprezentată de limba, mai ales în variantă scrisă, ordonată după o serie de norme și reguli stabilite de specialiști.

Există o formă de viitor standard și două forme de viitor de limbă vorbită, toate trei literare, și un viitor popular, alcătuit din forme ale verbului *a vrea* (din care cade *v* de la inițială) + infinitivul verbului de conjugat.

Viitorul anterior și verbul auxiliar *a fi*

Explorare

1. Precizează ce exprimă acțiunea verbului scris cursiv în textul dat.
Atunci când vei merge la concursul de kendama, *vei fi câștigat* o mare abilitate în mânăuirea jucăriei.
2. Din ce este alcătuit verbul indicat?

Repere

Viitorul anterior arată o acțiune viitoare, terminată înaintea altei acțiuni viitoare.

Viitorul anterior este alcătuit din verbul auxiliar *a vrea* + verbul auxiliar *a fi* + participiul verbului de conjugat. Astăzi, viitorul anterior este aproape dispărut din limbă, apărând rar, iar atunci obligatoriu în relație cu un viitor standard. De exemplu: *Când vei sosi, voi fi terminat compunerea.*

Exerciții

1. Grupează verbele de mai jos în viitor standard și viitor folosit în limbaj familiar și popular.
voi alerga ■ are să caute ■ o să dea ■ vei elibera ■ vom fugi ■ are să glumească ■ veți mișca ■ o să piardă
2. Corectează formele de viitor din propozițiile de mai jos.

a. Cartea va apare luna viitoare.	d. El va credea orice minciună.
b. Copiilor le vor place prăjiturile făcute de mama.	e. Ei vor tace la începerea spectacolului.
c. Prețurile vor scade de sărbători.	f. El va făcea tema.
3. **Pastila de ortografie.** Construiește propoziții cu ortogramele următoare: *voi/v-oi, va/v-a, vom/v-om, vor/v-or*.
4. Scrie după dictare textul dat. Motivează scrierea verbelor la viitor.

„Spune-mi-vei ori nu, eu tot le voi găsi, și încă și capul reteza-ți-l-voi.”

Petre Ispirescu, *Greuceanu*

5. Analizează verbele din textul de la exercițiul 4, după modelul:
„spune-vei” – verb predicativ, modul indicativ, timpul viitor, persoana a II-a, numărul singular
6. Menționează verbele la indicativ, viitor simplu și viitor anterior, din exemplele date.

a. Când vei pleca de la bunici, iarna va fi sosit de mult și vei merge la săniuș.
b. Voi fi făcut un planor și îl voi fi ridicat în aer până când vei veni la mine.
7. Precizează modul și timpul verbelor din textul de mai jos.

„După un timp, muncitorii ne-au anunțat că ei vor pleca de tot, că vor pune lacăt pe poartă, «așa că, uite, câinele rămâne în stradă!» Și Adi a rămas în stradă! [...] Spera că, până la urmă, stăpânul ei mult iubit va veni și o va lua în noua locuință.”

Silvia Kerim, *Adi*



Deschideri

Caută în ziare rubrica meteo și notează verbe la modul indicativ, timpul viitor. Explică utilizarea acestora.

Lecția 16. Modul imperativ

Explorare

1. Identifică verbele din instrucțiunile de spălare a hainelor de pe eticheta de mai jos.



2. Ce fel de acțiuni indică verbele identificate?

3. La ce persoană și la ce număr sunt aceste verbe?

4. Menționează verbele la forma negativă descoperite mai sus. Din ce sunt alcătuite?

5. Precizează desinențele formelor verbale de mai jos. Ce culoare au literele sau grupurile de litere care transcriu sunetele ce indică modul care arată un ordin?

(a) cânta	(a) visa	(a) afla	(a) apărea	(a) merge	(a) dormi	(a) glumi	(a) hotărî
cântă!	visează!	află!	apari!	mergi!	dormi!	glumește!	hotărăște!
cântați!	visați!	aflați!	apăreți!	mergeți!	dormiți!	glumiți!	hotărăți!

6. Normă și abatere. Alege forma corectă din propozițiile de mai jos.

a. Refă/Reface tema!

c. Zi/Zici adevărul!

b. Duci/Du rufele la spălat!

d. Fi/Fii acasă înainte de meci!

Repere

Modul imperativ arată o acțiune posibilă, realizabilă, exprimând un ordin, un îndemn, un sfat, o rugămintă.

Are forme doar pentru persoana a II-a, singular și plural. Nu are forme specifice de timp.

În vorbire, modul imperativ are o intonație caracteristică, exclamativă.

Imperativul are două forme:

■ **forma afirmativă** (de exemplu: *Cântă! Cântați!*);

■ **forma negativă**, alcătuită la persoana a II-a, singular, din cuvântul *nu* + verbul la infinitiv (*Nu cânta!*), iar la persoana a II-a, plural, din cuvântul *nu* + imperativul afirmativ (*Nu cântați!*).

Unele verbe au forme specifice la persoana a II-a, singular, formă afirmativă: *Vino! Fă! Du! Zi! Refă! Adu!*

Verbul *a fi* are la persoana a II-a, singular, forma afirmativă, doi *i* (*Fii zilnic la antrenament!*), în timp ce la forma negativă are un *i* (*Nu fi zilnic la antrenament!*).

Exerciții

1. **Joc. Bingo!** Fiecare elev primește un cartonaș după modelul de mai jos. Apoi se deplasează prin clasă, căutând opt colegi care să completeze câte o căsuță a cartonașului și să semneze. Cel care termină primul de completat cartonașul strigă *Bingo!* și câștigă dacă a primit răspunsurile corecte.

Mod imperativ, persoana a II-a, forma afirmativă	a căra	a culege	a privi	a râde
singular				
plural				

2. Transcrie propozițiile de mai jos în caiet, trecând verbele la imperativ de la forma afirmativă la forma negativă.

- a. Du câinele afară! c. Vino la noi! e. Intrați în casă!
 b. Fă o prăjitură! d. Șezi pe scaun! f. Ascultați melodia!
3. Alege forma corectă de imperativ dintre variantele date.
 a. Taceți!/Tăceți! c. Nu adu/Nu aduce albumul!
 b. Fi/Fii acasă la ora stabilită! d. Nu zi/Nu zice prostii!
4. **Pastila de ortografie.** Explică ortografia propozițiilor de mai jos.
 a. Scrieți tema! b. Scrie-ți tema!
5. Corectează greșelile din propozițiile date.
 a. Veni-ți la joacă! c. Puneți chiar tu etichetele pe toate caietele!
 b. Nu ne da-ți multe exerciții! d. Revin-o în locurile natale!
6. Menționează verbele la modul imperativ din rețeta de mai jos.



REȚETĂ DE OBTINERE A PREMIULUI I

Ingrediente: lapte proaspăt, brânzeturi, legume, fructe, curiozitate, imaginație, încredere, cărți cât cuprinde.

Mod de preparare:

Mănâncă sănătos și fă apoi multă, multă mișcare! Nu sta ore întregi pe scaun, în fața calculatorului! Când simți că ai amortit la birou din cauza exercițiilor încăpățănate, ce nu se lasă dezlegate, ieși afară, aleargă puțin și îți vei reveni.

Frământă bine cu un strop de curiozitate orice carte citită și, când va mirosi a înțelegere, stropește-o cu explicații din alte cărți. Descojește orice informație nouă, observă cu atenție conținutul, adaugă un pic de imaginație și găsește singur explicații pentru realitățile înconjurătoare.

Pentru o reușită deplină, pune puțină încredere în tine și învață din orice greșală!

Nu uita! Coacerea completă durează un an școlar. La serbare, servește premiul părinților și colegilor tăi cu o garnitură de diplome și o salată de mândrie.



7. Analizează cinci verbe la modul imperativ din rețetă, după modelul dat.

„mănâncă” – verb predicativ, modul imperativ, persoana a II-a, numărul singular, formă afirmativă, în propoziție este predicat verbal

Deschideri

Redactează regulile jocului tău preferat, folosind verbe la imperativ.
 Subliniază verbele.

Autoevaluare L10 – L16

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



MINITEST

Lecția 17. Textul narativ ficțional

Pentru început

1. Completează întrebarea cu prima idee care îți vine în minte: *Ce s-ar întâmpla dacă, într-o zi ...?*
2. Votează, dintre răspunsurile colegilor, întrebarea care ți-a stârnit interesul în cea mai mare măsură.



Explorare

1. Citește cu atenție următorul text narativ ficțional.

„Hannes avea o dorință nebunească, pe care nimeni din lume nu i-o putea îndeplini. Aflând asta, mama lui i-a spus:

– Hm, foarte simplu. Scrii un bilețel, aștepti să bată vântul dinspre nord și arunci bilețelul pe fereastră.

Într-o noapte cu lună plină, cu cerul presărat de nenumărate stele, cineva a bătut la fereastra lui Hannes. Era ceva neobișnuit, căci el locuia la etajul al cincilea. De dincolo de geam privea spre el un ochi imens, mare cât roata carului.

Când Hannes a deschis fereastra cu degetele tremurânde, o labă cu luciri argintii s-a întins înăuntru. Ținea înfipt în gheara ei cea mai mică un bilețel.

– Este al tău? a întrebat o voce aspră și profundă.

Pe bilețel era scris de mâna stângace a lui Hannes: „Îmi doresc să zbor pe un dragon prin noapte.”

Hannes a privit în ochiul uriaș și rotund și a încuviințat.

– Atunci, hai odată! a zis vocea profundă și laba puternică s-a întors, astfel că Hannes s-a putut cățăra pe ea.

Dragonul l-a tras pe băiețel afară în noapte și l-a așezat pe spatele lui uriaș, care acoperea stelele ca un munte. Două aripi s-au deschis la stânga și la dreapta lui Hannes, ca pânzele negre ale unei corăbii.

– Stai bine? a întrebat dragonul, întorcând capul astfel încât să-l poată vedea pe băiețel.

– Da, șopti Hannes, căruia-i bătea inima-n piept ca o tobă.

Foșnind din aripi, dragonul s-a înălțat în văzduh.

Urcară tot mai sus, până ce stelele ajunseră să se vadă mai aproape decât luminile de sub ei. Părul băiețelului flutura în vântul înghețat, dar lui nu-i era frig, se strângea lângă trupul solzos, încălzindu-se.

Și astfel zburară și tot zburară, în timp ce luna traversa încet cerul.

2. Discută împreună cu alți colegi despre următoarele aspecte ale textului dat:

- care sunt personajele și ce trăsături ale acestora reies din text;
- care este cauza care declanșează acțiunea;
- cum se desfășoară acțiunea;
- care este situația finală;
- ce fel de întâmplare este zborul lui Hannes pe un dragon: o întâmplare reală sau una imaginară.



Dar, după o vreme, Hannes a simțit că dragonul încetinește și plutește spre pământ.

– Ce faci? îl întreabă el.

– Se apropie răsăritul soarelui, a răspuns dragonul. Simt asta. Trebuie să te întorci.

– Ah! exclamă Hannes.

Băiețelul a simțit o lacrimă prelingându-i-se pe nas, dar și-a șters-o repede pentru ca dragonul să nu o observe.

– Și dacă arunc încă un bilețel în bătaia vântului dinspre nord? a întrebat el, după ce dragonul îl depusese cu grijă în camera lui.

– O astfel de dorință este îndeplinită o singură dată, a zis dragonul. Să-ți meargă bine!

Hannes a auzit foșnetul aripilor și a văzut o umbră neagră îndepărtându-se spre luna care tocmai apunea.

Băiețelul a așteptat multe nopți la fereastră, dar dragonul nu s-a mai întors niciodată.”

Adaptare după Cornelia Funke, Cea mai mare dorință, din volumul Povești despre devoratori de cărți, fantome din pod și alte personaje de basm

Repere

Un text narativ ficțional prezintă o întâmplare imaginată de autor, urmând succesiunea specifică textului narativ:

- situația inițială de echilibru; ■ succesiunea de întâmplări (complicații); ■ stabilirea unui noi situații de echilibru.

Pentru scrierea unui text narativ ficțional, este recomandabil să fie urmați câțiva pași:

1. elaborarea planului lucrării (care este situația inițială, ce anume schimbă această situație, cum se desfășoară acțiunea, cum se încheie întâmplarea imaginată);
2. scrierea primei variante a textului, dezvoltând ideile din plan;
3. revizuirea (verificarea logicii acțiunii, a felului în care sunt prezentate detaliile acțiunii);
4. editarea (rescrierea variantei finale a textului).

În etapa rescrierii textului în variantă finală, o atenție deosebită este acordată prezentării textului.

Pentru a obține o prezentare clară și îngrijită, trebuie acordată atenție așezării în pagină a textului, astfel încât titlul și paragrafele să fie clar evidențiate.

- Titlul se scrie în partea de sus a paginii, la mijloc.
- Fiecare paragraf începe cu alineat.
- Scrisul trebuie să fie lizibil (să poată fi citit cu ușurință) și ordonat, pe cât posibil fără ștersături.

Aplicații

1. Concepe planul pentru un text narativ ficțional, pornind de la întrebarea *Ce s-ar întâmpla dacă într-o zi ți s-ar îndeplini cea mai mare dorință?*. Folosește schema de mai jos.

Situația inițială	<ul style="list-style-type: none"> ■ Prezintă cadrul în care se desfășoară acțiunea, introdu personajele; din acest paragraf trebuie să reiasă care este situația de echilibru din momentul inițial (înainte de a ți se îndeplini cea mai mare dorință). ■ Folosește cel puțin un verb la timpul imperfect al modului indicativ.
Succesiunea de întâmplări	<ul style="list-style-type: none"> ■ Indică problema/cauza care modifică echilibrul inițial și declanșează acțiunea. Poți introduce problema prin cuvinte precum: <i>Deodată/Brusc, ...</i> ■ Prezintă urmările declanșate de ruperea echilibrului: adică acțiunile, în ordinea în care se derulează. ■ Folosește mai ales verbe la timpul perfect compus sau prezent. Pentru a reda acțiuni anterioare, poți utiliza și mai-mult-ca-perfectul.
Situația finală	<ul style="list-style-type: none"> ■ Precizează modul în care se revine la o nouă situație de echilibru. ■ Folosește verbe la modul indicativ, timpul perfect compus sau prezent.

2. Fă schimb de plan cu colegul/colega de bancă; oferiți-vă reciproc sugestii de îmbunătățire.
3. Scrie povestirea ta, pe baza planului îmbunătățit. Ai grijă să scrii cât mai lizibil și să respecti regulile de așezare a textului în pagină. Evaluează-ți textul pe baza următoarelor criterii:

Criterii	😊	😐	😞
Din textul meu rezultă clar următoarele: ■ cine face acțiunea ■ ce se întâmplă, care este succesiunea întâmplărilor ■ unde și când se petrece acțiunea.			
Textul este coerent (acțiunile se înlănțuie logic și între secvențe există legături clare).			
Am folosit timpurile modului indicativ în mod adecvat secvențelor acțiunii.			
Titlul corespunde conținutului și este sugestiv.			
Textul este surprinzător, original.			
Textul este așezat corect în pagină, iar scrisul e lizibil și îngrijit, fără ștersături.			
Am respectat regulile de ortografie și de punctuație.			

Portofoliu

Include povestirea ta în portofoliu.

Recapitulare

1. Despre ce crezi că poate fi vorba sau ce crezi că s-ar putea întâmpla într-un text intitulat *Joaca cu bastonul*? Scrie răspunsul tău în caiet.
2. Citește cu atenție primul fragment al textului *Joaca cu bastonul* de Gianni Rodari.



„Într-o zi, micuțul Claudio se juca la poarta casei, când pe stradă trecu un om foarte bătrân, cu ochelari de aur, care **mergea** adus de spate și sprijinindu-se într-un baston; și taman când trecu prin fața porții bastonul îi căzu.

Claudio se repezi să-l ridice și i-l **întinse** bătrânului, care-i spuse zâmbind:

— Mulțumesc, **n-am** nevoie. Mă descurc și fără. Dacă-ți place, **păstrează**-l.

Și, fără să mai aștepte răspunsul, se îndepărtă, parcă mai puțin adus de spate decât înainte. Claudio rămase locului cu bastonul în mână, neștiind ce să facă cu el. Era un baston obișnuit, din lemn, cu mâner îndoit și vârf de fier – n-avea nimic deosebit.“



3. Notează ideea principală din primul fragment al textului.
4. Precizează care e situația inițială de echilibru și ce anume o modifică.
5. Numește personajele care apar în această secvență.
6. Anticipează care este personajul principal din text. Pe ce elemente din text te bazezi?
7. Gândește-te ce crezi că s-ar putea întâmpla în continuare. Notează predicția ta în caiet și menționează pe ce anume te bazezi, din text sau din cunoștințele tale anterioare. Citește acum textul, pentru a vedea dacă ai intuit corect.

„Claudio bătu de două-trei ori cu vârful în pământ, apoi, aproape fără să se gândească, îl încăleacă și dintr-odată nu mai fu baston, ci cal, un minunat mânz negru cu stea albă în frunte, care porni în galop în jurul curții, nechezând și stârnind scânteii cu copitele.

Când, uluit și-un pic înspăimântat, Claudio reuși să pună iar piciorul pe pământ, bastonul era iarăși baston, nu mai avea copite, ci simplul lui vârf ruginit, și nici coamă, ci veșnicul mâner îndoit.

— Ia să mai încerc o dată, hotărî Claudio când își recăpătă suflul.

Îl încăleacă deci din nou, și de data asta bastonul se prefăcu nu într-un cal, ci într-o maiestuoasă cămilă cu două cocoașe, iar curtea, într-un imens pustiu ce trebuia străbătut, dar Claudio nu se temea câtuși de puțin, ci scruta depărtările cu privirea în căutarea unei oaze.

«Cu siguranță că-i un baston vrăjit», își spuse Claudio, încăleecându-l pentru a treia oară. Acum

bastonul se prefăcu într-o mașină de curse de-un roșu aprins, cu numărul scris cu alb pe portbagaj, curtea se prefăcuse într-o pistă de curse care vuia puternic, iar Claudio trecea mereu primul la linia de sosire.

Apoi bastonul se prefăcu într-un motoscaf, iar curtea, într-un lac cu ape verzi și liniștite, pe urmă într-o aeronavă care despica spațiul, lăsând în urma ei o pulbere de stele.

Și, ori de câte ori Claudio punea piciorul pe pământ, bastonul își recăpăta aspectul pașnic, mânerul lucios și vârful ruginit.

Ei, și cu atâtea jocuri, după-amiaza trecu iute ca gândul. Spre seară, din întâmplare, Claudio se arătă din nou la poartă și iată că bătrânul cu ochelari de aur făcea cale întoarsă. Claudio îl privi cu luare-aminte, dar nu reuși să vadă nimic deosebit la el: era un bătrân oarecare, poate puțin obosit de prea lunga plimbare.“

8. Ai reușit să ghicești ceva din continuarea poveștii? Evidențiază cu un marker în caietul tău partea pe care textul a confirmat-o.
9. Transcrie din text o secvență din care reiese faptul că băiatul este curajos.

10. Completează spațiile libere cu informația corectă:

- Claudio constată că bastonul este
- Bastonul se transformă, pe rând, în
- Cel care îi dăruise lui Claudio bastonul era un

11. Notează în caiet ce crezi că se va întâmpla în final. Își va lua bătrânul bastonul înapoi sau i-l va lăsa lui Claudio? Menționează pe ce anume te bazezi (din text sau din cunoștințele tale). Nu trișa! Citește textul doar după ce ai notat predicția ta, pentru a vedea dacă ai ghicit.



„— Ei, îți place bastonul? îl întrebă el zâmbind pe Claudio.

Claudio crezu că-l cerea înapoi și i-l întinse, roșind un pic. Bătrânul însă făcu semn că nu.

— Ține-l, ține-l, zise. La ce-mi mai trebuie mie acum un baston? Tu vei putea zbura cu el, eu

aș putea doar să mă sprijin. O să mă sprijin de ziduri, că-i totuna.

Și plecă zâmbind, fiindcă nu-i om mai fericit pe lumea asta decât un bătrân care poate dărui ceva unui copil.“

- Ai făcut o predicție corectă? Ce crezi că te-a ajutat? Dacă nu ai ghicit, crezi că puteai fi mai atent la anumite detalii din text? La care?
- Ar fi fost mai bine ca băiatul să îi răspundă bătrânului la întrebare decât să facă o presupunere în legătură cu sensul întrebării? Explică.
- Recitește textul și scrie în caiet părerea ta despre bătrân.
- Lucrați în perechi. Realizați un joc de rol în care să continuați dialogul dintre bătrân și Claudio, încercând să clarificați decizia bătrânului din final.
- Asociază verbele din coloana stângă, evidențiate în text, cu modul și timpul potrivite din coloana dreaptă.

mergea
întinse
n-am
păstrează

modul indicativ, timpul prezent
modul indicativ, timpul imperfect
modul imperativ
modul indicativ, timpul perfect simplu
modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfect

17. Trece verbele din următorul fragment de la perfect simplu la perfect compus:

„Ei, și cu atâtea jocuri, după-amiaza trecu iute ca gândul. Spre seară, din întâmplare, Claudio se arătă din nou la poartă și iată că bătrânul cu ochelari de aur făcea cale îtoarsă.“

18. Identifică verbele la modul indicativ, timpul viitor, din următorul fragment:

„Tu vei putea zbura cu el, eu aș putea doar să mă sprijin. O să mă sprijin de ziduri, că-i totuna.“

19. Menționează timpul verbelor la modul indicativ din textul de mai jos.

Când mergeam la grădiniță, aveam o pălărie pe care o credeam fermecată. Mi-o dăruise bunica la aniversarea celor patru ani ai mei. Odată, mi-am pus-o pe cap și am sperat că voi putea transforma căluțul meu de plastic într-unul adevărat. Frații mei au râs de mine, dar mama mi-a promis că mă va duce la o fermă pentru a vedea un cal în carne și oase.

20. Alege forma corectă de imperativ din propozițiile de mai jos.

- Refă/Reface compunerea!
- Fi/Fii la timp acasă!
- Nu du/Nu duce câinele acolo!
- Nu zi/Nu zice formula magică!
- Zi-le/Zii-le tuturor despre cartea primită!

21. Redactează planul dezvoltat de idei al textului *Joaca cu bastonul* de Gianni Rodari.

22. Imaginează-ți că ai primit și tu un obiect vrăjit. Scrie un text narativ ficțional în care să povestești ce s-a întâmplat înainte de a primi obiectul magic, după ce l-ai primit și cum s-a încheiat aventura ta.



Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi, pe o foaie separată, cerințele.

„Ne-am plictisit repede de desenat și deodată ne-am hotărât (nu mai știu cine a fost cu propunerea) să ne jucăm de-a Reginele. Jocul nu era greu: fiecare dintre noi trebuia să fie regină timp de o zi. Pentru că eram șapte, jocul avea să dureze șapte zile. În fiecare zi, regina respectivă avea să primească o culoare, un obiect, o floare și un loc de joacă. Cu ele, ea trebuia să improvizeze un spectacol, un joc frumos, la care ceilalți aveau să participe ca supuse. [...] Sigur, așa n-aveam să ne plictisim nicio clipă întreaga săptămână. Ester a propus să tragem la sorți. Ne-am apucat pe loc să ștergem cu o cârpă udă desenele de pe asfalt și să tragem cercurile celor șapte zile. Cel mai larg l-am tras cu cretă violetă, în interiorul lui am desenat altul cu cretă indigo, următorul era albastru, următorul verde, apoi galben și oranj, iar în centru rămânea un cerc de diametrul unei mingi, pe care l-am hașurat cu cretă roșie. După această ispravă, fetele s-au împrăștiat

pe la casele lor ca să aducă flori și obiecte. [...] Decupam toate lanțuri de hârtie colorată, făceam coliere, dantele și brățări [...], iar dintr-un scaun de bucătărie am improvizat, cu câteva perne și un cearșaf, un adevărat tron cu baldachin, demn de-o regină. [...] Am adus o pălărie veche a unchiului Ștefan și-am început marile trageri la sorți. Am scris pe bucățele de hârtie culorile curcubeului [...] și-am pus bilețelele în pălărie. Eram foarte emoționate, căci de culoarea trasă depindea ziua în care aveam să fim regine și fiecare ar fi vrut să ajungă mai repede la rangul suprem. [...] Eu nici nu am mai desfăcut biletul. Aveam să fiu ultima regină și culoarea care-mi revenea era roșul. [...] Roșul nu avea nicio legătură cu mine, până și numele meu, Svetlana, îmi **sugerează** un fel de albastru-verzui foarte palid.“

Mircea Cărtărescu, *REM* (fragment)

A. 60 de puncte

1. Precizează ce parte de propoziție este verbul evidențiat cu galben în text, precizând persoana și numărul acestuia. **6 puncte**
2. Notează timpurile următoarelor verbe din text: *dispăruseră*, *a propus*, *decupam*. **6 puncte**
3. Indică modul, timpul și persoana verbului din propoziția: „Cel mai larg l-am tras cu cretă violetă.“ **6 puncte**
4. Completează spațiile punctate cu verbele indicate între paranteze, astfel încât să fie la modul indicativ, timpul viitor. Fetele ... (*a aduce*) o pălărie veche a unchiului Ștefan și ... (*a începe*) marile trageri la sorți. **6 puncte**
5. Trece verbele din următorul fragment la modul imperativ: „Decupam toate lanțuri de hârtie colorată, făceam coliere, dantele și brățări.“ **6 puncte**
6. Precizează cine este personajul care povestește în fragmentul dat. **6 puncte**
7. Transcrie litera corespunzătoare variantei incorecte:
 - a. fiecare fată trebuia să fie regină pentru o zi;
 - b. jocul trebuia să dureze o săptămână întreagă;
 - c. fiecare primea o culoare, un obiect, o pasăre;
 - d. culorile jocului erau cele ale curcubeului.**6 puncte**
8. Formulează ideea principală a fragmentului și două idei secundare. **6 puncte**
9. Precizează motivul care le determină pe fete să ia decizia de a se juca „de-a Reginele“. **6 puncte**
10. Exprimă-ți părerea, în 5 – 6 rânduri, despre jocul prezentat în acest fragment. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrive o scurtă narațiune ficțională în care să povestești o întâmplare referitoare la un joc cunoscut sau inventat de tine. În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să respecti tema și să prezinți desfășurarea jocului sub forma unei narațiuni ficționale; **12 puncte**
- să ai introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf; **3 puncte**
- să ai o exprimare corectă, clară și adecvată; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **6 puncte**
- să fii atent la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii. **3 puncte**

Notă. Se acordă 10 puncte din oficiu.

Lectură

- Textul descriptiv literar
- Personificarea
- Textul descriptiv nonliterar

Interculturalitate

- Tradiții: sărbătorile de iarnă

Comunicare orală

- Ascultarea activă

Limbă română

- Substantivul
- Articolul
- Posibilități combinatorii ale substantivului. Prepoziția
- Substantivul subiect. Acordul predicatului cu subiectul

Redactare

- Descrierea unui obiect

Recapitulare

Evaluare

Unitatea III

Pe strada mea



Lecția 1. Textul descriptiv literar

Pentru început



1. Notează o culoare și o emoție pe care le asociezi cu strada ta. Schimbă caietul cu colegul/colega de bancă pentru a vă compara răspunsurile.
2. Privește cei trei copaci de mai jos. Imaginează-ți că ei ar putea avea suflet, ca oamenii. Ce emoție ți se pare potrivită pentru fiecare copac?



3. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului.

ANA BLANDIANA (n. 1942)



Ana Blandiana este un pseudonim, adică numele de artist pe care și l-a ales Otilia Valeria Coman. Este poetă, prozatoare și publicistă. Cărțile ei au fost traduse în multe limbi.

Unul dintre personajele sale din volumele de versuri pentru copii este motanul Arpagic. El a devenit foarte cunoscut după ce autoarei i s-a interzis să mai publice din cauză că în trăsăturile acestui motan, „o vedetă” pe strada lui, se ascundeau slăbiciunile dictatorului din acea vreme.

Dintre volumele Anei Blandiana pentru copii, amintim: *Întâmplări din grădina mea* (1987), *Întâmplări de pe strada mea* (1988) și *Cartea albă a lui Arpagic* (1998). Poezia *O stradă cu sentimente* deschide volumul *Întâmplări de pe strada mea*.



Text de bază



O stradă cu sentimente de Ana Blandiana

Strada mea e ca toate străzile de pe pământ:
Casele sunt așezate una lângă alta în rând,
Unele mai frumoase,
Altele mai urâte
(Că te și miri!),
Unele mai grase,
Altele mai subțiri;
Unele mai murdare,
Altele mai curățele
Și împodobite cu câte și câte
Înflorituri și modele.

Acoperișurile sunt și ele, care de care,
Mai țuguiate¹, mai dibace²,
Mai cu streșini, mai cu hornuri și poduri
Încercând fiecare
Să se remarce
Într-o mulțime de moduri.

Pentru că trebuie să mă credeți de la început
Pe cuvânt:

Deși e ca toate străzile de pe pământ,
Casele ei sunt
Ambițioase, încăpățânate, curioase,
Vesele, triste, bârfitoare,
Timide, impertinente³:
Strada mea,
Oricât pare
De necrezut,
Este o stradă cu sentimente.

Uite, casa aceea cu pereții portocalii,
Prin ferestrele căreia se văd
Flori și perdele cu horbote⁴
Și se aud glasuri de copii,
Râde toată ziua în hohote;

¹ țuguat (adj.) – ascuțit, prelungit, în formă de țugu.

² dibaci (adj.) – îndemânatic, abil, priceput.

³ impertinent (adj.) – obraznic.

⁴ horbotă (s.f., reg.) – dantelă.



În timp ce gardul acela de zid
Cu cioburi de sticlă deasupra
(Să nu-l poată nimeni sări)
E antipatic, morocănos și perfid¹
Și îi urăște pe copii;

Vila cu iederă și obloane închise,
Unde și-au făcut cuiburi rândunelele,
Doarme adânc și visează
Că e din nou tânără și frumoasă
Și că vântul îi flutură, albe, perdelele;

¹ *perfid* (adj.) – (despre oameni) care, deși pare binevoitor sau indiferent, ascunde răutate, viclenie; prefăcut.

Peste drum, căsuța mică, mică,
Albă și cu mușcate în ferești,
În care locuiește o bătrânică peltică,
O pisică și o furnică,
Spune toată ziua povești;

Casa din colț, cu etaj și balcon,
E atât de încrezută
Că nu vorbește nici chiar cu blocul de beton
În care se mută
În fiecare zi câte o familie,
Care face gălăgie
Mereu,
În timp ce în fiecare geam infim²
Apare câte un bărbat în maieu
Strigând: „Liniște, vrem să dormim!“.

Puțin mai încolo sunt două clădiri
Înalte și subțiri,
Construite deodată,
Din oțel și granit,
Care toată ziua se ceartă
Pentru că fiecare
Vrea să fie fără asemănare,
Iar ele seamănă leit.

Apoi mai e casa aceea cu aleea de zgură
Scârțâitoare,
Piticul de ghips și cocoșul de fier,
Care e invidioasă, și rea de gură,
Și cea mai mare
Bârfitoare
Din cartier.

Dar cine-ar fi în stare
Să înșire
Toate sentimentele caselor de pe strada mea?
Ar trebui o carte mult mai mare
Și o povestire
Despre cu totul și cu totul altceva.

Pe când eu abia dacă reușesc să inventez
O poveste cu maidaneze și maidanezi...

Impresii după prima lectură

1. Ce ți-a atras atenția în poezia Anei Blandiana?
2. La ce te-ai gândit citind/auzind poezia?
3. Notează o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi autoarei cu privire la poezie.



² *infim* (adj.) – extrem de mic; neînsemnat.

Lecția 2. Textul descriptiv literar. Personificarea

Textul descriptiv literar

Explorare

1. **Lectură în lanț.** Citiți fiecare câte o strofă a poeziei, cât mai expresiv.
2. Ce elemente ale textului indică faptul că este vorba despre o poezie?
3. Poezia *O stradă cu sentimente* poate fi segmentată în trei părți, în funcție de aspectele la care se referă: (1) o introducere în temă, (2) descrierea unor case diverse, (3) încheierea. Lucrează cu un coleg și descoperă care sunt strofele corespunzătoare celor trei părți. Confrunțați apoi rezultatele investigației voastre cu cele ale celorlalți colegi.
4. Ce au în comun prima și ultima parte a poeziei?
5. Dați câte un titlu celor trei părți ale poeziei.
6. Notează, din partea a doua a poeziei, strofa care ți-a plăcut cel mai mult. Precizează care este obiectul descrierii și care sunt caracteristicile acestuia.

Repere

Textul descriptiv prezintă un obiect, o ființă, un cadru din natură sau un fenomen al naturii, evidențiind părțile sale componente și trăsăturile particulare.

Textul descriptiv literar prezintă impresii și percepții subiective despre un obiect, o ființă, un fenomen al naturii. Este construit prin folosirea creativă a limbajului, astfel încât obiectul descris să fie prezentat cât mai sugestiv.

Aplicații

1. Recitește primele trei strofe. Găsește cuvintele-cheie (cele care numesc obiectele descrise în fiecare strofă).
2. Transcrie din text sau formulează ideea principală pentru fiecare dintre cele trei strofe.
3. Care dintre cele trei idei principale ți se pare surprinzătoare? Explică.
4. Întoarce-te la prima strofă și grupează în trei categorii, în funcție de aspectul la care se referă, următoarele cuvinte ce indică trăsături ale caselor: *frumoase, grase, urâte, murdare, împodobite, subțiri, curățele*.
5. Care cuvinte din strofa a doua intră în câmpul lexical al substantivului *acoperiș*?
6. Crezi că oricine poate vedea în același fel strada descrisă în poezia Anei Blandiana? Poți răspunde referindu-te și la măsurile de precauție pe care pare a și le lua autoarea: *Pentru că trebuie să mă credeți de la început/Pe cuvânt*.
7. Se încadrează trăsăturile caselor menționate de strofa a treia a poeziei în vreuna din categoriile pe care le-ai descoperit la exercițiul 4? Dacă nu, indică o nouă categorie în care să intre următoarele trăsături: *ambitioase, încăpățănate, curioase, vesele, triste, bârfitoare, timide, impertinente*.



Personificarea

Explorare

1. Lucrați în șapte grupe. Fiecare grupă va reciti și analiza una dintre strofele părții a doua a poeziei, având următoarele sarcini:
 - desenați casa descrisă, alegând o culoare dominantă;
 - dați un nume casei descrise în strofa care v-a revenit;
 - identificați, dintre trăsăturile menționate în strofa a treia (reluat și la exercițiul 7), pe cea ilustrată în strofa de care vă ocupați. Dacă nu regăsiți niciuna, precizați ce trăsătură cu totul specială are casa respectivă.
2. Notează în caiet trăsăturile sau comportamentele umane ale caselor descrise în strofa de care te-ai ocupat și precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate aceste trăsături.

Repere

Figura de stil este un procedeu utilizat pentru a spori expresivitatea unei comunicări.

Personificarea este o figură de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, unor obiecte sau unor fenomene ale naturii.

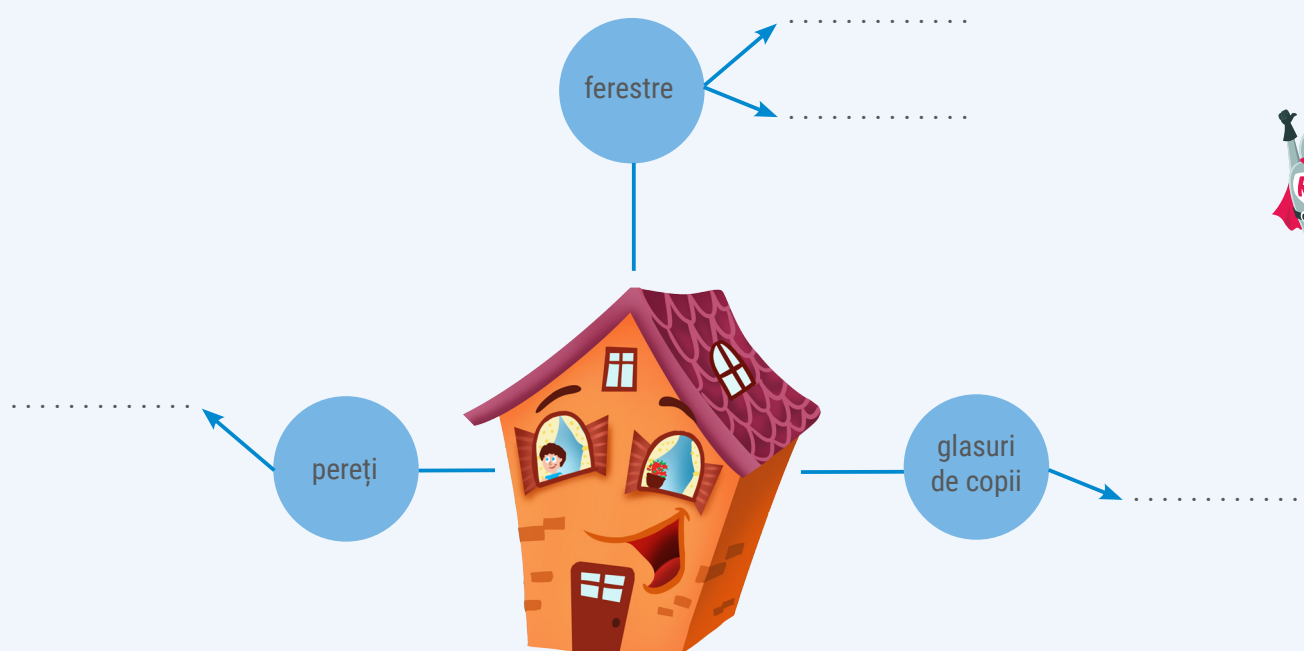


Aplicații

1. Lucrați în perechi. Faceți un inventar al tuturor personificărilor pe baza cărora sunt descrise casele în partea a doua a poeziei. Grupați personificările în funcție de ceea ce evidențiază acestea, conform tabelului:

O acțiune omenească/un comportament uman	O însușire/o trăsătură omenească

2. Recitește cu atenție strofa a patra a poeziei și observă felul în care este descrisă casa cu pereți portocalii. Care sunt părțile ei componente în schema de mai jos? Care sunt trăsăturile particulare ale obiectului descris?



3. Ce sentiment îți sugerează culoarea portocalie, florile, dantelele perdelelor și glasurile de copii? Poți alege dintre următoarele variante: tristețe, veselie, melancolie, indiferență.
4. Alege o altă strofă în care este prezentată o casă și analizează, după modelul de mai sus, felul în care este realizată descrierea.
5. Finalul poeziei constituie o mărturisire a autoarei. Explică versurile următoare: *Ar trebui o carte mult mai mare/Și o povestire/Despre cu totul și cu totul altceva.*
6. Crezi că o carte poate fi alcătuită doar din descrieri? E nevoie neapărat și de povestire, de narațiune?
7. **Istoria cuvintelor.** *Maidanezul* sau *maidaneza* este un animal (pisică sau câine) fără stăpân, care vagabondează prin diverse locuri. Substantivul *maidanez* provine dintr-un alt substantiv, *maidan*, care este un cuvânt împrumutat din limba turcă. Joacă-te cu toate cuvintele explicate aici (*maidanez, maidaneză, maidan*), pentru a scrie o poezie amuzantă, care să aibă rimă.
8. Maidanezul ar putea avea și el sentimente? Crezi că e mai ușor să povestești despre un maidanez decât să descrii o casă care pare a avea sentimente?

Portofoliu

Fii și tu scriitor! Compune un catren (o poezie alcătuită din patru versuri) în care să descrii, cu ajutorul personificării, la alegere: jucăria preferată, animalul de companie preferat, casa ta sau strada pe care locuiești.

Lecția 3. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Care este, în opinia ta, ideea sau imaginea cea mai importantă a poeziei?
2. Discută cu colegii pentru a decide care este tema poeziei. Puteți alege dintre variantele de mai jos sau puteți să propuneți voi altă temă.
 - strada ■ casa ■ sentimentele ■ maidanezii
3. Prin ce anume crezi că este deosebită poezia *O stradă cu sentimente*? Poți să te referi la ideile textului, la felul în care sunt exprimate, la sonoritatea versurilor etc.
4. De ce crezi că autoarea percepe strada într-un mod deosebit, original?
5. Dacă ai fi scris tu această poezie, ce ai fi vrut să spui despre strada ta?
6. O poezie poate fi interpretată prin prisma diferitelor inteligențe pe care le stăpânește fiecare cititor. Alege, dintre sarcinile propuse aici, pe aceea care ți se potrivește și rezolv-o. Prezintă apoi soluția ta colegilor.

INTELIGENȚA LINGVISTICĂ: Recitește textul și prezintă oral ce ai înțeles din poezia *O stradă cu sentimente*, ce ți-a plăcut sau ce te-a nedumerit.

INTELIGENȚA LOGICO-MATEMATICĂ: Găsește pentru fiecare casă descrisă în poezie o formă geometrică sau o formulă care i se potrivește. Explică de fiecare dată cum ai gândit pentru a găsi echivalențele respective.

INTELIGENȚA SPAȚIAL-VIZUALĂ: Desenează strada cu sentimente descrisă în poezie, așa cum ți-o reprezintă pe baza informațiilor oferite în text.

INTELIGENȚA MUZICALĂ: Gândește-te ce tip de muzică (populară, clasică, rock, ambientală etc.) s-ar potrivi pentru fiecare dintre cele șapte case descrise. Explică alegerile tale.

INTELIGENȚA CORPORAL-CHINESTEZICĂ: Mimează emoțiile pe care ți le transmite fiecare casă descrisă în poezie.

INTELIGENȚA NATURALISTĂ: Grupează casele descrise în poezie în câteva categorii. Precizează pe ce criterii te-ai bazat când ai făcut clasificarea.

INTELIGENȚA INTERPERSONALĂ: Realizează un joc de rol cu un coleg care alege și el această sarcină. Creați un scurt dialog între casele descrise în poezie și un trecător.

INTELIGENȚA INTRAPERSONALĂ: Scrie un pasaj, în jurnalul tău, despre emoțiile pe care le-ai avut citind și discutând poezia *O stradă cu sentimente* de Ana Blandiana.



Portofoliu

1. Crezi că toate străzile din lume au sentimente? Sau că noi, oamenii, suntem cei care putem da viață unei străzi, unei case, unui obiect, prin imaginația noastră? Notează răspunsul tău în caiet.
2. Descrie cât mai plastic strada pe care locuiești, folosind cel puțin o personificare. Poți adăuga un desen sau o fotografie care să facă descrierea ta mai atractivă.



Provocări

1. Identifică, pentru fiecare tip de inteligență amintit la exercițiul 6, trei elemente care o pot descrie.
2. Notează în caiet care sunt inteligențele tale dominante.

Lecția 4. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai descoperit că o stradă e un spațiu plin de surprize, în care casele pot avea sentimente. Dar câte nu se pot întâmpla pe strada ta! Te poți găsi în fața unui maidanez simpatic pe care să vrei să-l iei acasă, dar să n-ai curaj, sau, de ce nu, te poți trezi că maidanezul s-a și instalat confortabil la tine acasă... Cam așa se întâmplă și în textul *O pisică* de Tudor Arghezi, inclus în volumul *Cartea cu jucării* (1931).

Citește textul și transcrie în caiet pasajele în care este descrisă pisica.



A intrat acum două luni în casă, cu tihnă și simplitate. Venea pentru întâia oară și totuși s-ar fi zis că a mai fost și că-i aparținuse ceva din apartamentul nostru, atât de familiară îi era căutătura galbenă, atât de sigur pasul, mut și lin, cu care își ducea silueta de catifea prin odăi. Împărăteasa pământului întreg nu ar putea să aibă o gleznă mai fină, o liniște mai aristocratică, o stăpânire de sine mai liniștită, un stil mai suav decât pisica noastră străină.

— De unde vii tu, neagră ca bezna tare și suplă ca o ceață din întunecime și cum s-a întâmplat să-ți alegi tocmai căminul nostru sălaş¹? Ai mai fost vreodată pe la noi, pe când lipseam, în timpul somnului nostru sau al călătoriilor noastre pe lacurile dintre trestii? Cum de-ai nimerit aici? Poate că te-a trimis cineva, pe care nu-l cunoaștem și care se gândește la noi...

— Miau! răspunde pisica și luminile de aur ale ochilor ei lunatici² s-au ridicat spre noi, cu știința că întâlnesc privirea noastră. [...]

— Fiindcă veniși neașteptată, fii bine-venită, mătă. Uite sofaua³: ți-o dăruiesc. Uite oglinda, în care ai să te gătești. În farfuria de porțelană cu două flori de smalt vei avea un izvor de apă pentru gurița ta, ca o foaie de garoafă palidă și roză. Copiii ți-o vor umple în fiecare zi cu donița⁴ lor de cristal. Uite copiii...

— Miau! răspunde pisica, miau!

Blana ei de lutră⁵ s-a desfăcut de-a lungul și începând cu tâmpla și sfârșind cu sfârcul cozii, mâța trece de câteva ori și se întoarce, frecându-și blana caldă de picioarele lor goale până la genunchi.

Baruțu, care n-a mai văzut pisică, e adânc mișcat, și Mițura, care a mai văzut pisicile pestrițe, e impresionată de culoarea ei, negru-n negru, de mânușile de velur ale labelor, moi ca niște pensule de pictură. Bunica știe mai multe lucruri adevărate ca noi și tălmăcește⁶ pisica și culoarea ei, purtătoare de noroc.



Pisica nu a mai plecat de la noi. Pe o pernă mare de mătase, ușoară ca o umbră cu broderii de fir, ea doarme zi și noapte, ca și cum trebuie să se odihnească toată viața de o grea opintire⁷, pe care a făcut-o din răspuțeri într-altă existență. Și pentru că noi muncim fără răgaz, ne bucurăm că putem adăposti idolul⁸ inefabil⁹ al repaosului și al lenei surzătoare, în gospodăria noastră de unelte. Camera unde doarme pisica am împodobit-o cu moaștele¹⁰ noastre de preț: candela, cărțile, icoanele, amintirile de la bătrâni, ceasornicul cu bătaia rară de dom¹¹, preșurile de lână târcată, ca niște drumuri scurte boite¹² cu soare. Un ciucure de borangic al șervetului mesei gădilă urechea pisicii, oprită ca un fluture negru pe tâmpla ei cu mustăți.

— De ce face așa pisica?

— Toarce ca fusul, murmură ca marea, cântă ca vântul, șuieră ca grâul. Așa face pădurea, așa curge apa, așa geme salcia și bombăne furtuna. În somnul ei, cu auzul la pământ, mâța ascultă vioara lumii, care cântă pretutindeni, în cele de sus și-n cele de jos, în prăpastie și-n piscuri și-n creasta tăriei, și visul ei se aude ca un ecou al viilor din țărână și ape...

¹ sălaş (s.n., pop.) – adăpost, locuință; culcuș.

² lunatic (adj.) – (despre somn, privire, mers) de somnambul.

³ sofa (s.f.) – divan îngust, de obicei cu un căpătâi mai ridicat.

⁴ doniță (s.f.) – vas făcut din doage de lemn, cu toartă (și capac), în care se cară și se ține apa.

⁵ lutră (s.f., zool.) – vidră, dihor de apă.

⁶ a tălmăci (vb.) – a explica, a lămuri; a dezlega, a ghici o problemă, o întrebare etc.

⁷ opintire (s.f.) – efort, efort.

⁸ idol (s.m., fig.) – ființă sau lucru care reprezintă obiectul unui cult sau al unei mari iubiri.

⁹ inefabil (adj.) – care nu poate fi exprimat în cuvinte.

¹⁰ moaște (s.f., pl., fig.) – vestigii prețioase ale trecutului.

¹¹ dom (s.n.) – catedrală impunătoare, biserică principală în unele orașe italiene, germane etc.

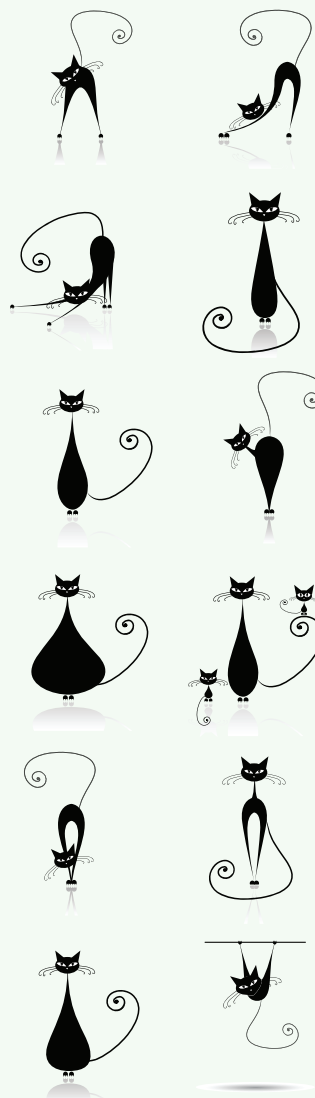
¹² boit (adj., reg.) – vopsit.

Discutarea textului

1. Crezi că stăpânii și copiii casei sunt fericiți de venirea pisicii? Răspunde, folosindu-te de exemple din text.
2. Tu cum ai reacționa dacă ai găsi un astfel de exemplar la tine acasă, într-o zi când te-ai întoarce de la școală? Ai reacționa mai degrabă ca Baruțu sau mai degrabă ca Mițura?
3. Pentru a reconstitui înfățișarea pisicii, asociază elementele de pe cele două coloane conform informațiilor din text.

căutătură	de lutră
ochi	galbenă
gură	sigur, mut și lin
blană	de catifea
siluetă	fină
gleznă	ca bezna tare
pas	ca o ceață din întunecime
culoare	lunatici
constituție	ca o garoafă palidă și roză
labe	negru-n negru
	moi

4. Notează ce trăsături ale pisicii se desprind din următoarele caracterizări: *o liniște aristocratică, o stăpânire de sine liniștită, un stil suav, idol inefabil al repaosului și al lenei surzătoare.*
5. Consideri că pisica descrisă este personificată? Care sunt trăsăturile ei umane?
6. Textul lui Arghezi este o descriere literară? Alege dintre următoarele variante pe acelea care îți pot sprijini răspunsul:
 - a. prezintă o percepție subiectivă;
 - b. prezintă obiectiv pisica;
 - c. limbajul este plastic, sugestiv;
 - d. limbajul este comun.
7. Desenează pisica, având în vedere răspunsurile pe care le-ai dat la exercițiile 3, 4 și 5.
8. Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi. Observați cu atenție desenele alăturate, reprezentând siluete de pisici. Dați un titlu fiecărei imagini, în funcție de ce vă sugerează înfățișarea pisicii din desenul respectiv.



Biblioteci deschise

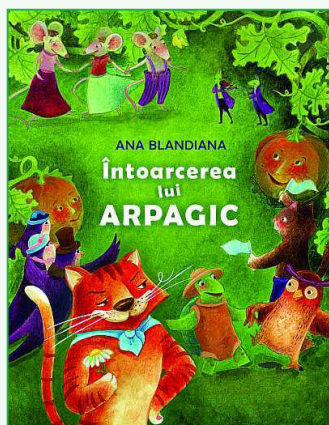
Îți propunem două cărți pe care să le citești în timpul liber.

Întoarcerea lui Arpagic

de Ana Blandiana

Dacă vrei să afli mai multe despre faimosul motan Arpagic, citește acest volum.

Vei descoperi tot felul de povești cu maidaneze și cu maidanezi și vei afla câte ceva despre viața care palpită într-o grădină de zarzavaturi.



E.B. WHITE

Pânza Charlottei

Pânza Charlottei

de E.B. White

Pe strada sau în curtea ta se pot întâmpla tot felul de minunății.

În acest roman, păienjenita ilustrată pe copertă este implicată într-o aventură incredibilă. Vei descoperi că prietenia este foarte importantă și în lumea necuvântătoarelor.

Lecția 5. Textul descriptiv nonliterar

Pentru început

1. Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Fiecare grupă primește o fotografie cu câte o pisică pierdută pe stradă.

Grupele vor scrie un anunț privitor la pierderea pisicii din imaginea primită, în care vor face o descriere detaliată a acesteia, pentru a avea cât mai multe șanse să fie recunoscută.

După ce toate grupele au terminat de scris, se vor afișa toate fotografiile distribuite în clasă. Pe măsură ce fiecare grupă prezintă ce a scris, colegii vor încerca să identifice din seria de fotografii pisica descrisă de fiecare grupă.

2. După cum ai observat din poezia *O stradă cu sentimente*, în textele literare obiectele, locurile, ființele necuvântătoare sunt descrise în mod surprinzător, ele căpătând uneori trăsături umane. Crezi că se întâmplă la fel și în textele nonliterare? Discută cu colegii.

3. Citește textul alăturat, folosind metoda SINELG. Pe măsură ce îl parcurgi, notează pe marginea lui, cu creionul, următoarele semne:

- o bifă (✓) pentru o situație în care textul îți confirmă ceva ce știi deja;
- un minus (-) pentru o informație care contrazice ceea ce știi sau e ușor diferită față de ceea ce știi;
- un plus (+) dacă întâlnești o informație nouă;
- un semn de întrebare (?) în dreptul ideilor care ți se par neclare sau în cazul în care vrei să știi mai multe despre un anumit aspect.



Text de bază



Persana – un ghem pufos cu o personalitate încântătoare

Originile acestei pisici de o rară frumusețe sunt necunoscute. Există presupuneri conform cărora persana este de origine asiatică; prin încrucișări, s-a obținut forma actuală, sub care o cunoaștem cu toții.



Sub aparențele de animal greoi și gras, date de blana stufoasă, cu fir lung, se ascunde o pisică compactă, al cărei corp trebuie să fie și puternic, solid, dar și suplu, în același timp.

Musculatura persanei ideale este puternică și bine dezvoltată, iar osatura¹ este robustă și bine proporționată. Spatele este scurt și drept, iar coada, purtată mai jos decât în cazul altor rase de pisici, dar necurbată, trebuie să fie relativ scurtă, în perfectă armonie cu restul corpului. Pieptul trebuie să fie larg, dar nu exagerat de masiv, iar picioarele, terminate cu pernțe rotunde și compacte, trebuie să fie drepte.

Blana persanei – deasă, stufoasă și cu fire lungi, este alcătuită din două straturi; stratul de „sub-păr“, care este foarte des, determină stratul de păr superior să stea „înfoiat“, în special în zona gâtului, ca un guler, continuat pe piept și între picioarele din față. Întreținerea blănii persanei este laborioasă², din cauza tendinței firelor de a se încălci și de a se „împâsli“³ – dacă intenționezi să achiziționezi o persană trebuie să iei în calcul faptul că necesită

¹ osatură (s.f.) – totalitatea oaselor unui vertebrat; schelet.

² laborios (adj.) – (despre manifestările, creațiile oamenilor) care necesită multă muncă.

³ a împâsli (vb.) – (despre păr sau barbă) a acoperi fața, crescând des, ca păsla.

îngrijirea zilnică a părului. Dacă părul nu este îngrijit corespunzător și se încâlcește, sub fiecare nod pot apărea leziuni ale pielii, neplăcute atât pentru pisică, cât și din punctul de vedere al tratamentului pe care îl necesită.

Capul persanei este rotund și scurt, cu osatură largă, masiv; craniul este lat, iar din profil se observă alinierea perfectă dintre frunte, nas și bărbie. De foarte multe ori, din pricina acestei particularități, pisica pare „supărată” – o persană ideală, întrunind totuși acest deziderat, ar trebui să aibă o expresie plăcută a feței.

Fălcile puternice se închid într-o mușcătură corectă, iar gâtul susține, prin lățime și o musculatură bine dezvoltată, capul masiv al persanei – este scurt, gros și puternic.

Urechile persanei sunt mici, triunghiulare, ușor curbate, plasate mai jos decât la majoritatea raselor de pisici; ele nu ies prea mult din conturul rotunjit al capului. Ochii, în ton cu culoarea blănii, sunt mari, expresivi, larg deschiși și rotunzi, plasați la distanță unul față de celălalt.

Explorare

1. Ce ai aflat nou despre pisica persană?
2. Care este tema descrierii din text? Precizează cel puțin două elemente care te ajută să răspunzi fără să eziți.
3. Indică sursa textului sau locul unde a fost publicat:
 - a. un ziar; b. o revistă; c. un pliant turistic; d. pe internet.
4. Încadrează textul într-una din următoarele categorii: a. reclamă; b. anunț; c. articol; d. scrisoare.
5. Ce tip de evidențiere tipografică te ajută să descoperi aspectele importante avute în vedere în descrierea persanei?



Repere

Textul descriptiv nonliterar prezintă în detaliu un obiect, o ființă, un peisaj din natură sau un fenomen al naturii, evidențiind părțile sale componente și trăsăturile specifice acestuia.

Spre deosebire de textul descriptiv literar, care prezintă impresii, percepții subiective sau chiar descrieri bazate pe imaginație, în textul descriptiv nonliterar sunt prezentate informații, date concrete și reale privitoare la obiectul descris. Tonul folosit este unul neutru, iar limbajul este precis, cu multe cuvinte aparținând câmpului lexical în care se încadrează tema descrierii.

Aplicații

1. **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Realizați un poster în care să prezentați pisica persană, indicând:
 - aspectele importante evidențiate în descrierea persanei; pentru a rezolva această sarcină, trebuie să fiți atenți și la modul în care este structurat textul în paragrafe;
 - detaliile descrise pentru fiecare aspect (de pildă, descrierea capului cuprinde referiri la craniul, fălcile și gâtul persanei; scrieți în dreptul fiecărui element trăsăturile menționate, folosind o altă culoare);
 - concluzia voastră cu privire la pisica persană.

Realizați posterul și prezentați-l colegilor. Vă oferim două sugestii pentru modul în care vă puteți structura grafic răspunsul.

Din punctul de vedere al temperamentului, persana este o pisică afectuoasă, calmă și tăcută în general, care preferă să doarmă toată ziua sau să se joace. Sunt pisici „mâncăcioase”, și este recomandat să le fie supravegheate atent tendințele de îngrășare. Foarte rar, au „excese de energie”, pe care le consumă repede, în general persana fiind o pisică destul de comodă și chiar un pic leneșă.

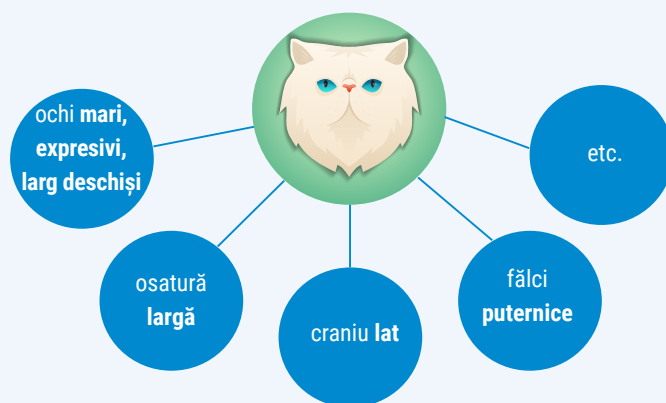
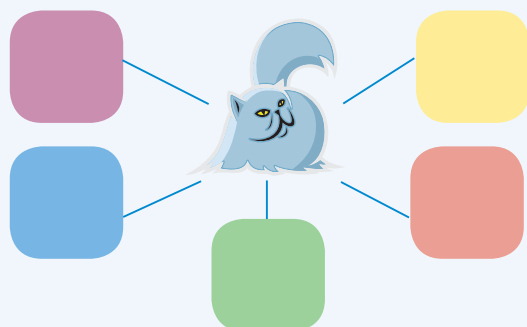
<http://www.animalutze.com/articole/pisica-persana.php>

Impresii după prima lectură

1. Care dintre cele patru semne folosite pe parcursul lecturii predomină: bifa, minusul, plusul, semnul de întrebare? Confruntă semnele notate de tine cu acelea ale colegului/colegei de bancă.
2. Câte dintre informațiile pe care le știai despre persană ți s-au confirmat?
3. Sunt și aspecte care contrazic ceea ce știai tu deja despre pisica persană?
4. Clarifică, într-o discuție cu toți colegii, pasajele marcate cu semn de întrebare.

Numele echipei: _____

Persana



Concluzia: Persana este

2. Fiecare echipă va prezenta posterul. Munca voastră va fi evaluată după următoarele criterii:

Criterii	😊	😐	😞
Sunt indicate aspectele importante descrise în text.			
Sunt menționate corect detaliile pentru fiecare aspect descris.			
Posterul este clar structurat și atractiv.			
Prezentarea orală este clară și convingătoare.			

Interpretare

1. Care este cel mai interesant lucru pe care l-ai aflat despre persană?
2. Crezi că autorul articolului a făcut ceva deosebit pentru a capta atenția cititorului? Dacă da, ce anume?
3. Cum apreciezi titlul articolului? Ce rol are acesta?
4. Identifică în text secvențe în care autorul articolului se adresează direct cititorului. Ce rol au acestea? Alege dintre variantele următoare: **a.** să ofere sfaturi; **b.** să convingă cititorul de ceva; **c.** să informeze.
5. La ce apelează autorul: la sentimentele cititorului, la rațiunea lui sau la ambele?
6. Cum este tonul folosit în articol? Selectează dintre variantele de mai jos și motivează-ți alegerea.
 - personal, subiectiv;
 - neutru, neimplicat, obiectiv;
 - o combinație a acestora.
7. Ai încredere că informația oferită este corectă? Motivează-ți răspunsul.
8. Crezi că textul oferă suficiente informații pentru a-ți face o imagine clară despre obiectul descris? Dacă nu, ce ai vrea să mai știi?
9. Compară textul nonliterar *Persana – un ghem pufos cu o personalitate încântătoare* cu textul literar *O pisică* de Tudor Arghezi. Copiază în caiet tabelul dat și bifează trăsăturile pe care le consideri specifice fiecărui text.

	Textul descriptiv literar	Textul descriptiv nonliterar
Se referă la ceva din realitate.		
Apare într-un volum de poezii.		
Prezintă impresii, percepții subiective.		
Prezintă informații care pot fi verificate.		
Limbajul este precis.		
Tonul este neutru.		

Provocări

1. Care texte ți se par mai ușor de înțeles: cele literare sau cele nonliterare? Explică.
2. Notează un motiv pentru care ți-ar plăcea și unul pentru care nu ți-ar plăcea să ai ca animal de companie o pisică persană.



Autoevaluare L1 – L5

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut



MINITEST

Lecția 6. Tradiții: sărbătorile de iarnă



Pentru început

1. A venit iarna pe strada ta. A nins cumva? Ai ieșit la săniuș sau poate la patinoar? Citește un fragment din poezia *Iarna pe uliță* de George Coșbuc și transcrie în caiet strofa preferată.

„A-nceput de ieri să cadă
Câte-un fulg, acum a stat,
Norii s-au mai răzbunat
Spre apus, dar stau grămadă
Peste sat.

Nu e soare, dar e bine,
Și pe râu e numai fum,
Vântu-i liniștit acum,
Dar năvalnic vuet vine
De pe drum.

Sunt copii, cu multe sănii
De pe coastă vin țipând,
Și se-mping și sar râzând;
Prin zăpadă fac mătăanii
Vrând-nevrând.”

Gheorghe Ciobanu, *Iarnă cu urători* (2017)

2. Ce observi în pictura *Iarnă cu urători* de Gheorghe Ciobanu? Te poți referi la forme, la culori, la personaje sau la atmosfera de ansamblu a tabloului.
3. Cu ce emoții sau stări asociezi formele, culorile, personajele, atmosfera? Motivează-ți alegerile.
4. Ce asemănări și deosebiri constatăi între versurile din *Iarna pe uliță* și pictura *Iarnă cu urători*? Poți face referire la tema celor două opere, la atmosferă, la elementele descrise etc.

Explorare

1. Sărbătorile de iarnă, care au în centrul lor Crăciunul, aduc multă bucurie atât copiilor, cât și oamenilor mari. Găsește intrusul din lista de mai jos, care ar trebui să cuprindă doar aspecte legate de această sărbătoare.

❄️ 25 decembrie ❄️ nașterea lui Iisus ❄️ împodobirea bradului ❄️ cozonac
❄️ colinde ❄️ sorcova ❄️ Moș Crăciun ❄️ daruri

2. Dintre tradițiile populare care însoțesc această sărbătoare, multe sunt practicate astăzi doar la sate. Obiceiul cel mai bine păstrat, la sate și în orașe, este colindatul. Discută, împreună cu 2 – 3 colegi, despre experiențele tale privind acest obicei:

- a. De câte ori ai fost la colindat?
- b. Unde ai colindat?
- c. Ce colinde ai cântat?
- d. Cum ai fost răsplătit?

3. **Istoria cuvintelor.** Cuvântul *colindă*, cu varianta *colind*, are origine slavă (*kolenda*, însemnând „prima zi a anului”). La rândul său, termenul slavon provine din latinescul *calendae* (pronunțat *calende*), unde avea alt sens: „primele zile ale fiecărei luni” în calendarul roman. Uzul actual se referă la un vechi cântec popular românesc cântat de copii, de flăcăi sau de adulți cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Ca răsplată, gazda le oferă colindătorilor daruri precum colăcei, numiți în unele regiuni ale țării *colindeți* sau *bolindeți*, făcuți din grâu curat, proaspăt măcinat.

Găsește intrusul din seria următoare: *colind*, *colindător*, *colină*, *colindeț*.

4. Colindatul este un obicei străvechi, care se transmite din generație în generație. *Steaua sus răsare; Trei magi de la Răsărit; O, ce veste minunată; O, brad frumos; Florile dalbe; Leru-i ler; Domn-Domn să-nălțăm* sunt doar câteva dintre colindele care se cântă de Crăciun. Pe care dintre acestea le cunoști? Care este colindul tău preferat?

Repere

Tradițiile și obiceiurile fac parte din cultura unui popor sau din cultura unor comunități mai restrânse.

Acestea se transmit din generație în generație, de la o regiune la alta, uneori de la o cultură la alta, fiind reconsiderate și îmbogățite permanent.

Sărbătorile de iarnă sunt petrecute diferit, în funcție de tradițiile și obiceiurile fiecărei comunități, dar există și aspecte comune, care pot crea punți de comunicare între oameni care aparțin unor culturi diferite.



Aplicații

1. *O, ce veste minunată* este un vechi colind românesc, cunoscut în diferite variante în funcție de regiunea unde se cântă. Ce eveniment prezintă acest colind?
2. Colindul *O, ce veste minunată* a fost adaptat de compozitori și în muzica cultă sau în muzica ușoară. Partitura cultă a fost compusă de Dimitrie Georgescu-Kiriac, la începutul secolului al XX-lea. Cunoști și alte variante? Ascultă câteva versiuni ale acestui colind și discută despre aspectele comune și despre diferențele dintre acestea.

„O, ce veste minunată
În Betleem ni s-arată,
Astăzi s-a născut
Cel fără' de-nceput,
Cum au zis prorocii.

Că la Betleem Maria,
Săvârșind călătoria,
Într-un mic sălaș,
Lângă-acel oraș,
A născut pe Mesia.

Pe Fiul în al Său nume
Tatăl L-a trimis în lume,
Să se nască
Și să crească,
Să ne mântuiască.”



Gheorghe Ciobanu, *S-a născut un prunc* (2017)

3. De Crăciun, se cântă nu doar colinde românești, ci și colinde preluate din alte culturi. De exemplu, *O, brad frumos*, denumit în germană *O Tannenbaum*, provine dintr-o melodie populară din Silezia, din secolul al XVI-lea, versurile fiind compuse mai târziu, de Ernst Anschütz (1780 – 1861). Este un colind tradus în multe limbi ale lumii, fiind răspândit la nivel mondial.

Cum este descris bradul și ce sentimente față de acesta sunt exprimate în versurile colindului?

„O, brad frumos, o, brad frumos,
Cu cetina tot verde,
Tu ești copacul credincios
Ce frunza nu și-o pierde.
O, brad frumos, o, brad frumos,
Cu cetina tot verde.

O, brad frumos, o, brad frumos,
Verdeața ta îmi place,
Oricând o văd sunt bucuros

Și vesel ea mă face.
O, brad frumos, o, brad frumos,
Verdeața ta îmi place.

O, brad frumos, o, brad frumos,
Cu frunza neschimbată,
Mă mângâi și mă faci duios
Și mă-ntărești îndată.
O, brad frumos, o, brad frumos,
Cu frunza neschimbată.”



4. La începutul secolului al XX-lea, Crăciunul devine o sărbătoare celebrată în toată lumea, nu doar de creștini, accentul punându-se în acest caz pe darurile pe care Moș Crăciun le aduce copiilor. Ce semnificație are, în colindul *Moș Crăciun cu plete dalbe*, faptul că băieții și fetele ar vrea să-i cânte moșului *florile dalbe*, ca Moșul să nu plece?

„Moș Crăciun cu plete dalbe
A sosit de prin nămeți
Și aduce daruri multe
La fete și băieți.

Moș Crăciun, Moș Crăciun.

Din bătrâni se povestește
Că-n toți anii negreșit
Moș Crăciun pribeag sosește,
Niciodată n-a lipsit.

Moș Crăciun, Moș Crăciun.

Moș Crăciun cu plete dalbe,
Încotro vrei să apuci?
Ți-aș cânta florile dalbe,
De la noi să nu te duci.

Moș Crăciun, Moș Crăciun.”



5. Crăciunul este o perioadă în care oamenii încearcă să fie mai buni și mai înțelegători cu toți ceilalți. Urarea „Crăciun fericit” îi apropie pe oameni, oricât de diferiți ar fi ei. Lucrați în perechi și asociați urarea „Crăciun fericit” cu limba în care este tradusă.

Limba bulgară **Frohe Weihnachten!**

Limba engleză **Feliz Navidad!**

Limba franceză **Vesela Koleda!**

Limba germană **Merry Christmas!**

Limba spaniolă **Boldog Karácsonyt!**

Limba maghiară **Joyeux Noël!**

6. Dacă știi această urare și în alte limbi, notează în caiet expresia tradusă, completând lista de la exercițiul anterior.



Gheorghe Ciobanu, *De sărbători* (2017)

Repere

În țara noastră, sărbătorile de iarnă încep, în mod tradițional, odată cu postul Crăciunului și țin până la Sfântul Ioan. Este o perioadă bogată în obiceiuri, diferite de la o zonă la alta, de la o comunitate la alta. Reperele cele mai importante ale sărbătorilor de iarnă sunt: postul Crăciunului (15 noiembrie – 24 decembrie), Moș Nicolae (6 decembrie), ignatul (20 decembrie), ajunul Crăciunului (24 decembrie), Crăciunul (25 decembrie), Anul Nou (1 ianuarie), Boboteaza (6 ianuarie) și Sfântul Ioan (7 ianuarie).

Repetițiile pentru colindat se fac de la începutul postului până la Sfântul Nicolae sau chiar cu câteva zile înainte de Crăciun. Copiii folosesc clopoței, bețe și bice, iar zgomotul făcut de tot acest arsenal este menit să alunge forțele malefice. Același rol îl au și jocurile cu măști: capra, ursul sau căluții. Copiii merg cu steaua până pe 24 decembrie, obicei întâlnit la toate popoarele creștine, amintind de steaua care a vestit nașterea lui Iisus și care i-a călăuzit pe cei trei magi spre Betleem. Uneori, copiii colindă cu vicleimul, teatru popular care prezintă scene de la nașterea lui Iisus. Astăzi, colinda are funcție de urare și de vestire a nașterii lui Iisus.

Obiceiul împodobirii bradului de Crăciun este una dintre cele mai frumoase tradiții. La sfârșitul secolului al XIX-lea, pomul de Crăciun era împodobit mai cu seamă la oraș. Abia după Primul Război Mondial acest obicei se generalizează. În zilele noastre, împodobirea bradului de Crăciun a devenit una dintre cele mai iubite datini atât în mediul rural, cât și în cel urban. Mai mult decât atât, acest obicei a fost preluat pe toate continentele, indiferent de apartenența religioasă a comunităților respective. În mod tradițional, bradul se împodobește în ajunul Crăciunului și se păstrează în casă până la Bobotează.



Provocări

1. Tu te bucuri de sărbătorile de iarnă? Care este ziua pe care o aștepti cu cea mai mare nerăbdare?
2. De ce crezi că vechile colinde încă se cântă și apar prelucrări noi, moderne ale acestora?

Proiect de grup: În așteptarea Crăciunului

Sarcina de lucru

Alcătuți grupe de 4 – 5 elevi. Înainte de vacanță, veți pregăti un proiect, alegând una dintre temele următoare sau o alta legată de Crăciun:

- scenetă despre nașterea lui Iisus;
- colinde preferate (le puteți interpreta cu voce și cu instrumente);
- un obicei culinar de Crăciun (poate fi românesc sau aparținând altor popoare);
- o carte despre Crăciun care v-a impresionat;
- povestea lui Moș Crăciun;
- tradiții și obiceiuri de iarnă practicate în comunitatea din care faceți parte;
- decorațiuni pentru bradul de Crăciun;
- scrisoare către Moș Crăciun.



Timp de realizare

Două săptămâni

Pași pentru pregătirea proiectului

Săptămâna I

1. Alegeți tema preferată și documentați-vă.

Săptămâna II

2. Stabiliți împreună ce tip de produs veți realiza. Puteți alege între: punere în scenă, interpretare de colinde, realizarea unui poster, a unui PowerPoint, confecționarea unor decorațiuni, prezentarea unei cărți, prepararea unui produs culinar și prezentarea rețetei etc. Discutați apoi despre cum veți prezenta proiectul și împărțiți-vă sarcinile; fiecare va lucra ce i s-a repartizat.
3. Pregătiți-vă pentru prezentarea care va dura 3 – 5 minute; asigurați-vă că aveți toată recuzita necesară și că ați repetat ceea ce aveți de făcut, astfel încât colegii să fie încântați de proiectul vostru.
4. Veți susține prezentarea în ultima oră de limba și literatura română, înainte de a intra în vacanța de iarnă.

Sugestii pentru etapa documentării

1. Discutați în grupa voastră despre sursele pe care le puteți avea în vedere pentru a vă documenta în legătură cu tema aleasă (cărți, reviste, internet etc.).
2. Împărțiți-vă sarcinile: fiecare va avea în vedere cel puțin o sursă și va lua notițe privind tema. Nu uitați să indicați sursa consultată.
3. Prezentați rezultatul documentării în grupă și decideți care sunt informațiile pe care le veți folosi în realizarea proiectului.



Autoevaluare

La sfârșitul proiectului, te poți autoevalua pe baza criteriilor din tabel.

Aspecte evaluate	😊	😐	😞
■ valorificarea surselor de informare;			
■ raportarea la temă;			
■ colaborarea în cadrul echipei (distribuirea și asumarea rolurilor);			
■ calitatea produsului realizat;			
■ claritatea prezentării;			
■ atractivitatea prezentării.			

Lecția 7. Ascultarea activă

Pentru început

1. Verbele *a auzi* și *a asculta* nu înseamnă același lucru, dar sunt strâns legate între ele, fiindcă pentru *a asculta* e nevoie să *auzi*. Care este, după tine, cea mai importantă diferență dintre cele două comportamente?
2. Cum te simți când cei cărora vrei să le spui ceva par a nu te asculta cu atenție?
3. După ce recunoști o persoană care îi ascultă pe ceilalți?



Explorare

1. **Joc. Ghici-ghicitoarea mea.** Ascultați următoarele ghicitori, bazate pe descriere, și încercați să identificați obiectul descris. Dacă nu reușiți, puteți pune profesorului întrebări suplimentare, până ghiciți răspunsul corect.

■ *Am un brâu vărgat
De cer spânzurat.*

■ *Șoricel cu aripioare
Poartă numele de floare.*

■ *La cap pieptene,
La trup pepene,
La coadă secere,
La picioare rășchitoare.*

■ *Voinicel cu cornișoare
Umblă cu casa-n spinare.*

■ *Patru frați îngemănați
Într-un cojoc îmbrăcați.*



2. Câțiva elevi care se oferă voluntari primesc o fotografie cu un obiect (poate fi o floare, o prăjitură, o casă, un animal de companie etc.). Fiecare dintre elevii voluntari va realiza o descriere detaliată a obiectului din imagine. Pe măsură ce ascultă descrierea, colegii completează tabelul de mai jos, copiat în caiete, și încearcă să găsească un răspuns pentru cât mai multe dintre rubricile menționate. Dacă e nevoie, cei care au ascultat descrierea pot pune întrebări sau pot reformula ceea ce au prezentat colegii lor, pentru a fi siguri că au o imagine clară a obiectului descris.

Obiectul descris	Văd ...	Aud ...	Are gust de ...	Miros ...	Pipăi ...

3. Comparați răspunsurile voastre, pentru a vedea în ce măsură acestea sunt asemănătoare ori diferite.

Repere

Ascultarea activă este o strategie esențială în comunicare. Ea se referă la:

- **abilitatea de a auzi ceea ce se spune** (a recepta clar un mesaj, pronunțat corect într-un cadru adecvat, care să nu fie perturbat de zgomote);
- **capacitatea de a interacționa cu ceilalți** (a asculta fără a-i întrerupe pe ceilalți; a ști când se poate interveni într-o discuție pentru a pune întrebări de clarificare sau pentru a rezuma ce a spus celălalt; a înțelege ce înseamnă comportamentul unui bun ascultător; a urmări gesturile și mimica vorbitorului și a păstra contactul vizual; a încuraja vorbitorul să continue etc.);
- **abilitatea de concentrare** (menținerea atenției);
- **capacitatea de a înțelege** (stabilirea unui scop pentru ascultarea mesajului: relaxare, informare, analiză, înțelegerea felului în care este folosit limbajul).



Aplicații

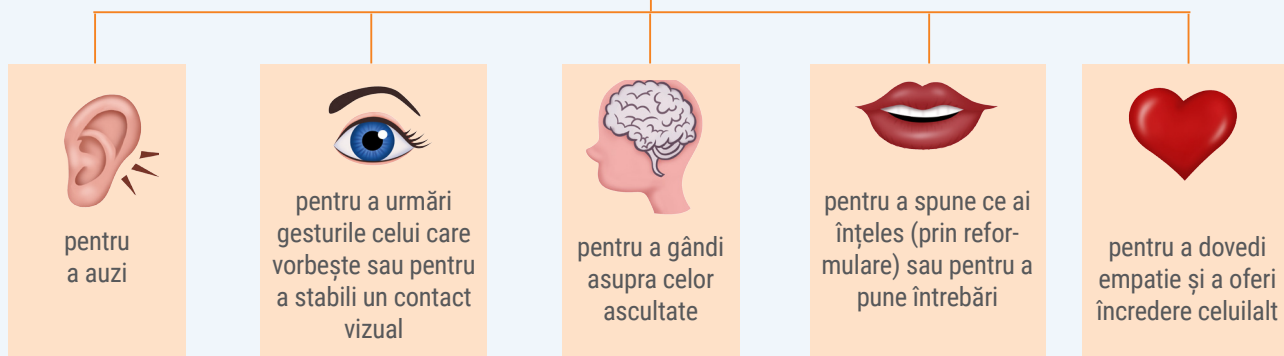
Lucrați în grupe de câte trei elevi. Veți fi, pe rând, vorbitori, ascultători și observatori. Veți juca trei runde. Iată regulile jocului:

- Stabiliți ordinea în care vă repartizați rolurile în fiecare rundă.
- Fiecare vorbitor îi va povesti ascultătorului, în două – trei minute, o întâmplare amuzantă de pe strada sa. Pentru a se face înțeles, vorbitorul se va folosi și de gesturi sau de contactul vizual cu ascultătorul.
- Ascultătorul va da semnale că este atent: va încuraja vorbitorul să continue, va confirma că a înțeles ce i se spune, va pune întrebări dacă are neclarități, va reformula cele spuse de vorbitor, dacă este cazul, pentru a fi sigur că a înțeles corect ce i s-a prezentat.
- Când vorbitorul a terminat de povestit, ascultătorul rezumă ce a reținut din povestire.
- Observatorul va prezenta aprecierile sale celor doi interlocutori, pe baza următoarei fișe de evaluare:



Aspecte observate	Aprecieri
Vorbitorul și ascultătorul participă în egală măsură la comunicare.	
Între vorbitor și ascultător există contact vizual, cei doi se privesc pe măsură ce primul își prezintă povestirea.	
Vorbitorul folosește, pe lângă cuvinte, și alte mijloace de comunicare (gesturi, mimică) pentru a se face înțeles.	
Ascultătorul folosește sunete sau gesturi de aprobare, pentru a-l încuraja pe vorbitor să continue.	
Ascultătorul intervine activ, punând întrebări sau reformulând unele idei pentru a fi sigur că a înțeles corect.	
Ascultătorul respectă regulile de preluare a cuvântului.	
Rezumatul realizat de ascultător este clar și redă sintetic întâmplarea relatată.	

Ascultarea activă
presupune
folosirea:



Reflecții

1. Care ți s-a părut rolul cel mai dificil? Dar cel mai ușor? Justifică-ți opțiunile.
2. Când ești în clasă, preferi să fii vorbitor sau ascultător? Dar acasă? Motivează-ți răspunsurile.
3. Ce îți propui pentru a-ți îmbunătăți abilitățile de comunicare?



Lecția 8. Substantivul

Pentru început

1. Desenează pe o coală o casă care să aibă: pereți galbeni, două ferestre pătrate, o ușă mare cu două trepte la intrare, un acoperiș țuguiat și un horn înalt. Expune desenul tău și indică substantivele prin care au fost denumite elementele componente ale casei desenate.
2. **Istoria cuvintelor.** Substantivul *casă* înseamnă o clădire destinată locuirii de către om. Provine din limba latină, de la *casa*, care însemna „colibă, bordei”, adică o locuință sărăcăcioasă, spre deosebire de substantivul *villa*, care denumea o locuință mare, luxoasă. Construiește o propoziție în care acest cuvânt să aibă sensul de „familie”.

Substantivul comun și substantivul propriu

Explorare

1. Precizează ce denumesc substantivele din propozițiile de mai jos.
 - a. Casa portocalie are ferestre, flori, perdele, gard, copii.
 - b. Vila are cuiburi de rândunele.
 - c. Pisica și bătrâna locuiesc împreună.
 - d. Mă impresionează răutatea blocurilor certărețe.
 - e. Ninsoarea liniștită se așterne pe strada mea.
 - f. Câinele își face plimbarea zilnică.
2. **Joc.** Lucrați în grupe de câte șase elevi. Completați cu substantive o fișă asemănătoare celei de mai jos. Câștigă echipa care în cinci minute scrie mai multe substantive.



Străzi	Orașe	Țări	Prenume	Nume de animale	Sărbători

3. Explică felul în care s-au obținut substantivele proprii din propozițiile de mai jos.
 - a. În vacanță, am făcut o excursie la Bușteni.
 - b. Ion Creangă este unul dintre marii noștri scriitori.

Repere

Substantivul este partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești, considerate în sens larg obiecte.

Substantivele sunt:

- **comune**, când denumesc o clasă de obiecte de același fel;
- **proprii**, când denumesc individualități cum ar fi: nume de persoane, de țări, de localități, de ape, de sărbători etc. Acestea se scriu cu literă mare la inițială.

Există substantive proprii obținute din substantive comune.

Genul și numărul substantivelor

Explorare

1. Menționează de ce gen sunt substantivele următoare: *acoperiș, balcon, cocoș, fereastră, perete, stradă*.
2. Indică numărul substantivelor din propozițiile date.
 - a. Vila are iederă și obloane închise.
 - b. Mușcatele sunt roșii.
 - c. Strada mea are sentimente.
3. Ce crezi că arată literele scrise colorat la sfârșitul substantivelor de mai jos?

un maidanez	o casă	un bloc
doi maidanezi	două case	două blocuri

Repere

Substantivele sunt de **trei genuri**:

- **masculin**, când se numără *un, doi* (*un copil, doi copii*);
- **feminin**, când se numără *o, două* (*o fată, două fete*);
- **neutru**, când se numără *un, două* (*un caiet, două caiete*).

Substantivele au două numere:

- **singular**, când denumesc un singur obiect;
- **plural**, când denumesc două sau mai multe obiecte.

Desinențele sunt sunetele sau grupurile de sunete așezate la sfârșitul substantivelor pentru a indica genul și numărul acestora.



Exerciții

1. **Joc.** Identifică, în seriile date, cuvintele care nu sunt substantive. Câștigă cel care termină primul și corect.
 - a. floare, hohot, pod, rar, streășină, vesel;
 - b. alb, furnică, horn, mică, oblon, vânt;
 - c. etaj, familie, infim, poveste, subțire, ziuă.
2. Precizează ce denumesc substantivele proprii de mai jos.
 - America ■ Anca ■ Carpați ■ Dacia
 - Dunăre ■ Maramureș ■ Marte ■ Mureș
3. Identifică substantivele proprii din reclama alăturată.
4. Indică de ce gen sunt următoarele substantive: *alee, bărbat, copil, geam, gură, sentimente*.
5. Găsește intrusul din seriile de mai jos.
 - a. bocanc, brad, fulg, munte, prieten, zid;
 - b. ciob, masă, patină, ploaie, scară, ușă;
 - c. caiet, coridor, fereastră, ghiozdan, penar, stilou.
6. Transcrie substantivele de mai jos în caiet, trecându-le la plural. Subliniază desinențele.
 - codru ■ lup ■ mamă ■ pod
 - profesor ■ teatru ■ treabă ■ zână
7. Precizează forma corectă a substantivelor date.
 - biscuit/biscuite ■ gips/ghips
 - salar/salariu ■ seringă/siringă
 - servicii/serviciu ■ tango/tangou
8. Menționează forma corectă de plural a substantivelor de mai jos.
 - chibrite/chibrituri ■ ciocolate/ciocolăți
 - foarfece/foarfeci ■ ghișee/ghișeuri
 - hotele/hoteluri ■ monede/monezi
 - poiene/poieni ■ vaccinuri/vaccine
9. Scrie patru propoziții în care cuvintele *sare* și *roade* să fie, pe rând, substantive și verbe.

Agencia Rocar
organizează excursii
în țară și în străinătate.

* Reduceri

Pentru lunile februarie și
martie sunt reduceri pentru
excursii la Cluj, Suceava,
Brașov și Constanța.



Există reduceri și pentru
excursiile în Elveția, Austria
și Italia.

Informații – la sediul din strada
Mărăști, nr. 2, București, sau la
telefon 0799 252 645.



Deschideri

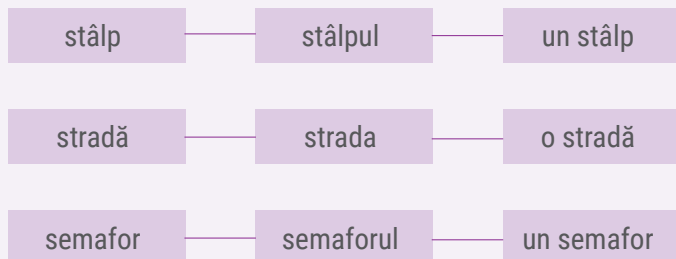
Imaginează-ți că lucrezi la o televiziune. Redactează o știre în care să folosești pluralul substantivelor *cotidian, gadget, laptop, produs*. Verifică formele în DOOM2.

Lecția 9. Articolul

Articolul

Explorare

1. **Joc. Semaforul.** Fiecare elev din clasă primește un bilețel pe care este scrisă una dintre formele substantivelor de mai jos. Cuvântul de pe bilețel trebuie notat pe culoarea potrivită a semaforului, desenat pe un afiș, în fața clasei.



2. Precizează ce s-a adăugat fiecărui substantiv pentru a arăta gradul de cunoaștere a obiectului pe care-l denumește.



Repere

Articolul este un element care însoțește întotdeauna un substantiv. Articolul arată în ce măsură obiectul denumit le este cunoscut vorbitorilor.

Articolul reprezintă categoria gramaticală a **determinării**. Acesta se analizează întotdeauna împreună cu substantivul.

Substantivele pot fi:

- **articulate**, atunci când obiectul le este cunoscut vorbitorilor (*semaforul, un semafor*);
- **nearticulate**, atunci când nu se oferă nicio informație cu privire la cunoașterea obiectului (*semafor*).

În dicționare, substantivele care sunt cuvinte-titlu apar nearticulate.

Articolul hotărât și articolul nehotărât

Explorare

1. Menționează unde sunt așezate articolele în substantivele de mai jos pentru a arăta că obiectele sunt cunoscute vorbitorilor.

- | | |
|---|---|
| a. Copilul și pisica se joacă. | d. Soarele strălucește slab. |
| b. Stâlpul semaforului este înalt. | e. Le dau de mâncare câinelui și pisicii. |
| c. Tata face pârtie. | f. Acoperișurile caselor sunt pline de zăpadă. |

2. Precizează unde sunt așezate articolele în substantivele de mai jos pentru a arăta că obiectele sunt mai puțin cunoscute vorbitorilor.

- | | |
|---|--|
| a. Văd un copil și o pisică în curte. | d. Le dau de mâncare unui cățel alb și unei pisici tărcate. |
| b. Niște băieți și niște fete se joacă. | e. Le ofer mere unor băieți și unor fete. |
| c. Am un cojocel nou și niște pulovere călduroase. | f. Scările unor magazine sunt acoperite de zăpadă. |

3. **Normă și abatere.** Citește ce reprezintă, în forma articulată hotărât a substantivelor date, sunetele de la sfârșitul acestora.

face parte din cuvânt ————— | ————— articol hotărât
copiii
 desinență

face parte din cuvânt ————— | ————— articol hotărât
poeziile
 desinență

Urmând modelul de mai sus, poți spune de ce este greșită forma *exercițiile*?

Repere

Articolul hotărât arată că obiectul denumit de substantiv este cunoscut atât de vorbitor, cât și de ascultător. Acest articol se adaugă direct la sfârșitul substantivului, formând cu acesta o singură unitate sonoră și grafică. La masculin și la neutru, numărul singular, se leagă de substantiv prin sunetul de legătură *-u-*, care nu trebuie luat nici cu substantivul, nici cu articolul (de exemplu, *băiatul*). Când este luat separat, articolul hotărât se scrie cu cratimă în locul unde se face sudura cu substantivul (vezi în tabelul de mai jos).

Formele articolului hotărât sunt:

	masculin	feminin	neutru
singular	-l, -le, -a, -lui	-a, -i	-i, -lui
plural	-i, -lor	-le, -lor	-le, -lor

Articolul nehotărât arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut vorbitorului și ascultătorului. Acest articol se așază înaintea substantivului, fiind un cuvânt scris separat.

Formele articolului nehotărât sunt:

	masculin	feminin	neutru
singular	un, unui	o, unei	un, unui
plural	niște, unor	niște, unor	niște, unor

Exerciții

1. **Joc. Felinarul.** Grupează substantivele articulate și nearticulate de mai jos conform desenului.

- | | | | |
|-------------|-----------|----------|------------|
| ■ alunecuș | ■ căciulă | ■ ger | ■ sanie |
| ■ bocancul | ■ fular | ■ iarnă | ■ vifoniță |
| ■ bulgărele | ■ frigul | ■ mănușa | ■ zăpadă |

2. Găsește intrusul din fiecare serie dată.

- cămin, etaj, felinarul, lumină, trotuar;
- autobuzul, bordura, garajul, mașina, metrou;
- o masă, un motan, o noutate, raftul, un scaun.

3. Indică articolele hotărâte ale următoarelor substantive: *acordurile, actrițele, băieții, casele, coșul, drumul, pereții, prietenii, telefoanele, ușa.*

4. Articulează hotărât și nehotărât substantivele următoare: *brad, carte, ceas, fotoliu, măr, plop, salcie, șofer.* Ghidează-te după modelul dat.

articolul hotărât	• fulgul – singular	articolul nehotărât	• un fulg – singular
	• fulgii – plural		• niște fulgi – plural



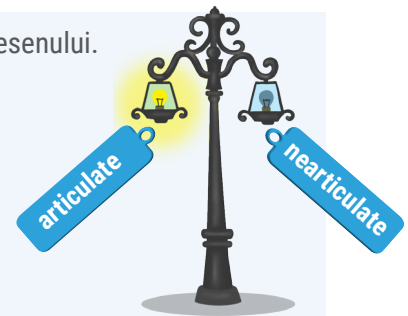
5. Transcrie propozițiile de mai jos în caiet, apoi subliniază cu o linie articolele hotărâte și cu două linii articolele nehotărâte.

- O ramură tânără a unui copac acoperea geamul camerei mele.
- Farfuriile din serviciul bunicii au un desen cu niște trandafiri roz.
- Vecinul meu și-a cumpărat o mașină albastră.
- Spectatorii le-au oferit flori unor cântărețe și unor actori.

6. Completează textul dat cu articolele nehotărâte potrivite.

Am observat ... băieți care luaseră ... lopeți și făceau ... pârtie lată pe trotuar. I-am ajutat și ... vecini m-au lăudat.

7. Explică ortografia următoarelor substantive, articulate hotărât: *fluviile, macaragiii, tipografiile.*



Deschideri

Corectează greșelile de ortografie din anunțurile de mai jos, care rulau pe ecranele unor posturi de televiziune.

- Începând cu această zi, am devenit membrii ai acestui grup de state europene.
- În acest weekend, peste 100 de șoferii au rămas fără permis.
- La Brăila, muncitorii s-au chinuit două ore să fixeze bradul de Crăciun.

Lecția 10. Posibilități combinatorii ale substantivului. Prepoziția

Atributul

Explorare

1. Citește întrebările puse în propozițiile de sub desene pentru a afla partea secundară de propoziție care determină substantivul *casă*. Notează întrebările în caiet.



a cui casă?

Casa bătrânei este mică, mică.

care casă?

Casa nouă este mare și bârfitoare.

ce fel de casă?

Casa de cărămidă are pereți portocalii.

Casa din colț este lovită de rafalele crivățului.

2. Pune întrebările descoperite anterior pentru a afla partea secundară de propoziție care determină substantivele *casă* și *rafalele* din ultima propoziție.
3. Prin ce parte de vorbire se exprimă, în exemplele de mai sus, partea secundară de propoziție care determină un substantiv?
4. Precizează câte părți secundare de propoziție determină un substantiv în propoziția de mai jos.
Palidele raze de soare nu topesc zăpada de pe străzi.

Repere

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv.

Întrebările atributului sunt: *al, ai, ai, ale cui? care? ce fel de?*

Substantivul se poate combina în propoziție cu alte cuvinte, fiind:

- **centru** al unui grup de cuvinte; de exemplu: *casa Anei, casa verde, casa de piatră*;
- **adjunct** într-un grup de cuvinte; de exemplu: *casa Anei, casa de piatră*.

Atributul se exprimă prin:

- **adjectiv**; de exemplu: *strada largă*;
- **substantiv**; de exemplu: *strada bunicii, strada din centru*.

Un substantiv poate avea unul sau mai multe atribute. Acestea stau, de obicei, după substantiv, dar pot sta și înaintea acestuia.

Prepoziția

Explorare

1. Ce rol crezi că au cuvintele scrise cu albastru în propozițiile de sub desen?
2. Precizează ce diferență există între cuvintele care leagă atributele de substantivele determinate din propozițiile de mai jos.
 - a. Casa fără acoperiș va fi demolată.
 - b. Casa de lângă blocul înalt este încrezută.
 - c. Casele de pe strada mea au sentimente.

Repere

Prepoziția este partea de vorbire care leagă un atribut de substantivele determinate.

Prepoziția se analizează împreună cu partea de vorbire pe care o precedă, intrând în componența atributului.

Prepozițiile sunt:

- **simple**, când sunt alcătuite dintr-un singur termen (*cu, de, după, fără, în, între, la, lângă, pe, pentru, peste, până* etc.)
- **compuse**, când sunt alcătuite din doi sau mai mulți termeni (*de la, de lângă, de pe, de peste, de prin, de sub, pe după, pe la, pe sub, de pe la, de pe lângă, de pe sub* etc.)

Există prepoziții compuse care sunt formate din doi termeni scriși astăzi într-un singur cuvânt: *despre* (*de + spre*), *dinspre* (*din + spre*), *înspre* (*în + spre*).

Exerciții

1. Asociază fiecare dintre substantivele din seria **a.** cu două atribute din seria **b.** Construiește propoziții cu îmbinările obținute.
 - a.** fereastra ■ fetița ■ plăcinta ■ școala
 - b.** cu blugi ■ brunetă ■ din cartier ■ din cuptor ■ de la dormitor ■ gustoasă ■ înghețată ■ mare
2. Indică atributele din textul de mai jos.

Strada Mariei doarme sub troiene de zăpadă. Vântul rece șuieră prin crengile copacilor de pe margine. Mașinile din parcare abia se mai văd. Pisica vecinilor pășește grațios pe covorul alb de nea.

3. Reconstituie două proverbe, punând în ordine cuvintele scrise pe mănuși. Scrie-le în caiet. Identifică apoi atributele și subliniază-le.



4. Precizează felul prepozițiilor de mai jos.
 - către ■ de ■ despre ■ de pe ■ de sub
 - din ■ în ■ înspre ■ pentru ■ lângă
5. Menționează felul afirmațiilor de mai jos.
 - a.** În propoziția *Urmele lăbuțelor se văd prin zăpada rece și imaculată de pe alee.*, există patru atribute. **A F**
 - b.** În propoziția *Maidaneza șireată s-a urcat repede într-un copac rămușor din grădina de lângă bloc.*, există două atribute exprimate prin substantive și două atribute exprimate prin adjective. **A F**
 - c.** În propoziția *Piticul de ghips din grădina casei mari a fost acoperit de zăpadă*, există un atribut exprimat prin substantiv și un atribut exprimat prin adjectiv. **A F**
 - d.** În propoziția *Sentimentele caselor din orașul Anei sunt numeroase.*, există trei atribute exprimate prin substantive. **A F**



Deschideri

Corectează propozițiile următoare, auzite în diverse emisiuni de radio. Explică de ce sunt greșite.

- a.** Familia trăia după o zi pe alta.
- b.** – Stați puțin în telefon pentru a auzi răspunsul dat din studio!
- c.** – Robotica v-a preocupat de fragedă pruncie?

Lecția 11. Substantivul subiect. Acordul predicatului cu subiectul

Subiectul

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte patru elevi și rezolvați sarcinile date.

- Indicați substantivele din propozițiile de mai jos.

Copiii au ieșit afară. Zăpada cădea neîncetat. Fetițele strigau bucuroase. Băieții alergau nebunește.

- Precizați ce sunt ca părți de propoziție substantivele identificate.
- De ce parte de propoziție sunt legate substantivele identificate?
- Ce întrebare ați pus pentru a afla partea de propoziție exprimată prin substantive?



2. Indică subiectele din textul de mai jos, după modelele oferite.

cine a apărut?

Soarele a apărut iar pe cer.

cine merg?

Fetele și băieții merg la joacă.

Dan începe o bătaie cu bulgări. Monica, Alina și Costin au tăbărât pe el.

3. Precizează din câți termeni sunt alcătuite subiectele identificate la exercițiul precedent.

4. Menționează subiectele din propozițiile de mai jos.

a. Crivățul, ninsoarea și frigul au încetat.

b. Norii întunecați și vântul puternic au dispărut.

Repere

Subiectul este partea de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de un predicat verbal.

Întrebarea specifică subiectului este *cine?*. De exemplu:

cine aleargă?

Pisicile aleargă.

Substantivul subiect este într-o strânsă relație cu predicatul, fiindcă ori de câte ori se definește subiectul, se face referire la predicat și invers.

Subiectul este:

- **simplu**, atunci când este alcătuit dintr-un singur termen;
- **multiplu**, atunci când este alcătuit din doi sau mai mulți termeni.

Termenii subiectului multiplu sunt legați prin virgulă sau prin cuvinte de legătură, precum *și*. Termenii pot urma unul după altul sau pot fi despărțiți de alte părți de propoziție.

Acordul predicatului cu subiectul

Explorare

1. Precizează persoana și numărul verbelor prin care se exprimă predicatul verbal din textul de mai jos.

Vecinul meu a plecat la săniuș. Prietenii lui l-au însoțit. Bunicii și părinții le-au stabilit ora de întoarcere. Cu toate acestea, vecinul meu și prietenul său cel mai bun au întârziat.

2. Indică numărul substantivelor prin care se exprimă subiectele. Ce observi?

3. **Normă și abatere.** Alege forma corectă a verbului predicat din propoziția de mai jos.

Numărul copiilor dornici de excursii *au crescut/a crescut*.

Repere

Verbul care în propoziție este predicat verbal se acordă în persoană și număr cu substantivul care este subiect. În cazul subiectului multiplu, acordul cu verbul predicat se face totdeauna la plural.

Acordul verbului predicat se face doar cu substantivul subiect, și nu cu alte cuvinte din propoziție.

Exerciții

1. Transcrie textul de mai jos în caiet. Subliniază cu o linie subiectele simple și cu două linii subiectele multiple.

Corina patinează foarte bine. Costumul ei de concurs are multă dantelă. Pentru a nu răci, antrenoarea i-a împrumutat o jachetă groasă. Maria și Irina au venit pentru a o încuraja. Bunicii, părinții, vecinii, colegii ei de clasă sunt, de asemenea, în tribune. Evoluția sigură și dificultatea exercițiilor îi vor aduce un premiu.

2. Precizează ce parte de propoziție este substantivul *zăpadă* din propozițiile de mai jos.

- Zăpada* imaculată a acoperit strada mea.
- Fulgii *de zăpadă* nu mai cad pe pământ.
- Dana a simțit răceala *zăpezii* în palme.
- Noaptea, a înghețat și *zăpada*.

3. Completează, în caiet, propozițiile de mai jos cu una dintre formele verbelor aduse de nori.



- Ada și Mihai ... la patinaj.
 - Prietena lor ... acasă.
 - Gerul și zăpada ... ravagii în oraș.
 - Ninsoarea ... nici mâine.
4. Alege forma corectă a substantivului subiect din propozițiile date.
- Prietenul/Prietenii* l-au însoțit în excursie.
 - Reporterul/Reporterii* clasei va scrie pe blogul său o știre despre excursie.
 - Colegul/Colegii* din clasele mai mici vor participa la un concurs de săniuș.



Reflecții

Eseu de cinci minute. Scrie un text de aproximativ 5 – 7 rânduri, în care să arăți de ce este important să vorbești corect, fără dezacorduri.

Portofoliu

Urmărește timp de trei zile cum vorbesc persoanele din jurul tău și notează pe o coală de hârtie dezacordurile pe care le auzi. Adaugă fișa în portofoliul tău.

Autoevaluare L8 – L11

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut



Lecția 12. Descrierea unui obiect

Pentru început

- Joc. Piatra în lac.** Scrie rapid în caiet substantive care îți vin în minte când auzi cuvântul *casă*. Pot fi cuvinte care încep cu aceeași literă, care sună la fel, care au legătură cu o casă etc.
- Alege imaginea preferată dintre cele trei de mai jos și explică oral ce anume te-a atras la ea. Selectează, din lista de la exercițiul anterior, doar acele cuvinte pe care le-ai putea folosi în descrierea căsuței alese.



1



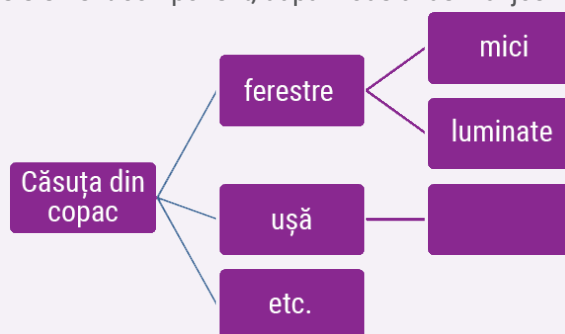
2



3

Explorare

- Notează, într-un organizator grafic, elementele componente ale căsuței alese, pe care le poți avea în vedere într-o descriere.
- Adaugă trăsături pentru fiecare element component, după modelul de mai jos.



- Notează câteva idei legate de locul în care este situată căsuța și de copacul în care se află.
- Cum îți imaginezi că arată în interior căsuța din copaci pe care ai ales-o? Fă o schiță și apoi notează elementele componente și trăsăturile acestora.
- Dacă ai personifica această casă, care ar fi trăsăturile ei umane? Notează-le în caiet.

Repere

Textul descriptiv prezintă în mod detaliat un obiect, un loc sau o ființă. Un text descriptiv este alcătuit din trei părți:

- **introducere**, în care este precizată tema descrierii; se pot adăuga aici justificări privind motivul pentru care a fost ales pentru descriere obiectul respectiv ori scopul pentru care este realizată descrierea;
- **cuprins**, în care sunt descrise în detaliu diferite aspecte ale obiectului ales;
- **încheiere**, în care este formulată o concluzie, un punct de vedere personal privitor la obiectul descris.

Pentru a scrie un text descriptiv, este bine ca mai întâi să fie identificate clar tema descrierii (obiectul, ființa care urmează să fie descrise) și toate elementele componente care pot fi abordate în descriere.

După ce se clarifică pentru cine și în ce scop este realizată redactarea, se va realiza o restrângere a temei, prin selectarea acelor elemente care pot fi de interes pentru cei care vor citi textul.

Pentru a face mai atractivă o descriere, pot fi inserate fotografiile sau desene potrivite pentru tema abordată.



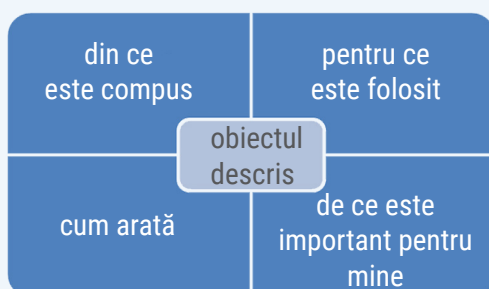
Aplicații

1. Descrie căsuța aleasă la începutul lecției, ținând cont de faptul că textul scris de tine va apărea într-o revistă pentru copii.

- Dacă vrei să impresionezi cititorii, alege, pentru descrierea ta, elemente care pot fi atractive pentru un copil.
- Dacă preferi să-i amuzi pe cititori și ai simțul umorului, atunci selectează, de exemplu, elementele care te ajută să demonstrezi că a avea o căsuță într-un copac este o idee ciudată și total nepractică.

Ca să realizezi o descriere cât mai bună, urmează pașii menționați mai jos.

- Elaborează un plan al descrierii, folosind un organizator grafic de tipul celui dat.



- Selectează din ceea ce ai notat anterior doar aspectele care se potrivesc perspectivei alese de tine.
- Găsește un titlu potrivit pentru descrierea ta.
- Scrie prima variantă a textului.
- Revizuieste descrierea, având în vedere claritatea ideilor, structurarea clară în paragrafe a textului, corectitudinea gramaticală, ortografia și punctuația.
- Scrie varianta finală a textului, având grijă să așezi textul cât mai organizat în pagină și să scrii lizibil.

2. Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Evaluați-vă reciproc textele, pe baza următoarei grile:

	😊	😐	😞
Din textul tău rezultă clar: <ul style="list-style-type: none"> care este obiectul descris; care sunt aspectele și trăsăturile prezentate; care este părerea ta despre obiectul descris. 			
Textul respectă structura textului descriptiv: <ul style="list-style-type: none"> are introducere, cuprins și încheiere; în fiecare dintre acestea sunt cuprinse aspecte specifice descrierii; elementele descrise sunt potrivite pentru scopul textului și pentru publicul cititor; tonul și limbajul sunt adecvate scopului redactării și publicului cititor; titlul textului este în concordanță cu scopul textului. 			
Exprimarea este clară și corectă.			
Textul este așezat corect în pagină, iar scrisul este lizibil și îngrijit, fără ștersături.			
Textul este surprinzător, nu plictisește cititorul.			

Portofoliu

În funcție de observațiile primite de la colegi și de la profesor, îmbunătățește-ți descrierea și scrie pe o coală separată varianta finală a textului tău. În funcție de ceea ce constăți, elaborează un plan pentru a-ți îmbunătăți redactarea.

Evaluarea portofoliului

Alcătuiește o mapă cu toate lucrările pe care le-ai redactat pentru rubrica *Portofoliu* în unitățile I – III și așază-le în ordinea preferințelor tale. Include și un text de 3 – 4 rânduri în care să arăți cum au evoluat lucrările tale, de la prima până la ultima lucrare pe care ai realizat-o.



Recapitulare



A. Citește fragmentul de mai jos, din romanul *Matilda* de Roald Dahl, și răspunde apoi la întrebări.

„Domnișoara Honey și Matilda se întâlniră la poarta școlii și străbătură tăcute Strada Mare din sat. [...] Domnișoara Honey mergea încet, astfel încât fetița să poată ține pasul cu ea fără să alerge, iar pe drumeagul de țară era o liniște deplină. Orașelul rămăsese undeva în urmă. [...] Mergeau pe cărarea aceea brăzdată de șanțuri adânci, uscate de soare, pășind cu mare băgare de seamă, ca să nu-și scrântească picioarele. În afară de câteva păsărele care ciripeau în aluniș, nu se vedea altă vietate.

— Locuiesc într-o căsuță simplă, țărănească, zise domnișoara Honey. Nu te aștepta la cineștie-ce. Aproape c-am ajuns. [...]

Matilda văzu că înaintea lor se întindea o cărăruie **de pământ**, care ducea spre o căsuță minusculă, **de cărămidă**. Era o casă așa de mică, încât mai degrabă părea făcută pentru păpuși decât pentru oameni. Cărămizile din care fusese construită erau acum vechi, decolorate și aproape sfărâmicioase. Avea un acoperiș **cenușiu** de tablă și un horn **mic**, iar în partea din față se vedeau două ferestruici. Niciuna dintre ele nu era mai mare decât o coală de ziar și era limpede că asta era toată casa – nu avea etaj. De-o parte și de alta a cărării creșteau în voie buruieni sălbatice, urzici și tufe de mure. Casa era adăpostită sub crengile unui stejar enorm. Crengile lui mari păreau să ascundă și să îmbrățișeze această colibă, ferind-o, în același timp, de restul lumii. [...]



Matilda rămase în urmă. Deodată, i se făcuse teamă de locul acela. I se părea ciudat și departe de oraș, un loc cu totul fantastic, parcă de pe alt tărâm. Era ca o ilustrație din poveștile Fraților Grimm sau ale lui Andersen. Era casa în care un sărman tăietor de lemne locuia împreună cu Hänsel și Gretel și unde stătea bunicuța Scufiței Roșii, dar era și casa celor șapte pitici, și a celor trei ursuleți, și a tuturor acestor personaje. Era, pur și simplu, căsuța din povești.“

1. Precizează tema descrierii.
2. Notează trei substantive comune, din penultimul paragraf al textului, care se referă la casa descrisă. Analizează-le menționând genul, numărul și felul articolului.
3. Transcrie un subiect simplu și unul multiplu, ambele exprimate prin substantive comune.
4. Precizează părțile de vorbire prin care sunt exprimate atributele evidențiate cu galben în text.
5. Ce denumesc substantivele proprii din ultimul paragraf al textului?
6. Completează în caiet tabelul dat, notând trăsăturile casei descrise ce rezultă din următoarele pasaje:

Pasajul din text	Trăsăturile casei
„...căsuță minusculă, de cărămidă. Era o casă așa de mică, încât mai degrabă părea făcută pentru păpuși decât pentru oameni.“	
„Cărămizile din care fusese construită erau acum vechi, decolorate, aproape sfărâmicioase.“	
„Era ca o ilustrație din poveștile Fraților Grimm sau ale lui Andersen.“	

7. Transcrie cinci atribute care se referă la casa domnișoarei Honey.
 8. Identifică o personificare din text.
 9. Descrie în 8 – 10 rânduri casa domnișoarei Honey.
- B.** Citește următorul fragment și răspunde la întrebări.



„În anul 1897, tânăra și frumoasa principesă Maria a României a dorit ca unul dintre visurile ei din copilărie să devină realitate, acela de a avea o casă construită în copaci. Povestea «Cuibului Princesei» sau «Juniperus»¹, cum numea principesa Maria căsuța din copaci, distrusă de o furtună puternică după Primul Război Mondial, a fost reconstituită de muzeograful Castelului Peleş, pe baza documentelor din arhive, dar și a memoriilor Reginei. De altfel, Regina Maria relatează în amănunt în *Povestea vieții mele* dezvoltarea acestui proiect din tinerețea sa: «Dragostea mea de născociri originale și fărâma de fire copilărească ce păstrasem în ființa mea mă împinseră să-mi clădesc o colibă mică și nostimă, sus, în frunzișul unor pomi. Această idee hazlie îl încântă pe [...] arhitectul Unchiului; așadar, îmi desenă o căsuță drăgălașă și originală care trebuia proptită sus în aer, între niște brazi uriași. Își poate cineva închipui ce farmec avea pentru copiii mei această casă ca din basme.» Locul ales pentru «Cuibul Princesei» sau «Juniperus» se afla la o distanță de 20 de minute depărtare, sus pe latura muntoasă între pâraul Peleş și Prahova. O cărare șerpuită ajungea într-un luminiș, iar acolo, chiar la marginea unei coaste, între brazi, se ivea «cuibul». [...]



Planul a prevăzut o construcție suspendată între arbori, la o înălțime de aproape cinci metri. O rețea din grinzi din lemn de 15/22 cm cu lungimi între 5 și 12 metri una șase brazi, pentru a susține podeaua. Pentru pereți s-au folosit bârne semicirculare din trunchiuri de copaci descojite, îmbinate la capete în mod tradițional românesc «coadă de rândunică». Acoperișul din șindrilă era străpuns de arborii de susținere și de coșul de fum al micii bucătărie. Dintr-un balcon generos cu baluștri frumos strunjiți, unind coloane arcadate, se pășea în interiorul casei. În prelungirea balconului, pe altă latură a casei, au fost prevăzute, de asemenea, încă o ușă simplă alături de o intrare formată din trei segmente. Balconul spațios permitea amplasarea unei mese și câteva scaune pentru servirea mesei într-o ambianță plăcută. Pe celelalte două laturi ale construcției nu existau decât ferestre simple, a căror prezență era subliniată de jardiniere pline cu flori.”

„Cuibul Princesei” de la Peleş. Povestea căsuței din copaci a Reginei Maria, articol din ziarul *Adevărul*, http://adevarul.ro/locale/ploiesti/cuibul-princesei-peles-povestea-casutei-copaci-reginei-maria-1_536620fb0d133766a857f2f2/index.html

1. Notează litera corespunzătoare răspunsului corect. Textul a apărut:
 - a. într-un ziar; b. într-o revistă; c. într-un pliant turistic; d. într-o reclamă; e. pe internet; f. pe un afiș.
2. Felul în care Regina Maria descrie în jurnalul ei căsuța din copaci este diferit de modul în care este prezentată ulterior această construcție de către autorul textului. Identifică două diferențe între cele două tipuri de descriere.
3. Recitește pasajele descriptive și răspunde la următoarele cerințe:
 - Care este tema descrierii?
 - Identifică părțile sau aspectele obiectului descris și asociază-le cu trăsăturile menționate în text.
 - Indică patru termeni specifici arhitecturii.
 - Sunt oferite suficiente informații în text pentru a-ți face o imagine clară asupra obiectului descris? Dacă nu, ce ai vrea să mai știi?
4. Descrie pe scurt căsuța ta de vis, în două variante:
 - a. pentru a include această descriere într-un text de ficțiune;
 - b. pentru a-i indica unui arhitect cum ar trebui s-o construiască.

¹ *Juniperus* – cuvânt în limba latină; în română, ienupăr, specie de arbust rășinos; jneapăn.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Blanșa-i a copiilor. [...] Blanșa-i mai bătrână decât copiii. Între cei cu patru picioare, e străbunică, și poate și mai și. Dacă ar avea numai două picioare, ar purta papuci și ochelari și ar sta toată ziua în fotoliu, la gura sobei sau la fereastră, împletind sau citind *Viețile sfinților*¹, și toată lumea ar veni la ea, spunându-i: «săru' mâna».

Dar fiindcă are patru picioare, îi Blanșa. **Copiii** au încercat să vadă odată cum i-ar sta ca bunică, și au legat-o cu tulpan², punându-i ochelarii mamei.

Nu s-a supărat Blanșa. S-a supărat **mama**. [...] Blanșa se bucură numai cu coada că are copii în ogradă. Când trec prin fața cuștei ei, o strigă «Blanșa», și coada Blanșei mătură la dreapta și la stânga.

¹ *Viețile Sfinților* – carte religioasă în care sunt descrise originea, activitatea și minunile tuturor sfinților.

² *tulpan* (s.n.) – 1. pânză cu țesătura subțire. 2. basma în trei colțuri folosită de femeile de la țară pentru a-și acoperi capul.

Blanșa-i albă din vârful cozii până-n vârful urechilor. Un alb cam sur, de drob de sare. Numai năsul ei e negru ca măslinile marinate. Are bot **ascuțit** de vulpe devenită etolă³ la gâtul cucoanelor, și niciodată nu leapădă cojocelul de păr **de capră**. [...]

Blanșa e mică de tot, dar merge ca vitele care au tălângi la gât și se duc agale la păscut cu coarnele pe cap. Ea nu latră cu una, cu două. Cum scârțâie poarta, deschide ochii, ciulește urechile, vede, miroase, mutându-și nările, strâmbă capul, se gândește, și dacă i se zburlesc mustețile, latră, iar dacă nu trebuie să latre, își turtește capul pe labe și clipește până când adoarme la loc.“

Ionel Teodoreanu, *Blanșa, Gheorghe și Anica*
(fragment din volumul *Ulița copilăriei*)

³ *etolă* (s.f.) – în text, fâșie lată de blană, purtată de femei în jurul gâtului sau al umerilor.

A. 60 de puncte

- Notează un substantiv propriu și un substantiv comun care numesc personaje ale fragmentului dat. **6 puncte**
- Transcrie, din text, trei substantive care numesc părți din corpul ființei descrise. **6 puncte**
- Analizează substantivele evidențiate cu galben în text, precizând felul substantivului, genul, numărul, articolul și ce este ca parte de propoziție. **6 puncte**
- Precizează prin ce părți de vorbire sunt exprimate atributele evidențiate cu verde în text. **6 puncte**
- Completează spațiile punctate cu forma articulată hotărât sau nehotărât a substantivelor indicate între paranteze:
(*Stradă*) ... mea este aproape de (*parc*) ..., dar departe de (*club*) ... unde fac antrenamentele. **6 puncte**
- Menționează două cuvinte din text care te-au ajutat să identifici ce animal de casă este descris. **6 puncte**
- Precizează două trăsături ale Blanșei, una care să se refere la aspectul fizic și cealaltă care să rezulte din comportamentul ei față de copii și oameni. **6 puncte**
- Identifică, dintre variantele propuse mai jos, trăsătura care permite o asociere între Blanșa și o străbunică.
a. este religioasă; b. îi place să împletească; c. este bătrână; d. poartă ochelari. **6 puncte**
- Scrive un text de 3 – 5 rânduri în care s-o personifici pe Blanșa, inspirându-te din primul paragraf al textului, în care aceasta este asemănată cu o ființă umană. **6 puncte**
- Există vreun comportament uman atribuit Blanșei în ultimul paragraf din text? Justifică-ți răspunsul. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrive o scurtă descriere a locuinței tale. În redactarea textului, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței, adică să respecti tema și structura unei descrieri; **12 puncte**
- să existe introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf; **3 puncte**
- să te exprimi corect, clar și adecvat; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **6 puncte**
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii. **3 puncte**

Notă. Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ literar
- Textul explicativ (aplicativ)
- Textul multimodal
- Comparația

Interculturalitate

- Modele comportamentale eroice de-a lungul timpului

Comunicare orală

- Atitudini comunicative
- Acte de limbaj: a întreba, a solicita, a felicita

Limbă română

- Pronumele personal
- Pronumele personal de politețe
- Adjectivul. Articolul demonstrativ
- Gradele de comparație ale adjectivului

Redactare

- Descrierea unei persoane. Autoportretul

Recapitulare

Evaluare

Unitatea IV

Vreau să salvez lumea

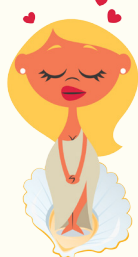


Lecția 1. Textul narativ literar



Pentru început

1. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Stabiliți un erou al grupei, pornind de la eroul/eroina din istorie pe care îl/o preferați. Apoi un reprezentant al grupei va prezenta personajul ales, în fața clasei.
2. Pe lângă eroii reali din istorie, există și eroi imaginari. Oferă două exemple din literatură sau film.
3. La istorie, ai învățat despre Antichitatea greacă și despre zeii care trăiau în Olimp. Recunoști zeii și zeița din imaginile de mai jos? Ce însemne îi fac ușor de identificat?



4. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului pentru a afla o parte din povestea lui Tezeu, unul dintre fiii lui Poseidon.



FLORIN BICAN (n. 1956)



Este scriitor și unul dintre cei mai buni traducători români. A colaborat la mai multe volume de literatură pentru copii (*Bookătăria de texte & imagini*, *Care-i faza cu cititul?*) și a scris volumul de versuri *Reciclopedia de povești cu rimă și fără tâlc* și volumul de proză *Și v-am spus povestea așa...*, în care construiește în mod ingeni-

os o poveste nouă din basme clasice românești. I se datorează traducerea unor celebre cărți pentru copii. Textul alăturat este o repovestire inedită a legendei despre Tezeu și Minotaur.

Text de bază

Tezeu și Minotaurul

de Florin Bican

Pentru a-l pedepsi pe Minos, regele insulei Creta, zeii au făcut-o pe soția sa, Pasifae, să se îndrăgostească de un taur fermecat. Din iubirea lor s-a născut Minotaurul, o ființă înspăimântătoare. Trupul său, mare, puternic și acoperit cu păr aspru și des, era de om. Dar pe gâtul vânos avea cap de taur, din care ieșeau două coarne groase și ascuțite la vârf, încovinate amenințător înainte. În ochii bulbucați ai monstrului scăpărau lumini roșietice. Coada lui puternică șfichiuia aerul ca un bici și vai de nefericitul care nimerea în calea ei! Pădurile și munții pe unde hălăduia¹ Minotaurul se cutremurau de mugetele sale înfiorătoare.

— Ce mă fac acum? s-a îngrozit Minos. Pe lângă ocară adusă familiei mele, această lighioană blestemată îmi terorizează supușii și îmi distruge regatul. Cum să scap de el? Voi cere sfatul priceputului Dedal...

Dedal, renumit pentru iscusința lui, a fost chemat de îndată. Auzind despre ce este vorba, a spus:

— Monstrul este puternic, dar, spre norocul nostru, capul de taur nu-l prea ajută. Voi construi de aceea un labirint. După ce îl vei ademeni acolo, nu va mai reuși în veci să găsească drumul spre ieșire.

— Ce e un labirint? s-a mirat Minos.

— E un păienjeniș de galerii amăgitoare. Seamănă toate între ele și te poftesc la fiecare pas să le urmezi. Te conduc în cerc, până când nu mai știi dacă te duci sau vii, dacă mergi sau stai pe loc.

După ce s-a construit labirintul și Minotaurul a fost închis acolo, regele Minos nu l-a lăsat să piară de foame. În fiecare an, regele Atenei, Egeu, pe care Minos îl biruise în război, era obligat să plătească tribut câte șapte băieți și șapte fete pentru a hrăni monstrul. Întreaga cetate a Atenei era îndoliată.

Dar într-o zi, Tezeu, viteazul fiu al regelui ateni-an, a spus:

— Tată, nu putem privi nepăsători cum tiranul din Creta își hrănește monstrul cu floarea tinerilor noștri.

— Crezi că eu nu sufăr, fiule? i-a răspuns Egeu îndurerat. Dar ce putem face? Dacă am refuza să

¹ a hălădui (vb.) – a trăi undeva în voie, în libertate, în liniște.

plătim tributul, Minos ar porni un nou război împotriva Atenei, iar pierderile noastre ar fi și mai grele.

— Nu și dacă îi vin de hac Minotaurului!

Oricât a încercat Egeu să-și înduplece fiul să renunțe, nu a reușit. Tezeu a plecat cu următoarea corabie care ducea tinerii sortiți monstrului!

— Dacă vei fi în viață când se întoarce această corabie, l-a rugat tatăl său, nu uita să-i înlocuiești pânza neagră cu una albă, pe care ți-am pregătit-o în cală. Până atunci te voi aștepta aici, pe țarm.

— Așa voi face, tată, i-a promis Tezeu.

după ce a reușit să i-l rupă. Iar alții că l-ar fi învins doar cu forța brațelor, sugrumându-l. Urmând firul Ariadnei, Tezeu a ajuns din nou la ieșirea din labirint.

Pentru că nimeni nu se aștepta să scape, s-a strecurat afară nevăzut și a avut timp să dea găuri în toate navele din flota Cretei, scufundându-le, ca să nu poată fi urmărit. A luat-o pe Ariadna și au pornit spre Atena. Când au ajuns la o distanță sigură, au făcut un popas pe mica insulă Naxos. Însă la plecare Tezeu a uitat s-o îmbarce și pe Ariadna, care adormise, epuizată, la umbra unui copac. Trezindu-se



La sosirea în Creta, tinerii atenieni au fost întâmpinați de regele Minos și de familia lui. Fiica regelui, Ariadna, a băgat de seamă imediat că între tinerii îngroziți care au coborât din corabia ateniană era unul care nu părea să se teamă. Privea încrezător în jur, ba chiar zâmbea senin. Era cel mai falnic dintre băieții atenieni și avea trăsăturile cele mai frumoase. Înainte să priceapă ce se petrece cu ea, Ariadna s-a hotărât să-l salveze cu orice chip pe fermecătorul tânăr. Se îndrăgostise de el fără să-și dea seama.

A reușit să rămână singură cu Tezeu și i-a oferit ajutorul, cerându-i în schimb ca, de va scăpa cu bine, să se însoare cu ea și să o ia la Atena. Pentru a-l ajuta să-și găsească drumul în labirint, Ariadna i-a dat lui Tezeu un ghem de sfoară, sfătuindu-l să-l deșire în urma lui, ca să poată găsi drumul înapoi.

Când tinerii atenieni au intrat în labirint, Minotaurul flămând i-a găsit degrabă. Îndrăznețul Tezeu l-a atacat fără să mai stea pe gânduri. Unii spun că Tezeu ar fi avut asupra lui o sabie, cu care l-a străpuns pe monstru. Alții spun că sabia i-ar fi fost dată pe ascuns chiar de Ariadna, la intrarea în labirint. Alții, că l-ar fi răpus pe monstru cu propriul lui corn,

singură și disperată, prințesa abandonată a invocat ajutorul zeilor. I-a răspuns însuși Dionysos, zeul vinului și al fertilității, care s-a îndrăgostit de ea și a luat-o de soție.

Între timp, duminindu-se că Ariadna lipsește, Tezeu a fost atât de tulburat, încât a uitat să schimbe pânza neagră, cu care plecaseră în grabă din Creta. Văzând-o de pe țarm, Egeu a crezut că și-a pierdut fiul și și-a pus capăt zilelor, aruncându-se în valurile zbuciumate. De atunci, Marea Egee îi poartă numele.

Devenit regele Atenei, Tezeu a continuat să răta-cească prin lume, ca printr-un labirint fără ziduri, săvârșind multe alte fapte de strălucită viteză și cugetând la căile întortocheate ale acestei lumi.

Impresii după prima lectură

1. Ce ți-a plăcut cel mai mult în acest text?
2. Te regăsești în vreunul dintre personaje?
3. Ce întrebări i-ai pune lui Tezeu, dacă l-ai întâlni?

Lecția 2. Timp, spațiu și acțiune

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte cinci elevi. Citiți textul pe roluri, în fața clasei. Colegii voștri vor alege cel mai bun interpret pe baza grilei de mai jos, completată pentru fiecare elev. Câștigă elevul care obține de cele mai multe ori *da*.

	Da	Nu
Elevul/eleva a citit:		
■ cursiv, fără să se încurce la rostirea cuvintelor		
■ cu un ritm bun, fără pauze prea mari sau prea mici între cuvinte		
■ cu o pronunție corectă și clară a cuvintelor		
■ cu o intonație potrivită		
■ folosind adecvat elementele nonverbale, gesturi și mimică		



2. **Joc. Investigatorul.** Lucrați în grupe de câte șapte elevi. Unul dintre voi joacă rolul investigatorului. Acesta dorește să reconstituie faptele din legendă și le cere colegilor să răspundă oral la întrebările din lista de mai jos. Investigatorul notează răspunsurile și prezintă în fața clasei ce a aflat.

- Cine este personajul principal?
- Care sunt personajele secundare?
- Unde se petrec întâmplările?
- Când se petrec întâmplările?
- Ce situație declanșează acțiunea?
- De ce pleacă eroul de acasă?



3. La ce soluție recurg Minos și Dedal pentru a scăpa regatul Cretei de Minotaur?
 4. Ce face regele Minos după construirea labirintului?
 5. Precizează dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false.

- a. La sosirea atenienilor în Creta, Ariadna, fiica lui Minos, observă un tânăr neînfricat și foarte falnic.
 b. Ariadna vrea să-l salveze pe Tezeu și îi dă un ghem de sfoară, ca să poată ieși din labirint.
 c. Ariadna nu îi cere nimic lui Tezeu în schimbul ajutorului dat.
 d. Tezeu ucide Minotaurul.
 e. Eroul pleacă spre casă, după ce scufundă toate navele flotei din Creta.

A F
 A F
 A F
 A F
 A F

Provocări

Povestea originii lui Tezeu nu apare în textul legendei pe care ai citit-o. Iat-o mai jos, pe scurt.

Regele Atenei, Egeu, bătrân și fără urmași, i se plânge regelui din Trezena că fratele său vrea să lase tronul numeroșilor lui fii. Conducătorul Trezenei i-o dă de soție pe unica sa fiică, dorită însă și de Poseidon. În timp ce tânăra mireasă aducea jertfă pe un altar aflat la țărm, Poseidon îi dăruiește un copil, cel care va fi Tezeu. Egeu nu bănuiește că, de fapt, Tezeu nu este fiul lui, fericirea că a dobândit un urmaș nefiind umbră de nimic. Tezeu știe însă de la mama sa că este semizeu. Ajuns la Cnossos, la prima înfruntare cu Minos îi spune acestuia că este, ca și el, semizeu, fiindcă este fiul lui Poseidon. Minos aruncă un inel scump în mare, știind că Tezeu nu îl poate aduce din adâncuri decât cu ajutorul lui Poseidon. Îi spune lui Tezeu că, dacă nu-l aduce, îi va rețea capul. Aducând inelul, Tezeu probează că este fiul lui Poseidon.



Templu al lui Poseidon (Atena)

De ce crezi că Tezeu este atât de sigur că va învinge Minotaurul, în timp ce Egeu se îndoiește de asta și vrea să-l protejeze?

Explorare

1. Minotaurul este o ființă reală sau supranaturală? Motivează-ți răspunsul.
2. Textul oferă mai multe variante pentru felul în care a fost ucis Minotaurul de către Tezeu. Din ce motiv crezi că există mai multe păreri despre această parte a poveștii?
3. Numește zeul care apare în această legendă. Diferă comportamentul lui de cel al unui pământean? Justifică-ți răspunsul.
4. Precizează de unde provine numele Mării Egee.

Repere

Legende oferă explicații imaginare pentru originea universului, apariția plantelor și a animalelor, a fenomenelor naturale etc. Inițial, acestea s-au transmis prin viu grai. Apoi au fost culese, iar în prezent circulă și în scris. Când sunt transmise oral, povestitorii le pot modifica.

Legendele antice sunt narațiuni în care zeii intervin în mod supranatural în lumea umană, întâmplările petrecându-se într-un timp îndepărtat.

Aplicații

1. Soluția Ariadnei pentru a-l ajuta pe Tezeu să găsească ieșirea din labirint a devenit celebră și a dat naștere unei expresii, „firul Ariadnei”. Explică sensul acesteia pe baza întâmplărilor din text.
2. **Joc.** Întâmplările prezentate în text s-au amestecat. Ordonează-le, folosindu-te de un imaginar fir al Ariadnei.



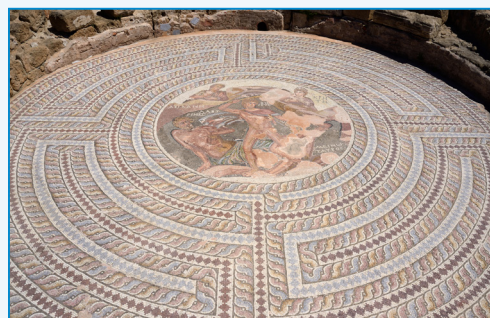
- Monstrul era hrănit cu tineri aduși ca tribut din Atena.
- Eroul pleacă spre casă împreună cu Ariadna, dar o uită pe insula unde fac popas.
- 1. Regele Minos închide Minotaurul într-un labirint.
- La întoarcere, Tezeu uită să ridice pânzele albe pentru a-și anunța victoria.
- Tezeu devine regele Atenei.
- Egeu crede că și-a pierdut fiul și își pune capăt zilelor, aruncându-se în mare.
- Tezeu, fiul regelui atenian, pleacă în Creta ca să ucidă fiara.
- Tezeu se luptă cu Minotaurul și îl omoară.
- Ariadna i-a dat lui Tezeu un ghem de sfoară care să-l ajute să găsească ieșirea din labirint.

3. Prezintă o secvență din text prin care să justifiți că acesta este o legendă.

4. Povestește oral întâmplările prin care trece Ariadna.

5. **Masa rotundă.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Fiecare va scrie cu un pix de altă culoare întâmplările prin care trece Tezeu, respectând ordinea în care acestea sunt prezentate în textul *Tezeu și Minotaurul*. Primul elev dă fișa vecinului său din stânga, care citește ce este scris și adaugă altă întâmplare. Se procedează la fel până când foaia ajunge la primul elev. Fiecare grupă prezintă fișa realizată.

6. **Eseu de cinci minute.** Scrie, în cinci minute, răspunsul tău la întrebarea: Era necesar sau nu ca Tezeu să se oprească pe Insula Naxos?



Provocări

Joc de rol. Jurnalistul cameleon. Joacă rolul unui reporter de televiziune. Acesta interpretează diferit faptele din textul studiat. Relatează, pe rând, știrea, punând accentul pe triumful personajului, pe revolta lui și pe tristețea lui.

Lecția 3. Personajele

Explorare

- Harta personajelor.** Lucrați în grupe de 4 – 5 elevi. Pe o coală, scrieți în centru numele a două personaje, Tezeu și Minos. Notați apoi numele celorlalte personaje din text. Evidențiați, prin săgeți, legăturile dintre ele. Prezentați harta în fața clasei.
- În Antichitatea greacă, semizeii, născuți dintr-un om și dintr-un zeu sau o zeiță, sunt numiți *eroi*, indiferent de faptele lor. Este singurul motiv pentru care am putea să-l considerăm astăzi pe Tezeu un erou?
- Istoria cuvintelor.** Cuvântul *erou* vine în română din limba franceză, *héros*, dar și din limba latină, de la *heros*, unde înseamnă „semizeu sau persoană care s-a distins într-o bătălie, într-o împrejurare dificilă”. Ce diferențe de sens există între cuvântul din limba română de astăzi și sensul dat de vechii greci?
- Lucrați în perechi. Găsiți, în text, fragmentele în care sunt ilustrate următoarele trăsături ale lui Tezeu:

curajos

puternic

falnic

inteligent

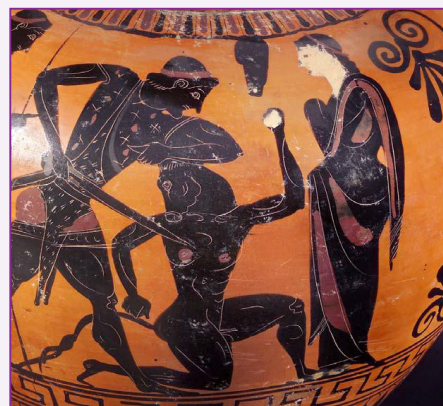
încrăzător
în sine

infidel

hotărât

frumos

uituc



Tezeu și Minotaurul, amforă

- Regele Minos este și el semizeu, fiind fiu al lui Zeus. În textul studiat, Minos nu se comportă însă erotic. Precizează două cazuri în care regele Cretei nu este curajos.
- De ce crezi că Minos nu îl lasă pe Minotaur să piară de foame? Alege dintre variantele următoare:
 - este fiul său și nu vrea să-l ucidă;
 - nu vrea să-și recunoască greșeala;
 - îl consideră om, în ciuda înfățișării sale.

Repere

În legende grecești, personajele sunt **zei**, **eroi (semizeii)** și **oameni obișnuiți**.

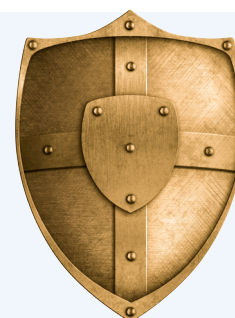
Zei sunt divinități adorate de greci și trăiesc pe cel mai înalt munte din Grecia, Olimp. Aceștia seamănă cu oamenii, se amestecă printre ei, îi pot transforma pe muritori în monștri și sunt părinții eroilor.

Eroii mai sunt numiți și semizeii, pentru că provin din unirea unui zeu cu o muritoare. Nobili prin naștere, eroii sunt recunoscuți de ceilalți abia după o faptă excepțională, imposibil de îndeplinit de către un om obișnuit, cum ar fi uciderea unui monstru care înspăimântă lumea. Deși probează calități neobișnuite, de multe ori destinul eroilor este nefericit, depinzând de capriciile zeilor.

Eroul grec este un simbol civilizator, simbolul luptei contra dezordinii și a barbariei. Tezeu și Heracle sunt singurii eroi recunoscuți de toți vechii greci.

Aplicații

- Blazonul.** Realizează un blazon al lui Tezeu, după modelul alăturat, notând în cele patru spații libere câte o calitate a lui. Poți adăuga și câte un desen simbolic.
- Redactează un text de o pagină în care să-l prezinți pe Tezeu. Pentru lucrarea ta, vei avea în vedere:
 - realizarea unei fișe de identitate a personajului;
 - descrierea înfățișării fizice;
 - prezentarea a cel puțin patru trăsături morale, care se desprind din textul studiat.



3. **Joc. Creioanele jos.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Pe o fișă, fiecare membru al grupei adaugă la următoarea propoziție un cuvânt care să arate o însușire a personajului: *Ariadna este ...*. Când toate creioanele sunt jos, profesorul ia, la întâmplare, câte un creion din fiecare grupă și elevul cărui îi aparține spune ce însușire a găsit.
4. **Joc. Cubul.** Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Pentru acest joc, aveți nevoie de un cub, pe fețele cărui sunt scrise verbele referitoare la operațiile pe care trebuie să le faceți. Fiecărei grupe îi revine o sarcină privitoare la Minotaur, în funcție de verbul care „i-a picat”.

1. **Descrieți!** Cum arată Minotaurul?
2. **Comparați!** Prin ce se aseamănă cu un om și prin ce diferă Minotaurul de un om?
3. **Asociați!** Care sunt sunetele și culorile pe care le-ai asocia cu Minotaurul?
4. **Analizați!** De ce nu reușește Minotaurul să iasă din labirint?
5. **Aplicați!** Cum ai proceda tu pentru a învinge Minotaurul?
6. **Argumentați!** Este bine sau nu că Ariadna l-a ajutat pe Tezeu să ucidă Minotaurul?



Provocări

1. Tezeu a învins și alți monștri înainte de a merge în Creta. Asociază cuvântul *sinistru* și expresia *patul lui Procust* cu două dintre personajele prezentate.



Sciron era un rege care trăia pe o stâncă, de unde îi prăvălea în mare pe drumeții care treceau pe acolo, lăsându-i pradă unor broaște-țestoase uriașe.



Perifete este un uriaș, fiu al zeului Hefaistos. Acest uriaș avea obiceiul să ucidă drumeții cu o măciucă făcută de tatăl său în fierăria Olimpului.



Procust era un tâlhar care chinuia oamenii așezându-i pe un pat special: cei mai scurți decât patul erau lungiți, cei mai lungi decât patul erau „scurtați”.



Sinis era un gigant care jefuia călătorii și îi tortura, prinzându-i de ramurile unor pini.

2. Ce simbolizează fiecare monstru ucis de Tezeu? Alege dintre variantele de mai jos.

anormalitatea

nechibzuința

nerecunoașterea diversității umane

dezordinea

răul

dezgustul

plăcerea de a provoca durere

violența dezlănțuită

3. **Joc de rol. Conferința de presă.** Imaginează-ți că se organizează o conferință de presă la premiera unui film realizat după *Tezeu și Minotaurul*. Tu ești actorul care l-a jucat pe Tezeu, iar colegii tăi sunt ziariștii care îți vor pune întrebări.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Precizează tema textului.
2. Pentru cine luptă Tezeu: pentru gloria lui sau pentru ceilalți? Justifică-ți răspunsul.
3. Ce obțin atenienii prin victoria lui Tezeu?
4. Tezeu nu așteaptă o răsplată materială pentru faptele sale. Tu cum ți-ai putea arăta generozitatea față de cei din jurul tău?
5. Deși este curajos, chiar și lui Tezeu îi este teamă de ceva. Caută fragmentul din text în care se observă acest lucru. Ce face în situația respectivă?
6. Victoria lui Tezeu nu este numai rezultatul curajului său. Împărțiți-vă în patru grupe. Fiecare grupă explică în ce măsură unul dintre aspectele de mai jos îl ajută pe Tezeu să înfrângă răul reprezentat de Minotaur.
 - inteligența ■ antrenamentul ■ susținerea primită ■ îndrăzneala opiniei
7. Găsește o explicație pentru fiecare dintre semnificațiile labirintului din text, completând afirmațiile de mai jos.
 - Labirintul reprezintă dificultatea luptei, pentru că
 - Labirintul reprezintă un mijloc de apărare, pentru că
 - Labirintul reprezintă victoria rațiunii asupra instinctelor, pentru că
8. Din ce motiv Ariadna îi dă ghemul de sfoară lui Tezeu?
9. În ciuda calităților sale, Tezeu le provoacă și suferință apropiaților. Precizează două astfel de momente/situații.
10. Asociază numele fiecărui personaj cu semnificațiile oferite.

■ Tezeu	■ Minos	■ Minotaurul	■ Ariadna	■ Egeu
■ violența	■ iubirea capabilă de sacrificii	■ rușinea	■ forța și rațiunea	■ iubirea paternă
11. Consideri că finalul narațiunii este fericit sau nefericit? Justifică-ți alegerea.
12. Explică asocierea lumii cu „un labirint fără ziduri”.
13. Care ar fi în lumea de azi „monștrii” împotriva cărora omul este nevoit să lupte?



Tezeu și Minotaurul, amforă



Provocări

Crezi că omul ascunde în el însuși un labirint? Ce pericole ascunse crezi că l-ar putea amenința? Ce faci tu ca să nu te stăpânească frica, agresivitatea, neștiința, izolarea?

Portofoliu

Cvintetul. Alcătuieste o poezie de cinci versuri în care să sintetizezi ideile și sentimentele tale despre erou. Primul vers trebuie să fie chiar cuvântul-cheie: *eroul*. Al doilea vers este alcătuit din două cuvinte care sunt adjective și prezintă însușiri ale eroului. Al treilea vers are trei cuvinte care arată ce poate face un erou, fiind verbe. Al patrulea vers conține patru cuvinte și exprimă sentimentele tale față de erou. Al cincilea vers conține un singur cuvânt, un substantiv, care sintetizează ce reprezintă eroul.

Urmărește, ca model, aplicarea cvintetului pentru cuvântul-cheie *monstru*:

Monstrul
ascuns, periculos,
atacă, lovește, doboară
fiară îngenuncheată de înțelepciune,
cruzime.



Minotaurul, sculptură în nisip (2013)

Lecția 5. Textul explicativ (aplicativ)

Aplicații

1. Identifică pe harta alăturată orașele și insulele menționate în textul *Tezeu și Minotaurul*. Cu ce întâmplări din Lecția 2 poți asocia celelalte denumiri geografice prezente pe hartă?
2. Ce indică traseele colorate pe hartă?
3. Confeționează o corabie din carton, respectând etapele de mai jos. Utilizează-ți, în acest scop, cunoștințele matematice și abilitățile practice.
4. După lectura textului de mai jos, alege varianta de răspuns potrivită.
 - A. În text:
 - a. se povestește ceva;
 - b. se descrie un obiect;
 - c. se oferă explicații.
 - B. Scopul textului este:
 - a. de a amuza;
 - b. de a oferi instrucțiuni;
 - c. de a convinge.

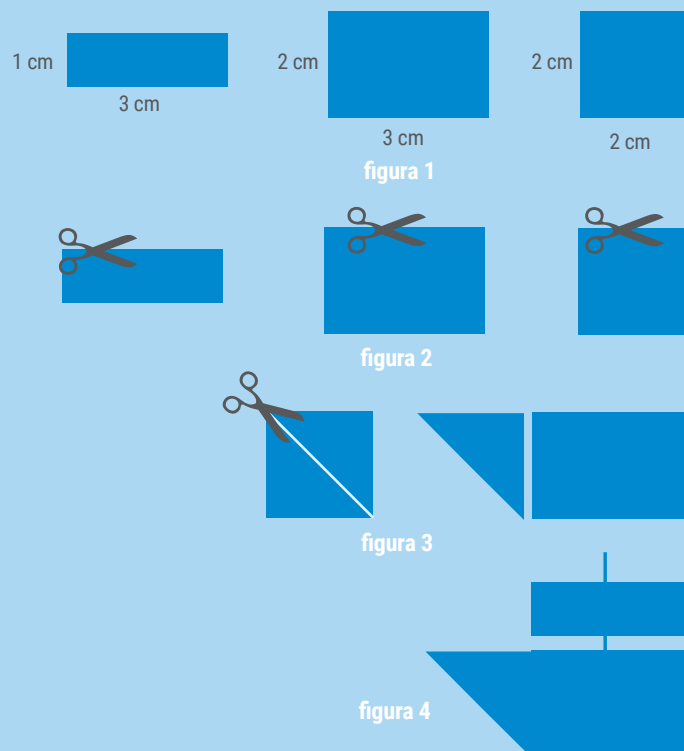


Corabie

Materiale necesare: ■ carton ■ o scobitoare ■ lipici ■ foarfecă ■ creion ■ riglă ■ magnet

Confeționare:

1. Pe un carton se desenează un dreptunghi cu lungimea de 3 cm și înălțimea de un 1 cm. Apoi, un dreptunghi cu lungimea de 3 cm și înălțimea de 2 cm. Lângă acesta se desenează un pătrat cu latura de 2 cm (vezi figura 1).
2. Se decupează cu foarfeca figurile geometrice (vezi figura 2).
3. Se înjumătățește pătratul, ca în modelul dat. Se lipește apoi de dreptunghiul mare, după model (vezi figura 3).
4. Pe o scobitoare, se lipește dreptunghiul (sus) și cealaltă figură geometrică (jos). Corabia astfel obținută se poate plimba pe orice hartă doriți să navigați (vezi figura 4).



5. Precizează titlul și subtitlurile din textul de mai sus. Ce observi în privința mărimii literelor?
6. Câte paragrafe are textul? Cum sunt evidențiate acestea?
7. La ce timp sunt verbele folosite?
8. Ce rol crezi că are exemplificarea prin schițe?

Lecția 6. Textul multimodal. Comparația

Pentru început

1. Desenele animate, filmele, piesele de teatru, opera, opereta, baletul, pantomima, videoclipurile, jocurile pe calculator, paginile de internet sunt și ele narațiuni. În ce fel se povestește, în fiecare dintre acestea?
2. Ce rol crezi că poate avea imaginea într-un afiș/într-o povestire ilustrată?



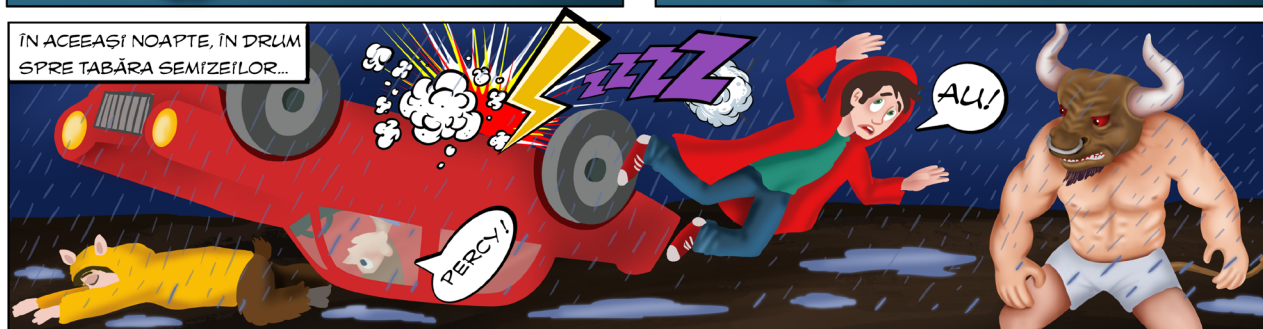
Textul multimodal. Banda desenată

Explorare

1. Citește banda desenată de mai jos, realizată după un fragment din volumul *Hoțul fulgerului* de Rick Riordan. Acest scriitor american pasionat de legendele antice a avut ideea de a plasa în lumea de astăzi zei și semizei și astfel s-a născut seria *Percy Jackson și olimpienii*. Percy este, de fapt, întruchiparea eroului grec Perseu.



SUNT PERCY JACKSON. AM 12 ANI ȘI UN SERIOS DEFICIT DE ATENȚIE. TOTUL A ÎNCEPUT DUPĂ CE ȘCOALA MEA DIN NEW YORK A ORGANIZAT O VIZITĂ LA UN MUZEU DE ANTICHITĂȚI. ACOLO, MI S-A PĂRUT CĂ AM VĂZUT O FIINȚĂ MONSTRUOASĂ. Î-AM SPUS DOAR LUI GROVER, PRIETENUL MEU. DIN COMPORTAMENTUL MEU, MAMA A BĂNUIȚ CĂ S-A ÎNTÂMPLAT CEVA, DAR NU M-A DESCUSUT. ÎN VACANȚĂ AM PLECAT DOAR CU MAMA LA MALLUL OCEANULUI. STĂTEAM ÎNTR-O CABANĂ CA O SCOICĂ SCUFUNDATĂ ÎN DUNE. ÎN LOCUL ACELA ÎL ÎNTÂLNISE MAMA PE TATĂL MEU, PE CARE EU NU L-AM VĂZUT NICIODATĂ.



2. Pe lângă cuvinte, ce se mai folosește în povestirea din banda desenată?
3. Unde sunt plasate replicile personajelor? Ce rol au literele repetate? Dar semnele de punctuație?

Repere

Textul multimodal combină două sau mai multe modalități de comunicare pentru transmiterea informației: cuvinte, imagini, sunete, gesturi, lumini etc.

Banda desenată este un tip de text multimodal în care se narează cu ajutorul imaginilor și al cuvintelor.

O bandă desenată are:

- **viniete**, care sunt imaginile delimitate, de obicei, de un cadru;
- **bule**, care sunt spațiile rezervate replicilor personajelor;
- **recitative**, care sunt comentariile naratorului, plasate într-un cadru.

Când în bule există doar semne de punctuație, acestea exprimă sentimentele unui personaj. Literele repetate sugerează sunete sau zgomote.



Aplicații

1. Indică numărul de viniete și de recitative din banda desenată.
2. Lucrați în perechi. Formulați câte o idee pentru fiecare vinietă.
3. Povestește întâmplarea din banda desenată în maximum zece rânduri.
4. Manualele sunt și ele texte multimodale. Justifică această afirmație.



Comparația

Explorare

1. Menționează însușirile comune *cabanei* și *scoicii*, care au permis comparația *o cabană ca o scoică*.
2. Precizează cuvântul care leagă cele două substantive în comparația dată.



Repere

Comparația este figura de stil cu ajutorul căreia se exprimă un raport de asemănare între două persoane, obiecte sau acțiuni cu scopul de a evidenția unul dintre termeni. Între termenii comparației apar cuvinte sau grupuri de cuvinte care îi leagă: *ca, precum, cât, asemenea, aidoma, la fel ca, asemănător cu, întocmai ca* etc.

Comparația este o operație a gândirii, iar oamenii fac comparații frecvent, dar nu toate comparațiile sunt expresive. Se poate vorbi de comparație ca figură de stil atunci când asocierea celor doi termeni este surprinzătoare.

Aplicații

Menționează comparațiile din versurile de mai jos.

- | | |
|---|--|
| a. „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat.”
Mihai Eminescu, <i>Călin (file din poveste)</i> | c. „Numai luna/Galbenă ca un bostan/lese, mare și rurală.”
G. Topîrceanu, <i>Vară la țară</i> |
| b. „Iese luna din brădet [...] / Gânditoare ca o frunte / De poet.”
George Coșbuc, <i>Noapte de vară</i> | |

Portofoliu

Realizează o bandă desenată după *Tezeu și Minotaurul* de Florin Bican. Organizați o expoziție cu toate lucrările voastre și după turul galeriei alegeți, prin vot, cele mai bune trei lucrări.

Autoevaluare L1 – L6

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



Lecția 7. Noi pagini – alte idei



Text auxiliar

Tu ai vrea să salvezi lumea, să fii erou? Poți fi cel/cea care schimbă în bine ceva din lumea ta. Îți prezentăm exemplul unei fete curajoase care a luptat și luptă pentru visul ei. Malala Yousafzai, născută în 1997 în Pakistan, a început încă de la vârsta de zece ani o campanie pentru educația fetelor, fiindcă talibanii¹ le interzisese acestora accesul la învățământul public. În 2009, toate școlile de fete din Pakistan trebuiau închise. Cu toate acestea, Malala a continuat să militeze pentru educarea fetelor, mergând la școala particulară a tatălui ei. În 2012, în timp ce se întorcea acasă cu autobuzul școlar, a fost împușcată. Din fericire, a supraviețuit. Pentru că talibanii au continuat cu amenințările, Malala și, mai apoi, familia ei s-au refugiat în Marea Britanie. În 2014, Malala Yousafzai a primit Premiul Nobel pentru Pace, fiind cea mai tânără deținătoare a acestui premiu. Din 2015, în semn de omagiu, numele ei a fost dat unei stele. Fragmentul de mai jos face parte din cartea *Eu sunt Malala*, scrisă împreună cu Patricia McCormick.

Într-o zi, la începutul lui 2012, eram în Karachi², ca invitați ai GEO TV, și o jurnalistă pakistaneză care trăia în Alaska a venit să ne vadă; văzuse videoclipul din *New York Times*³ și voia să mă cunoască. Voia și să-l întâlnească pe tata, să-i spună ceva.



Am văzut că avea ochii în lacrimi; apoi s-a dus cu tatăl meu la calculator. Păreau tulburați și au închis în grabă pagina la care se uitau.

Puțin mai târziu, tatei i-a sunat telefonul. S-a dus să vorbească undeva unde

nu putea fi auzit și a revenit alb la față.

— Ce s-a întâmplat? l-am întrebat. E ceva ce nu-mi spui.

Întotdeauna vorbise cu mine de la egal la egal, dar acum îmi dădeam seama că încerca să decidă dacă să mă protejeze de acel lucru sau să mi-l spună. A oftat din greu și mi-a arătat la ce se uitase pe calculator.

Mi-a căutat numele pe Google. „Malala Yousafzai“, spuneau talibanii, „ar trebui să fie omorâtă“.

Era acolo, negru pe alb. Eram amenințată cu moartea.

Cred că știusem că momentul acela putea veni; și acum, iată-l. Mi-am amintit de diminețile din 2009, când s-a redeschis școala și trebuia să merg până acolo cu cărțile ascunse sub vâl. Eram atât de înfricoșată atunci. Dar mă schimbasem mult. Eram cu trei ani mai mare, călătorisem și ținusem discursuri, câștigasem premii. Mă uitam la cineva care-mi cerea

moartea – o invitație pe care un terorist o făcea altuia: „Haide, împușc-o!“ – și rămâneam cât se poate de calmă. Era de parcă aș fi citit despre altcineva.

M-am uitat din nou la mesajul de pe ecran. Apoi am închis laptopul și nu am mai citit niciodată cuvintele acelea. Se întâmplase ce era mai rău. Eram în vizorul talibanilor. Acum trebuia să mă întorc să fac ceea ce eram menită să fac.

Eu eram calmă, dar dragul meu tată era în pragul plânsului.

— Ești bine, *jani*⁴? mă întreba el.

— *Aba*⁵, i-am spus, încercând să-l liniștesc, toată lumea știe că trebuie să murim cândva. Nimeni nu poate opri moartea. Nu contează dacă vine de la un taliban sau de la cancer.

Nu era convins.

— Poate că ar trebui să oprim campania asta pentru o vreme. Poate că ar trebui să intrăm în hibernare.

Tatăl meu paștun⁶, mândru și neînfricat, era zguduit într-un fel cum nu-l mai văzusem. Și știam de ce. Una era să fie el în vizorul talibanilor. Spunea mereu: „Lasă-i să mă omoare. O să mor pentru lucrurile în care cred.“

Dar nu-și închipuise niciodată că talibanii aveau să-și verse furia asupra unui copil. Asupra mea.

Am privit chipul nefericit al tatei și am știut că avea să-mi respecte decizia, indiferent care ar fi fost aceea. Dar nu aveam nicio decizie de luat. Asta era menirea mea. O forță extraordinară venise să locuiască în mine, ceva mai mare și mai puternic decât mine, și mă făcuse neînfricată. Acum era rândul meu să-i dau tatei o doză din curajul pe care el mi-l însuflase întotdeauna.



¹ *taliban* – membru al unui grup care militează pentru mișcarea religioasă fundamentalistă islamică, în care femeilor le este interzis să studieze, să iasă neînsoțite în public, să umble fără vâl pe cap.

² *Karachi* – oraș din sudul Pakistanului.

³ *New York Times* – grup de presă american.

⁴ *jani* – draga mea.

⁵ *aba* – termen afectuos pentru tată.

⁶ *paștun* – locuitor al unei provincii din nord-vestul Pakistanului; Malala precizează în cartea sa că paștunii sunt un popor pentru care onoarea reprezintă o valoare esențială.

— *Aba*, i-am zis, tu mi-ai spus că, de vom crede în ceva mai mare decât viața noastră, atunci vocile noastre se vor înmulți, chiar și după ce vom muri. Nu ne putem opri acum.

A înțeles, dar mi-a zis că trebuie să fim atenți ce spunem și cui.

În drum spre casă m-am întrebat ce m-aș face dacă un taliban ar veni să mă omoare.

Ei bine, mi-aș fi scos pantoful și l-aș fi aruncat în el.

Dar apoi m-am gândit: „Dacă arunci cu pantoful într-un taliban, nu mai e nicio diferență între tine și el. Nu trebuie să-i tratezi pe alții cu cruzime. Trebuie să li te opui prin pace și prin dialog.“

„Malala“, mi-am zis, „spune-i ce e în inima ta. Că vrei educație. Pentru tine. Pentru toate fetele. Pentru sora sau fata lui. Pentru el.“

Asta aveam de gând să fac. Apoi mi-am spus: „Acum poți să faci ce vrei.“

Discutarea textului

1. Cine sunt persoanele care apar în text?
2. Unde și când se petrec întâmplările din fragmentul dat?
3. Pentru ce luptă Malala?
4. La ce pericole o expune lupta ei?
5. **Predarea reciprocă.** Împărțiți textul în șase fragmente și alegeți, dintre voi, șase elevi care vor juca rolul profesorului. Pe rând, fiecare elev ales se va ocupa de următoarele sarcini:
 - a. va indica elevii care vor citi fragmentul;
 - b. va stabili elevul care povestește oral fragmentul;
 - c. va răspunde la întrebările colegilor de clasă pentru clarificarea textului;
 - d. va scrie pe tablă ideea principală a fragmentului.
6. Menționează ce sentimente trăiește Malala.
7. De la cine a moștenit Malala curajul de a apăra cauze nobile? De ce se teme, totuși, tatăl ei?
8. Până unde merge devotamentul Malalei pentru cauza educării fetelor? Ce valoare crede ea că are exemplul pe care îl oferă?
9. Recitește ultimele opt alineate ale textului dat. Justifică trăsăturile Malalei precizate mai jos, prin referire la fragmentul parcurs.
 - curaj ■ generozitate ■ pacifism ■ hotărâre ■ solidaritate
10. În ce măsură poate fi Malala comparată cu Tezeu? Care sunt trăsăturile care o apropie de un erou?



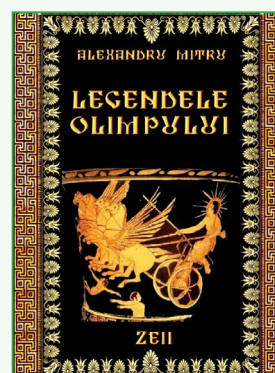
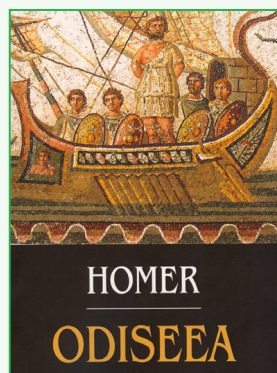
Biblioteci deschise

Pentru a cunoaște mai bine modelele comportamentale antice, îți propunem două cărți în care vei descoperi eroi și valori umane care au rezistat peste secole.



Odissea de Homer

Este o carte fundamentală pentru cultura lumii. Însoteste-l pe Ulise în drumul său de întoarcere de la Troia la Itaca natală și vei descoperi peripeții cu nimfe, ciclopi, vrăjitoare și sirene.



Legendele Olimpului de Alexandru Mitru

Citind cartea, vei afla toate legendele despre zeii și eroii antici. Este cea mai cunoscută repovestire în limba română a legendelor grecești.

Lecția 8. Modele comportamentale eroice de-a lungul timpului

Pentru început

1. Ce valori și aspirații umane crezi că întruchipează eroul grec Tezeu?
2. Crezi că avem nevoie și în prezent de eroi? Cum îți imaginezi că ar fi lumea de astăzi dacă în jur am avea mai mulți eroi?

Explorare

1. Citește, în gând, textul de mai jos, completând primele două rubrici ale fișei date. Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi, citiți-vă fișele și apoi selectați cele mai importante aspecte. Comunicați-le celorlalte grupe.

Pentru prima rubrică, puteți adăuga și alte informații, folosindu-vă de cunoștințele de la istorie.

Știu	Vreau să știu	Am învățat

- **Primul model de erou** a apărut la babilonieni, în mileniul al III-lea î.H., în *Epopoea lui Ghilgameș*. Ghilgameș era curajos, puternic, frumos, generos.
- **Grecii** au glorificat eroii în legende transmise oral. Odată cu Homer, autorul epopeilor *Iliada* și *Odiseea*, legende au fost consemnate în scris.



Heracle a fost simbolul forței capabile să învingă orice monstru, lupta cu leul din Nemea fiind prezentată de nenumărați artiști.



Tezeu a fost eliberatorul Atenei de sub stăpânirea cretană.



Perseu a învins Meduza, una dintre cele trei gorgone, ființe îngrozitoare ce ucideau oameni.



Ahile a întruchipat virtuțile eroului războinic, iar **Ulise**, inteligența vicleană.

- **Latinii** l-au omagiat pe eroul grec Eneas, întemeietorul Romei, în epopeea *Eneida* de Vergiliu.
- **Evul Mediu** creștin a impus în Europa trei figuri eroice: **sfântul, regele, cavalerul**. *Sfântul* apără până la moarte binele, luptând împotriva răului, care uneori capătă înfățișarea unui monstru (de exemplu, Sfântul Gheorghe înfruntând balaurul). *Regele* reia modelul grec de conducător militar al Antichității prin Alexandru cel Mare, devenit personaj al unei cărți foarte răspândite la vremea aceea. Poveștile despre *cavalerii medievali* conturează un erou care este un luptător excepțional, vestit mai ales pentru fidelitatea sa față de Dumnezeu, de suveran și de femeia iubită.
- **Secolul al XIX-lea** aduce ideea **eroului național**, capabil să unească poporul și să-i întruchipeze idealurile. De aceea, în literatura română sunt glorificați marii voievozi, precum Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul.
- **Secolul al XX-lea** produce o schimbare profundă în imaginea eroului, apărând ideea de **erou universal**. Acesta poate fi un om obișnuit, un savant, un sportiv, un actor, un muzician, un pompier, un luptător pentru drepturile omului sau un astronaut. Sunt întâlniți eroi și în filme și în jocuri video. Apar chiar supereroi, unele dintre trăsăturile lor trimițând și la personaje din legendele antice.





Superman este creat în 1938, fiind inspirat de Heracle. Născut pe planeta Krypton, este adus de părinți pe Terra. După ce descoperă că are puteri supranaturale, decide să protejeze oamenii.

Natura de om-păianjen a lui **Spiderman** o amintește pe legenda Arahne, o faimoasă țesătoare transformată în păianjen de Atena. Spiderman luptă și el contra răului.

Prin aripile sale de liliac, **Batman** aduce aminte de harpiile din legendele grecești, dar, spre deosebire de ele, Batman este de partea binelui.

Supergirl este o adolescentă venită, ca și vărul ei, Superman, de pe Krypton. Este puternică, poate să zboare cu viteză, iar calul ei este un fost centaur.

2. Ce rol crezi că au culorile și marcatorii folosiți în textul de la exercițiul precedent?

3. Lucrați în perechi. Copiați, în caiet, axa cronologică de mai jos și notați eroii specifici fiecărei epoci, pe care i-ați descoperit în textul de la exercițiul 1.

3000 î.H.	sec. al VIII-lea î.H.	sec. I î.H.	Evul Mediu	sec. al XIX-lea	sec. al XX-lea
Mesopotamia	Grecia	Roma	Europa	Europa	America, Europa, Asia

4. Precizează trei trăsături ale eroilor greci care s-au transmis și eroilor din perioade ulterioare.

5. Crezi că modelul de erou va suferi modificări în viitor? Motivează-ți răspunsul.

Repere

Eroul este o ființă excepțională în care sunt proiectate valori și aspirații umane permanente (curaj, putere de sacrificiu, bunătate, spirit de dreptate etc.).

Modelul comportamental eroic s-a transformat de-a lungul secolelor. Eroul grec era caracterizat de noblețea originii divine, de unicitate, fiind idealizat de către artiști. Eroul contemporan poate fi omul obișnuit, sub multiple înfățișări. Televiziunea, ziarele și revistele au un rol important în impunerea eroilor contemporani.

Aplicații

1. Precizează câte un erou/o eroină contemporană din următoarele domenii: respectarea drepturilor omului, călătoria în spațiul cosmic, știință, artă, sport.

2. Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi. Completați tabelul de mai jos pentru fiecare dintre tipurile de eroi indicate. Prezentați rezultatele voastre în fața clasei.

Tipul de erou	Înfățișare	Fapte	Ce le inspiră celorlalți oameni
Eroul antic			
Eroul național			
Eroul universal			

3. Reuniți-vă în grupele inițiale și completați cea de-a treia rubrică a fișei folosite la exercițiul 1 (rubrica *Explorare*).

Portofoliu

Transformă-te într-un erou sau o eroină din orice epocă și creează-ți o prezentare. Pe o coală albă, vei lipi un desen sau un colaj ori o fotografie cu tine și vei scrie un text în care să povestești ce puteri sau calități excepționale ai. Prezintă-ți lucrarea oral, apoi, punând laolaltă toate prezentările colegilor de clasă, alcătuiți o carte cu eroii clasei, desenând și o copertă a volumului.



Lecția 9. Atitudini comunicative. Acte de limbaj: a întreba, a solicita, a felicita

Pentru început

1. Cum se comportă, după părerea ta, un vorbitor care îi respectă pe cei cărora li se adresează? Discută cu alți colegi și notează răspunsul în caiet.
2. Ce anume îți distrage uneori atenția, în clasă sau acasă, atunci când vrei să asculți ceea ce spune cineva?



Atitudini comunicative: atenție și empatie

Explorare

1. Când o persoană spune „Hai să salvăm împreună cățelul ăsta!”, ea comunică următoarele:
 - a. o informație: cățelul respectiv e în pericol;
 - b. o stare/o atitudine a vorbitorului: îi este milă de acel cățel;
 - c. o așteptare de la ascultător: îl îndeamnă să participe la salvarea cățelului;
 - d. o apreciere a relației dintre vorbitor și ascultător: în acest caz, o relație de colaborare.
 Completați, în perechi, cele patru aspecte comunicate prin propoziția „Să dispară cățelul ăsta din casa mea!”.
2. Ce gesturi și ce tonalitate s-ar potrivi pentru fiecare dintre cele două propoziții? Exemplificați.

Repere

O comunicare nu se rezumă doar la ceea ce spune cel care comunică, la conținutul pe care vrea să îl transmită altora: informații, idei, opinii, stări sau sentimente. Contează foarte mult și *cum* sunt comunicate aceste idei.

Prin felul în care comunică oral, combinând mijloacele verbale, nonverbale și paraverbale, vorbitorul transmite informații, dar și ceva despre propria persoană (este calm, emoționat etc.), despre ce așteaptă de la cei cărora li se adresează și despre relația dintre participanții la comunicare (de inferioritate, de superioritate, de colaborare etc.). Toate aspectele menționate, care indică, dincolo de cuvinte, ceva despre cel care vorbește și despre relația dintre participanții la comunicare, reprezintă **atitudini comunicative**.

Este recomandabil ca atât vorbitorii, cât și ascultătorii să manifeste atenție și empatie față de partenerii de comunicare.

Atenția reprezintă capacitatea unui ascultător de a se concentra asupra a ceea ce comunică vorbitorul, dar și, din perspectiva vorbitorului, capacitatea de a vedea cum reacționează ascultătorul la ceea ce i se spune.

Empatia este capacitatea de transpunere în locul celuilalt, de a fi interesat de ceea ce gândește sau simte celălalt, fie că este vorba despre un personaj dintr-o carte sau despre un partener de comunicare.

Aplicații

Joc de rol. Eu sunt eroul... Lucrați în grupe de câte 4 – 5 elevi.

- Alegeți, prin tragere la sorți, un moderator care va urmări desfășurarea activității.
- Ceilalți membri ai grupeii își aleg, fiecare, un supererou/o supereroină din benzile desenate, din filme sau un erou din realitatea zilelor noastre.
- Fiecare trebuie să se identifice cu eroul ales și să se prezinte, la persoana l, celorlalți, în maximum două minute. După fiecare prezentare, timp de 1 minut colegii pot pune întrebări sau pot să-și exprime opinia despre cum s-a prezentat fiecare erou.
- Pe parcursul activității, moderatorul va da cuvântul fiecărui membru al grupeii într-o anumită ordine, va urmări să nu depășească timpul alocat pentru prezentare și discuții și va completa o fișă de evaluare pentru fiecare joc de rol:



Aspecte evaluate	Comentarii
- prezentatorul își exprimă clar și corect ideile;	
- prezentatorul manifestă respect față de ascultători;	
- publicul ascultă activ, punând întrebări adecvate și făcând aprecieri corecte, privind prezentările colegilor;	
- ascultătorii dovedesc empatie față de vorbitor.	

Acte de limbaj: a întreba, a solicita, a felicita

Explorare

1. Adora Svitak este o adolescentă americană care a publicat deja o carte și care ține discursuri în diferite locuri din lume, pentru a-și prezenta ideile despre educație, despre generația ei, despre viitor. Discursul din care au fost extrase fragmentele următoare a fost ținut în 2010, pe când Adora avea 12 ani, în cadrul Conferințelor TED (o organizație ce promovează, prin conferințe înregistrate, ideile novatoare din diferite domenii). Citiți-l cu atenție.



„Vreau să încep cu o întrebare. Când vi s-a spus ultima oară că sunteți copilăroși? Pentru copii ca mine, a fi numit copilăros e o situație frecventă. Ori de câte ori avem pretenții absurde și dăm dovadă de comportament iresponsabil, lucruri firești, pe care le fac și adulții, suntem etichetați drept copilăroși. Dar vă invit să vă gândiți la imperialism și la colonizare, la războaiele mondiale... Cine este responsabil de toate acestea? Adulții.

Pe de altă parte, ce au făcut copiii? Ei bine, Anne Frank a impresionat milioane de oameni cu puternica ei poveste despre holocaust, Ruby Bridges a contribuit la abolirea segregării în Statele Unite și, cel mai recent,

Charlie Simpson a contribuit la strângerea a 120.000 de lire pentru Haiti, colindând orașele pe mica lui bicicletă. Deci, după cum vedeți, vârsta nu are de-a face cu comportamentul copilăresc. [...]

Noi, copiii, încă visăm la perfecțiune. Iar acesta e un lucru bun, pentru că nu poți realiza ceva dacă nu ai visat mai întâi la asta. În multe feluri, curajul nostru de a ne imagina ajută la lărgirea limitelor posibilului. [...]

Vă mulțumesc pentru atenția acordată azi, deoarece, ascultându-mă, ați dovedit că vă pasă. Indiferent ce poziție aveți, e important să creați oportunități pentru copii, astfel încât ei să crească și să vă poată uimi.“

2. În discursul ei, Adora pledează pentru ideea că lumea are nevoie de o gândire copilărească, adică de idei îndrăznețe, de creativitate fără limite și mai ales de optimism. Ești de acord cu ea? Notează în caiet părerea ta.
3. Ce acte de limbaj, dintre a întreba, a solicita, a felicita, poți identifica în text?

Repere

Actele de limbaj reprezintă unitatea comunicativă minimală dintr-o situație concretă de comunicare. Acestea sunt inițiate cu o anumită intenție.

A întreba este un act care solicită un răspuns. Întrebările pot fi formulate în diverse moduri, în funcție de relația dintre vorbitori. În cazul unei relații apropiate, întrebările pot fi formulate simplu, la obiect: *Ce știi despre ...?*, *Ce zici despre ...?*, *Ce părere ai despre ...?* Dacă vorbitorii nu se cunosc foarte bine, este recomandabil ca întrebările să fie formulate cât mai politicos: *Ce mi-ați putea spune despre ...? Știi cumva ...?* etc.

A solicita este un act de limbaj în urma căruia se așteaptă ca receptorul, cel căruia i se adresează solicitarea, să aibă o anumită reacție: să ofere o informație, să facă o acțiune pentru a îndeplini cerința formulată. De exemplu, între prieteni sau apropiați, solicitarea poate fi formulată simplu: *Dă-mi, te rog ...; Explică-mi, te rog ...*. Când solicitarea este adresată unei persoane necunoscute sau mai în vârstă, formularea trebuie să fie politicoasă: *Ați putea să-mi spuneți ...?; Vă rog frumos să ...; Am rugămintea să ...* etc.

A felicita este un act de limbaj prin care vorbitorul adresează cuiva fie cuvinte de laudă pentru un succes obținut, fie urări cu prilejul unei aniversări sau al unui eveniment important. Felicitările pot fi formulate mai simplu și mai direct, între prieteni și cunoscuți: *Bravo! Felicitări! Ești eroul meu!*, ori se formulează mai formal, în cazul în care relațiile cu cei care primesc felicitările nu sunt foarte apropiate: *Aș vrea să vă felicit pentru ...; Îmi face plăcere să vă urez ...* etc.

Aplicații

1. Fiecare elev are dreptul să pună o întrebare pornind de la discursul Adorei Svitak, pentru a clarifica ideile exprimate de vorbitoare.
2. Fiecare elev are dreptul să solicite ceva unui coleg de clasă sau profesorului. Câștigă elevul care va exprima cel mai bine solicitarea, folosind atât mijloace verbale, cât și mijloace nonverbale și paraverbale.
3. Fiecare elev are dreptul de a fi felicitat pentru ceva. Va fi premiată felicitarea care va dezvălui ceva ce nu știați despre unul dintre colegii voștri.

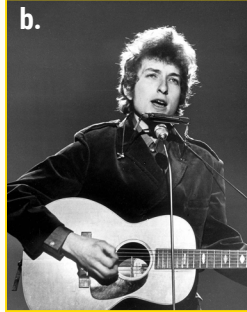
Lecția 10. Pronumele. Pronumele personal

Pentru început

Lucrează împreună cu un coleg. Înlocuiește, pe rând, numele eroilor contemporani de mai jos cu pronume.



Maica Tereza
a luptat contra
bolilor și a sărăciei.



Bob Dylan a compus
cântece cu mesaje
antirăzboinice și de apărare
a drepturilor civile.



Nadia Comăneci
a obținut primul
zece din istoria
gimnasticii.



Neil Armstrong
a făcut primul
pas pe Lună,
în 1969.

Explorare

- Indică pronumele prin care se pot înlocui substantivele scrise italic>.
a. *Pompierii* salvează viața oamenilor. b. *Ziaristele* transmit din teatre de război.
- Menționează pronumele personale din conversația de mai jos.



- Indică persoana și numărul pronomelor personale de la exercițiul precedent.
- Înlocuiește cu pronume personale substantivele scrise italic în propozițiile date, precizând genul acestora.
a. *Tezeu* este un erou antic. c. *Heracle, Tezeu și Ahile* sunt eroi greci.
b. *Malala* este o eroină contemporană. d. *Maica Tereza și Malala* au primit Premiul Nobel pentru Pace.
- Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele scrise colorat în propozițiile de mai jos.
a. Pe el **îl** interesează eroii antici. d. Pe **mine mă** atrage viața savanților.
b. Bunicul **lui i**-a dat o carte cu legende grecești. e. **Ție îți** plac sportivii renumiți?
c. Pe ea **o** pasionează eroinele contemporane. f. Pe **voi vă** interesează zborurile cosmice?

Repere

Pronumele este partea de vorbire care, într-o comunicare, ține locul unui substantiv (este un înlocuitor, un substitut al substantivului).

Pronumele personal indică diferitele persoane care participă la actul comunicării. Pronumele personal are trei persoane:

- persoana I – vorbitorul;
- persoana a II-a – ascultătorul;
- persoana a III-a – cel despre care se vorbește.

Repere

Pronumele personal are numărul:

- **singular** – când este vorba de o persoană;
- **plural** – când este vorba de două sau mai multe persoane.

Pronumele personal are gen numai la persoana a III-a:

- **masculin** – *el, ei*;
- **feminin** – *ea, ele*.

Pronumele personal are forme:

- **accentuate** (*eu, tu, el, mine, mie* etc.);
- **neaccentuate** (*mă, m-, îmi, mi, îți, ți* etc.)

Pronumele *eu, el, ei, ele* se scriu cu *e* și se pronunță *ie*, iar *ea* se scrie cu *e* și se pronunță *ia*.



Exerciții

1. Identifică pronumele personale din textul de mai jos.

Marie Curie, remarcabilă fiziciană și chimistă, a fost o adevărată eroină a secolului al XX-lea. Ea a descoperit radioactivitatea și a aplicat-o în medicină. I s-a acordat de două ori Premiul Nobel, o dată primind acest premiu împreună cu soțul ei, Pierre Curie.

2. Menționează persoana și numărul pronumelor personale din propozițiile de mai jos.

- | | |
|-------------------------------------|---------------------------------------|
| a. Vouă vă place sportul? | d. Lor le-a trimis felicitări bunica? |
| b. Pe tine te-a premiat la concurs. | e. Pe ea a văzut-o într-un spectacol. |
| c. Nouă ne-a dăruit o carte. | f. Mie mi-a trimis Dan un e-mail. |

3. Completează spațiile libere din propozițiile date cu pronumele personale potrivite.

- | | |
|--|---|
| a. Pe fete ...-am admirat într-un spectacol de teatru. | d. Ioana ... întreabă pe profesor despre Marie Curie. |
| b. Pe băieți ...-am văzut la bibliotecă. | e. Mihai ... arată colegilor tabloul făcut de el. |
| c. ... cer ajutorul prietenului meu. | f. Părinții ... dăruiesc Anei o trusă medicală. |

4. Joc. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul scris colorat în propozițiile date. Câștigă cel care termină primul corect.

- | | |
|----------------------------------|----------------------------------|
| A. a. I-a întâlnit în laborator. | B. a. În Apuseni, există mine. |
| b. Carmen i-a dat Inei un pix. | b. Am trei mine de pix. |
| c. Gabriela-i acasă? | c. Pe mine mă caută Ana. |
| d. Nu-i dau albumul meu. | d. În război, s-au folosit mine. |

5. Pastila de ortografie. Construiește propoziții cu următoarele ortograme: *nu-l, n-o, nu-i, ce-l*.

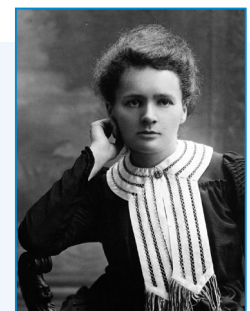
6. Alege varianta corectă din propozițiile de mai jos.

- a. Colegii mei *mi-au/miau* oferit prilejul de a participa *l-a/la* concurs.
- b. Sabina *i-a/ia* chemat pe pisoi în casă.
- c. *Ne-a/Nea* Mihai *ne-a/nea* dat un atlas geografic.

7. Analizează, după modelul dat, toate pronumele personale din propozițiile de mai jos.

- | | |
|---|--|
| a. Ei le-au felicitat pe colegile tale. | c. El i-a spus fetei părerea lui despre tabloul făcut de ea. |
| b. Ele l-au întâlnit pe Dan în parc. | d. Elena le-a scris părinților o felicitare. |

„ei” – pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, genul masculin, forma accentuată



Marie Curie (1867 – 1934)



Deschideri

Citește SMS-ul alăturat. Corectează greșelile de scriere. Care crezi că este motivul apariției acestora?



No so chem pe Maria să m-ajute, că doar nui mama!!!

Lecția 11. Pronumele personal de politețe

Explorare

1. Ce arată cuvintele scrise colorat în discuția de mai jos? Ce părți de vorbire poți folosi în locul acestora?



2. Indică persoana și numărul cuvintelor evidențiate la exercițiul precedent. Care dintre acestea au forme specifice pentru gen?

3. Ce exprimă grupurile de cuvinte scrise colorat în știrea de ziar și în adresa de pe plic?



4. Normă și abatere. Corectează greșelile din propozițiile de mai jos.

- Majestatea sa, Regele Mihai, a ținut un discurs în parlament la împlinirea a 90 de ani.
- Domnia sa, noul ambasador al Germaniei, a fost primit de președintele României.

Repere

Pronumele personal de politețe arată respectul față de o persoană. Acest pronume are numai persoana a II-a și a III-a și se diferențiază după gen doar la persoana a III-a, numărul singular.

Formele pronumelui personal de politețe sunt:

persoana a II-a	singular		plural	
	dumneata (d-ta)	dumitale (d-tale)	dumneavoastră (dv., dvs., d-voastră)	
persoana a III-a	masculin	feminin	masculin	feminin
	dumnealui (d-lui) dânsul, dânsului	dumneaei (d-ei) dânsa, dânsei	dumnealor (d-lor) dânșii, dânselor	dumnealor (d-lor) dânsele, dânselor

Formulele reverențioase arată cel mai înalt grad de respect și se folosesc într-un limbaj oficial și protocolar: *Majestatea/Majestatea Voastră* (sunt admise ambele forme, dar se preferă prima), *Domnia Voastră*, *Preafericirea Voastră*. Aceste formule reverențioase au majusculă la fiecare dintre termenii componenți.

Ultimele lucrări normative au introdus ca pronume de politețe și cuvintele *dânsul*, *dânsa*, *dânșii*, *dânsele*, acestea exprimând cel mai scăzut grad de respect. Regional, în Moldova, acest pronume are valoare de pronume personal: *Scoate alivencile din cuptor și mănâncă din dânsule*.

Există și **varianțe de limbaj familiar** pentru pronumele personal de politețe: *mata, matală, mătuță, mătuică, tălică*. Pronumele personal de politețe *dumneavoastră* se folosește împreună cu un verb la persoana a II-a, numărul plural, chiar dacă adresarea se face către o singură persoană.

Exerciții

1. Indică pronumele personale de politețe și formulele reverențioase din știrea de mai jos.

Adrian Marte este un copil de 11 ani din comuna Runcu Salvei, județul Bistrița-Năsăud. „El și-a salvat fratele de cinci ani dintr-un incendiu grav, izbucnit în locuința familiei”, a arătat purtătorul de cuvânt al ISU Bistrița-Năsăud. Dumnealui a adăugat că Adrian și-a riscat viața, luându-l în spate pe fratele său și ieșind pe fereastră. Pentru curajul demonstrat, Excelența Sa, ministrul de Interne, i-a acordat lui Adrian Marte, la 1 iunie 2016, *Diploma de erou*.

2. Identifică pronumele personale din textul de la exercițiul 1.

3. Găsește pentru persoanele din coloana stângă formulele reverențioase potrivite din coloana dreaptă.

- | | |
|---------------------|---------------------|
| a. print/printesă | 1. Preafericirea Sa |
| b. patriarh | 2. Măria Sa |
| c. înalt funcționar | 3. Alteța Sa |
| d. preot | 4. Sanctitatea Sa |
| e. voievod român | 5. Sfinția Sa |
| f. papă | 6. Excelența Sa |

4. Precizează dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false.

- | | |
|---|-----|
| a. În propoziția: <i>Dumneata i-ai ajutat pe dumnealor la stingerea incendiului?</i> , există două pronume personale de politețe. | A F |
| b. În propoziția: <i>Dumneata ești salvatorul?</i> , pronumele personal de politețe este la persoana a III-a, numărul singular. | A F |
| c. În propoziția: <i>Ei, voi ați avut mult curaj spre deosebire de dumnealor!</i> , există un pronume personal și un pronume personal de politețe. | A F |
| d. În propoziția: <i>Dumneaei vorbește cu dumneata despre veștile noi primite de la voi.</i> , există două pronume personale și două pronume personale de politețe. | A F |

5. Analizează, după modelul dat, pronumele personale de politețe din textul de mai jos.

– Mă puteți ajuta, vă rog? Am văzut că librăria dumneavoastră s-a deschis de curând. Caut pentru fiul meu *Legendele Olimpului*, la recomandarea doamnei profesoare de istorie. Dumneaei a spus să căutăm volumele scrise de Alexandru Mitru.

– Avem această ediție, pe care tocmai le-am arătat-o și dumnealor. Dumnealui, de exemplu, i-au plăcut mult ilustrațiile.

„dumneavoastră” – pronume personal de politețe, persoana a II-a, numărul plural

6. Scrie prescurtat pronumele personale de politețe de la exercițiul 5.

7. **Joc de rol.** Imaginează-ți că ești jurnalist și îi iei interviu unui ambasador, rolul acestuia fiind jucat de un coleg de clasă. Ceilalți elevi vor nota pronumele personale de politețe pe care le vei folosi.



Portofoliu

Școala ta organizează o serbare. Redactează o invitație către primarul orașului sau al satului în care locuiești, folosind pronume personale de politețe.

Lecția 12. Adjectivul. Articolul demonstrativ

Pentru început

Joc. Lucrați în grupe de câte patru elevi. Completați propoziția de mai jos cu adjective, fiecare dintre voi adăugând cel puțin unul. Câștigă cei care, în două minute, găsesc cele mai multe adjective.

Supergirl este o fată ...



Adjectivul. Acordul adjectivului cu substantivul determinat

Explorare

1. Identifică adjectivele din textul de mai jos.

Spiderman a ajuns un supererou după ce l-a mușcat un păianjen radioactiv. El duce o viață dublă, eroul ascuzându-se sub înfățișarea timidă a lui Peter Parker. Adaptările recente pentru cinema au popularizat și mai mult personajul desenat de Stan Lee.

2. Precizează substantivele determinate de adjectivele identificate anterior.

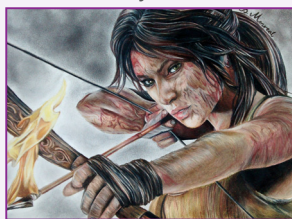
3. Indică genul și numărul substantivelor de la exercițiul 2. Precizează genul și numărul adjectivelor de la exercițiul 1. Ce observi?

4. Observă literele scrise colorat. Ce crezi că reprezintă?

curajos



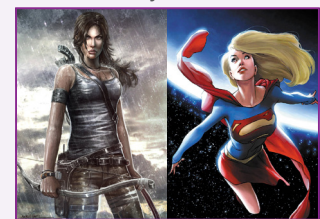
curajoasă



curajoși



curajoase



5. Ce observi cu privire la forma adjectivului *gri* din textul de mai jos?

Batman avea la început un costum *gri* și o mantie cu niște aripi *gri*. Ulterior, uriașul liliac *gri* a fost îmbrăcat în negru.

6. Din ce parte de vorbire este obținut adjectivul *desenat* de la exercițiul 1?

7. Ce s-a întâmplat cu forma adjectivului *uriaș* de la exercițiul 5, atunci când a fost pus înaintea substantivului?

8. Ce parte de propoziție sunt adjectivele de la exercițiul 1?

9. **Normă și abatere.** Precizează ce reprezintă sunetele de la sfârșitul adjectivelor terminate în *-iu*, atunci când stau după substantiv și înainte de substantiv.

copiii zglobii 😊😊

zglobiții copii 😊😊

Repere

Adjectivul este partea de vorbire care exprimă însușirea unui obiect (lucru, ființă, fenomen al naturii etc.).

Acesta determină un substantiv. Adjectivele se împart în **adjective propriu-zise** (*curajos*) și **adjective provenite din verb la participiu** (*desenat*).

Desinența indică modificarea formei adjectivului în funcție de gen și număr (*bun, bună, buni, bune*).

Adjectivele sunt: ■ **variabile**, cele care își modifică forma în vorbire;

■ **invariabile**, cele care nu își modifică forma în vorbire.

Adjectivul se acordă în **gen** și **număr** cu substantivul determinat.

Locul obișnuit al adjectivului este după substantivul determinat. Adjectivul poate să stea însă și înaintea substantivului. În această situație, preia articolul hotărât de la substantivul determinat.

În propoziție, adjectivul este atribut.

Articolul demonstrativ

Explorare

Precizează între ce părți de vorbire se află cuvintele scrise colorat. Ce rol crezi că au?

- a. Vreau pelerina **cea** roșie, nu pelerina neagră. b. Va juca rolul lui Superman băiatul **cel** mic, nu băiatul **cel** înalt.

Repere

Articolul demonstrativ leagă un adjectiv de substantivul determinat.

Formele articolului demonstrativ sunt:

masculin		feminin	
singular	plural	singular	plural
cel, celui	cei, celor	cea, celei	cele, celor

Articolul demonstrativ se acordă în gen și număr cu substantivul determinat de adjectiv.

Exerciții

1. Scrie după dictare textul dat. Subliniază cu o linie adjectivele propriu-zise și cu două linii adjectivele provenite din verb la participiu.

Mama mi-a luat un nou penar, încăpător și imprimat cu diverse figuri de supereroi.

2. Indică litera corespunzătoare seriei care conține numai adjective variabile.

- a. deștept, înalt, mare, rece, roz;
b. ager, blând, cuminte, cumsecade, zâmbitor;
c. enorm, gigantic, iute, îngăduitor, uriaș.

3. Transcrie textul de mai jos, făcând acordul adjectivelor dintre paranteze cu substantivele determinate.

Am cumpărat o revistă (*frumos*) cu benzi (*desenat*). Îmi plac întâmplările (*surprinzător*) prin care trece Hulk. El este supereroul (*verde*), fiindcă a fost expus la radiații care îi dau această culoare când se enervează. Atunci se transformă într-un bărbat (*atletic*) și (*puternic*).

4. Trece adjectivele din grupurile date înaintea substantivului.

- | | | | |
|-------------------|---------------------|------------------|--------------------|
| ■ eroii puternici | ■ mantiile roșii | ■ norii argintii | ■ oamenii hazlii |
| ■ fata curajoasă | ■ părinții grijulii | ■ copilul blând | ■ băieții pîrpirii |

5. Menționează articolele demonstrative din versurile date.

„În lacul cel verde și lin
Resfrânge-se cerul senin,
Cu norii cei albi de argint,
Cu soarele nori sfâșiind.”

Mihai Eminescu, *Frumoasă-i...*

6. Pastila de ortografie. Construiește propoziții cu ortogramele: *cel/ce-l, cea/ce-a, cei/ce-i*.

7. Analizează adjectivele din textul de mai jos, după modelul dat.

Lara Croft este o eroină dintr-un joc virtual. Ea este o tânără aventurieră. Arheolog de profesie, are o minte incoditoare. După un accident aviatic, rămâne singura supraviețuitoare. Ulterior, personajul a fost popularizat prin adaptări cinematografice.

„virtual” – adjectiv propriu-zis, variabil, se acordă în gen și număr cu substantivul „joc” (neutru, singular), în propoziție este atribut

Deschideri

Caută în articole de ziar sau în postări on-line 8 – 10 adjective acordate greșit. Notează sursa.



Lecția 13. Gradele de comparație ale adjectivului

Explorare

1. Copiii pregătesc un spectacol și discută despre costumele de supereroi. Ce obiecte compară aceștia? Ce observi în privința gradului în care obiectele au o anumită însușire?



2. Care dintre formele adjectivului folosit la exercițiul 1 arată egalitatea însușirii obiectelor și care, inegalitatea?
 3. La ce formă de inegalitate însușirea este într-un grad superior și la care este într-un grad inferior?
 4. Cui îi aparține cea mai lungă pelerină din cuierul ilustrat?



5. Cine mai are o pelerină foarte lungă?
 6. Normă și abatere. Explică greșelile de folosire a adjectivelor din propozițiile de mai jos.
 a. Pelerina Crinei este foarte superbă. b. Pelerina Anei este cea mai perfectă.

Repere

Pe lângă categoriile de gen și număr, adjectivul prezintă în raport cu substantivul o categorie proprie, aceea a gradele de comparație sau de intensitate.

Gradele de comparație (sau de intensitate) sunt formele pe care le ia adjectivul pentru a arăta în ce măsură un obiect are o însușire în raport cu alte obiecte sau cu alte momente ale existenței sale. Gradele de comparație sunt:

- pozitivul**, care exprimă o însușire a obiectului fără ca aceasta să fie comparată; este forma din dicționar a adjectivului (copil *curajos*);
- comparativul**, care exprimă însușirea unui obiect prin raportare la însușirea altui obiect sau la însușirea obiectului într-un alt moment al existenței sale; comparativul este:
 - de egalitate*, construit cu ajutorul grupurilor de cuvinte *tot atât de*, *tot așa de*, *la fel de*, *deopotrivă de* (copil *la fel de curajos*);
 - de inegalitate*:
 - de superioritate*, construit cu ajutorul cuvântului *mai* (copil *mai curajos*);
 - de inferioritate*, construit cu ajutorul cuvintelor *mai* și *puțin* (copil *mai puțin curajos*).
- superlativul**, care exprimă intensitatea maximă a însușirii; superlativul este:
 - relativ*, când presupune raportarea la un grup de obiecte, gradul maxim al intensității fiind stabilit prin comparație; superlativul relativ este:
 - de superioritate*, construit cu articolul demonstrativ *cel*, *cea*, *cei*, *cele* și cuvântul *mai* (copilul *cel mai curajos*);
 - de inferioritate*, construit cu articolul demonstrativ, cuvântul *mai* și cuvântul *puțin* (copilul *cel mai puțin curajos*);

- b. absolut**, când exprimă intensitatea la un grad maxim, fără o raportare la un reper; acesta este:
- *de superioritate*, construit cu ajutorul cuvintelor *foarte, tare, prea* (copil *foarte curajos*);
 - *de inferioritate*, construit cu ajutorul cuvintelor *foarte, tare, prea* și a cuvântului *puțin* (copil *foarte puțin curajos*).

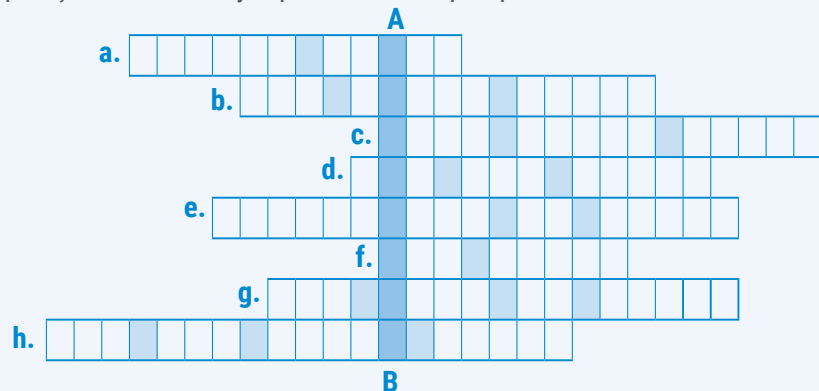
Există adjective care nu au grade de comparație, pentru că:

- a.** sunt la origine (în limba latină) comparative sau superlative (*superior, inferior, anterior, posterior, optim, suprem, maxim, minim, superb* etc.);
- b.** însușirea exprimată nu poate fi modificată (*complet, unic, principal, fundamental, veșnic, viu, definitiv* etc.);
- c.** sensul cuvântului nu permite comparația (*acvatic, rădăcinos, energetic, profesional, bucureștean* etc.).



Exerciții

- Precizează gradele de comparație la care se află adjectivele din propozițiile de mai jos.
 - a.** Cel mai frumos costum îl are Dana.
 - b.** Pelerina mai largă îi aparține lui Mihai.
 - c.** Supereroii au puteri deopotrivă de mari.
 - d.** Costumul lui Batman este mai puțin atrăgător decât al tău.
 - e.** Supereroii sunt tare generoși.
 - f.** Eroii unor jocuri pe calculator sunt foarte cunoscuți.
- Completează propozițiile de mai jos cu adjectivele dintre paranteze, astfel încât acestea să fie la superlativ relativ de superioritate sau de inferioritate.
 - a.** Mi-ai dat (*bun, superioritate*) ... veste din acest an.
 - b.** Geo n-a rezolvat (*greu, inferioritate*) ... exercițiu din culegere.
 - c.** I-am oferit mamei (*frumos, superioritate*) ... flori.
 - d.** George este (*fricos, inferioritate*) ... dintre ei.
- Pune adjectivul *vesel* la gradele de comparație indicate mai jos pentru a descoperi pe verticala A – B numele unui supererou.



- a.** superlativ absolut de superioritate
- b.** comparativ de inferioritate
- c.** superlativ absolut de inferioritate
- d.** superlativ relativ de superioritate
- e.** comparativ de egalitate
- f.** comparativ de superioritate
- g.** comparativ de egalitate
- h.** superlativ relativ de inferioritate

- Menționează adjectivele din textul de mai jos care nu au grade de comparație.

Supereroii sunt ființe unice și extraordinare, ale căror principale calități sunt marele curaj și puterea uriașă. Ei vin, uneori, din lumi astrale ori sunt supuși radiațiilor cosmice, care îi transformă.

- Corectează propozițiile de mai jos.
 - a.** Faptele supereroilor sunt foarte minunate.
 - b.** Supergirl are un costum tare splendid.
 - c.** Filmul a fost mai interesant și captivant decât m-am așteptat.
 - d.** Banda desenată cea mai frumoasă și surprinzătoare a fost aceea cu Superman.



Deschideri

Transformă superlativul absolut de superioritate în comparații, după modelul dat.

Are o voce foarte puternică. → Are o voce ca un tunet.

- a.** Avea ochi foarte albaștri.
- b.** Dan era un băiat foarte curajos.

Autoevaluare L10 – L13

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



Lecția 14. Descrierea unei persoane. Autoportretul

Pentru început

1. Numește câteva modalități în care poți comunica informații despre tine.
2. Explică sensul substantivului *autoportret*.

Explorare

1. Privește cele două picturi reprezentând autoportrete ale unor copii de vârsta ta. Prezintă-le, referindu-te la:
 - elementele de portret fizic și felul în care sunt redade acestea (culori, forme, dimensiuni);
 - elementele ce sugerează o pasiune, un hobby (dacă există): obiecte, simboluri;
 - elementele de portret moral: chipul exprimă o anumită stare, emoție sau trăsături de caracter: modestie, curaj etc.;
 - cromatica picturii (care este culoarea predominantă și ce îți sugerează aceasta);
 - trăsăturile care reies din fiecare autoportret.



2. Care dintre cele două autoportrete îți place mai mult? Justifică-ți opțiunea.
3. Citește următoarele două autoportrete, care sunt compuneri ale unor copii de vârsta ta:

Bună!
Eu sunt Laura;
Unii-mi spun „Balaura“.
O dulcică, știi, eu sunt
Și nu-mi place să m-ascund!

Am un psihic mai ciudat,
Gândurile-mi trec prin cap
Tot mereu!
Nu le opresc...
Mie-mi place să citesc!

Eu sunt temperamentală,
Dar nu superficială.
Îmi place să mă gătesc,
Însă urăsc să răcesc.

Asta, dragii mei, sunt eu,
Pă mă-nțelegeți nu-i greu!
În versuri m-am prezentat,
Portretul l-am încheiat.

Mă cheamă Luca. Abia am împlinit 11 ani, sunt cel mai mic din clasă ca vârstă, dar îi întrec pe toți în înălțime. Sunt blond (unii mă cred suedez) și am ochi căprui.

Sunt innebunit după sport, sunt înscris la un club de fotbal și de două ori pe săptămână merg la antrenament. În weekend, avem meciuri.

Jocul meu preferat este Minecraft și chiar mi-am făcut mulți prieteni din diverse țări de când îl joc. Îmi place și să citesc, am dat gata mai multe cărți. Dintre toate, cel mai mult mi-au plăcut „Colț Alb“, „Pălăria vrăjitorului“ și „Cărțile cu Apolodor“, din care am învățat pur și simplu mai multe versuri.

Îmi plac cartofii prăjiți și fructele, cu legumele nu prea mă împac.

De obicei sunt foarte prietenos. Cu sora mea mă mai cert uneori, când umblă cu lucrurile mele sau când nu e atentă la ce îi spun. Dar ne împăcăm repede, pentru că mie nu-mi place deloc să fii supărat.

4. Compară cele două autoportrete și notează în caiet:
 - la ce persoană sunt scrise cele două texte;
 - ce tip de informații cuprind;
 - cum este stilul folosit;
 - ce trăsături ale celor doi copii reies din autoportretele lor.
5. Dacă ai putea să-ți alegi un prieten dintre cei doi, pe care l-ai prefera? Justifică-ți opțiunea.

Repere

Descrierea unei persoane sau **portretul** se realizează prin stabilirea elementelor (fizice și morale) care vor fi descrise și indicarea trăsăturilor care particularizează ființa descrisă.

Autoportretul este un portret pe care un artist (scriitor sau pictor) ori un om obișnuit și-l face lui însuși. Într-un autoportret scris sunt evidențiate trăsături fizice și morale care definesc persoana reprezentată.



Aplicații

1. E rândul tău acum să-ți faci autoportretul. Întocmește o listă cu toate informațiile care crezi că te definesc. Ține seama că autoportretul tău va fi citit de colegii de clasă, așa că ar trebui să le oferi, pe lângă ceea ce știi deja despre tine, și informații noi, care să-i ajute să te cunoască mai bine.
2. Restrânge lista la numai cinci aspecte pe care le vei prezenta în autoportretul tău.
3. Schițează rapid un plan cu ordinea în care vei scrie despre fiecare aspect selectat.
4. Scrie prima variantă a autoportretului în caiet, concentrându-te pe organizarea ideilor.
5. Acum poți să-ți revizuiști lucrarea, pentru a o face mai bună.
 - Mai întâi, verifică dacă ai inclus ideile cele mai importante pentru autoportretul tău, astfel încât acesta să te definească.
 - Apoi recitește autoportretul pentru a vedea dacă exprimarea este clară.
 - În fine, verifică și corectitudinea gramaticală, ortografia și punctuația.
6. Poți atașa alături de text și o fotografie sau, dacă îți place să desenezi, un autoportret în imagini.
7. **Turul galeriei.** Afișează-ți autoportretul alături de cele ale colegilor. Citește toate autoportretele, pentru a încerca să afli cât mai multe lucruri noi despre colegii tăi. Alege trei autoportrete:
 - pe acela care ți-a plăcut cel mai mult;
 - pe acela din care ai aflat cel mai surprinzător lucru;
 - pe acela cu imaginea (fotografie sau desen) cea mai interesantă.
8. Autoevaluează-ți autoportretul, pe baza următoarei grile:



Criterii	😊	😐	😞
Paragraful introductiv prezintă tema compunerii și captează atenția cititorului.			
Există paragrafe distincte pentru fiecare dintre cele cinci aspecte descrise în autoportret.			
Există detalii suficiente și adecvate pentru obiectul descrierii.			
Stilul este plăcut, nu plictisește cititorul.			
Fotografia sau desenul completează adecvat textul.			
Textul este așezat corect în pagină, iar scrisul este lizibil și îngrijit, fără ștersături.			

Portofoliu

Scrie pe o coală albă varianta finală a autoportretului tău. Acum trebuie să fii atent la paragrafe și la așezarea în pagină. Încearcă să scrii cât mai lizibil.

Recapitulare

1. Citește următorul text, reprodus din volumul *Legendele Olimpului* de Alexandru Mitru, care prezintă înfruntarea cu leul din Nemea a celui mai vestit erou grec, Heracle, numit mai târziu de romani Hercule.



„Fiara era uriașă. Avea niște ochi mari, roșii și plini de sânge. Colții săi ascuțiți erau cât niște săbii și străluceau în soare. Răgea-nfiorător. Întinzând bine arcul, Heracle a tras prima săgeată. Săgeata a zburat și l-a lovit pe leu; dar s-a izbit de el ca de un zid de piatră. Nu i-a putut clinti măcar un fir de păr.

Heracle s-a mirat cum de n-a pătruns săgeata în trupul leului. Și a țintit mai bine. A tras încă o dată. Și iar s-a dus săgeata vâjâind prin văzduh, s-a lovit ca de-o stâncă și a lunecat jos.

Leul răgea cumplit și, cu coama zburlită, cu ochii-nsângerați, se pregătea să sară către voinicul nostru.

Heracle nu s-a-nspăimântat. A mai tras o săgeată, dar s-a-ntâmpnat la fel. Nici ultima săgeată nu l-a rănit pe leu.

Putea să tragă el și-o mie de săgeți. [...] Pielea-i era vrăjită. [...]

Văzând eroul nostru că leul se repede, a ridicat măciuca și l-a lovit în creștet. Puterea lui Heracle era-nspăimântătoare. De-ar fi izbit o casă, cumva, atât de tare, casa s-ar fi sfărâmat în mii de bucățele. Leul s-a clătinat, dar pielea lui vrăjită l-a apărut și-acuma. Măciuca lui Heracle s-a rupt de la mijloc. Fără să stea pe gânduri, voinicul s-a săltat spre gâtul leului, să-l prindă, să dea lupta. Numai că de-astă dată leul s-a-nfricoșat. Urlând, s-a întors pe labe, mai că s-a răsturnat, fugind spre peșteră, și s-a ascuns acolo. [...]

Heracle a intrat tot mai adânc în bezna acestei peșteri mari. Deodată a zărit două făclii aprinse. Așa i s-au părut eroului în bezna ochii sticlind de ură ai leului uriaș. [...]

— Aicea ești? Hai, vino! a glăsuțit Heracle.

Leul, la rândul său, cu botul larg căscat, a sărit la Heracle.

Ce-a fost, nu știe nimeni. A fost o-nvălmășeală cum nu s-a mai văzut. Cât a durat? O zi, poate chiar două, trei. Dar până la sfârșit, Heracle a cuprins leul strâns de grumaz.

L-a strâns atât de tare, până l-a-năbușit.

Leul, atunci, răpus, a căzut la pământ. [...]

„Din blana ăstui leu, ce n-o poate străpunge în veacuri vreo săgeată, sau sabie, sau lance, am să-mi fac eu veșmântul, a cugetat Heracle. Și țeasta lui de fier am să mi-o pun pe cap. [...]

A tras însă zadarnic de piele s-o desprindă. [...]

Atâta că Heracle nu era doar puternic, îndrăzneț și viteaz. Era și înțelept. Și cugetând mai bine, și-a dat repede seama că sabia sau cuțitul nu-i erau de folos. Și a-ncercat flăcăul să jupoaie de piele îngrozitoarea fiară chiar cu ghearele ei. [...] Și, precum hotărâse, s-a-nveșmântat cu pielea, iar pe cap și-a pus țeasta.

Prin vitejia lui își dobândise în luptă o platoșă și-un coif, prin care nu puteau să străbată săgeata, nici sabia sau lancea.“

2. Răspunde la următoarele întrebări referitoare la textul dat:

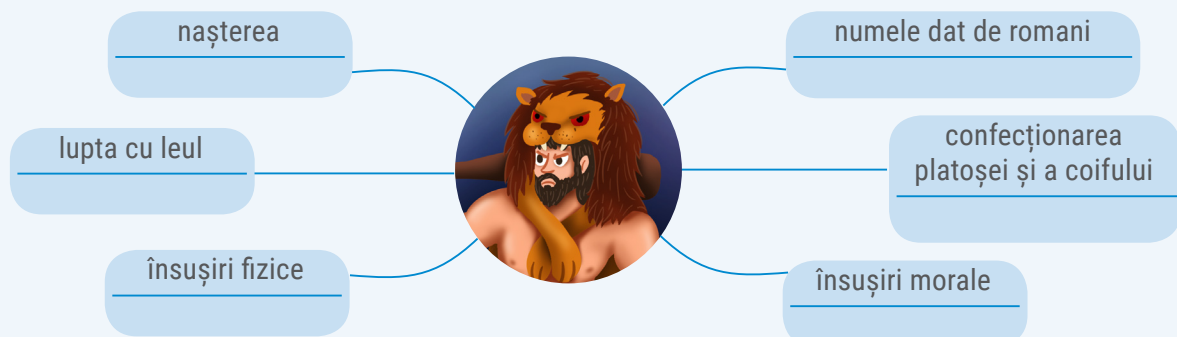
- a. Cine sunt personajele? c. Unde se petrec întâmplările?
 b. Ce eveniment este prezentat? d. De ce nu putea fi ucis leul?
 3. Indică succesiunea corectă a imaginilor din banda desenată de mai jos pentru a stabili ordinea întâmplărilor din legenda lui Heracle.



4. Formulează câte o propoziție pentru fiecare vinieta, în ordinea stabilită la exercițiul precedent.
5. **Cadranale.** Lucrați în grupe de câte patru elevi. Completați cadranalele date pe o coală. Un reprezentant al grupei prezintă planșa.

I. Descrieți leul.	II. Precizați armele folosite de Heracle în luptă.
III. Prezentați calitățile lui Heracle.	IV. Menționați ce v-a impresionat.

6. De ce crezi că s-a înfricoșat leul tocmai când Heracle, rămas fără arme, l-a atacat cu brațele goale?
7. Ce fel de puteri au Heracle și leul?
8. De ce crezi că nu se știe exact cât a durat lupta?
9. În ce transformă Heracle pielea leului?
10. Identifică o comparație în textul dat.
11. Menționează un supererou care seamănă cu Heracle.
12. Precizează persoana, numărul, genul și forma pronumelor personale din fragmentele de mai jos.
- a. „Săgeata a zburat și l-a lovit pe leu; dar s-a izbit de el ca de un zid de piatră.”
- b. „Leul s-a clătinat, dar pielea lui vrăjită l-a apărut și-acuma.”
13. Indică, din text, adjectivele prin care sunt descriși ochii leului. Ce fel de adjective sunt?
14. Ce fel de adjectiv este *aprinse*?
15. Menționează adjectivul fără grad de comparație prin care este prezentat leul la începutul textului.
16. Trece adjectivul *puternic* la toate gradele de comparație.
17. Completează propozițiile de mai jos cu articolele demonstrative potrivite.
- a. Heracle ... viteaz a ucis leul cu mâinile goale.
- b. A desprins pielea cu ghearele ... tăioase ale fiarei.
18. **Joc de rol.** Imaginează-ți că porți un dialog cu Heracle. Felicită-l pentru victoria lui, folosind în intervențiile tale pronume personale de politețe.
19. Scrie un text de 10 – 12 rânduri în care să-l prezinți pe Heracle. În vederea realizării compunerii, completează pe caiet schema de mai jos.



În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să existe în compunere introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf;
- să te exprimi corect, clar și adecvat;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Trimisul regelui Turnus se întorcea acasă fără ajutorul cerut viteazului Diomede. În drum, **el** poposi, obosit de atâta cale, în preajma unei peșteri **umbrite** de o pădure **deasă** în care șipoteau izvoare **curate** ca lacrima. Peste aceste locuri stăpânise odinioară zeul Pan, ocrotitorul turmelor, cel pe jumătate țap. Acum se zbenguiau pe aici cete de nimfe, fecioare care se prindeau în hore și băteau pământul cu pași numărați.

Un păstor de prin partea locului, pe nume Apulus, văzându-**le**, se opri din cale și, schimonosindu-se,

le imita mișcările, țopăind întruna și amestecând mișcările lui caraghioase cu vorbe și glume nerușinate.

Păstorul nu s-a potolit până ce chipul **lui** n-a luat înfățișarea unui arbore cu fructele amare și frunzele aspre, așa cum au fost și cuvintele lui de ocară, adresate nimfelor. Așa s-a ivit pe lume măslinul sălbatic.”

Publius Ovidius Naso, *Metamorfozele*
(repovestire în limba română
de Grigore Tănăsescu)

A. 60 de puncte

1. Indică persoana, numărul, genul și forma pronumelor evidențiate cu galben în text. **6 puncte**
2. Formulează o propoziție prin care îl întrebi pe Turnus dacă știe cum a fost transformat păstorul în măslin. Folosește o formulă reverențioasă și un pronume personal de politețe. **6 puncte**
3. Precizează felul adjectivelor evidențiate în text cu verde, arătând cum se realizează acordul cu substantivele determinate. **6 puncte**
4. Notează, în caiet, formele de comparativ ale adjectivului *amare*. **6 puncte**
5. Completează propoziția de mai jos cu adjectivul *aspru*, aflat la superlativ absolut de superioritate. **6 puncte**
Măslinul este un copac cu frunzele
6. Numește personajul principal din legenda de mai sus. **6 puncte**
7. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. **6 puncte**
Păstorul a fost transformat în măslin, pentru că:
a. a văzut nimfele;
b. a poposit în preajma unei peșteri;
c. a imitat nimfele și a făcut glume nerușinate;
d. a fugit de nimfe.
8. Transcrie comparația din text. **6 puncte**
9. Descrie nimfele în 2 – 3 rânduri, pe baza textului citit. **6 puncte**
10. Explică semnificația transformării păstorului în măslin sălbatic. **6 puncte**

B. 30 de puncte

Scrie un text de 10 – 15 rânduri în care să descrii un prieten.

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței, adică să respecti tema și structura unei descrieri; **12 puncte**
- să existe în compunere introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf; **3 puncte**
- să te exprimi corect și adecvat; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **6 puncte**
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii. **3 puncte**

Notă. Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ literar

Interculturalitate

- Diversitate culturală și lingvistică

Comunicare orală

- Elemente paraverbale și nonverbale
- Acte de limbaj: a promite, a declara

Limbă română

- Numeralul cardinal
- Numeralul ordinal

Redactare

- Descrierea unei ființe imaginare

Recapitulare

Evaluare

Unitatea V

Călătoresc prin basme



Lecția 1. Textul narativ literar



Pentru început

1. La ce basme te duc cu gândul imaginile de mai jos?



a.



b.



c.



d.

2. Textul pe care îl vei studia se numește *Zâna Munților*. Plecând de la titlu, notează în caiet trei lucruri care crezi că s-ar putea întâmpla pe parcursul narațiunii.
3. Ascultă textul alăturat în lectura profesorului.

PETRE ISPIRESCU (1830 – 1887)



A fost tipograf de meserie, dar este cunoscut pentru activitatea de culegător de basme și de legende populare românești. De la părinți și de la angajații tatălui său, frizer de meserie, adună aceste creații și le publică apoi într-o culegere intitulată *Legende sau basmele românilor* (1872), care cuprinde basmele *Prâslea cel voinic și merele de aur*, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, *Fata de împărat și pescarul*, *Pasărea măiastră*, *Zâna Munților* și multe alte texte, care au încântat generații de copii.

Text de bază

Zâna Munților

cules de Petre Ispirescu

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea ploșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-aranca în slava cerului de ne aducea povești:

De când se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărățiile dimprejurul împărăției sale îi cereau sfaturi: atâta era de drept și înțelept. Când se isca sfadă¹ între dâșii, la acest împărat mergeau mai întâi la judecată și, cum zicea el așa se și făcea, fiindcă era judecător drept și iubitor de pace. Când fu aproape de bătrânețe îi dăruî Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune câtă bucurie simți împăratul când văzu că dobândi un moștenitor. Toți împărații vecini i-au trimis daruri. Ei nu mai puțin se bucurau că vecinul lor, care îi ajuta cu sfaturile și povețele lui cele de mult folos, a dobândit fecior.

După ce se mări, îl puse de învăță carte. El era așa de silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învață așa repede. Ceea ce învățau ceilalți copii într-un an, el învăța numai într-o săptămână. Ajunsesse să nu mai aibă dascălii ce să-i dea să învețe. Iară tată-său scrise carte împărătească la niște filosofi² vestiți ca să vie să ispitească cu învățăturile lor pe fiul său.

La curtea aceluî împărat se afla pe atunci un vânător vestit; și, până să vie filosofii cei vestiți, împăratul dete pe fiu-său acestui vânător ca să-l învețe meșteșugul său.

După ce veniră filosofii, învăță și de la dâșii câte în lună și în soare. Bucuria tatălui său era așa de mare unde vedea că fiu-său are să fie procopsit³ ca niciunul dintre fiii de împărați, încât se uita la dânsul ca la soare. Iară el de ce se mărea d-aia se făcea mai cu minte și mai frumos. În toată împărăția lui și a vecinilor lui împărați, altă vorbă nu era decât de înțelepciunea și frumusețea acestui fiu de împărat.

¹ sfadă (s.f., pop.) – ceartă, gâlceavă.

² filosof (s.m., pop.) – aici, om învățat, priceput în toate; astrolog.

³ procopsit (adj., pop.) – învățat, instruit, priceput.

N-ajunsesese să-și răsucescă mustăcioara și foile de zestre curgeau de la fel de fel de împărați, care voiau să-și dea fetele după dânsul, dară el nu voia să se însoare așa de tânăr.

Peste câteva zile de la întoarcerea feciorului de împărat de la vânătoare, o femeie săracă veni la curtea împărătească să se bage slujnică și, fiindcă tocmai era trebuință de o găinăreasă, o primi.



Într-una din zile mergând la vânătoare, văzu o turturică, care tot sărea înaintea lui; lui îi fu milă să o vâneze; el căuta vânatouri mari, fiindcă nu se temea de primejdii; era vânător meșter și viteaz. În cele din urmă, dacă văzu și văzu că tot îi sărea în cale, întinse arcul și dete cu o săgeată. El se miră prea mult cum de nu o putu omorî el, care era așa de bun vânător, ci o răni puțin în aripă, care, așa rănită, se duse de nu o mai văzu. Cum se duse turturica, simți, nu știu cum, nu știu de ce, că îi tâcăia inima.

După ce se întoarse acasă, era tot cam galeș¹. Împăratul văzând că tânjește² fiu-său cu sănătatea, îl întrebă ce are, iară el răspunse că n-are nimic.

Turturica aceea era Zâna Munților care se îndrăgostise de frumusețea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aievea, ca să-i dea pricină, și d-aia se făcuse turturică și îi tot sărea în cale. Nu știa însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului.

Curățenia și buna îngrijire ce da găinilor și tuturor paserilor de la cotețele împărătești ajunsesese de poveste. Împărăteasa era așa de mulțumită, încât în toate zilele spunea împăratului câte o vorbă bună pentru bărbăția acestei femei tinere, dară săracă. Ea și începuse a se gândi la norocirea bieteii femei. Fiul împăratului auzind atâtea vorbe frumoase despre găinăreasă, voi să o vază și el. Într-o zi, când împărăteasa se duse să cerceteze găinile și să vază de cotețe, merse și fiul său cu dânsa.

Găinăreasa, cum văzu pe fiul de împărat, își aruncă ochii asupra-i cu o căutătură așa de mângâioasă și așa de plină de dragoste, dară cu smerenie³, încât feciorul de împărat se fâstâci oarecum, dară își ținu firea. Simți că obrazii îi ard, o sudoare rece îl trecu, și inima începu să-i tâcăiască, de părea că o să-i spargă pieptul. El însuși nu-și putea da seama ce poate să fie istoria asta. Plecă ochii în jos, nu zise nici cârc, și se întoarse acasă.

Toată curtea împărătească lua în nume de bine pe această găinăreasă, pentru vrednicia și curățenia ei.

¹ galeș (adj.) – melancolic, trist.

² a tânji (vb.) – a se afla într-o stare de slăbiciune fizică, a fi bolnăvicios; a lăncezi.

³ smerenie (s.f.) – modestie, bună-cuviință, respect.

Ea se purta cu toate slugile cu bună-cuviință, și nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă.

Într-acestea un fiu al unui împărat vecin, însurându-se, a poftit la nuntă și pe acest împărat cu toată curtea lui. Împăratul plin de bucurie merse la acea nuntă și luă cu dansul și pe împărăteasă și pe fiul său.

În ziua aceea, când era cununia fiului de împărat, la nunta căruia merse acest împărat cu feciorul său, găinăreasa se ceru și ea de la vătaf¹ să o lase și pe dânsa să se ducă la preumblare². Vătaful, cam râzând, îi zise: „Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar³“. Apoi o lăsă. Iară ea, înghițind înfruntarea, nu zise nimic și plecă.

Împăratul era vesel peste măsură văzând că din atâția feciori de împărați și domni al său se deosebea



prin istețimea, boiul³ și înțelepciunea lui. Toate fetele de împărat ar fi voit să joace lângă el în horă. Când, deodată, vine la nuntă o fată îmbrăcată în niște haine cum niciuna dintre fetele de împărat nu avea.

Cosițele⁴ ei împletite cu meșteșug și date pe spa-te îi atingeau pulpele și ea era așa de bine făcută,

încât ochii tuturor rămaseră la dânsa. Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lângă feciorul de împărat și numai lângă dansul jucă până către seară.

Vorbiră, râseră, își povestiră fel de fel de lucruri, dară cam pe sub mână, fiindcă-i era rușine feciorului de împărat să râdă și să vorbească așa înaintea tătâne-său și apoi toți fiii de împărați își dau coate, căci băgaseră de seamă că necunoscuta tot lângă el juca.

Feciorul de împărat nu mai era al său. Se mira însuși de schimbarea ce simțea într-însul, dară nu cuteza să spuie nimănu. El își pusese în gând ca, la hora din urmă ce va juca, să întrebe pe această necunoscută cine era, de unde venea, de este fată ori măritată, și se gândea că de n-ar avea bărbat să o ceară de nevastă. Când, pieri ca o nălucă⁵.

Feciorul de împărat rămase ca un zăpăcit. Se întoarse acasă, dară cu gândul era tot la dânsa. Tată-său, văzându-l tot pe gânduri și trist, nu știa ce să-i mai facă să-l înveselească oarecum. Când iată că-l poftesc la altă nuntă de împărat, unde se și duse cu împărăteasa și cu fiul său.

Ca și la cealaltă nuntă feciorul de împărat jucă cu fata cea necunoscută și frumoasă, care venise și la această nuntă și se prinse în horă lângă dansul. După multe întrebări, află de la dânsa că ședea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăția tatălui său, doară căci nu-i zisese că șade chiar la dansul. Atunci fiul de împărat îi făgădui să o ducă acasă, dacă era singură, și ea primi. Însă tocmai când era să se spargă nunta, ea pieri de lângă dansul din horă.

Se întoarseră deci acasă împăratul și cu ai lui, însă fiul lor se topea d-a-n-picioarele și nimeni nu știa din ce pricină. Deși se făcuse vâlvă⁶ că feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zână, el însă se apăra înaintea tatălui său că nu știe la sufletul său nimic. Toți vracii și cititorii de stele se aduseră și nimeni nu știu să-i ghicească răul de care suferă. Unul dintr-înșii zise că e teamă să nu dobândească lipici⁷.

Într-aceasta împăratul fu poftit la o altă nuntă de împărat, unde nu voi să se ducă, fiindcă inima lui nu era de veselii, ci se îngrija mai mult de fiul său. Dară dacă văzu că fiul său atâta stăruiește, îi făcu voia. Acesta porunci la niște credincioși ai săi ca să aibă pregătit la îndemână câteva cazane cu smoală, să le fiarbă în ziua nunții și când va fi înde seară să aștearnă pe drum smoală. După ce puse la cale toate astea, se duse la nuntă.

¹ vătaf (s.m.) – (în Evul Mediu, în Țara Românească și Moldova) supraveghetor al slugilor de la curtea unui boier sau de la o mănăstire; logofăt.

² preumblare (s.f., înv. și pop.) – plimbare.

³ boi (s.n., pop.) – trup, statură, înfățișare, fizionomie.

⁴ cosiță (s.f.) – părul lung al femeilor, împletit în cozi.

⁵ nălucă (s.f.) – apariție fantastică, imaginară; arătare, fantomă, vedenie, nălucire.

⁶ vâlvă (s.f.) – agitație deosebită provocată de un fapt ieșit din comun; frământare, zarvă.

⁷ a prinde/a dobândi lipici de cineva (expr.) – a se îndrăgosti de cineva.

De cum începu hora, fata cea frumoasă și necunoscută veni ca din senin, și iară se prinse lângă dânsul.

De astă dată era gătită și mai frumos, avea niște haine de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba. Juca feciorul de împărat și se uita la dânsa ca la un cireș copt. Și de astă dată o întrebă și ea îi tot răspunse cam în doi peri. Îi făgădui și acum că se va lăsa să o ducă acasă.

Când fu înde seară la hora cea mai din urmă, pieri ca o măiastră de lângă dânsul.

Nu se poate spune cât de mult se mâhni el; căzu la pat și zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu știu cât aceuia ce ar fi putut să-i tămăduiască copilul. Când iată credincioșii lui veniră cu un condur¹. Măiastra, dacă se nămoli în smoală, mai bine lăsa condurul acolo decât să întârzie.



Atunci feciorul împăratului trimise pe credincioșii lui să umble din casă în casă, și să puie pe toate femeile să se încalțe cu acel condur, și la care s-o potrivi, aceea să fie soția lui. Tată-său se învoi și el la această otărăre. Se duseră deci credincioșii lui, ocoliră toată împărăția, cercară toate femeile condurul, și la niciuna nu se potrivi.

Auzind feciorul de împărat una ca aceasta se îmbolnăvi și mai rău. Apoi porunci ca să încerce și femeile

din curtea împărătească. La niciuna nu se potrivi. Nu mai rămase decât găinăreasa, pe care o uitaseră; dară împărăteasa, aducându-și aminte de dânsa, îi porunci să se încalțe și ea cu condurul. Când îl trase la călcâi, pare că fu de acolo. Era turnat pe piciorul ei. Ea începu a se văicări și a tăgădui că nu era condurul ei. Feciorul de împărat cum auzi, porunci să i-o aducă, și cum o văzu strigă:

— Asta este, mamă.

Ea, deși tăgăduia, dar înțețită² de rugăciunile împăratului, ale împărătesei și ale fiului lor, în cele din urmă mărturisi că ea este stăpâna condurului.

După ce îi povesti că este zână măiastră, că îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică, și că acea turturică era ea, și dacă nu s-a arătat lui așa cum este a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pământ, toată puterea ei piere. Mai spusese că, spre a-l putea vedea mai adesea, intrase găinăreasă la dânsii și că tot ceea ce ea făcuse era numai pentru dragostea lui.

După aceea ieși la scară, bătu de trei ori din palme, și iată o cărucioară, fără să fie trasă de cai, veni; ea își luă zestrea numai de scumpeturi dintr-înșă, apoi, curgându-i șiroaie de lacrimi din ochi, se întoarse și zise feciorului de împărat:

— Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc și eu.

Dete drumul cărucioarei și rămase lângă fiul împăratului care, în scurt timp, se făcu sănătos. Apoi făcu o nuntă d-ale împărăteștile și, după moartea tatălui său, rămaseră ei în scaunul împărăției, și domnesc și astăzi dacă nu vor fi murit.

Iar eu încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Acest basm l-am auzit de la o calfă³ de bărbier, în copilăria mea.

Impresii după prima lectură

1. S-a confirmat ceea ce ai anticipat în legătură cu basmul?
2. La ce imagini sau sunete te-a făcut să te gândești textul? Trimite acestea la lumea reală?
3. Ce personaj ți-a plăcut mai mult? Seamănă cu alte personaje din literatură sau din filme?

¹ condur (s.m., înv.) – pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii.

² înțețit (adj.) – aici, săcâit cu insistențe repetate.

³ calfă (s.f.) – persoană tânără care, după o perioadă de ucenicie, lucra un timp la patronul său.

Lecția 2. Acțiunea. Timpul și spațiul

Acțiunea

Explorare

1. Lumea pe care ți-o propune textul *Zâna Munților* este apropiată sau depărtată de realitate? Justifică-ți răspunsul.
2. Prezintă două întâmplări uimitoare, ieșite din comun, care se petrec în *Zâna Munților*. Ce adjective, din lista de mai jos, ți se par potrivite pentru a le descrie?
miraculos, supranatural, admirabil, mincinos, uimitor, extraordinar, înșelător, minunat, fabulos, ciudat, nepotrivit
3. Numește un obiect cu însușiri magice care apare în basmul citit.
4. Aranjează în ordine cronologică întâmplările exprimate de ideile principale ale textului. Copiază-le apoi în caiet.
 - Zâna Munților se preface într-o turturică și-i iese în cale fiului de împărat, aflat la vânătoare.
 - Pe măsură ce crește, prințul se face tot mai frumos și mai învățat.
 - Fata necunoscută dispare înainte ca nunțile să se sfârșească.
 - Găinăreasa mărturisește că este o zână măiastră și că îl iubește pe fiul de împărat.
 - Un împărat vestit dobândește, la bătrânețe, un moștenitor.
 - Fiul împăratului pune să se aștearnă smolă pe drum, iar ea își pierde un condur.
 - O femeie săracă se bagă slujnică la curtea împăratului.
 - Zâna renunță la puterile ei fermecate și se căsătorește cu fiul împăratului.
 - Toate femeile din împărăție încalță condurul, dar acesta nu i se potrivește decât găinăresei.
 - La nunțile din alte împărății, o fată necunoscută dansează numai cu fiul împăratului, care se îndrăgostește de ea.

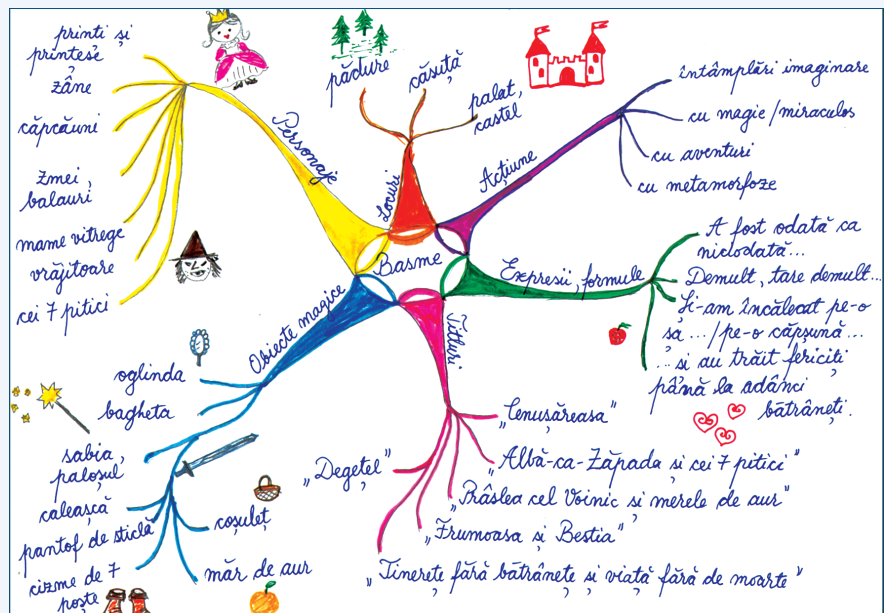
Repere

Basmele înfățișează o lume ireală, în care se petrec întâmplări supranaturale și în care trăiesc creaturi fabuloase, ființe umane cu puteri supranaturale sau animale cu însușiri omenești. Există o convenție între povestitor și ascultători/cititori, conform căreia în basme se poate petrece orice eveniment, oricât de surprinzător.

Într-un basm, situația inițială de echilibru este modificată de un eveniment sau de o împrejurare. Urmează o acțiune de restabilire a echilibrului, care, de obicei, înseamnă trecerea unor probe. Situația finală restabilește echilibrul și aduce răsplătirea eroului. Basmul transmite încrederea în existența unei lumi bune și frumoase.

Aplicații

1. **Harta mentală** este o schemă folosită pentru a prezenta o imagine sintetică asupra unei teme. Se pot folosi cuvinte, idei, desene. Caută în harta mentală alăturată aspectele care țin de miraculos.
2. Realizează o hartă mentală a textului, în care să notezi:
 - situația de la început;
 - evenimentul care perturbă echilibrul;
 - peripețiile personajelor;
 - situația de la final.



3. Completează tabelul de mai jos cu situații din text ce reprezintă cauzele acțiunilor trecute în dreapta.

Cauză	Efecte
	<p>a. Zâna devine slujnică la curtea împăratului.</p> <p>b. Zâna merge și ea la nunțile împărătești.</p> <p>c. Zâna își pierde condurul.</p> <p>d. Fiul împăratului se îmbolnăvește.</p>

4. Alege întâmplarea care te-a surprins sau care te-a emoționat cel mai mult din basmul citit. Justifică-ți alegerea, într-un text de 5 – 8 rânduri.

Timul și spațiul

Explorare

- Încearcă să stabilești cu precizie locul, timpul și durata evenimentelor povestite în text. Ce observi?
- Recitește primele două paragrafe ale textului. Sunt posibile acțiunile menționate? De ce crezi că le amintește povestitorul?
- Ce sens are expresia „odată ca niciodată”?

Repere

Cadrul întâmplărilor dintr-un basm este vag, imprecis. Evenimentele sunt imposibil de situat în timp și spațiu, fapt semnalat și de formula cu care începe textul.

Aplicații

- Identifică în formula inițială și în cea finală elementele care crezi că le fac ușor de reținut.
- Spațiile în care se desfășoară acțiunea sunt indicate succint; acestea au valoare generală (o curte împărătească, o pădure etc.), dar în același timp pot avea o anumită semnificație. Citești semnificațiile propuse mai jos și adaugăți și altele, justificând alegerile voastre cu exemple din text.

Spațiul	Semnificație/Valoare simbolică
La curtea împăratului	<p><i>palatul</i> – statutul social înalt al familiei împărătești</p> <p><i>cotețele găinilor</i> – statutul inferior al slujnicei; proba pe care zâna trebuie să o depășească pentru a-și împlini iubirea</p>
Locul de vânătoare	<p><i>pădurea</i> – loc al pericolelor sau al întâlnirii care schimbă viața, un loc de trecere între lumea oamenilor și lumea creaturilor supranaturale</p> <p><i>munții</i> – tărâmul zânei; spațiu protector</p>
La curțile altor împărați	<i>palatele</i> unde au loc nunțile, sărbători ale iubirii împlinite; acolo se petrec adevăratele întâlniri dintre fiul împăratului și zână
Satul	<i>casele</i> – lumea comună a oamenilor obișnuiți

- Îmbogățește cu detalii descriptive un loc al acțiunii, la alegere, în 3 – 5 rânduri.
- Consideri că există o legătură între pădure și labirint? Explică.

Deschideri

Formulele de început și de încheiere apar în toate basmele lumii. Dă exemple de astfel de formule din limbile străine pe care le studiezi. Pentru o comparație cu alte limbi, poți consulta tabelul de pe Wikipedia, de la adresa https://en.wikipedia.org/wiki/Once_upon_a_time

Provocări

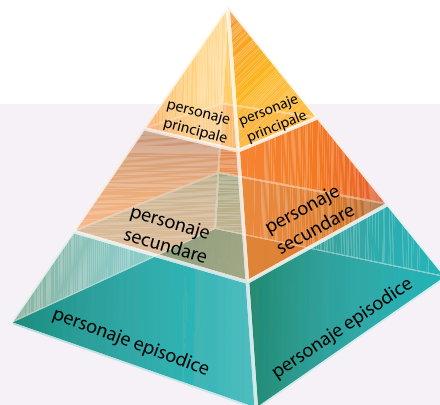
Alege un obiect din universul tău familiar și spune în ce s-ar putea transforma dacă ar fi într-o poveste.



Lecția 3. Personajele

Explorare

1. Precizează personajele din *Zâna Munților*.
2. Completează în caiet piramida personajelor, după modelul alăturat.
3. Menționează câte două acțiuni pe care le săvârșesc personajele principale și personajele secundare.
4. Extrage din text fragmentul care arată o trăsătură miraculoasă a fiului de împărat.
5. Motivează faptul că Zâna Munților este o ființă cu puteri supranaturale.



Repere

Personajele din basme pot fi atât ființe umane având calități supranaturale (puteri excepționale, capacitatea de a se transforma în altceva etc.), cât și ființe fabuloase (zâne, zmei, căpcăuni, animale năzdrăvane etc.). Eroul din basme este un personaj care se află în slujba binelui și a dreptății (**erou pozitiv**). El are un scop: să îndeplinească o misiune, să înfrângă personajele care se află în slujba răului (**personaje negative**), să-și găsească dragostea sau norocul. Pentru a reuși, eroul trebuie să treacă niște **probe**.

Aplicații

1. Instruirea fiului de împărat cade în seama dascălilor de la curte, a vânătorului și a unor „filosofi vestiți”.
 - a. Care este, în text, sensul expresiei „a învăța câte în lună și în soare”?
 - b. De ce crezi că este importantă educația pentru un fiu de împărat?
2. Din ce motiv/motive prințul nu vrea să se însoare cu fetele de împărat care i-au fost propuse? Selectează una sau mai multe dintre următoarele variante și argumentează-ți alegerea.
 - a. Este mofturos.
 - b. Este nehotărât.
 - c. Nu se poate căsători decât din dragoste.
 - d. Nu i-a venit încă vremea căsătoriei.
 - e. Nu se poate căsători decât cu o persoană cu înzestrare excepțională, ca el.
3. Citește pasajele de mai jos și indică oral ce trăsătură a personajului ilustrează fiecare.

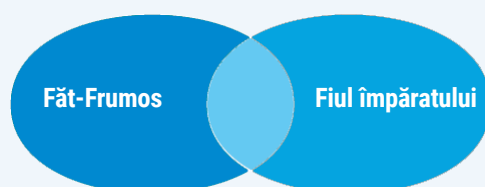
Fiul împăratului

- „Ajunsese să nu mai aibă dascălii ce să-i dea să învețe.”
- „Iară el de ce se mărea d-aia se făcea mai cu minte și mai frumos.”
- „Într-una din zile mergând la vânătoare, văzu o turturică [...]; lui îi fu milă să o vâneze”
- „Fiul împăratului auzind atâtea vorbe frumoase despre găinăreasă, voi să o vază și el.”
- „...fiindcă i era rușine feciorului de împărat să râdă și să vorbească așa înaintea tătâne-său [...]”
- „Deși se făcuse vâlvă că feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zână, el însă se apăra înaintea tatălui său că nu știe la sufletul său nimic.”
- „Acesta porunci la niște credincioși ai săi ca să aibă pregătit la îndemână câteva cazane cu smoolă, să le fiarbă în ziua nunții și când va fi înde seară să aștearnă pe drum smoolă.”

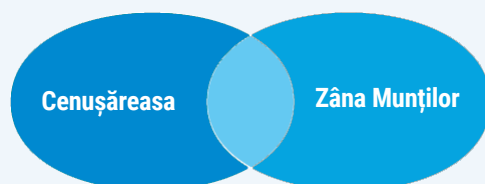
Zâna Munților

- „Toată curtea împărătească lua în nume de bine pe această găinăreasă, pentru vrednicia și curățenia ei.”
- „Ea se purta cu toate slugile cu bună-cuviință, și nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă.”
- „Găinăreasa, cum văzu pe fiul de împărat, își aruncă ochii asupra-i cu o căutătură așa de mângâioasă și așa de plină de dragoste, dară cu smerenie, încât feciorul de împărat se fâstâci [...]”
- „...găinăreasa se ceru și ea de la vătaf să o lase și pe dânsa să se ducă la preumblare. Vătaful, cam răsând, îi zise: «Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar». Apoi o lăsă. Iară ea, înghițind înfruntarea, nu zise nimic și plecă.”
- „...ea era așa de bine făcută, încât ochii tuturor rămaseră la dânsa.”
- „Măiastra, dacă se nămolii în smoolă, mai bine lăsă condurul acolo decât să întârzie.”

4. Sub ce înfățișări apare în basm Zâna Munților? Alege variantele corecte.
- a. porumbel; e. zână;
b. turturică; f. morăriță;
c. pasăre măiastră; g. găinăreasă;
d. bucătăreasă; h. o fată misterioasă.
5. Ce situații din *Zâna Munților* ar putea fi considerate probe și pentru care dintre personaje?
6. Povestitorul precizează, după prima nuntă la care participă fiul împăratului și zâna: „Feciorul de împărat nu mai era al său.” Ce înseamnă acest lucru, după părerea ta?
7. Explică sensul următoarelor două secvențe din text: „se uita la dânsa ca la un cireș copt”, „e teamă să nu dobândească lipici”. Realizează un desen amuzant în care să illustrezi cele două expresii în sens concret.
8. De ce crezi că ezită fata și nu recunoaște că ea este cea de care se îndrăgostise fiul împăratului? Selectează una sau mai multe dintre următoarele variante:
- a. Este capricioasă. c. Îi este teamă să nu fie respinsă, aflându-se încă în hainele de găinăreasă.
b. Este nehotărâtă. d. Știe că își va pierde puterile și nu este încă pregătită.
9. Împărțiți clasa în două echipe (A și B), apoi formați grupe de 4 – 6 elevi.
- A. Desenați o diagramă Venn pe o coală albă și completați-o cu asemănările și deosebirile dintre Făt-Frumos și fiul împăratului. În partea din mijloc notați ceea au în comun.



- B. Desenați o diagramă Venn pe o coală albă și completați-o cu asemănările și deosebirile dintre Cenușăreasa și Zâna Munților. În partea din mijloc notați ceea au în comun.

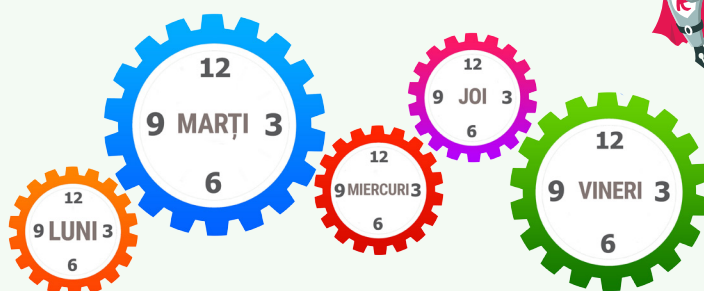


Prezentați în fața clasei ceea ce ați constatat.

10. Cine crezi că este personajul principal al basmului? Găsește argumente pentru una dintre variante:
- a. fiul împăratului; b. Zâna Munților; c. amândoi.

Provocări

1. De ce crezi că personajele pozitive din basme sunt, cel mai adesea, frumoase din punct de vedere fizic? Ce alte trăsături comune au fiul împăratului și zâna?
2. Consideri că zâna a apelat la magie ca să-l facă pe fiul împăratului să se îndrăgostească de ea atunci când l-a întâlnit la vânătoare? Motivează-ți răspunsul.
3. În final, iubirea zânei s-a împlinit. De ce crezi că, în ciuda acestui fapt, ea plânge?
4. Alcătuieste un orar săptămânal pentru fiul împăratului. Ce crezi ar trebui să studieze un prinț? De ce?
5. Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi și inventați o zână. Decideți ce putere miraculoasă are, desenați-o și scrieți un text scurt de prezentare. Expuneți produsele voastre și faceți turul galeriei.



Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- Cum se încheie, de obicei, aventurile eroilor din basme? Finalul textului *Zâna Munților* este, din acest punct de vedere, obișnuit sau neobișnuit? Motivează-ți răspunsul.
- În acest basm nu există o aventură eroică destinată să salveze lumea și să pedepsească răufăcătorii. Care este ideea centrală în jurul căreia se construiește povestea?
- Tema basmului *Zâna Munților* este iubirea dintre două ființe aparținând unor lumi diferite: lumea oamenilor și lumea ființelor fabuloase. Numește un alt basm, din cele cunoscute de tine, care să aibă aceeași temă.
- Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Alcătuiți un poster despre nașterea și evoluția poveștii de dragoste dintre fiul de împărat și Zâna Munților. Urmăriți stările sufletești ale personajelor din secvențele următoare:
 - întâlnirea fiului de împărat cu turturica din pădure;
 - întâlnirea fiului de împărat cu găinăreasa;
 - întâlnirea lor la cele trei nunți împărătești;
 - nunta celor două personaje.
 Alegeți un titlu pentru fiecare secvență și desenați un simbol al iubirii.
- Consideri că ai de învățat din felul în care se poartă zâna cât timp este găinăreasă? Motivează-ți răspunsul.



Provocări

- Imagenează-ți că ești unul dintre personajele principale ale basmului *Zâna Munților*.
 - Dacă ai ales să fii Zâna Munților, scrie un mesaj de 6 – 8 rânduri către surorile tale zâne, în care le mărturisești hotărârea ta de a te căsători cu prințul și le inviți la nuntă.
 - Dacă ai ales să fii prințul, scrie un mesaj de 6 – 8 rânduri adresat fetei pe care ai întâlnit-o la nuntă, în care îi explici sentimentele tale față de ea. Integrează în mesajul tău următoarea declarație: „Acum știu că mi-am întâlnit sufletul pereche”.
- Lectura imaginii.** Observă cu atenție imaginea alăturată.



Louis Katzenstein, *Frații Jakob și Wilhelm Grimm la povestitoarea Dorothea Viehmann, în Niederzwehren* (1892)

- Identifică personajele după titlul tabloului. Ce fac ele?
 - Ce alte personaje sunt reprezentate? Care este atitudinea lor?
 - Către ce personaj sunt îndreptate privirile tuturor? Ce sugerează acest fapt?
- Citește informațiile despre Petre Ispirescu de la pagina 144. Prin ce crezi că se aseamănă cu Frații Grimm?

Autoevaluare L1 – L4

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



MINI TEST

Lecția 5. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Fiecare popor sau comunitate a imaginat propriile basme și legende, are ceea ce specialiștii numesc folclor. Una dintre cele mai vechi culegeri de basme este *O mie și una de nopți*, care vine din lumea orientală și cu care te vei familiariza în continuare, prin lectura unui fragment istorisit de Eusebiu Camilar.

Prin felul în care povestește Șeherezada, timp de o mie și una de nopți, ea reușește să capteze interesul sultanului Șahriar și astfel să-și salveze viața.

Una dintre cele mai frumoase povești ale Șeherezadei este cea despre aventurile lui Aladin, un băiat sărac și cam pierde-vară. Aladin e căutat de un vrăjitor african, ce are nevoie de ajutorul lui pentru a obține o lampă care l-ar face atotputernic. Vrăjitorul îl găsește pe băiat pe străzi și se declară unchiul său, fratele tatălui lui Aladin, care murise. Odată ce-i obține încrederea, falsul unchi îl trimite pe Aladin într-o peșteră și-i dă un inel care să-l protejeze.



Aladin a luat inelul, a coborât treptele pân' la ușa deschisă. A dat de sălile pomenite și a trecut prin ele cu veșmântul strâns în jurul trupului, spre a nu atinge stâlpzii și pereții. A nimerit apoi în grădina cu poame coapte. Când a văzut lampa arzând, a luat-o, a stins-o, i-a vărsat uleiul și a băgat-o în sân. Și, întorcându-se, s-a oprit în grădină și a cules poame, fără să știe că toate erau cele mai mari pietre prețioase. Și-a căptușit bine sânul, buzunarele și punga și a pornit apoi repede, spre a nu-l face pe unchieș s-aștepte prea mult. Cum a ajuns în capătul treptelor, l-a rugat pe unchieș să-i întindă mâna să-l scoată din prăpastie mai repede, dar acesta i-a cerut să-i dea lampa mai întâi. Însă Aladin, simțind că-l paște o primejdie, n-a vrut să i-o dea. L-a amenințat africanul cu bătaia, a strigat și s-a strâmbat la el, însă Aladin sta în prăpastie, neînduplecat, cu lampa în sân. Și văzând africanul că nu-i chip să primească lampa, a scrâșnit de mânie și a repezit lespede la loc. Tocmai din Africa venise după lampă și bătuse drumul degeaba. S-a îndepărtat repede, să nu-l afle cineva acolo.

Și s-a trezit Aladin în întunericul prăpastiei. A coborât repede, să intre în grădina subpământeană, dar poarta se închisese. Și a stat el în întunecimea aceea, ca-ntr-un mormânt, vreme de două zile. Și simțind că va pieri, și-a ridicat mâinile și i-a strigat în ajutor pe Allah și Mahomed proroc¹, oșteanul său. Și când și-a împreunat mâinile, a atins inelul dat de vrăjitorul african și deodată s-a înfățișat înaintea lui un duh înfricoșat, grăindu-i cu cutremur² mare:

— Ce vrei tu, Aladine? Află că eu sunt robul celui ce poartă acest inel. Ce poștești?

— Să mă scoți la lumina soarelui..., a bâlbâit Aladin, aproape mort de spaimă.

Și abia a rostit cuvintele și s-a trezit afară, pe iarbă, și aproape că-l orbea lumina soarelui, după atâta ședere în întuneric. A văzut dealurile goale, a văzut cărăruia dintre ele, însă de piatra cu belciug³ nici pomeneală nu era! A văzut doar cenușa, rămășița focului. A pornit pe cărare, către cetate. Cum a ajuns acasă, ca mort a căzut de oboseală și de foame. Biata maică-sa îl crezuse pierdut pentru totdeauna. Nu știa ce să mai facă, de bucurie că s-a întors. L-a culcat în pat, și Aladin a picat într-un somn greu ca lutul. Când s-a trezit, a istorisit mamei tot ce pășise cu africanul, tot ce văzuse în prăpastia de sub lespede. A dat cuvânt către maică-sa, să-i dea de mâncare. Ea i-a răspuns că deocamdată n-are ce-i da, însă să aibă puțină zăbavă⁴, căci va încropi ceva. Aladin și-a amintit atunci de lampă: n-ar fi bine să se ducă s-o vândă la bazare?



— Prea bine! a răspuns maică-sa. Însă, spre a dobândi preț mai bun pe ea, am s-o șterg bine, frecând-o cu apă și cu nisip.

¹ Mahomed (în arabă, Muhammad, „preaslăvitul“, „cel demn de laudă“), 570 - 632 d.H. - întemeietorul religiei islamice, considerat de către musulmani profet al lui Allah, care i-a transmis prin îngerul Gabriel învățăturile din Coran.

² cutremur (s.n.) - aici, cu glas care provoacă spaima.

³ belciug (s.n.) - verigă de metal care servește la fixarea unui lacăt, a unui lanț etc.

⁴ zăbavă (s.f.) - aici, răbdare.

Și a luat lampa de sub căpătâiul lui Aladin, dar abia și-a atins petica¹ de ea, că îndată s-a înfățișat un duh puternic, în mare cutremur, ca al tunetului.

— Poruncește, stăpâne Aladine!

Mama a căzut în leșin, de spaimă neînchipuită.

— Ce vrei? a dat cuvânt Aladin către arătare.

— Sunt robul celui ce are lampa aceasta! a întors duhul cuvânt. Ce poruncești, stăpâne Aladine?

— Mi-i foame! a scâncit băiatul.

— Tot acum! a răspuns duhul, și s-a făcut nevăzut, și în scurt timp s-a întors cu o tavă mare, cu douăsprezece farfurii de argint, pline de mâncăruri

rare, cu șase pâini albe, cu două ulcioare pline cu vinul cel mai scump. După ce a rânduie totul pe-o sofa², s-a făcut iar nevăzut. Toate s-au petrecut așa de repede, încât biata mamă încă nu apucase a se trezi din leșin. Aladin a stropit-o cu apă și după ce ea a deschis ochii, a rămas mirată peste fire, văzând bunătățile. [...] Și așa s-au descurcat ei o vreme, însă Aladin, de la întâmplarea cu africanul, nu mai bătea colburile³. Intra prin casele de negoț, asculta vorbele oamenilor bătrâni. Încet-încet își lepăda năravurile rele și prindea să cunoască oamenii și lumea, din sfaturile înțelepte.

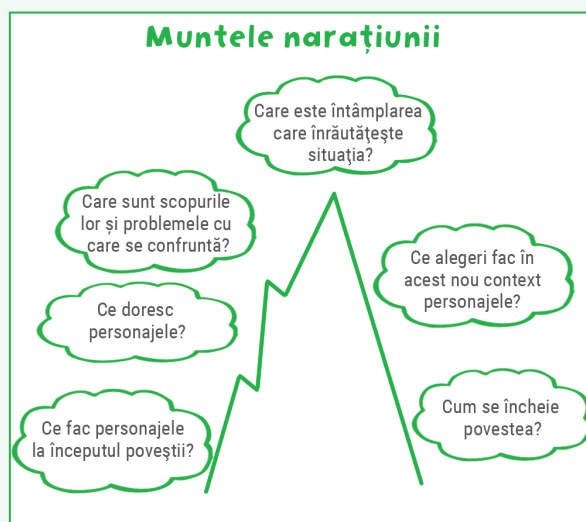
² sofa (s.f.) – divan îngust, de obicei cu un căpătâi mai ridicat.

³ a bate colburile (expr., reg.) – a bate drumurile, a umbla de colo până colo (fără nicio treabă sau vreun scop).

¹ petică (s.f., reg.) – cârpă, zdreanță.

Discutarea textului

1. Desenează în caiet „muntele narațiunii” și plasează răspunsurile tale la întrebări, urmărind desfășurarea poveștii.
2. Unele variante ale poveștii explică motivul pentru care vrăjitorul nu poate lua singur lampa, altele nu. Oferă și tu o explicație.
3. De ce refuză Aladin să-i dea lampa pretinsului său unchi la ieșirea din peșteră?
4. Care este personajul negativ al basmului? Motivează-ți răspunsul.
5. Cât timp rămâne băiatul închis în peșteră?
6. Explică greșeala pe care o face vrăjitorul.
7. Această primă aventură a lui Aladin îi schimbă viața. Cum anume? Extrage din fragment citatele care sprijină această idee.
8. Poveștea integrală a lui Aladin s-ar putea sfârși cu secvența care încheie fragmentul? Justifică-ți răspunsul.
9. Enumeră aspectele care țin de miraculos în fragmentul dat.
10. Notează trei lucruri pe care crezi că le-a învățat Aladin în urma aventurilor sale.



Provocări

1. **Joc de rol.** Imaginați-vă scena dintre Aladin și vrăjitor la ieșirea din peșteră și jucați-o. Stabiliți replicile personajelor și arătați prin mimică, gesturi și intonație ce stări sufletești trăiesc acestea. Puteți folosi un fundal sonor pentru momentul în care lespeda de piatră se închide deasupra peșterii.
2. Imaginează-ți că Aladin, foarte mândru de lampa sa, o împrumută vechilor lui prieteni, cu care „bătea colburile”. Pentru un motiv anume (pe care trebuie să-l inventezi), Aladin își va regreta decizia. Povestește întâmplarea în zece rânduri și formulează o învățătură în finalul textului tău.
3. Ai văzut filmul companiei Disney, *Aladdin* (1992)? Compară-l cu basmul din *O mie și una de nopți*. Ce elemente apar în plus față de textul literar?
4. Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Inventati elementele unui basm. Reflectați la următoarele aspecte:
 - Cine este eroul vostru (un copil, o prințesă, un negustor etc.)?
 - Care este situația lui/ei? Ce îl/o determină să facă?
 - Unde se aventurează?



- Cu cine se întâlnește (un monstru, o vrăjitoare, un om rău-voitor și viclean etc.)?
 - Ce se petrece?
 - Eroul/eroina primește vreun ajutor de la o ființă supranaturală?
 - Cum iese din situația dificilă? Dobândește o calitate sau învață ceva din această experiență?
5. **Poveștile și viața cotidiană.** Anumite detalii din basme au fost folosite și în reclame, fiindcă sunt ușor de recunoscut și de înțeles de către majoritatea oamenilor. Îți oferim mai jos două exemple. Numește basmele din care s-au inspirat reclamele.



Reclamă a unei ciocolaterii din Franța
(Marseille, 1820 – 1829)



Reclamă a unei firme de echipament
sportiv (Istanbul, 2007)

Portofoliu

Realizează un poster/afiș publicitar pentru portofoliul personal, în care să integrezi unul sau mai multe elemente miraculoase din basme. Ai în vedere următoarele aspecte:

- obiectul sau produsul prezentat (telefon, tabletă, parfum, pastă de dinți, cereale, fructe, obiecte de mobilier, bijuterii, un eveniment școlar, un festival de teatru/muzică, un joc video, unelte casnice, cursuri de dans/limbi străine/origami etc.);
- publicul sau destinatarul afișului (copii, părinți, amatori de artă, ecologiști, celor interesați de gadgeturi etc.);
- aspectele și personajele preluate din basme care te vor ajuta să transmiți mesajul: personaje, decoruri, obiecte magice (zâne, vrăjitoare, prinți și prințese, duhuri, păduri fermecate, castele, oglinzi, baghete magice, covoare zburătoare etc.);
- componentele unei reclame: text, imagine și mesaj;
- materiale necesare (hârtie, foarfeci, creioane colorate, imagini decupate, lipici, materiale textile etc.).

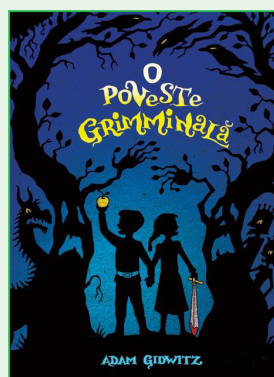
Biblioteci deschise

Dacă îți plac narațiunile în care un dovleac devine o caleașcă și un castel încape într-o nucă, îți propunem două cărți care te vor încânta.



Basme și povești românești

Citind acest volum, vei avea ocazia să explorezi Tărâmul Celălalt și să faci cunoștință cu personaje fabuloase precum Omul de piatră, Frumoasa lumii, Iedul cu trei capre, Ivan Turbincă sau Neghiniță.



O poveste grimminală Adam Gidwitz

Noile aventuri ale lui Hänsel și Gretel prin regatul Grimm îți vor da fiori, fiindcă poveștile celor doi frați sunt și mai palpitante decât le știai. Oare dragostea, prietenia și curajul vor învinge?

Lecția 6. Diversitate culturală și lingvistică

Pentru început

Cine sunt? Ghicește!

- Sunt o plantă cu frunze comestibile, din care se face mâncarea preferată a lui Popeye Marinarul. Numele meu este în greacă *spanáki*, iar în turcă *ispanak*.
- Nici cal, nici măgar! Nastratin Hogeia avea un animal ca mine, care în turcă se numește *katır*.
- Sunt o pasăre mare, căreia îi place foarte mult apa. În bulgară, numele meu este *găska*.
- Sunt o plantă foarte răspândită, iar numele meu provine din germanul *Kartoffel*.
- Sunt o prăjitură de origine orientală, foarte dulce, din foi subțiri, nuci sau migdale pisate și miere ori sirop de zahăr. Numele meu începe cu *b*.
- Sunt un personaj fabulos din basme, cu o înfățișare gigantică. Numele meu provine din cuvântul maghiar *óriás*.

Explorare

- Citește textul următor, despre Nastratin Hogeia, un învățat din Turcia secolului al XIII-lea despre care circulă sute de povestiri și anecdotă. Răspunde apoi la întrebări.

„Băiatul lui Nastratin a luat într-o zi note foarte bune la școală. Tatăl a fost foarte mulțumit și i-a spus:

– Cere-mi ce vrei și am să-ți dau.

Copilul, emoționat, știind cât de sărac este tatăl său, i-a zis:

– Îți mulțumesc din toată inima. Poți să-mi dai un răgaz până mâine? Aș vrea să mă gândesc.

– Prea bine, a răspuns Nastratin. Pe mâine.

A doua zi, copilul s-a dus la tatăl lui și i-a cerut un măgăruș.

– Nu se poate, a răspuns repede Nastratin. N-o să capeți niciun măgăruș.

– Dar mi-ai făgăduit că ai să-mi dai ce-ți cer!

– Și nu mi-am ținut făgăduiala? Mi-ai cerut un răgaz și ți l-am dat!”

Jean-Claude Carrière, *Făgăduiala ținută*, din volumul *Cercul mincinoșilor. Povestii filozofice din toată lumea*

- Numește personajele din această narațiune.
 - Precizează motivul pentru care tatăl este bucuros.
 - Ce îi promite Nastratin fiului său?
 - De ce copilul amână să-și exprime dorința?
- Consideri că tatăl își ține promisiunea? Alege unul dintre răspunsurile de mai jos și argumentează-ți opțiunea:
 - Nu, pentru că profită de naivitatea copilului și nu-i oferă nimic.
 - Da, pentru că i-a dat fiului său ceea ce i-a cerut.
 - Formulează tâlcul acestei istorioare într-o propoziție.
 - Într-o poezie a lui Anton Pann, Nastratin Hogeia este prezentat astfel: „Nastratin era un hogea (dascăl sau învățător)/ Care a rămas de basmu până astăzi tuturor,/Pentru că era din fire cam p-o ureche, năzdrăvan,/Nu-l găsești însă în faptă să fi fost vreun viclean.”
 - Precizează ce informații transmit despre personaj expresiile „a rămâne de basm” și „a fi într-o ureche”.
 - Se potrivește portretul făcut de scriitorul român Anton Pann lui Nastratin cu imaginea acestuia din textul de mai sus? Dar cu miniatura otomană reprodusă? Crezi că surprind cele două trăsături esențiale ale personajului?



Nastratin Hogeia, miniatură otomană

Repere

De-a lungul timpului, orice întâlnire între popoare (vecinătatea, comerțul, migrația, explorarea de noi teritorii, războaiele) a dus nu numai la schimburi de bunuri materiale, ci și la schimburi de idei și de valori.



Diversitatea culturală se referă la existența într-o societate a mai multor culturi, care se influențează reciproc. Un exemplu reprezentativ pentru schimburile culturale care se produc este personajul Nastratin Hogeia, comun mai multor culturi din Balcani (turcă, greacă, macedoneană, sârbă, bulgară, albaneză, română). La noi a devenit cunoscut prin culegerea lui Anton Pann, *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogeia*.

Diversitatea culturală este asociată, de obicei, și cu o **diversitate lingvistică**: împreună cu obiectele și ideile care se transmit de la un popor la altul, se transmit și cuvintele care le denumesc.

Aplicații

- Cuvinte călătore.** Urmărește mișcarea în timp și spațiu a cuvintelor următoare și alege „călătoria” care te-a surprins cel mai mult:
 - Cuvântul românesc *marfă* provine din limba maghiară (*marha*), unde are sensul de „vită, vite”, dar la noi înseamnă „produs comercial”. Pe vremuri, cine venea la târg cu vite mari și frumoase, deci cu marfă bună, găsea repede cumpărători. Sensul a evoluat: nu numai vitele bune sunt „marfă”, ci și alte obiecte de calitate!
 - Ce este o franzelă? O „pâine franțuzească”, adică o *frantzóla*, cum îi spun grecii. În română s-a pierdut sensul acesta și cuvântul înseamnă doar o pâine albă, lunguiață.
 - Termenul de *papagal* trimite tot la limba greacă (*papagallos*), dar acesta vine, de fapt, din arabă (*babbaghâ*), unde nu însemna altceva decât sunetul scos de pasărea respectivă.
 - Crai nu e un substantiv propriu, nu-i așa? Ei bine, cuvântul bulgăresc *krali*, cel sârb *kralj* sau cel maghiar *király*, toate cu sensul de „rege”, reprezintă, de fapt, numele împăratului Carol cel Mare (742 – 814). Acesta a fost împrumutat de slavi din germanul *Karl*.
- Caută în careul alăturat cei opt termeni care denumesc în limba română mâncăruri de proveniență orientală.
- În comunitatea ta există mai multe culturi? Dacă da, numește-le.
- Citește următorul text și răspunde la întrebări:

M	U	S	A	C	A	L	M
D	H	E	J	H	A	F	E
T	L	R	H	I	K	Ă	Z
P	O	B	R	F	S	B	E
I	R	E	A	T	B	R	L
L	H	T	I	E	Y	O	U
A	Z	O	A	A	D	I	R
F	G	H	I	V	E	C	I
S	A	R	A	I	L	I	E

„Când întâlnești în calea ta un român – îmi zicea mama – să-i zici: *Bună ziua!*, dar maghiarului să-i zici *lo napot!*, iar neamțului: *Guten Tag!*, și treaba fiecăruia dintre dânșii e cum îți dă răspuns.» [...]

Vorbind despre oameni, ea nu-i înțelegea numai pe români, căci îmi mai dedita tot atât de stăruitor și altă îndrumare.

«Dacă-ți rămâne o bucată de pâine – îmi zicea – și o cer de la tine doi dintre ai tăi, s-o tai în două bucăți deopotrivă de mari, pentru fiecare câte una. Tot așa să faci și dacă doi străini îți cer bucata. Dacă însă unul dintre ai tăi și un străin ți-o cer, să tai bucata așa, ca una dintre cele două bucăți să fie mai mare, iar pe aceasta străinului s-o dai, căci al tău îți este mai apropiat și din partea lui dau ceea ce e mai mult.»

Ioan Slavici, *Lumea prin care am trecut*

- Ce etnii sunt menționate în text?
- Autorul a copilărit într-o comunitate multiculturală. Cum îl povățuia mama să îi trateze pe oamenii de alte etnii? Crezi că sfaturile ei sunt bune?
- Explică de ce crezi că este important să adoptăm un comportament binevoitor față de ceilalți.



Arthur Coulin, *Țărănci din Țara Bârsei*
(Săsoaică și secuiancă)

Provocări

Împreună cu colegii tăi, alcătuiește un **calendar al diversității**, care să cuprindă numele și data unor sărbători internaționale și naționale, dar și ale unor sărbători regionale, locale sau școlare, importante pentru comunitatea ta. Alege apoi una dintre sărbători și scrie o pagină în care să prezinți semnificația acesteia, să menționezi câteva informații istorice și să subliniezi de ce este importantă pentru tine.

Proiect de grup: Itinerar multicultural

Sarcina de lucru

Alcătuieți cinci grupe. Fiecare grupă va prezenta un basm aparținând unei minorități etnice din România. Dacă în zona în care trăiți există și alte etnii, o a șasea grupă va alege și va prezenta un basm specific acesteia.

Prin tragere la sorți, fiecărei grupe i se va repartiza unul dintre fragmentele următoare, reproduse din volumul *Basmele omului* de Vladimir Colin.



„S-a bucurat lanoș și i-a mulțumit pentru învățătură, dar moșneagul a urmat să vorbească așa:

– Cât despre tine, fătul meu, pentru că te văd flăcău de ispravă, uite ce povață-ți mai dau. De atâția ani de când tot trăiesc, am aflat și eu câte unele... Se spune că pe moșia grofului¹, dincolo de pădurea asta, crește buruiana neagră, cu ajutorul căreia îți poți schimba înfățișarea după cum poțfești. Tu vără-te argat² la grof, găsește buruiana și ia-o, că bine îți va prinde în viață...

I-a mulțumit lanoș moșneagului și s-a dus să-și întâlnească frații, care sforăiau la marginea drumului.

– Sculați, fraților, le-a strigat lanoș. Haida, la drum! Nu s-au urnit leneșii decât atunci când nuiaua a început să șuiere. Cu chiu, cu vai, s-au ridicat în picioare și, după ce i-a tuns și le-a schimbat hainele, i-a mânat lanoș din urmă și a lăsat câte unul în fiecare sat. Apoi s-a îndreptat spre pădurea îndărătul căreia se afla moșia grofului despre care îi vorbise moșneagul.

În pădure era întuneric. lanoș zvârli nuiaua și, tăind un copac, își croi o ghioagă³ bunicică. Mergea fluierând, când, de după un trunchi gros, îi ieși înainte o arătare cumplită. Era o babă urâtă ca moartea, care privea cu un ochi la slănină și cu altu' la făină. Avea baba un nas lung și încovoiat, aidoma unei gheare de vultur.

¹ grof (s.m.) – titlu de conte purtat în trecut de marii proprietari de pământuri maghiari.

² argat (s.m.) – slugă angajată (în trecut) pentru muncile agricole, creșterea vitelor sau pentru muncile din gospodăria stăpânului.

³ ghioagă (s.f.) – armă veche de luptă, alcătuită dintr-un fel de ciomag (de lemn sau de fier) cu capătul bombat.

– Stai, răcni baba cu un glas înspăimântător. Cum îndrăznești să treci prin locurile mele?

– Bună ziua, mătușă, a răspuns cuviincios lanoș, așa cum îl învățase tatăl său. Dar ce, nu-i voie să umbli prin pădure?

– Bine că mi-ai spus mătușă, țipă baba, altminteri pe loc te făceam fărâme. Dar pădurea e a mea, așa să știi. Se poate să nu fi auzit de mine? [...] Eu sunt Vrăjitoarea-cu-nasul-de-fier, vesti baba, așteptând ca lanoș să tremure de frică.

Flăcăul însă răspunse liniștit:

– Iar eu sunt lanoș...”

Buruiana neagră, basm maghiar

*

„Într-o zi alergă ca de obicei în pădure, lăsând secerătorii pe câmp. Dar abia intrase în poiana unde îi plăcea să asculte cântecelele păsărilor, că o ploaie năprasnică îl udă până la piele. [...] Nu-i bine să stai în pădure pe vreme de furtună, asta o știa Vaniușa, dar ce era să facă? Zări o scorbura mare în trunchiul unui copac și, fără să mai stea pe gânduri, se vârî în borta⁴ care mirosea a ciupercă și a lemn putregăit. Care nu-i fu însă mirarea când văzu scorbura pe dinăuntru! [...]”

A încremenit Vaniușa văzând unde-l duseseră pașii și, de frumusețea grădinii de sub pământ, a simțit că i se taie răsufarea. Atunci, în liniștea grădinii, a răsunat un glas:

– Apropie-te, flăcăule! [...]”

Sub un copac cu ramurile groase, pe un tron închipuit dintr-o pernă mare de catifea roșie, odihnea o broască-țestoasă. Carapacea îi era mare cât roata carului și împodobită cu aur, iar pe cap avea o coroniță de flori. [...]”

Înțelese flăcăul că țestoasa e stăpâna grădinii și-și aminti de poveștile bătrânilor care pomeneau despre Stăpâna-lumilor-de-sub-pământ. Mare-i era puterea, iar pe cel ajuns în grădinile ei îl putea dăru cu tot soiul de minuni sau ține rob până la sfârșitul vieții.”

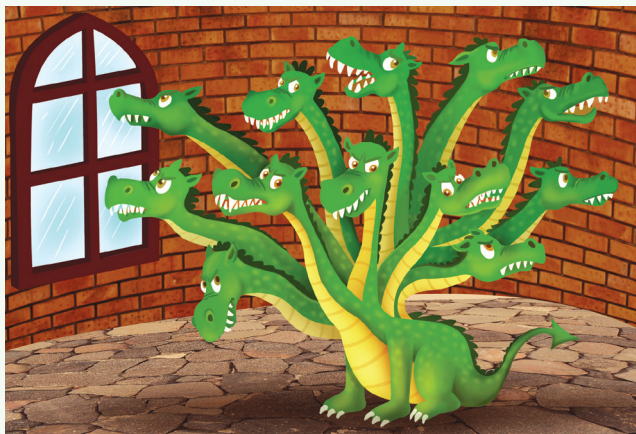
Povestea cântecului, basm ucrainean

*

„În cea de-a treia încăpere zăcea zmeul cu douăsprezece capete.

⁴ borta (s.f.) – scobitură, gaură; scorbura.





– Iată-l și pe fiul meu cel mare, a spus vrăjitoarea.

Apoi deschise încă o ușă și, întorcându-se către Hans, strigă:

– Iar aici ai să zaci tu, blestematul!

Vorbind așa, se aruncă asupra flăcăului și încercă să-i scoată ochii cu unghiile ei lungi și ascuțite ca niște cuțite. Dar Hans o împinse și, cât ai clipi, spada îi fulgeră în pumn.

– Am glumit, strigă atunci vrăjitoarea, care începu să tremure, am glumit, puiule de om! Lasă spada și-ți arăt beciul în care am închis-o pe maică-ta...

– Nu-i nevoie să mi-l arăți, spuse Hans mânios. Îl găsesc și singur. Spune mai bine cum se poate vindeca orbul care locuiește în coliba din pădure...

– Îți spun, cum să nu, strigă vrăjitoarea înspăimântată de spada necruțătoare. La rădăcina copacului pe care te-ai urcat ca să ajungi până la mine se află o piatră mare și, sub piatră, un pumn de humă roșie... Să-și dea cu humă pe la ochi și o să vadă mai bine ca înainte.

Abia isprăvise de vorbit, că Hans făcu o mișcare și – hârșt! – îi zbură capul de pe umeri. Și cum era el să lase în viață o vrăjitoare atât de rea, în stare să zămislească zmei nelegiuiți?"

Hans și cele patru castele, basm săsesc

*

„–Ce este fericirea? întrebă el.

– Se spune, cuvântă Cadâr, că fericirea-i tot ce-și poate dori omul mai de preț. Dacă are fericirea asta, nu mai dorește nimic...

– Și unde se află fericirea? mai întrebă Tasin.

– Vezi, oftă Cadâr, asta n-aș putea spune. Poate că știe padișahul¹...

– Și unde stă padișahul? întrebă pentru a treia oară Tasin.

– În Cetatea Verde, dincolo de Marea Albastră, pe Insula Galbenă. Dar, feciorul meu, padișahul e hain, nu

¹ *padișah* (s.m.) – titlu purtat (în Evul Mediu și în epoca modernă) de monarh în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu; persoană purtând acest titlu.

primește pe oricine, iar dacă-l primește, nu-i spune decât ce vrea el...

Își luă rămas-bun Tasin și Cadâr se culcă pe rogojină, iar, cum se culcă, pe dată adormi. Dar Tasin nu dormea.

Se duse la malul Mării Albastre și strigă de trei ori așa cum mai strigase:

– Ibadulà, deschide poarta!

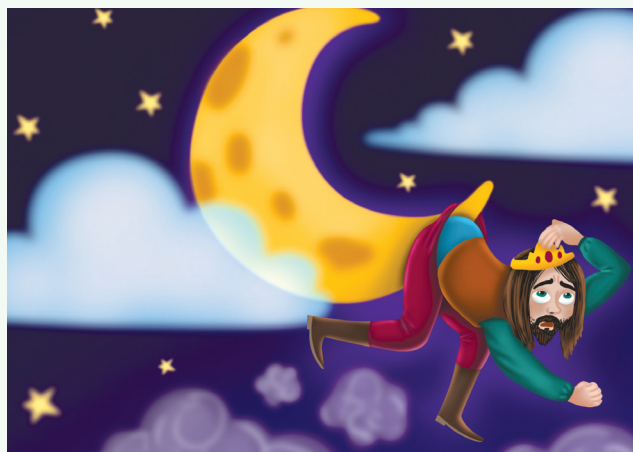
Porțile mării se deschiseră și Tasin începu să pășească pe nisipul moale de pe fund. Mama lui, Aișé cea albastră, dormea, așa că n-o deșteptă. Merse o noapte, merse o zi, și încă o noapte, și încă o zi. Dar cine ar putea povesti câte a văzut în drumul lui?"

Povestea fericirii, basm tăăresc

*

„–Asta ți-e răsplata? strigă el de se cutremurără casele. Ei bine, uite!

Și, rotind barosul numai o dată izbi în zidul magaziei de praf. Fraților, de atunci a ieșit vorba: praf și pulbere!



Că s-a sfărâmat zidul de piatră ca o coajă de ou și s-au sfărâmat și lăzile cu praf și a ieșit din magazie un nor de praf care a acoperit pământul. Și atât de mare era barosul și atât de puternică lovitura lui Handac, că s-a stârnit un vânt care-a măturat totul și a înălțat norul de praf la cer.

Când s-au dezmeticit ispravnicul² cel bicisnic³ și făclierii... nici urmă de thagâr⁴! Caută-ncolo, caută-ncoace – nimic. Și-a ridicat din întâmplare ispravnicul privirea și ce să vadă? Norul de praf se înălțase până la Lună și abia acolo se risipise, iar thagâr era spânzurat în colțul secerei de aur. Vârful secerei se înfipsea în fundul nădragilor lui de atlas⁵ și thagâr cu stânga își ținea coroana pe cap, iar cu dreapta și cu cele două picioare vâslea ca un gândac. A vâslit așa până și-a sfâșiat nădragii și a căzut învârtindu-se, a tot căzut, de s-a oprit taman unde se ridicase magazia de praf. Și praf s-a făcut!

² *ispravnic* (s.m., înv.) – aici, administrator.

³ *bicisnic* (adj.) – neputincios, nepriceput.

⁴ *thagâr* (în limba romani) – împărat.

⁵ *atlas* (s.n.) – țesătură lucioasă.



Au dat strigăte bucuroase câți locuiau în oraș și l-au împresurat pe Handac, încercând să-l poarte pe sus. Dar, cum fierarul își ținea barosul pe umeri, n-a fost chip să-l clinească.

– Trăiască Handac! strigă careva. Trăiască thagar Handac!

– la vedeți-vă de treabă, răspunse fierarul. Ce, asta-i meserie pentru mine?

Și a plecat Handac cel năzdrăvan, purtându-și barosul pe umeri, și s-a dus acasă, la bordeiul lui. De obosit ce era, s-a culcat. Iar dacă simțiți și azi că vă tremură pământul sub picioare când treceți pe drum, nu vă speriați. N-aveți de ce. E doar Handac fierarul, care de atunci sforăie. Aoleu, fraților, dar și când s-o trezi...!"

Fierarul năzdrăvan, basm rrom

Timp de realizare

Trei săptămâni

Pași pentru pregătirea proiectului

Săptămâna I

1. Citiți fragmentul care v-a fost repartizat și realizați o fișă de lectură după modelul alăturat. Dacă găsiți la bibliotecă volumul *Basmele omului* de Vladimir Colin, citiți basmul în întregime.

Săptămâna a II-a

2. Căutați informații, cu ajutorul internetului, despre specificul comunității căreia îi aparține basmul. Aveți în vedere: regiunea în care trăiește, numărul aproximativ al persoanelor care fac parte din comunitate, personalități, sărbători, religie, relații familiale, obiceiuri, tradiții, portul popular, mâncăruri, formule de salut etc.
3. Stabiliți de comun acord cum veți realiza prezentarea și stabiliți rolul fiecăruia în grupă. Puteți folosi în prezentare diverse obiecte tradiționale, vestimentare sau de uz casnic, fotografii/fragmente muzicale pentru a ilustra specificul etnic al fiecărui basm. Veți prezenta proiectul în ultimele două ore de limba și literatura română din săptămâna a II-a.

Săptămâna a III-a

4. Reflecții privind rezultatele proiectului. La sfârșitul proiectului, discutați pe marginea următoarelor subiecte:
 - Ce elemente comune ați descoperit în basmele prezentate (reflecții la teme, personaje, succesiunea evenimentelor, valori promovate, formule tradiționale etc.)?
 - Care dintre basmele prezentate v-a plăcut mai mult?
 - Ce informații noi ați aflat despre comunitățile minoritare?

Autoevaluare: La final de proiect te poți autoevalua, pe baza criteriilor din tabel.

	Criterii	😊	😐	😞
Documentarea	Am folosit diverse surse și strategii pentru a mă documenta.			
	Am identificat informațiile și ideile relevante, sintetizând ceea ce am citit.			
Munca în echipă	M-am implicat în planificarea sarcinilor și am respectat termenele-limită.			
	Am colaborat cu restul echipei și am ținut cont de părerea tuturor.			
Prezentarea orală	Am propus soluții pentru problemele ivite pe parcurs.			
	Am prezentat oral, pe baza unor repere date, informații corecte, pornind de la textul citit, urmând un plan logic.			
	Am vorbit clar, cursiv, corect.			
	Am combinat elementele paraverbale și nonverbale ale comunicării cu cele verbale.			
	Am folosit în prezentare recuzita adecvată.			



Lecția 7. Elemente paraverbale și nonverbale în prezentarea orală

Pentru început

1. Alege o stare sufletească numită mai jos și mimează-o în fața colegilor, care vor ghici despre ce este vorba numai din gesturile și din expresia feței tale.
Astăzi mă simt... *încercător/optimist/mulțumit/trist/obosit/supărat/mânios/curios/plictisit/jenat.*
2. Imaginează câte o propoziție potrivită pentru fiecare simbol din imagine, fără să folosești cuvântul care exprimă emoția sau starea respectivă.



a.



b.



c.



d.



e.



f.

Explorare

1. **Telefonul fără fir.** Spune o propoziție la urechea unui coleg, care să conțină o referire la un basm. La rândul său, acesta o va transmite altui coleg și tot așa, până la șase elevi, așezați în șir. Fiecare va nota ceea ce a auzit, apoi se vor pronunța cu voce tare cele șase propoziții. Ce observi?
2. **Lectură pe roluri.** Citește fragmentul următor cât mai clar, cu intonația potrivită pentru fiecare personaj și pentru povestitor:

„Împărăteasa se îmbracă în straie de țărancă. Și schimbată astfel trecu peste cei șapte munți, grăbindu-se să ajungă la căscioara celor șapte pitici.

Aici bătu la ușă, dar Albă-ca-Zăpada scoase capul pe fereastră și spuse:

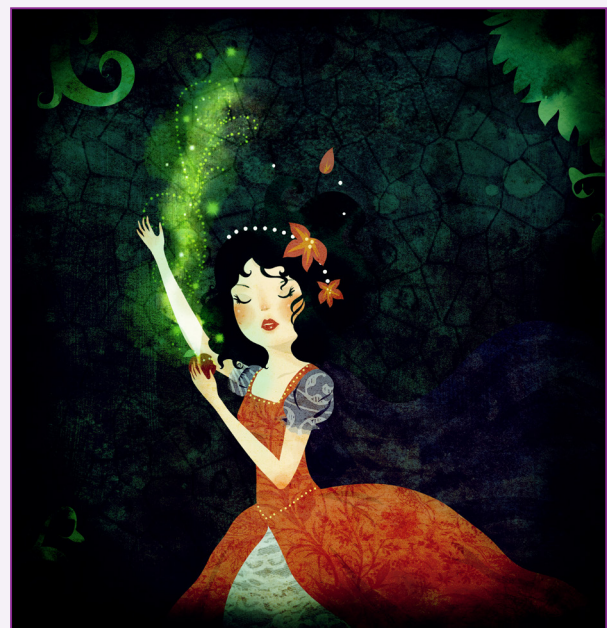
– Nu pot lăsa pe nimeni să intre, că nu-mi dau voie piticii!

– Altă pagubă să n-am! răspunse țăranca. Slavă Domnului, găsesc eu mușterii pentru merele mele! Da' până una alta, hai de ia și tu unul, că nu-i pe bani!

– Nici nu mă gândesc să-l iau, răspunse Albă-ca-Zăpada, n-am voie să primesc nimic!

– Ce, te temi să nu mori cumva otrăvită? strecură ea întrebarea, cu viclenie. Fii pe pace, copilițo! laca, tai mărul în două: bucata asta rumenă mănânc-o tu, iar pe cealaltă oi mânca-o eu. [...]

Albă-ca-Zăpada râvnea să guste din măr și când o văzu pe țărancă mușcând din el nu mai putu răbda și întinse mâna după jumătatea cea otrăvită. Dar n-apucă să-nghită decât o îmbucătură, că și căzu jos, fără suflare. Împărăteasa începu să strige printre hohote de râs:



– Albă-ca-Zăpada, roșie ca sângele și neagră ca abanosul, de-acu' piticii n-or mai putea să te învie!”

Adaptare după Frații Grimm, *Albă-ca-Zăpada*

3. Prezintă oral evenimentul din textul de la exercițiul precedent din perspective diferite (cel care face prezentarea este vesel/trist/îngândurat/nemulțumit/revoltat).
4. Asociază următoarele elemente paraverbale și nonverbale cu atitudinile comunicative pe care le transmit:

Vorbitor	Atitudine comunicativă	Receptor	Atitudine comunicativă
Privește ascultătorii, le zâmbește.		Stă într-o poziție ușor aplecată în față.	
Tace mai mult de 20 de secunde.		Bate din picior.	

Repere

Într-o prezentare orală, **conținutul** și **modul de prezentare a conținutului** sunt la fel de importante. Folosite adecvat, elementele paraverbale și elementele nonverbale din timpul prezentării orale pot ușura înțelegerea temei de către ascultători.

Elementele paraverbale	Elementele nonverbale
<ul style="list-style-type: none"> ■ intensitatea vocală trebuie adaptată la public și la mărimea sălii, nici prea tare, nici prea încet; ■ intonația accentuează ceea ce este important; ■ ritmul vorbirii este mai rar decât în timpul unei conversații obișnuite, pentru ca ascultătorii să aibă timp să înțeleagă mesajul; ■ pauza poate sublinia o idee importantă. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ expresia feței (mimica) arată deschidere față de public și stăpânirea subiectului; un chip zâmbitor este preferabil unui chip încruntat; ■ gesturile sunt măsurate și firești, ele vin să întărească spusele; ■ poziția corpului este sigură, dreaptă, dar nu rigidă; ■ contactul vizual cu publicul arată respect; privirea nu se fixează numai asupra cuiva.

Aplicații

Alege o temă dintre cele de mai jos. Schițează planul unei expuneri, apoi fă o prezentare orală de cinci minute, acordând atenție elementelor paraverbale și nonverbale. Colegii îți pot adresa întrebări pentru clarificare.

- a. Descrie în fața colegilor eroul de basm preferat de tine.
- b. Povestește cum ai fi acționat tu într-o situație dificilă, altfel decât un personaj de basm cunoscut.
- c. Prezintă-ți opinia despre plăcerea copiilor de a asculta/citi basme.



Autoevaluare

La finalul prezentării, vei putea afla câte steluțe îți poți acorda, pe baza precizărilor de mai jos.

În ceea ce privește conținutul

1. Am tratat subiectul și am prezentat informații clare, bine alese.
2. Prezentarea mea a urmărit un plan.
3. Am oferit explicații colegilor care au pus întrebări.
4. Am făcut legătura cu ceea ce am învățat despre acest subiect.
5. Am prezentat și opinii personale, pe care le-am motivat.



6. Am reușit să le stârnesc interesul colegilor mei și am interacționat cu ei.



În ceea ce privește prezentarea orală

1. Am vorbit în fața clasei cu o intonație potrivită, nu m-am blocat și m-am încadrat în timp.
2. Am menținut contactul vizual cu colegii.
3. Corpul meu a transmis siguranță.



4. Ritmul prezentării mele a fost potrivit pentru ca receptorii să înțeleagă mesajul.
5. Gesturile mele au fost naturale și au susținut ideile.



6. Am vorbit fără să citesc planul schițat.

7. Am prezentat subiectul într-un mod dinamic, entuziast.



Lecția 8. Acte de limbaj: a promite, a declara

Explorare

1. Amintește-ți de o situație când ai făcut o promisiune și nu te-ai ținut de cuvânt. Ce consecințe a avut acest fapt?
2. Completează următoarea propoziție cu o activitate/un comportament pe care îți propui să o/il respecti: *Declar că astăzi voi fi .../voi face .../mă voi purta ...*
3. Recitește replica Zânei Munților, din partea de final a basmului cules de Petre Ispirescu: „– Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc și eu.”

a. Care dintre sensurile din DEX ale cuvântului *a declara* sunt potrivite pentru replica zânei?

1. A anunța ceva prin grai sau în scris; a spune, a afirma deschis, a face cunoscut. ♦ A face o comunicare cu caracter oficial în fața unei autorități. ♦ A da pe față, a mărturisi cuiva un sentiment intim. 2. A considera, a califica drept...; *spec.* a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească.

b. Copiază fragmentul în caiet, apoi colorează diferit părțile care reprezintă:

- o declarație de intenție;
- o declarație de dragoste.

c. Imaginează-ți răspunsul fiului de împărat, care îi promite zânei ceea ce ea își dorește.

4. Citește cu voce tare fragmentul de mai jos și răspunde apoi cerinței.

„– Taci, dragul tatei, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da soție pe cutare sau cutare față de împărat, și alte multe d-alde astea; în sfârșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu, că ți-oi da Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte.”

Petre Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*

Împăratul pronunță o declarație, o promisiune sau o amenințare?



Repere

A promite este un act de limbaj prin care vorbitorul se angajează să acționeze într-un anumit mod.

A declara este un act de limbaj prin care vorbitorul anunță, recunoaște sau își asumă ceva. Declarația se folosește mai ales în limbaj oficial (administrativ, politic, publicistic, juridic).

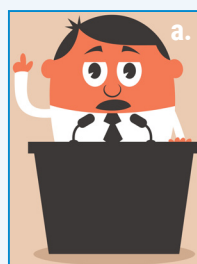
Aplicații

1. Precizează care verbe, din lista de mai jos, se potrivesc fiecăruia dintre desenele alăturate.

- a spune ■ a afirma ■ a comunica ■ a declara ■ a informa
- a anunța ■ a zice ■ a susține ■ a exprima ■ a rosti

2. Imaginează câte un context potrivit pentru următoarele comunicări: „Vă declar căsătoriți!”, „Declar ședința deschisă.”, „Declar că nu am fost de față în momentul accidentului.”, „Îți las moștenire toată averea mea.”, „În numele legii, ești arestat!”.

3. Ce înseamnă „a promite luna de pe cer/marea cu sarea?” Construiește câte o propoziție cu cele două expresii.



Provocări

Imaginează-ți că ți-ai propus să devii delegat al clasei în Consiliul Elevilor din școala ta. Susține un discurs de 2 – 3 minute în care:

- să te prezinți;
- să declari depunerea candidaturii;
- să promiți colegilor că îi vei reprezenta în relația cu autoritățile școlare (imaginați-ți ce ai putea face, concret, pentru a îmbunătăți comunicarea la acest nivel, pentru a duce la bun sfârșit un proiect la care ți-neți, pentru a propune activități extracurriculare etc.). Nu face promisiuni nerealiste!
- să le mulțumești pentru încrederea de a-ți acorda votul.

Lecția 9. Numeralul. Numeralul cardinal

Pentru început

Completează următoarele titluri sau expresii din basme: *Balaurul cel cu ... capete*; *Cei ... purceluși*, „cizmele de ... poște”; *... feți cu stea în frunte*; *Cele ... fete de împărat și palatul fermecat*; *Ali-Baba și cei ... de hoți*; „peste ... țări și ... mări”; „s-a dus, s-a dus, s-a dus, ... zile și ... nopți”.

Numeralul

Explorare

1. Scrie pe un bilețel, cu cifre, ziua când ești născut/născută. Pe un alt bilețel, scrie al câtelea/a câta ești în catalogul clasei tale. Puneți bilețelele pe o bancă, alături de ceilalți colegi. Cineva amestecă toate bilețelele, apoi distribuie câte zece bilețele, la întâmplare, unor grupe formate din 4 – 5 elevi. Fiecare grupă va pune bilețelele în coșuri separate, conform desenului.

Cuvinte care exprimă un număr



Cuvinte care exprimă ordinea prin numărare



2. Completează oral spațiile goale din textul de mai jos cu acele cuvinte care corespund cifrelor dintre paranteze.

Sultanul i-a cerut lui Aladin să aștepte (3) ... luni până să-i dea fata de soție. Însă după luna (2) ... a anunțat că o mărită cu fiul vizirului. Aladin l-a pus pe duh să o aducă pe prințesă în odaia lui, timp de (2) ... nopți. Aceasta a fost (3) ... poruncă a lui Aladin.

Repere

Numeralul este partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea obiectelor prin numărare.

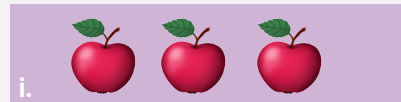
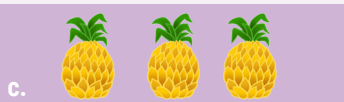
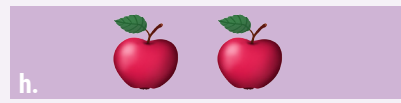
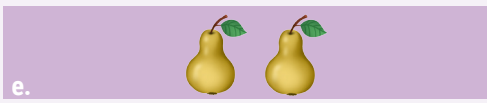
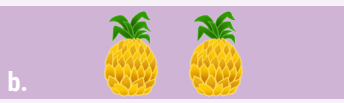
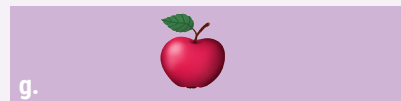
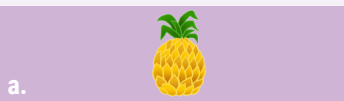
Numeralul cardinal

Explorare

1. Indică numerele din următorul fragment extras din *Aladin și lampa fermecată*. Ce arată aceste numere?

„Eu cuvântul dat mi-l țin, [spuse sultanul], însă cer fiului tău să-mi aducă, după cum urmează: patruzeci de vase mari de aur, pline cu pietre prețioase, tot așa de mari și tot așa de strălucitoare ca și cele aduse cu trei luni în urmă; vasele să fie purtate de patruzeci de robi negri, urmași de patruzeci de roabe albe!”

2. Din ce cuvinte este alcătuit numeralul *patruzeci*?
3. Privește imaginile și scrie în caiet ce apare în fiecare dintre ele. Ce observi în privința formei numeralelor?



4. Indică numerele alcătuite din două sau mai multe cuvinte din seria următoare: *cinci*, *treizeci*, *două mii șaptesprezece*, *unsprezece*, *trei sute patru*, *un miliard două sute opt*.

Repere

Numeralul cardinal exprimă un număr.

Numeralele cardinale sunt:

- simple: *unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece*;
- compuse: *unsprezece, doisprezece, o sută cinci, două mii șaptesprezece* etc.

Numeralele *unu/un* și *doi* își modifică forma în funcție de gen: *un băiat/o fată, doi băieți/două fete*.

Cuvintele *un* și *o* sunt numere cardinale:

- atunci când sunt în relație cu alte numere (Adu-mi o pungă cu aur și două cu nestemate!);
- când sunt însoțite de adjectivul *singur/singură* (Un singur scop avea vrăjitorul.), de cuvintele *numai, doar* (Mi-ar trebui doar un covor magic.);
- când exprimă o unitate de măsură (Duhul din lampă s-a ivit după o secundă.).



Exerciții

1. Transcrie cu litere următoarele numere: 14, 226, 841, 1267, 18 100.

Aladin avea cincisprezece ani când a murit tatăl lui. Vrăjitorul african i-a oferit o pungă cu zece bani de aur. Grotă cu comori era ascunsă între două dealuri înalte. Băiatul a primit șaptezeci și două de monede de aur de la un negustor pentru tava pe care duhul îi adusese bunătați.

2. Scrie după dictare propozițiile date, apoi subliniază cu o linie numere cardinale simple și cu două linii numerele cardinale compuse.
3. Poțiunea vrăjitoarei pentru transformarea copiilor în șoareci cu blană urzicătoare. Citește ingredientele și cantitățile de mai jos și indică numerele cardinale și felul lor.



Cantitate:
27 de fire



Cantitate:
trei picături



Cantitate:
două petale



Cantitate:
o lingură



Cantitate:
12 bucăți



Cantitate:
șapte bucăți



Într-un litru de apă aflat în ceaun, se fierb urzicile zece minute. Se adaugă tomatele stricate pe rând și se amestecă în sensul invers acelor de ceasornic. Se adaugă pudra din picioare de liliac și se fierbe amestecul până se îngroașă. Se pun apoi în ordine: petalele de lălea (culoarea se va schimba), sângele de șoarece (mirosul se va schimba) și fiertura din corn de inorog (va da transparență poțiunii). Se pune lichidul într-o sticlă. O singură picătură, pusă în sucul de portocale sau pe o prăjitură, este suficientă!

4. Creează și tu o rețetă de vrăjitoare, folosind numere cardinale. Sugestii: un antidot pentru poțiunea de mai sus, o altă metamorfoză, un elixir pentru note mari, o poțiune care prelungește weekendul etc.
5. Ce sunt cuvintele *un* și *o* în textul următor? Alege dintre: numeral cardinal, articol nehotărât, pronume personal.
- Am cumpărat o carte de povești pentru sora mea și două reviste de benzi desenate. Pe coperta cărții este desenată o grădină plină de flori, în care se plimbă un fazan și trei păuni. În mijlocul grădinii înflorește un trandafir roșu. Cartea a încântat-o.
6. Scrie în caiet propoziții cu exemple potrivite pentru fiecare dintre situațiile din tabelul dat.

un		o		
articol nehotărât	numeral cardinal	articol nehotărât	numeral cardinal	pronume personal

Lecția 10. Numeralul ordinal. Numeralul – aspecte normative

Numeralul ordinal

Explorare

1. Privește ilustrația alăturată din *O mie și una de nopți*.
 - Al câtelea rob este îmbrăcat în verde, dacă numeri de la stânga la dreapta? Dar dacă numeri de la dreapta la stânga?
 - Pe al câtelea rând se află Aladin?
2. Construiește două propoziții cu câte un numeral format de la 40 și care arată ordinea, punându-l, pe rând, lângă un substantiv feminin și lângă un substantiv masculin. Ce observi?
3. Propune sinonime pentru cuvintele subliniate:

Prima dorință a lui Aladin a fost să mănânce. Mama lui Aladin i-a dus sultanului *primele* daruri.



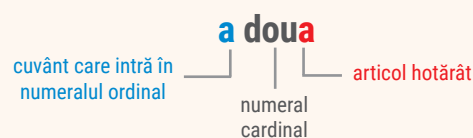
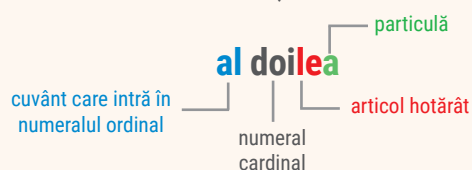
Repere

Numeralul ordinal arată ordinea obiectelor prin numărare.

Numeralul ordinal are forme diferite după gen:

■ la masculin și neutru: *al doilea*;

■ la feminin: *a doua*.



Seria numeralelor ordinale începe cu numeralele *întâi* (*întâiul*, *întâia*), *primul* (*prima*), care sunt sinonime: *întâia* noapte a trecut repede. *Prima* noapte a trecut repede.

Numeralul – aspecte normative

Explorare

1. Citește cu voce tare poezia de mai jos.

„Am la tunică un', doi, trei botoni,
Patru botoni!
Am cinci, șase, șapte, opt botoni,
Nouă botoni!
Zece, unspe, doispe, treispe botoni,
Paispe botoni!
Am la tunică, am cinspe botoni,
Șaispe botoni!
Am opspe, nouspe, douăj' de botoni,
Douăj' de botoni!

Douășunu, doășdoi de botoni,
Treizeci de botoni!
Am la tunică patruj' de botoni,
... 'J' de botoni!
Am patrușcinci, pașcinci de botoni,
... cinci de botoni!
Am șaptezeci, șaptezeci de botoni
... Zeci de botoni!
Am la tunică 'jde mii de botoni,
... Mii de botoni!...“
Alfred Jarry, *Marșul botonilor*,
traducere de Romulus Vulpescu

2. Extrage numerele cardinale a căror formă nu respectă norma literară. Scrie apoi forma lor literară.
3. Formulează câte o propoziție pentru fiecare dintre ortogramele *mii/mi-i* și motivează oral scrierea lor.

Repere

Numeralul cardinal „1” are forma *unu*: Doi crini înfloriseră: *unu* alb și *unu* portocaliu.

Când se combină cu un substantiv feminin, numeralul *doi* și compusele lui se acordă: ora *două*, clasa a *douăsprezece*, *patruzeci și două* de cărți.

Normele actuale acceptă la femininul nearticulat al numeralului ordinal *întâi*, care stă după substantiv, și forma *întâia*: clasa *întâi/întâia*. Numerele ordinale se pot scrie cu cifre arabe sau cu cifre romane.

Numerele „17” și „18” se pronunță (și se scriu în litere) în conformitate cu numerele simple de la care sunt compuse: *șaptesprezece*, *optsprezece*. Pentru „14”, „16” și „60”, situația este însă diferită. Se spune și se scrie corect: *paisprezece*, *șaisprezece*, *șaizeci*.

În texte, numerele se scriu cu cifre, cu excepția celor sub zece, care se scriu în cuvinte.

Exerciții

1. Privește ilustrația alăturată.
 - Câte coarne are duhul din lampă?
 - Alcătuieste propoziții cu numerele ordinale provenite de la numeralul cardinal identificat la subpunctul precedent, la masculin și la feminin.
2. Identifică numerele din textul de mai jos și arată felul lor.

Când pescarul a scos plasa, luceau în ea patru pești în patru culori; primul era verde, al doilea roșu, al treilea albastru, iar al patrulea pește avea culoarea aurului.

3. Formează numere ordinale de la următoarele numere:
5 (... băiat; ... fată); 7 (... cufăr; ... baghetă) 22 (... deal; ... stradă);
71 (... scaun; ... carte); 300 (... luptător; ... filă); 1000 (... palat; ... poveste).
4. Transcrie în caiet propozițiile date cu numerele folosite corect.
 - a. La ora doisprezece/douăsprezece noaptea, Cenușăreasa trebuia să plece de la bal.
 - b. Negustorul i-a numărat în palmă optsprezece/optsprezece/optusprezece bani de argint.
 - c. S-a clasat pe locul al cincilea/al cincilea la concursul despre povești.
 - d. A înțeles în al doisprezecelea/douăsprezecelea ceas despre ce este vorba.
 - e. Cartea are optzeci și una/optzeci și unu de pagini.
 - f. Doisprezece mii/douăsprezece mii de galbeni avea sultanul în vistierie.
 - g. Sora mea împlinește cincisprezece/cinsprezece ani.
5. Scrie după dictare propozițiile următoare, notând cu litere numerele:

Tabla de șah cuprinde 64 de căsuțe în culori alternative. În fața ei se așază doi jucători. Fiecare își rânduiește pe două linii piesele sale. Unul are 16 piese negre, celălalt 16 piese albe.



Edmund Dulac, *Duhul din lampă* (1916)



Provocări

1. Găsește trei expresii în limba română în care sunt folosite numere (de exemplu: *a fi în nouă-lea cer*).
2. Caută într-un dicționar bilingv expresii cu numere în limba străină pe care o studiezi.

Autoevaluare L9– L10

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

MINITEST



Lecția 11. Descrierea unei ființe imaginare

Pentru început

Ți-l amintești pe Minotaur, creatura cu cap de taur și trup de om? Asociază creaturile fantastice de mai jos cu descrierea potrivită.



- a. un cal cu aripi;
 b. un câine cu trei capete;
 c. o ființă cu corp de leu, cu aripi, cap și gheare de vultur și cu urechi de cal;
 d. un monstru cu gheare de leu, aripi și coadă de șarpe, lungă;
 e. un animal cu corp de cal și cu un corn în frunte.

Explorare

1. Citește fragmentul de mai jos și răspunde apoi cerințelor.

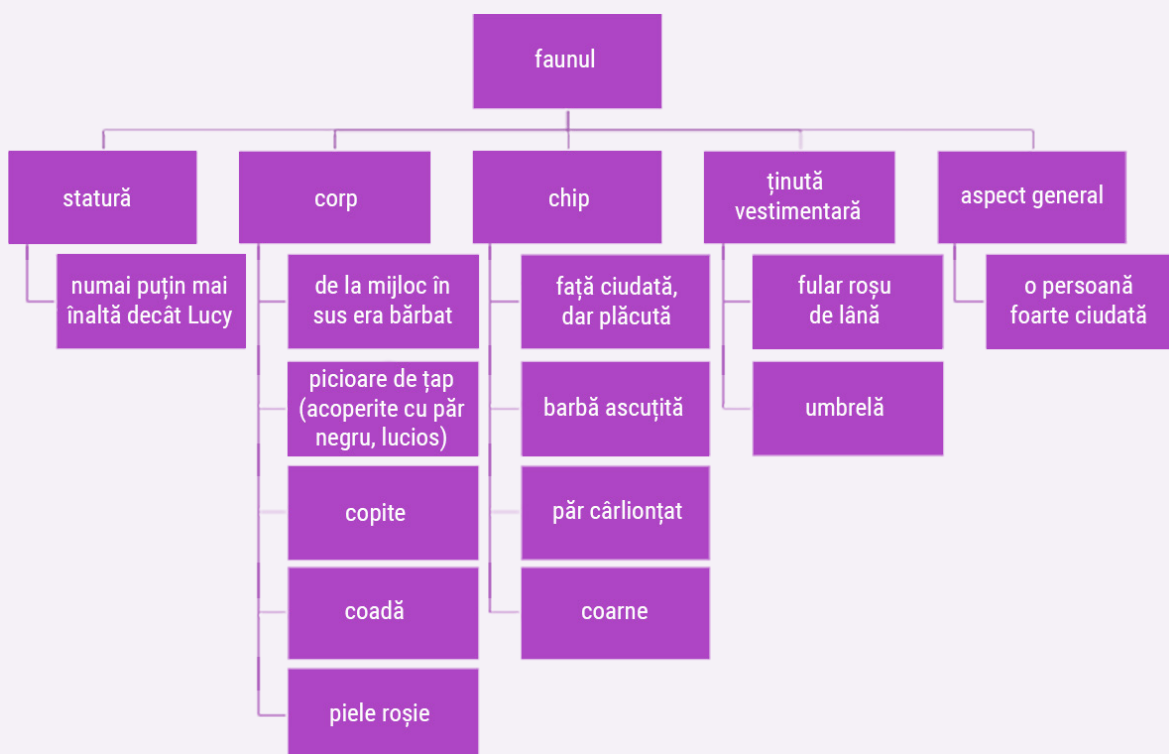
„La scurt timp apăru în lumina felinarului o persoană foarte ciudată.

Era numai puțin mai înaltă decât Lucy și avea o umbrelă acoperită de zăpadă. De la mijloc în sus era bărbat, dar picioarele erau de țap (acoperite cu păr negru, lucios) și avea copite. Avea și coadă, dar Lucy nu băgă de seamă de la început pentru că și-o ținea pe brațul cu care ținea și umbrela ca să n-o târâie prin zăpadă. La gât purta un fular roșu de lână și avea și pielea cam roșie. Avea o față ciudată, dar plăcută, cu o

barbă ascuțită și păr cârlionțat, iar de o parte și de alta a frunții apărea câte un corn. În mână ducea, după cum v-am mai spus, umbrela; cu celălalt braț ținea mai multe pachete învelite în hârtie maro. Cum stătea așa cu toate pachetele în brațe, arăta de parcă tocmai ar fi făcut cumpărăturile de Crăciun. Era un Faun. Când o văzu pe Lucy, fu atât de mirat, că scăpă pachetele:

– Doamne Dumnezeu! exclamă Faunul.”

C.S. Lewis, *Șifonierul, leul și vrăjitoarea*



2. Cine este ființa descrisă în text? Explică în ce categorie ai include-o, în cea a ființelor reale sau a celor imaginare.
3. Numește două aspecte te-au surprins în descrierea acestei ființe.
4. La ce mod și la ce timp sunt verbele din textul dat?
5. Observă schema de la pagina 168. Ce părți de vorbire sunt folosite pentru numirea ființei descrise și a părților componente ale acesteia? Dar pentru evidențierea trăsăturilor?
6. Precizează ce aspecte ale ființei imaginare sunt detaliate în schema asociată textului.

Repere

Descrierea unei ființe imaginare prezintă trăsăturile fizice și morale ale acesteia, accentuând caracterul ei fabulos prin aspecte surprinzătoare, neobișnuite.

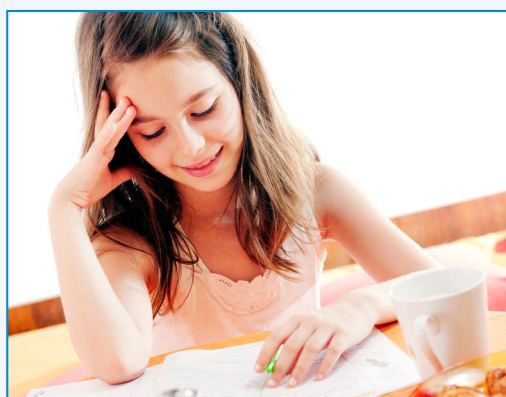
Într-o descriere sunt folosite substantive pentru numirea obiectului descris și a elementelor componente. Adjectivele sunt utilizate pentru evidențierea trăsăturilor acestora, iar verbele apar, de regulă, la modul indicativ, timpurile prezent și imperfect.

Descrierea unei ființe, chiar fabuloase, se face respectându-se aceleași etape urmate pentru descrierea unui obiect, prezentate la pagina 108.

Este important să fie respectate etapele scrierii și normele de ortografie și de punctuație, iar textul să aibă introducere, cuprins și încheiere.

Aplicații

1. Inventează o ființă imaginară sau alege una din textele pe care le-ai citit. Găsește-i un nume, dacă dorești.
2. Stabilește dacă personajul tău va fi o ființă înspăimântătoare, o ființă blândă, generoasă și protectoare cu natura și cu oamenii sau o ființă înșelătoare, care pare bună, dar este vicleană și crudă.
3. Notează într-o schemă, asemănătoare celei de la pagina 168, elementele componente ale ființei imaginate de tine. Ai în vedere, de asemenea, trăsăturile fizice și morale ale acesteia, puterile miraculoase pe care vrei să le evidențiezi, relația cu alte personaje sau cu mediul în care această ființă trăiește. Notează și o propoziție cu rol de concluzie.
4. Descrie ființa imaginară.
5. Recitește-ți textul și revizuieste-l. Verifică dacă ideile sunt clare, dacă exprimarea este corectă și paragrafele sunt semnalate prin alineat. Șterge ceea ce nu este relevant și îmbunătățește-ți textul.
6. Rescrie textul, având grijă la așezarea în pagină, la ortografie și la punctuație. Dă compunerii tale un titlu. Dacă vrei, realizează un desen sugestiv care să reprezinte ființa descrisă.
7. Autoevaluează-ți descrierea, pe baza următoarei grile:



criterii	😊	😐	😞
Textul meu este o descriere a unei ființe imaginare.			
Am descris personajul din punct de vedere fizic și moral.			
Vocabularul utilizat este adaptat la natura personajului.			
Am precizat care sunt trăsăturile lui supranaturale.			
Textul meu este interesant, amuzant și original.			
Am folosit verbe la prezent sau la imperfect.			
Propozițiile mele sunt corecte, bine structurate.			
Am verificat ortografia și punctuația textului.			

Recapitulare



- I. Citește textul de mai jos, o adaptare după *Prințesa și mazărea* de Hans Christian Andersen, și răspunde apoi la cerințele date.

„Era odată un prinț și prințul acela voia să se însoare cu o prințesă, dar cu o prințesă adevărată.

Și a cutreierat toată lumea ca să găsească una pe placul lui, dar tot n-a găsit. Prințese erau destule, dar el nu putea să știe dacă erau cu adevărat prințese, fiindcă tuturorora le lipsea câte ceva. Și prințul s-a întors acasă și era foarte necăjit, pentru că tare ar fi vrut să găsească o prințesă veritabilă¹.



Într-o seară, tocmai se stârnise o furtună cumplită, tuna și fulgera și ploua cu găleata; era o vreme îngrozitoare. Deodată s-a auzit cum bate cineva la poarta orașului și regele, tatăl prințului, s-a dus să deschidă.

¹ veritabil (adj.) – adevărat, real, autentic.

- Ordonează cronologic întâmplările redată în ideile principale ale textului și scrie-le în caiet, numerotându-le.
 - Dimineața, fata declară că a dormit foarte prost.
 - Într-o seară, la castel sosește o prințesă.
 - Negăsind o prințesă adevărată, prințul se întoarce acasă dezamăgit.
 - Prințul dorește să se însoare.
 - Prințul s-a căsătorit cu prințesa.
 - Regina pune un bob de mazăre sub saltelele pe care urma să doarmă fata.
 - Toți au înțeles că fata era o prințesă adevărată.
- Selectează, din lista următoare, indicii spațiali și temporali care apar în text: (*a cutreierat*) toată lumea, într-o dimineață, într-o seară, într-o noapte, la poarta orașului, în sala tronului, odaia de culcare a prințesei, dormitorul regal, dimineața, a doua zi la prânz.
- Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect.

A. Cine deschide poarta pentru prințesă?

a. regele; b. prințul; c. un slujitor.

La poartă era o prințesă. Vai, dar în ce hal arăta din pricina ploii și a vremii rele! Apa îi curgea șiroaie pe păr și pe haine și îi intra în pantofi pe la vârfuri și țâșnea înapoi pe la călcâie. Dar ea zicea că-i prințesă adevărată.

«Bine, las' că vedem noi îndată!», s-a gândit regina, dar n-a spus nimic.

S-a dus în odaia de culcare, a luat toate saltelele din pat și a pus pe scândurile patului un bob de mazăre. Pe urmă a pus peste mazăre douăzeci de saltele de lână, iar pe saltele, douăzeci de perne mari de puf.

Aici s-a culcat prințesa. Dimineața au întrebat-o cum a dormit.

— Groaznic de prost! a răspuns ea. Toată noaptea n-am închis ochii. Dumnezeu știe ce a fost în pat! Am șezut pe ceva tare și acuma-s toată numai vânătăi! Groaznic!

Și atunci au văzut cu toții că era o prințesă autentică, dacă a simțit ea un singur bob de mazăre prin douăzeci de saltele și douăzeci de perne de puf. Așa de gingașă la piele nu putea să fie decât o prințesă!

Și prințul a luat-o de nevastă, fiindcă acum știa sigur că asta-i prințesă adevărată; iar bobul de mazăre l-a pus în odaia unde erau bijuteriile coroanei și se mai poate vedea acolo și astăzi dacă nu l-o fi luat careva.

Și asta să știți că-i o poveste adevărată.“

- B.** Cine pregătește patul prințesei?
a. prințul; **b.** regina; **c.** o slujnică.
- C.** Ce pune regina sub saltelele de puf?
a. un bob de fasole; **b.** un bob de grâu; **c.** un bob de mazăre.
- D.** Ce dorește regina să verifice?
a. dacă fetei îi este somn; **b.** dacă prințul se va căsători; **c.** dacă fata spune adevărul.
- E.** Prințesa nu a dormit bine pentru că:
a. a visat urât; **b.** a răcit; **c.** a deranjat-o bobul de mazăre.
- 4.** Precizează două trăsături ale unei prințese adevărate, așa cum rezultă din textul dat.
- 5.** Ce probă are de trecut fata pentru a demonstra că este o prințesă adevărată?
- 6.** Imaginează o altă probă pentru prințesă și modifică titlul basmului.
- 7.** Prințesele sunt eroine tipice ale basmelor. Indică două astfel de texte în care apar aceste personaje.
- 8.** Cum îți închipui prințesa din poveste? Scrie o scurtă prezentare în care să precizezi lucrurile care îi plac/îi displac, felul în care își petrece timpul liber, pasiunile ei, modul în care se poartă etc.
- 9.** Precizează un element neobișnuit care intervine în poveste.
- 10.** Explică semnificația formulei finale a textului dat, referindu-te la conținutul basmului.
- 11.** Lucrați în grupe de câte 3 – 4 elevi. Editura vă roagă să scrieți definiția textului narativ literar pentru un dicționar nou, destinat copiilor. Prezentați definițiile grupelor în fața clasei, subliniați cuvintele-cheie din formulările pe care le-ați propus, apoi redactați împreună cea mai cuprinzătoare definiție.
- 12.** Ce parte de vorbire este fiecare dintre cuvintele subliniate cu galben în text?
- 13.** Grupează numerele cardinale simple și numerele cardinale compuse din lista următoare: *trei, zece, șaptesprezece, douăzeci și opt, o mie, două milioane.*
- 14.** Alege forma corectă a numeralelor din structurile de mai jos:
a. optâsprezece/optsprezece trandafiri; **d.** unu din patru/unul din patru copii;
b. doisprezece/douăsprezece bani; **e.** douăzeci și doi/douăzeci și două de mii de lei;
c. treizeci și unu/treizeci și una de litere; **f.** șaizeci/șasezeci de steluțe.
- 15.** Construiește propoziții în care să existe:
a. un numeral ordinal de genul masculin;
b. un numeral cardinal simplu de genul feminin.
- 16.** Imaginează-ți că prințesa din poveste a fost însoțită, în seara cu furtuna cea cumplită, de un animal fabulos. Notează trei aspecte din înfățișarea lui, folosind numerele.
- 17.** Citește fragmentul de mai jos, extras din cartea lui J.K. Rowling, *Animale fantastice și unde le poți găsi: Scenariul original.*



„Se așază pe pat și se uită cu atenție la geamantan. În clipa aceea se deschide și cea de-a doua închizătoare și geamantanul începe să trepideze. Dinăuntru se aud niște sunete ca de animal întărat. JACOB se dă încet înapoi câțiva pași.

Curios, se apleacă în față... Brusc, capacul geamantanului se deschide și dinăuntru sare un Murtlap, un animal asemănător cu un șobolan având pe spate o excrescență¹ ca o anemonă-de-mare. JACOB se luptă cu el, ținându-l strâns cu amândouă mâinile. Murtlapul se zbate din toate puterile.

Ne întorcem repede spre geamantan, care se deschide din nou. De data aceasta din el țâșnește o ființă invizibilă, care se izbește cu putere de tavan, după care iese prin fereastră, făcând-o țândări.”

¹ excrescență (s.f.) – umflătură sau creștere anormală a unui organ sau a unui țesut.

Redactează un text de 6 – 10 rânduri care să conțină o descriere a celei de-a doua ființe care scapă din geamantan, având în vedere că acesta este o ființă imaginară.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„A fost odată un împărat și o împărăteasă. Ei aveau **trei** copii. Mai aveau pe lângă palaturile lor o grădină foarte frumoasă. În fundul acestei grădini crescuse un măr cu totul și cu totul de aur. [...] Împăratul nu mai putea de bucurie [...]. Se tot întorcea pe lângă dânsul și se tot uita pe de toate părțile la el, de i se scurgeau ochii. Când, într-o zi, văzu că pomul înmugurește, înflorește, se scutură florile și roadele se arată: apoi spre seară dă în pârguială¹. Îi zâmbea mustața împăratului și îi lăsa gura apă, când se gândea că a doua zi o să aibă la masa sa mere de aur, lucru ce nu se auzise până atunci.

A doua zi nu se luminase bine de ziuă, și împăratul era în grădină ca să vază merele cele aurite [...]. Dară rămase ca ieșit din minți, când, în loc de mere coapte aurii, văzu că pomul înmugurise din nou, iară merele nicăiri. Încă fiind acolo, văzu cum înflorește pomul, cum îi cade florile și cum roadele se arată iarăși.

Atunci îi mai veni inima la loc și se mulțumi a aștepta până a doua zi. În ziua următoare, ia merele

de unde nu-s. S-a supărat împăratul, nevoie mare, și porunci paznici să prinză pe hoți. Dară așa! unde e pomana aia!

Pomul înflorea în fiecare zi, se scuturau florile, rodul creștea și seara da în pârg. Noaptea se cocea. Oarecine venea atunci și le lua, fără să prinză de veste oamenii împăratului. [...]

Fiii acestui împărat veniră înaintea lui și-l rugară să-i lase a pândi și ei. [...] Le dete, deci, voie, și ei se puseră pe lucru. Pândi în ziua **dintâi** fiul cel mare; dară păți rușinea ce pățise și ceilalți pândari din naintea lui. A doua zi pândi și cel mijlociu; dară nici el nu fu mai breaz, ci se întoarse la tatăl său cu nasul în jos. Ei spuseră că până la miezul nopții o duc cum o duc, dară că după aceea nu se pot ține pe picioare de piroteala² ce-i apucă și cad într-un somn adânc, și nu mai știu nimic.“

Adaptare după Petre Ispirescu, *Lupul cel năzdrăvan și Făt-Frumos*

¹ a da în pârguială, a da în pârg (expr.) – a începe să se coacă.

² piroteală (s.f.) – picoteală, moțăială, somnolență.

A. 60 de puncte

1. Menționează felul numeralelor evidențiate cu galben în textul dat. 6 puncte
2. În structura a *doua zi* există:
 - a. un numeral ordinal 6 puncte
 - b. un numeral cardinal 6 puncte
3. Scrie cu litere numeralele indicate între paranteze: (2) *încercări*, ora (12), (31) *de mere*. 6 puncte
4. Formează numeralele ordinale corespunzătoare următoarelor numere: 16, 17, 18. 6 puncte
5. Alcătuiește două propoziții în care cuvintele *un* și *o* să fie numerale cardinale. 6 puncte
6. Explică din ce motiv se bucură împăratul, având în vedere primul paragraf al textului. 6 puncte
7. Alege litera corespunzătoare răspunsului corect.

Împăratul nu poate mânca merele de aur fiindcă:

 - a. florile mărului se scutură și acesta nu leagă rod; 6 puncte
 - b. merele de aur nu pot fi mâncate, nefiind comestibile; 6 puncte
 - c. merele dispar de pe masa împăratului; 6 puncte
 - d. noaptea, fructele sunt furate de cineva. 6 puncte
8. Transcrie, din text, un indice spațial și un indice temporal al acțiunii. 6 puncte
9. Identifică în fragment două aspecte care țin de miraculos. 6 puncte
10. Formulează o posibilă replică a fiului celui mare, în care îi promite împăratului că va prinde hoții. 6 puncte

B. 30 de puncte

Redactează un text de 10 – 15 rânduri în care să descrii ființa fabuloasă care fură merele de aur. În redactarea textului tău, vei avea în vedere următoarele:

- să respecti tema, evidențiind trăsăturile ființei imaginare; 12 puncte
- să existe introducere, cuprins și încheiere, fiecare idee nouă fiind marcată printr-un paragraf; 3 puncte
- să te exprimi corect, clar și adecvat; 6 puncte
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; 6 puncte
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii. 3 puncte

Notă. Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ nonliterar

Interculturalitate

- Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală
- Identitate națională

Comunicare orală

- Acte de limbaj: a explica, a recomanda, a afirma

Limbă română

- Enunțul. Tipuri de enunț
- Punctuația enunțului

Redactare

- Prezentarea textului: inserarea unor desene, grafice, fotografii, scheme

Recapitulare

Evaluare

Unitatea VI

Din carte spre departe

Lecția 1. Textul narativ nonliterar



Pentru început

1. Privește imaginile de mai jos. Ce reprezintă ele?



- Din ce motiv crezi că unele străzi sau bulevarde poartă numele unor personalități istorice sau culturale?
- Dă exemple de localități sau școli care poartă numele unor domnitori.
- Citește textul alăturat.



Textul alăturat reprezintă jurnalul de călătorie al Monicăi, elevă în clasa a V-a la o școală gimnazială din București. Acest jurnal a fost scris la solicitarea profesoarei sale, pe parcursul celor trei zile ale excursiei tematice *Din carte spre departe*.

Text de bază

Jurnal de călătorie

Vineri, 6 mai

Jurnalule,

Nici n-o să-ți vină să crezi cu cine m-am întâlnit azi: cu Mihai Viteazul! Nu, nu delirez, sunt sănătoasă tun, și chiar dacă ieri am mâncat înghețată, nu mă doare gâtul și nu am făcut febră. Așa că întâlnirea mea cu Mihai Viteazul e pe bune. Să-ți spun cum a fost. Mă plimbam pe Via Principalis (așa se numește vechiul drum roman) și, cum mă plimbam eu așa, încercând s-o zăresc pe Maria, am văzut o mantie albă. Nu roșie ca a lui Superman, nu neagră ca a lui Batman, ci albă. Mi-am zis că nu se poate, ce supererou este ăsta cu mantie albă, și am grăbit pasul până ce am ajuns aproape în dreptul lui. Atunci am observat încă ceva: mantia asta nu era simplă, era brodată cu mai multe rânduri de vulturi aurii, de n-or fi fost cumva din aur, așa de tare au strălucit când am privit spre ei, dar este posibil să fi fost un efect al soarelui care strălucea destul de tare. Ei, și mantia asta se îndrepta grăbită spre Palatul Principilor, de unde ieșisem și eu de vreo jumătate de oră. Mi-am ridicat încet ochii, ca să nu se prindă că mă uit spre el, și am văzut mai întâi o căciulă – cred că era din piele – tivită cu blană, de care era prinsă o bijuterie strălucitoare, apoi, cu coada ochiului, am privit spre chipul omului cu mantia. Cred că și-a dat seama că l-am urmărit și a privit și el spre mine. Vai, mi-am zis, nu pot să cred! E Mihai Viteazul! Exact așa cum îl văzusem în manualul de istorie din clasa a IV-a, cu barbă și mustață și tare serios. M-am ciupit de mână, dar era clar, nu visam! Doamne! Mi-a înghețat sângele în vine! Mi-am zis: am încurcat-o și mi-am amintit de ceea ce ne-a povestit anul trecut doamna învățătoare despre Mihai, că avea o privire atât de sălbatică și de îngrozitoare, că odată, pe vremea când era doar ban al Craiovei și a fost condamnat la moarte de domnitorul de atunci, călăul care trebuia să-i taie capul s-a speriat așa de tare, că a aruncat satârul și a luat-o la fugă. Numai că Mihai Viteazul al meu mi-a făcut cu ochiul și a început să râdă, apoi a întrebat de ce am fața asta de om care a văzut o stafie. De altfel, cred că știa prea bine că am crezut că e chiar domnitorul care a unit în 1600 Moldova, Muntenia și Transilvania, așa cum bine mi-am

adus eu aminte pe loc. Mi-a spus că am nimerit cu excursia noastră exact în perioada în care în Alba Iulia avea loc un festival istoric și că se încearcă reconstituirea unor momente din istoria orașului. Așa că nu m-am mirat prea tare când, peste câteva minute, am întâlnit daci și romani în fața catedralei unde aflasem ieri că era îngropat Iancu de Hunedoara. Și nici când am văzut soldații din Garda Cetății, îmbrăcați în uniforme militare austriece de acum două secole, pregătindu-se să facă schimbul în fața Porții a treia.

Am fost tare încântată de tot ce am văzut, mă simțeam ca personajul din *Istoria lui Răzvan*, și am

colegii mei – și mi-am luat un e-book despre Alba Iulia. Și acum te las, că am de citit despre Horia, Cloșca și Crișan.

Sâmbătă, 7 mai

Dragă jurnalule,

Ce zi am avut! După ce ieri m-am întâlnit în Alba Iulia cu Mihai Viteazul și noaptea l-am visat pe Horia – pe care l-am vizitat în celula în care a fost închis din cauză că a condus o răscoală –, azi am ajuns în Brașov. Ne-am cazat la pensiune, ne-am lăsat bagajele și am luat-o spre Șcheii Brașovului, ca



decis că trebuie să-mi cumpăr neapărat o carte despre istoria orașului Alba Iulia. Am și făcut asta după ce am ieșit de la Batthyaneum, o bibliotecă super-tare înființată în 1798 în Alba Iulia de episcopul Batthyány – de aceea se numește așa, ne-a explicat ghidul –, unde sunt păstrate peste 50 000 de cărți, 19 000 de documente, 1 230 manuscrise și aproape 600 de incunabule (informațiile astea le am din pliantul pe care l-am luat de acolo, nu am ținut minte chiar totul). Și, dragă jurnalule, dacă nu știi ce sunt *incunabulele*, îți spun eu: exemplare din cărțile tipărite în primii ani ai introducerii tiparului, adică înainte de anul 1500, și de aceea sunt tare valoroase. Vezi ce deșteaptă am devenit? Dar ție trebuie să-ți spun că, în timp ce ghidul ne povestea despre bibliotecă, am intrat pe *dexonline* ca să aflu sensul cuvântului. Ca să n-o mai lungesc, după ce am ieșit de la bibliotecă ne-am dus glonț la librărie – diriga și cu

să vizităm Muzeul „Prima Școală Românească“. Mi-a venit un pic să râd gândindu-mă că există un astfel de muzeu, apoi, după ce l-am auzit pe domnul Oltean, directorul muzeului, vorbind despre prima școală românească din Brașov, mi-a părut rău că nu auzisem deja de el. Jurnalule drag, așa am aflat eu că în 1495 a fost zidită în curtea bisericii „Sfântul Nicolae“ din Brașov clădirea primei școli în care s-a învățat în limba română. (Și mi-am amintit atunci brusc de *Amintirile din copilărie* ale lui Ion Creangă și de faptul că și Nică a învățat mai întâi într-o școală clădită la poarta bisericii, dar în Humulești, și că nu întâmplător părintele Ioan a dăruit școlii un bici pe care l-a numit „Sfântul Nicolai“, cu care erau pedepsiți copiii care sâmbăta, când era un fel de evaluare, nu știau lecția, și că prima pedepsită a fost Smărăndița popii, fiindcă a râs când nu trebuia.) Și am mai aflat că la muzeul acesta se păstrează o carte despre... cine



crezi? Despre Mihai Viteazul, de 700 de pagini, scrisă de germani la Nürnberg, în 1603, și că în cartea asta, numită cronică, omului cu mantie albă i se spune „Mihai-eroul“. Și ca să vezi că întâlnirea mea cu Mihai Viteazul de la Alba Iulia nu a fost întâmplătoare, la Șchei am văzut un portret al eroului meu, făcut în 1801 la Budapesta.

Dar ce de cărți prețioase am văzut și aici! La fel de prețioase ca acelea de la Batthyaneum: toate bibliile scrise în limba română și prima carte slavonă tipărită din lume (dacă nu știi, află că slavona este o limbă veche în care se foloseau caracterele chirilice în care s-a scris și la noi), făcută în 1491, la Cracovia, din porunca lui Ștefan cel Mare. (Îți mai amintești că anul trecut am fost în excursie la Putna și am văzut mormântul lui Ștefan cel Mare, care a domnit 47 de ani, având cea mai lungă domnie din istoria Moldovei și despre care ziceam că ar fi intrat în *Cartea recordurilor* dacă ar exista una cu recorduri istorice?) A, să nu uit: am văzut aici un fel de manual, domnul Oltean i-a zis „Omiliar“, de prin secolul al XI-lea sau al XII-lea, care a fost recent descoperit și avea... ține-te bine... 800 de pagini. Ce bine îmi pare că nu trăiesc în vremurile acelea! Îți dai seama cum ar fi fost să am un manual așa de mare? Promit să nu mă mai plâng niciodată că am prea mult de învățat. Vai, mă strigă fetele să cobor la masă! Nu plec până nu-ți mai spun ceva supertare: tot la muzeul acesta am văzut o tiparniță veche, la care diaconul Coresi a tipărit 39 de cărți – și Coresi ar putea intra în *Cartea recordurilor*, fiindcă nu prea mai e cineva care să fi tipărit atâtea cărți în secolul al XVI-lea. Iar domnul Oltean ne-a arătat cum funcționa o astfel de tiparniță și mi-am dat seama ce greu se făceau cărțile pe vremuri... Nu că nu-mi sunt dragi cărțile, tu știi că sunt o cititoare înfocată, dar de acum o să le prețuiesc mult mai mult!

Și încă ceva! Mâine plecăm la Târgoviște. Și ghici? Coresi provenea de acolo.

Duminică, 8 mai

Drăguțul meu jurnal,

Am ajuns acasă după cele trei zile de excursie. O excursie cât o mare lecție de istorie. Înainte de a mă duce la culcare, că mâine merg la școală, o să-ți împărtășesc impresiile zilei de azi. Ți-am spus de ieri că traseul excursiei prevedea o oprire în Târgoviște. Așa că dimineața, după ce am luat micul dejun, am urcat în autocar și am luat-o spre vechea capitală a Țării Românești. Pe drum, diriga ne-a spus câte ceva despre Curtea Domnească. Așa am aflat că aceasta există încă de pe vremea lui Mircea cel Bătrân, în vremea căruia Țara Românească s-a întins până la Marea Neagră (și asta ține de *Cartea recordurilor* istorice), dar că aici au locuit, scuze, și-au avut reședința, Vlad Țepeș și Constantin Brâncoveanu, despre care am învățat anul trecut. După ce am vizitat Turnul Chindiei și ruinele Curții Domnești, ne-am oprit la Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești. A fost un fel de expediție în lumea scrisului, fiindcă am văzut aici tăblițe de lut pe care se scria pe vremuri (m-am gândit ce ușor îmi este mie cu tableta mea!), primul text românesc scris ce s-a păstrat (o scrisoare adresată primarului din Brașov de cineva din Câmpulung), un text scris de Neagoe Basarab¹ în care îi dădea sfaturi fiului său despre cum să se comporte... Pe scurt, am văzut cum a evoluat scrisul la noi, am văzut cărți scrise de mână, foarte vechi, și tipărituri asemenea celor de la Brașov, inclusiv câteva de-ale lui Coresi, și am trecut dintr-un secol în altul foarte repede. Și știi ce am mai aflat? Că noi folosim alfabetul latin doar din secolul al XIX-lea. Vai, cum m-aș fi descurcat cu alte litere? Sper să nu visez în noaptea asta că lucrez în vreo tipografie din secolul al XVI-lea. Sau că mă aleargă literele chirilice! Noapte bună!

Impresii după prima lectură

1. Ce aspecte din text ți-au amintit de situații trăite de tine?
2. Ți-a făcut plăcere să citești textul? Motivează-ți răspunsul.
3. Precizează un aspect din text care ți-a atras atenția.
4. Ce anume din text ți s-a părut mai puțin interesant?
5. Ce situație prezentată în text ți s-a părut amuzantă?

¹ Neagoe Basarab a fost domnitorul Țării Românești între 1512 și 1521.

Lecția 2. Trăsături ale textului narativ nonliterar

Explorare

1. În jurnalul de călătorie dat există cuvinte și grupuri de cuvinte referitoare la timpul în care s-au petrecut întâmplările povestite. Notează în caiet indicii de timp, așezându-i în patru coloane, conform modelului de mai jos.

Date	Zile ale săptămânii	Momente ale zilei	Alți indici de timp

2. Precizează durata excursiei prezentate în text. Ce informații te-au ajutat în formularea răspunsului?
3. Unde s-au petrecut întâmplările relatate? Identifică și grupează în trei categorii cuvintele sau secvențele care fac referire la spațiul desfășurării întâmplărilor: localități, instituții, alte locuri.
4. Verifică, pe o hartă a României, existența localităților menționate în jurnal.
5. Există instituțiile la care se face referire în jurnal? Dacă nu ești sigur/sigură, verifică existența lor, utilizând internetul sau ghidurile turistice.
6. Ai vizitat vreunul dintre locurile menționate în jurnal? Dacă da, prezintă ce te-a impresionat pe tine în timpul vizitei. Dacă nu, precizează ce loc prezentat în jurnal ai vrea să vizitezi și de ce.
7. Așază în ordine logică și temporală următoarele idei care fac referire la evenimentele prezentate în jurnalul de călătorie.
- Domnul Oltean le arată elevilor cum funcționa o tiparniță.
 - Fata vizitează Biblioteca Batthyaneum.
 - Împreună cu profesoara și colegii ei, Monica merge la o librărie.
 - În Alba Iulia, fata întâlnește pe stradă un bărbat care pare a fi Mihai Viteazul.
 - La Brașov vizitează Muzeul „Prima Școală Românească”.
 - La Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești descoperă cum a evoluat scrisul în spațiul românesc.
8. Notează, în caiet, cine sunt participanții la întâmplările relatate în jurnalul de călătorie.
9. Textul se referă la fapte și locuri reale sau imaginare? Motivează-ți răspunsul.



Tiparnița din prima școală românească

Repere

Textul narativ nonliterar prezintă, la fel ca textul narativ literar, o succesiune de întâmplări petrecute în ordine logică și temporală.

Spre deosebire de ce se petrece în textele narrative literare, întâmplările prezentate în textele narrative nonliterare s-au întâmplat în realitate, într-un anumit timp și spațiu.

În textul narativ nonliterar, **acțiunea** este realizată de o persoană concretă, care există în realitate. Persoanele care iau parte la acțiune se numesc **participanți** și nu trebuie confundate cu personajele literare.

Din categoria textelor nonliterare fac parte: reportajele, articolele, anunțurile publicitare, interviurile, scrisorile, jurnalul, textele științifice, rapoartele etc.

Aplicații

1. Din ce motive jurnalul de călătorie dat este un text narativ nonliterar? Scrie, în caiet, un răspuns scurt la această întrebare.
2. Lucrați în perechi. Împărtășiți-vă răspunsul la întrebarea de la exercițiul 1 și formulați un răspuns comun. Prezentați în fața clasei răspunsul vostru.



Lecția 3. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Desenează, pe pagina întregă a caietului, un tabel alcătuit din nouă căsuțe – trei rânduri și trei coloane, asemănător celui de la exercițiul următor.
2. Lucrați în perechi. În abordarea exercițiului trebuie să aplicați regulile jocului X și O.

	X	O	X	O	X	O	X	O	X	O	X
					O		O		O	O	
			X		X		X	X	X	X	X

Fiecare dintre voi marchează pe rând, în tabelul din caiet, câte o căsuță, răspunzând la cerința asociată acesteia, notată în tabelul de mai jos. Câștigă cel care reușește primul să marcheze trei căsuțe adiacente pe orizontală, pe verticală sau pe diagonală.

<p>FAPTE INTERESANTE</p> <p>Prezintă lucrul cel mai important pe care l-ai învățat citind acest text. Motivează de ce este relevant pentru tine.</p>	<p>INFORMAȚII</p> <p>Precizează două informații noi oferite de jurnalul de călătorie.</p>	<p>OPINII</p> <p>Care este părerea ta despre utilitatea excursiei la care face referire textul? Dar despre utilitatea unui jurnal de călătorie?</p>
<p>TEMA</p> <p>Precizează tema textului.</p>	<p>VOCABULAR</p> <p>Menționează patru cuvinte noi pe care le-ai învățat citind jurnalul de călătorie.</p>	<p>DETALII</p> <p>Numește trei detalii din text care sunt în relație cu tema acestuia.</p>
<p>ÎNTREBĂRI</p> <p>Formulează două întrebări referitoare la text, al căror răspuns poate fi formulat în urma documentării.</p>	<p>IMAGINI</p> <p>Precizează un tip de imagine (diagramă, hartă, fotografie etc.) care se potrivește textului.</p>	<p>SUMAR</p> <p>Prezintă, pe scurt, conținutul textului, răspunzând la întrebările: <i>cine? ce? când? unde? de ce?</i></p>

3. Răspunde, pe caiet, și la celelalte cerințe de la exercițiul 2, la care nu ai răspuns în timpul jocului.
4. În jurnalul ei, Monica folosește pronume personale și verbe la persoana a II-a. Justifică utilizarea acestora, având în vedere că jurnalul este un text pe care autorul îl scrie pentru sine.
5. Alături de pronume personale și de verbe la persoana a II-a și întrebări, Monica folosește diverse formule de adresare către jurnalul ei. Care sunt acestea?
6. Din ce motiv crezi că formulele de adresare diferă pe parcursul textului? Alege dintre următoarele variante sau propune tu un alt răspuns:
 - a. autoarea se familiarizează treptat cu jurnalul și îl consideră un prieten căruia îi încredințează secretele;
 - b. autoarea încearcă să nu repete formula de adresare pentru ca textul ei să nu fie monoton;
 - c. autoarea vrea să o impresioneze pe profesoară prin modul în care se adresează jurnalului.



- Explică din ce cauză se referă Monica la starea ei de sănătate după ce precizează că s-a întâlnit cu Mihai Viteazul.
- Monica mărturisește că, dacă ar exista o *Carte a recordurilor* pentru realizări istorice și culturale, ar include în ea câteva personalități despre care a aflat lucruri noi în timpul excursiei. Completează în caiet tabelul următor, notând pe prima coloană numele personalităților respective, iar pe a doua ce anume au împlinit și poate fi considerat un record.

Numele personalității

Realizarea-record

- Referindu-se la *Omiliarul* pe care l-a văzut la Muzeul „Prima Școală Românească” din Șcheii Brașovului, Monica notează: „Ce bine îmi pare că nu trăiesc în vremurile acelea! Îți dai seama cum ar fi fost să am un manual așa de mare? Promit să nu mă mai plâng niciodată că am prea mult de învățat.” Explică această reacție și promisiunea pe care o face.
- Vizita la Muzeul „Prima Școală Românească” îi amintește autoarei de un text literar. Dacă ți s-a întâmplat și ție ca un loc să îți amintească de o carte pe care ai citit-o, prezintă în fața clasei contextul respectiv.
- Scrive un text de 8 – 10 rânduri, care să reprezinte o scurtă istorie a cărții în spațiul românesc, valorificând textul jurnalului.
- Ce trăsături ale autoarei reies din jurnalul său? Prezintă aspectele din text care te-au ajutat în identificarea acestora.
- În ce mod a prezentat autoarea excursia la care a participat? Alege dintre următoarele variante sau propune tu alta:
 - în mod sugestiv, producând emoții și fiind foarte implicată;
 - în mod echilibrat, nefiind nici foarte implicată, nici detașată;
 - în mod neutru, nefiind deloc implicată.
- Care este părerea ta despre jurnalul de călătorie citit: este un text bun sau nu? Motivează-ți răspunsul.



Interior din Muzeul „Prima Școală Românească”

Provocări

- În Alba Iulia se desfășoară în fiecare an un festival de reconstituire istorică, în cadrul căruia au loc demonstrații militare romane, înfruntări între daci și romani, lupte de gladiatori, ateliere de lucru și târguri de sclavi. Caută pe internet mai multe informații despre Festivalul Roman Apulum.

Discută cu colegii în ce măsură este interesant pentru voi un astfel de eveniment și la ce tip de activitate dintre cele propuse în cadrul acestuia ți-ar plăcea să participi.

- Miniproiect.** Lucrați în grupe de 4 – 6 elevi. Elaborați un ghid pentru unul dintre orașele vizitate de Monica, valorificând jurnalul fetei.

La finalul miniproiectului, vă puteți autoevalua în funcție de criteriile din grila alăturată.

Criterii	😊	😐	😞
Prezentarea clară a temei			
Valorificarea unor informații (din jurnalului de călătorie al Monicăi)			
Redactarea unui text coerent			
Textul e așezat corect în pagină, iar scrisul e lizibil și îngrijit, fără ștersături.			

Portofoliu

Redactează o pagină de jurnal de cel mult 100 de cuvinte, în care să prezinți o experiență pe care ai trăit-o pe parcursul zilei de astăzi. Ai în vedere că atunci când scrii un jurnal este important să notezi data, să utilizezi persoana I și să fii sincer/sinceră.

Autoevaluare L1 – L3

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea
- Cel mai dificil mi s-a părut



Lecția 4. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

În jurnalul ei, Monica s-a referit la câțiva domnitori români. Mihai Eminescu (1850 – 1889), poetul nostru național, a prezentat în poemul *Scrisoarea III* imaginea lui Mircea cel Bătrân, pe care îl înfățișează drept un domnitor exemplar, al cărui singur scop este să-și slujească țara. Fragmentul următor surprinde întâlnirea dintre Baiazid (sultan al Imperiului Otoman în perioada 1389 – 1402) și Mircea cel Bătrân, înaintea luptei de la Rovine (petrecută, după unii istorici, în 10 octombrie 1394, iar după alții în 17 mai 1395).



„Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vâr de băț¹.
Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:

— Ce vrei tu?

— Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat²,
Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.
La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort
Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.

— Tu ești Mircea?

— Da-mpărate!

— Am venit să mi te-nchini,

De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.

— Orice gând ai, împărate, și oricum vei fi sosit,
Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!
Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne cerți,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,
Să ne dai un semn și nouă de mila Măriei Tale...
De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris și pentru noi,
Bucuroși le-om duce toate, de e pace, de-i război.

— Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândești
că pot

Ca întreg Aliotmanul³ să se-mpiedice de-un ciot?
O, tu nici visezi, bătrâne, câți în cale mi s-au pus!
Toată floarea cea vestită a întregului Apus,
Tot ce stă în umbra crucii, împărați și regi s-adună
Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.
S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,
Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,
Fulgerule adunat-au contra fulgerului⁴ care
În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ și mare.
N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,
Și Apusul își împinse toate neamurile-ncoace;
Pentru-a crucii biruință se mișcară râuri-râuri,
Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;
Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,
Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,
Se mișcau îngrozitoare ca păduri de lănci și săbii,

¹ În trecut, solul trimis cu gânduri pașnice ducea un băț de care era legată o pânză albă.

² bănat (s.n., reg.) – supărare.

³ Aliotman (s.n., rar) – turcime.

⁴ Baiazid a fost supranumit „Fulgerul”, pentru personalitatea sa puternică și rapiditatea victoriilor în lupte.



Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...

La Nicopole⁵ văzut-ai câte tabere s-au strâns
Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.
Când văzui a lor mulțime, câtă frunză, câtă iarbă,
Cu o ură nempăcată mi-am șoptit atunci în barbă,
Am jurat ca peste dânsii să trec falnic, fără păs,
Din pristolul⁶ de la Roma să dau calului ovăs...
Și de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?
Și, purtat de biruință, să mă-mpiedec de-un moșneag?
— De-un moșneag, da, împărate, căci moșneagul
ce privești

Nu e om de rând, el este domnul Țării Românești.
Eu nu ți-aș dori vrodată să ajungi să ne cunoști,
Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oști.
După vremuri mulți veniră, începând cu acel oaspe,
Ce din vechi se pomenește, cu Dariu a lui Istaspe;
Mulți durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,
De-au trecut cu spaima lumii și mulțime de norod;
Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă
Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă –

⁵ Bătălia (cruciada) de la Nicopole a avut loc în 25 septembrie 1396, între o armată rezultată în urma alierii a trei țări (Franța, Țara Românească și Ungaria) și Imperiul Otoman, lângă fortăreața Nicopole, din Bulgaria.

⁶ pristol (s.n.) – altar.

Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,
Cum veniră, se făcură toți o apă ș-un pământ.
Te fălești că înainte-ți răsturnat-ai valvârtej
Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji?
Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus?...
Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?
Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,

A credinții biruință căta orice cavalier.
Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este;
Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste;
N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfioarează de-a ta faimă, Baiazid!“

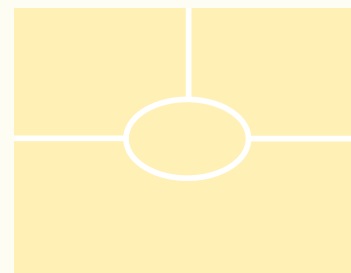
Discutarea textului

1. Citiți, pe roluri, fragmentul dat.
2. Indică litera corespunzătoare răspunsului corect.
Afirmatia lui Baiazid: „schimb a ta coroană într-o ramură de spini“ înseamnă că:
 - a. Baiazid îi va dăruia lui Mircea cel Bătrân o ramură de spini;
 - b. Baiazid îi va transforma coroana într-o coroană din spini;
 - c. Baiazid îl va îndepărta de la tronul Țării Românești.
3. Autorii textelor literare, chiar atunci când se inspiră din evenimente reale, precum cele istorice, nu sunt interesați să redea exact informația istorică, ci să transmită anumite idei, atitudini, sentimente. Identifică, în fragmentul dat, o abatere de la corectitudinea istorică. Apelează în acest sens la textul de prezentare a fragmentului și la notele explicative din subsolul paginilor.
4. Lucrați în perechi. Delimitați textul în patru fragmente logice. Identificați cuvântul-cheie al fiecărui fragment și formulați ideile principale corespunzătoare acestora. Formulați apoi ideile secundare potrivite.
5. În text există trei personaje: Mircea cel Bătrân, Baiazid și solul. Notează în caiet o trăsătură a solului, două trăsături ale lui Baiazid și trei trăsături ale lui Mircea cel Bătrân, toate desprinse din modul în care vorbește fiecare personaj.
6. Pentru Mircea cel Bătrân, iubirea de țară este un zid care distruge teama de invadatori. Ce este pentru tine iubirea de țară? Răspunsul tău poate fi un text scurt, o poezie sau un desen.

Portofoliu

Caută informații despre Darius, personalitate a istoriei antice, și despre cruciade. Completează apoi pentru fiecare o fișă cum este cea alăturată, conform cerințelor.

- notează, în ovalul din centru, aspectul la care se referă fișa;
- în primul cadran, cel din stânga, vei nota cine este Darius, respectiv ce sunt cruciadele;
- în al doilea cadran, cel din dreapta, vei menționa perioada în care a trăit Darius, respectiv perioada în care s-au desfășurat cruciadele;
- în al treilea cadran, cel de jos, vei explica ce legătură există între Darius, respectiv cruciade, și fragmentul din *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu.



Biblioteci deschise

Istoria nu este doar o materie pe care o studiezi la școală, ci și o sursă de inspirație pentru scriitori. Îți propunem două cărți cu ajutorul cărora te-ai putea împrieteni cu istoria.



Istoria lui Răzvan
de Horia Corcheș

Cum ar fi dacă ai putea călători în timp și te-ai întâlni cu domnitori din diverse teritorii românești sau cu oameni care au trăit în apropierea lor? Răzvan reușește să facă această călătorie și descoperă o lume nouă.



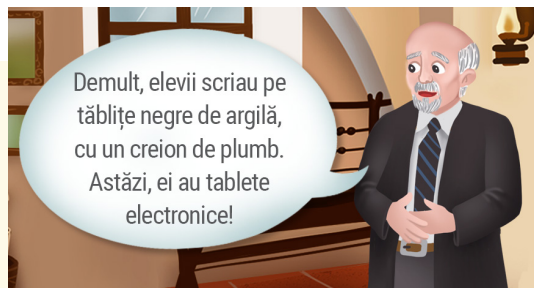
Mircea cel Mare și luptele sale cu turcii
de Neagu Djuvara și Radu Oltean

Citind această carte, vei constata că Mircea cel Bătrân era de fapt tânăr și că, datorită nobleței caracterului său și a faptelor sale, i s-a mai zis și „cel Mare“. În plus, vei afla multe despre istoria Țării Românești.

Lecția 5. Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală

Pentru început

1. Privește desenul alăturat și citește replica domnului Vasile Oltean. Ți-ar fi plăcut să faci parte dintre elevii care scriau pe tăblițe de argilă? Motivează-ți răspunsul.
2. Lucrează împreună cu colegul/colega de bancă. Notați două – trei motive în favoarea utilizării în școală a manualelor digitale și a tabletelor electronice.



Explorare

Citește fragmentul următor:

„Dragă Anais,

Uite, pun aici, pe blog, o poveste, ca un bilet într-o sticlă aruncată în ocean, fără să-ți dau linkul¹, fiindcă sunt curios dacă o s-o găsești de una singură. E un fel de scrisoare de scuze, care pornește de la faptul că noi, adulții, râdem de voi, copiii, mult prea des, fără să vă dăm explicații. Precum știi, motivele sunt chestii pe care le spuneti, de genul „n-am citit cartea, dar am văzut filmul”. În loc de „ha, ha, ha, fraiere!”, o să îți explic că în zicerea asta se ascund cam 570 de ani de istorie. [...]

Pe vremea aia cărțile erau foarte rare, fiindcă se făceau foarte greu și costau mult mai mult decât cel mai scump mobil din lume în momentul de față. Cum adică, «se făceau», și nu «se tipăreau»? Exact, fiindcă tiparul nu exista. Ai aflat probabil că l-a inventat un anume Gutenberg, iar eu adaug că la el se referă cei 570 de ani de care vorbeam. Dar, de fapt, pe vremea când l-a inventat Gutenberg, tiparul exista deja. De vreo mie și ceva de ani, fiindcă înaintea lui l-au inventat chinezii. Pe la anul 200, în timpul unor împărați din dinastia Han, acei chinezi s-au apucat să tipărească sculptând o pagină întregă în lemn, în oglindă, și apoi imprimând-o, ca pe o gravură, pe hârtie. [...]

Și-atunci, ce-a inventat Gutenberg? Ei bine, nu numai tiparul, ci și cartea, în sensul în care o cunoști. Ca să înțelegi de ce, o să pornim de la un lucru simplu, cu care te-ai jucat și tu, dar și mulți alți copii, până la vârsta ta: literele acelea ca niște ștampile, de cauciuc, din care poți să compui cuvinte. Cam asta a făcut și Gutenberg. În loc să sculpteze o pagină întregă de litere, o compunea din litere separate, într-o ramă. Cel mai mare avantaj era acela că literele puteau fi scoase și refolosite la următoarea pagină sau carte, în timp ce cu o bucată sculptată de lemn nu poți tipări decât aceeași și aceeași pagină, mereu. Gutenberg a mai inventat – sau preluat din alte industrii – o presă cu care puteai apăsa hârtia



pe litere după ce le dădeai cu tuș, aliajul de plumb și alte metale din care erau făcute literele și așa mai departe.

De multe ori, marii inventatori sunt cei care pun cap la cap lucruri care există. Cu toate șmecheriile astea tehnologice, Gutenberg a pus la punct un sistem de tipar din care au început să iasă cărți foarte multe și foarte ieftine. Înainte de asta, cartea era scrisă de mână, dura câteva luni să termini una și costa o mulțime de bani. Numai capetele încoronate, nobilii și mănăstirile puteau să-și permită să dețină una – îți vine să crezi asta azi, când le vezi înșirate pe treptele de la Teatrul Național, cu prețuri de un leu bucata?



Pagină dintr-o Biblie tipărită de Gutenberg

Pe la 1450, folosind litere separate, o presă și altele, Gutenberg a tipărit vreo 150 – 180 de exemplare dintr-o Biblie care a schimbat lumea. În lume existau multe alte Biblii, dar aceasta era prima produsă după noua tehnologie. 150 de exemplare pare foarte puțin: chiar și azi, când au site-uri pe internet, ziarele și revistele din România se tipăresc în zeci de mii de exemplare, iar cele mai populare periodice² din lume scot milioane de copii din fiecare ediție. Dar, pe vremea aceea, era foarte mult. Închipuie-ți

¹ link (s.n.) – adresă pe internet.

² periodice (s.f.) – publicații care apar la intervale regulate, la date fixe.

cât ți-ar lua să copiezi de mână o carte de 1 286 de pagini, cât avea Biblia lui Gutenberg, de 150 de ori. N-aș putea să-ți spun cât costa Biblia lui Gutenberg în banii de azi. Cu siguranță, mult mai mult decât ultimul iPhone, dar infinit mai puțin decât o Biblie copiată de mână. [...]

Ca să-ți dai seama cât de nouă era lumea asta, află, dragă Anais, că la vreo 110 de ani de la prima Biblie tipărită, a lui Gutenberg, [...] invenția numită carte tipărită a ajuns și în ceea ce se numește azi România, mai precis la Brașov. Prin 1560, Diaconul Coresi a tipărit acolo *Tetraevanghelul*¹, adică un fel de *Nou Testament*, în română. [...]

Acum, presupunând că ai putea să-ți cumperi *Tetraevanghelul* de la librărie, ai găsi că e un obiect foarte nefuncțional. Dar esența lui nu s-a alterat. Cărțile nu sunt neapărat (sau numai) niște obiecte de hârtie și carton. Le găsești pe tabletă, pe mobil, pe *e-book*² *reader*. Atunci când Amazon³ a început să vândă volume electronice,

¹ *tetraevanghel* (s.n.) – carte care cuprinde cele patru Evanghelii.

² *e-book* (abreviere după en. *electronic book*) – carte electronică în care sunt cuprinse textul și/sau imaginile unei cărți tipărite.

³ Amazon – companie americană de comerț online.

lumea s-a speriat din nou fiindcă ele, cărțile, ar putea muri. Neadevărat. Vânzările cresc [...] și la cele clasice, de hârtie și carton. E drept, te poți îndrăgosti de un anumit exemplar dintr-o anumită ediție a unei anumite cărți, fiindcă l-ai citit într-un anumit moment sau e un cadou de la cineva drag. Dar celor care se îngrijorează de soarta cărților, ca și ție, le spun și le-am mai spus: nu vor muri, fiindcă au murit deja de nenumărate ori și au reînviat. Cărțile au fost mai întâi suluri de papirus, după aceea, când Imperiul Bizantin a pierdut Egiptul, de unde veneau, s-au transformat în pergamente, din piele de vițel. Prin secolul al XI-lea, ele s-au mutat pe hârtie, apoi au urmat Gutenberg și o mulțime de alte schimbări: culegerea automată a textului, tiparul pe calculator sau, mai nou, faptul că ele sunt scrise – și citite – pe ecranul calculatorului. Sunt convins că de fiecare dată a plâns câte cineva după vechea formă. Dar cărțile vor muri doar după ce va muri ultimul cititor. Sau poate vor exista, cumiți, milioane de ani, până când o altă specie decât cea umană le va deschide din nou."

Iulian Comănescu, *Tetraevanghel înghesuit într-un post de blog înghesuit într-o rețea*, www.comanescu.ro

1. Unde a apărut acest articol?

2. **Istoria cuvintelor.** Introdus în ediția din 2016 a DEX-ului, termenul *blog* desemnează un jurnal online care conține articole periodice, comentarii, descrieri, materiale video, imagini. Cuvântul provine din prescurtarea expresiei englezești *web log* („jurnal pe internet”), creată în 1997 de americanul Jorn Barger, prin care acesta și-a denumit propriul site.

Există bloguri cu caracter general, în care cel care postează (*bloggerul*) scrie despre orice subiect, și bloguri tematice: despre gătit, sănătate, literatură, modă, fotografie, sport, călătorii etc. Multe bloguri sunt interactive, adică permit vizitatorilor să răspundă prin comentarii.

Dacă ai avea un blog, despre ce ți-ar plăcea să scrii?

3. Iulian Comănescu este jurnalist și analist media. Despre ce crezi că scrie pe blogul său?

4. În ce formă este scris articolul? Cine ar putea fi Anais?

5. Identifică, în primul paragraf, motivul acestei postări.

6. Alege, dintre variantele de mai jos, pe cea care crezi că acoperă cel mai bine tema articolului:

- | | |
|---------------|--|
| a. cartea; | c. evoluția cărții de la tipar la digital; |
| b. e-book-ul; | d. tiparul. |

7. Pe baza informațiilor din text, pune în ordine crescătoare, în funcție de preț, următoarele obiecte: un iPhone, o Biblie copiată de mână, Biblia lui Gutenberg.



Repere

În Evul Mediu, scrierea cărților – mai multe foi de pergament pliate și cusute împreună – cădea în sarcina călugărilor copiști, care editau mai multe volume destinate nobilimii, mănăstirilor și universităților. Era însă o muncă dificilă, iar copierea unui manuscris dura mult timp. Abia în 1440 și-a făcut apariția tiparul în sens modern: Johannes Gutenberg a inventat presa tipografică, literele mobile dintr-un aliaj de plumb și o cerneală pe bază de ulei. Prima carte tipărită cu ajutorul acestei invenții revoluționare a fost Biblia în limba latină (1455).

La începutul mileniului al III-lea, odată cu dezvoltarea tehnologiei, au apărut suporturile electronice. Deocamdată, cărțile digitale nu sunt altceva decât textele transpuse într-un alt mediu: „sub” litere sunt cifre, șiruri de 0 și 1, limbajul

calculatoarelor, pe care îl „citește” un program instalat într-un dispozitiv. Lectura depinde de buna funcționare a sistemelor informatice și a dispozitivelor. Cărțile arată, în mare, la fel cu cele tipărite: au coperte, pagină de titlu, cuprins, capitole. Folosind suportul electronic oferit de dischete, apoi de CD-uri, de e-book-uri și de tablete multimedia, spațiul de stocare a informației s-a micșorat enorm. Un alt avantaj este posibilitatea consultării pe internet a multor texte, imagini, hărți etc

Aplicații

1. Cum se realizau cărțile înainte de inventarea tiparului?
2. De ce autorul afirmă că „pe vremea când l-a inventat Gutenberg, tiparul exista deja”?
3. Caută în text explicațiile referitoare la:
 - a. funcționarea tiparului;
 - b. rezistența în timp a cărții.
4. De ce crezi că articolul poartă titlul *Tetraevanghel înghesuit într-un post de blog înghesuit într-o rețea*?
5. Aranjează în ordine, pe o axă a timpului, momentele din istoria cărții la care face referire autorul (deasupra) și cărțile pe care le vede sau le cumpără Monica în excursia ei (dedesubt). Semnalează corespondențele.

trecut

viitor

Provocări

1. Celor care se îngrijorează de soarta cărților în epoca tehnologiei, Iulian Comănescu le spune: cărțile „nu vor muri, fiindcă au murit deja de nenumărate ori și au reînviat.” Explică această afirmație, pe baza informațiilor din articol. Crezi că are dreptate?
2. Se aseamănă această idee cu explicațiile scriitorului italian Umberto Eco despre evoluția cărții, notate mai jos? Motivează-ți răspunsul.

„Cartea este ca lingura, ciocanul, roata sau dalta. Odată inventate, nu pot fi ameliorate în mod semnificativ. Nu se poate inventa o lingură mai bună decât o lingură. [...] Cartea a dovedit ce poate, și nu vedem un alt obiect mai bun pe care l-am putea crea pentru aceeași întrebuintare. Poate că vor evolua elementele sale, poate că paginile nu vor mai fi din hârtie. Dar cartea va rămâne ceea ce este.”

Umberto Eco, *Nu sperați că veți scăpa de cărți*

3. Caută articolul pe blogul autorului și citește-l în întregime. Notează-ți două informații noi pe care le-ai aflat.
4. Imaginează-ți că te-ai întâlni cu un școlar din trecut. Ce informații i-ai da despre noile tehnologii folosite în școală? Ce te-ar interesa să știi din viața lui de elev?



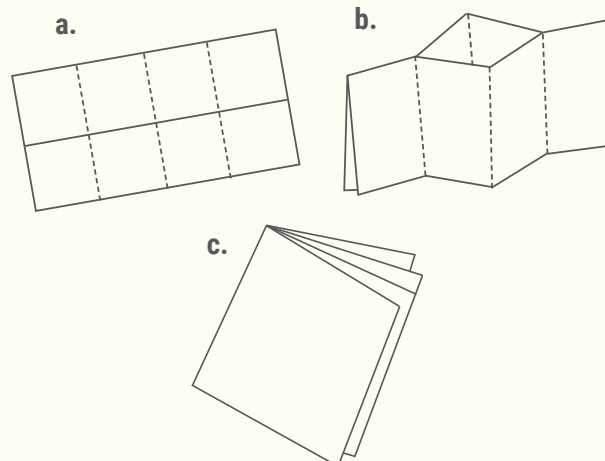
Portofoliu

Creează o carte dintr-o pagină A4 cu ajutorul indicațiilor următoare:

- a. Pliază foaia în opt dreptunghiuri identice.
- b. Taie cu un cutter segmentul central.
- c. Pliaz-o din nou și îndreaptă, apoi taie pliurile de la mijloc.

Alege dintre variantele de mai jos pentru a-ți realiza cartea. Scrie pe copertă titlul și numele tău.

- un jurnal;
- o colecție de citate despre carte;
- un scurt text narativ referitor la o experiență personală de lectură;
- un scurt text narativ care să aibă ca punct de plecare ideea din finalul articolului citit.



Lecția 6. Identitate națională

Pentru început

1. Dacă ar trebui să desenezi un copac, fără să te gândești prea mult, ce ai desena? Un stejar, un brad, un măslin, un baobab, un cedru, un arțar, un alt arbore? Care este motivul pentru care ai ales acel copac?
2. Asociază fiecare copac amintit mai sus cu una dintre țările: Canada, Grecia, Liban, România, Rusia, Senegal.

Explorare

1. Citește textul de mai jos, care prezintă unul dintre simbolurile naționale ale României.

Pentru toate popoarele, stema țării are o importanță deosebită. Imaginile care o compun evocă istoria țării și fac parte din identitatea națională.

Stema actuală a fost elaborată după Revoluția din Decembrie 1989 și completată în anul 2016 cu coroana de oțel, coroana regală a României, turnată din țeava unui tun otoman capturat în timpul Războiului de Independență din 1877 – 1878.

Elementele constitutive ale stemei naționale a României

Vulturul de aur cu cruce este elementul central care simbolizează dinastia întemeietoare a Basarabilor, nucleul în jurul căruia a fost organizată Țara Românească, provincie ce a jucat un rol hotărâtor în destinul istoric al întregii României. Vulturul este simbol al latinității și întruchipează curajul, hotărârea, zborul spre înălțimi, puterea, libertatea. **Scutul** pe care stă este albastru și simbolizează cerul. Vulturul ține în gheare însemnele suveranității¹: **un sceptru** (amintind de Mihai Viteazul, primul unificator al țărilor române) și **o sabie** (simbolizându-l pe Ștefan cel Mare, supranumit *Cavalerul lui Hristos*).

Pe pieptul păsării, se află un **blazon** împărțit în cinci câmpuri care prezintă simbolurile provinciilor istorice românești:

- **Țara Românească** pe albastru: un vultur ținând în cioc o cruce ortodoxă de aur, însoțit de un soare de aur la dreapta și de o lună de aur la stânga²;
- **Moldova**: un bour negru cu o stea între coarne, un trandafir cu cinci petale în partea dreaptă, simbolizând credința, și o semilună la stânga, reprezentând renașterea, ambele de argint;
- **Banatul și Oltenia**: un pod galben cu două arce de boltă (simbolizând podul peste Dunăre al împăratului roman Traian) și un leu de aur, simbol al forței și al măreției;
- **Transilvania**: deasupra se află un vultur negru cu gheare de aur, dedesubt se găsesc șapte turnuri crenelate, simbolizând cele șapte cetăți principale ale Transilvaniei: Bistrița, Brașov, Cluj, Mediaș, Orăștie, Sibiu și Sighișoara;
- **Teritoriile Mării Negre** (provincia istorică Dobrogea) sunt reprezentate de doi delfini situați față în față, cu capul în jos.

Adaptare după articolul *Sigiliul și stema României*, www.edusoft.ro/sigiliul-si-stema-romaniei

- a. Numește un loc unde ai văzut expusă stema României.
- b. Verifică dacă ai înțeles textul, răspunzând următoarelor întrebări:
 - Când a fost elaborată stema actuală a României?
 - La ce eveniment din istoria națională trimite coroana de oțel?
 - Care sunt domnitorii la care se referă sceptrul și sabia din ghearele vulturului?

¹ *suveranitate* (s.f.) – calitatea de a fi suveran, de a dispune liber de propria soartă; independență, putere supremă.

² Blazonul se analizează ca fiind purtat de posesorul lui, respectiv din spate. În consecință, latura privită din față la stânga este socotită, de fapt, la dreapta, iar cea privită din față la dreapta este la stânga.



2. Asociază simbolurile prezente pe stemă cu semnificațiile potrivite.

SIMBOLURI

- a. vultur
- b. trandafir
- c. semilună (crai-nou)
- d. turnuri
- e. delfin
- f. culoarea albastră

SEMNIFICAȚII

- 1. libertate, latinitate
- 2. cerul
- 3. cetate
- 4. mare
- 5. credință
- 6. renaștere

3. Ce alte însemne oficiale ale României cunoști?

4. Caută stema județului în care locuiești, desenează-o pe caiet și notează semnificațiile elementelor din care este compusă, cu ajutorul internetului.

Repere

Identitatea națională este sentimentul de apartenență a unei persoane la o națiune. Națiunea este o comunitate cu aceeași identitate istorică și culturală, nu neapărat etnică (deși cazul este frecvent), care și-a afirmat voința de a trăi într-un stat independent.

Sentimentul de identitate națională, manifestat prin patriotism, se sprijină pe un ansamblu de valori împărtășite de toți membrii comunității: identificarea și valorizarea unuia sau a mai mulți strămoși fondatori; o istorie comună cu eroi emblematici pentru calitățile pe care comunitatea le apreciază; limba vorbită, fixată de gramatici și dicționare; o serie de monumente care reflectă continuitatea și geniul național; peisajele specifice; folclorul, tradițiile și obiceiurile.

Aplicații

1. Ai studiat la școală texte/aspecte referitoare la identitatea națională? La ce materii? Exemplifică.
2. Consideri că este necesară discutarea acestor teme la școală? De ce?
3. Alege cinci valori importante pentru tine din cele redate mai jos.

ADEVĂR

FAMILIE

LIMBĂ

RELIGIE

COMUNITATE

GENEROZITATE

MUNCĂ

RESPECT

COOPERARE

ÎNȚELEPCIUNE

ONESTITATE

RESPONSABILITATE

CORECTITUDINE

ÎNCREDERE

PACE

SĂNĂTATE

CURAJ

LEGE

POLITEȚE

SOLIDARITATE

CURĂȚENIE

LIBERTATE

PRIETENIE

TRADIȚIE

4. Pentru fiecare dintre valorile pe care le-ai ales, notează două comportamente care îi pot fi asociate.

(De exemplu: GENEROZITATE → a-i împrumuta unui coleg niște cărți, a-i ajuta pe membrii familiei la treburi ușoare, a dăruia altora din timpul tău etc.)

5. Gândește-te la o persoană pe care o cunoști și care demonstrează una dintre valorile apreciate de tine. Prezintă această persoană în câteva cuvinte în fața colegilor, explicând de ce ai ales-o.

6. Formulează trei întrebări pe care le-ai pune dacă ai alcătui un test din textul care descrie stema României.



Portofoliu

Desenează pe o coală albă sau pe o bucată de carton propriul blazon. Descrie, în fața colegilor, ce cuprinde acesta.

Proiect de grup: Imagini ale domnitorului

Sarcina de lucru

Alcătuți cinci grupe. Fiecare grupă va prezenta imaginea unuia dintre domnitorii Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu, Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul sau Vlad Țepeș, pornind de la fragmentele de mai jos.



Portretul lui Ștefan cel Mare din *Tetraevanghelul* de la Humor (1473)



„Ștefan, Ștefan, Domn cel mare
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare!
Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!
Brațul lui fără-ncetare
Bate hoardele tătare,
Bate cetele maghiare,
Bate leși¹ din fuga mare,
Bate turci pe zmei călare
Și-i scutește de-ngropare.
Lumea-ntreagă stă-n mirare,
Țara-i mică, țara-i tare
Și dușmanul spor nu are.”

Cântecele lui Ștefan Vodă, poezie populară
culeasă de Vasile Alecsandri

*



„Era în august 1714. Brâncoveanu domnea de mult.
Acum era în vârstă de 60 de ani și era domn înțelept
și iubit. Patru feciori mândri îi împodobeau casa și îi
înveseleau bătrânețile. [...]

Constantin Brâncoveanu încă demult ajunsese neplăcut sultanului, pentru că adunase și bogății. El pusese de bătuse și monede mari, de aur, ceea ce era un act de neatârnare².

Într-o dimineață, domnul se sculă, își spală fața și își pieptănă barba cea albă ca zăpada. Pe când ținea încă în mână pieptenele de fildeș, văzu deodată că palatul îi e împrejurat, paznicii dezarmați ori înjunghiați, și în grabă își chemă feciorii:

– Sculați, căci au sosit cei care ne vor moartea!

El fu prins, împreună cu soția, fiica lui, feciorii, nepotul și cumnatul său, vistierul Văcărescu.

Era înainte de Paște. Fură târați toți la Constantinopol, aruncați în închisoarea celor șapte turnuri și ținuți acolo până la august. [...]

Brâncoveanu adună pe feciorii săi în juru-i și le vorbi astfel:

– Și bunurile, și viața ne sunt pierdute. Acum trebuie să ne îngrijim să nu ne pierdem și sufletele. Fiți băbrați, iubii mei, și nu vă fie teamă de moarte. Vedeți ce a suferit Hristos pentru noi și de ce moarte a murit! Rămâneți tari în credință și nu vă clătinați, nici pentru viața voastră, nici pentru lumea toată!

Atunci se auzi zgomot în odaia de alături și intră un pașă, care le porunci să meargă cu dânsul la sultan.

Sultanul ședea pe malul Bosforului, într-un chioșc³ minunat, ce strălucea de aur și de pietre scumpe.

– Brâncovene, zise dânsul, adevărat este că ai vrut să te desfaci de împărăția noastră și să-ți faci țara neatârnată? Spune!... Adevărat este că ai pus de ai bătut monedă din bogățiile tale? Spune, cum ai putut lucra astfel fără de teamă, parcă n-ai fi avut stăpân?... Dezvinovățește-te!

– De am domnit bine ori rău, zice domnul, aceasta numai Dumnezeu o știe; iar dacă am fost mare pe pământ, uită-te acum ce sunt!

– Brâncovene, măsoară-ți vorbele! Sunteți toți pe-depsiți la moarte; niciunul din neamul tău nu va scăpa cu viață.

– Cum o vrea Dumnezeu. Viața noastră e în mâna ta...

¹ leș (variantă leah) (s.m.) – polonez.

² neatârnare (s.f.) – independență (politică).

³ chioșc (s.n.) – pavilion oriental cu care se decorează grădinile.



Portretul lui Constantin Brâncoveanu (1696),
găsit la Mănăstirea Muntelui Sinai

Un muezin (sau strigătorul din turla geamii¹, care vestește mahomedanilor ora rugăciunii) înaintă, făcu trei plecăciuni și zise:

– Stăpâne, noi avem un obicei, anume că osânditul poate fi iertat dacă își schimbă legea și se dă la sfânta noastră credință.

– Brâncovene, zise sultanul, leapădă-te de căineasca ta credință creștinească și îmbrățișează credința noastră, împreună cu fiii tăi, ca să trăiți și să fiți liberi!

– Mai bine să se stingă neamul meu, decât să mă lepăd de sfânta mea credință!

– Atunci, pregătiți-vă de moarte! strigă sultanul încruntându-se. [...]

După aceasta turcii puseră mâna pe al treilea fiu al lui Brâncoveanu, un băiet falnic cu ochii negri, plini de foc și cu un păr negru ca pana corbului. Mustățile abia îi mijeau.

– Leapădă-te de credința ta, zise sultanul, și te cruț!

– Nu-mi face rușine vorbindu-mi astfel, zise el.

Și îngenunche, iar capul lui se rostogoli până dinaintea picioarelor tatălui său. Acesta oftă din adânc inimii și zise:

– Doamne, făcă-se voia Ta.

Sultanul arătă pe al doilea fiu. Acesta căzu în genunchi în fața tatălui său. Bătrânul îngălbeni de teamă, ca nu cumva fiul său să slăbească, dar el ridică spre dânsul ochii săi pătrunzători și zise roșindu-se:

– Tată! Numai eu ți-am adus neazuri și ți-am tulburat viața, din pricina inimii mele slabe și a sângelui meu iute. Nu pot să mă duc să dorm somnul de veci, până ce nu-ți voi cere iertare!

Fața bătrânului se însenină iarăși și, binecuvântându-l, îi zise:

– În ceasul acesta, orice greșală e izbăvită, fătul meu!... Du-te la Dumnezeu!

Și, tot îngenunchind, își întinse și acesta capul spre gâde².

Cel mai mare dintre cei patru frați, a cărui față voinicască era înconjurată de o barbă mare, se uită la cadavrul fratelui său și îl podidiră lacrimile. Sultanul băgă de seamă.

– Leapădă-te, fiul meu, de legea ta; ție ți-e dragă viața; treci la legea noastră și ai să fii fericit!

Fiul lui Brâncoveanu însă păru că nici n-ar fi auzit cuvintele lui, ci făcu el singur semn călăului să-i taie capul, care, când căzu, stropi cu sânge pe sultan. Brâncoveanu oftă adânc și zise:

– Doamne, făcă-se voia Ta!

– Brâncovene, zise sultanul, un singur copil îți mai rămâne. Gândește-te bine!

Brâncoveanu se uită la copilul cel plâpând, își văzu soția leșinată, își văzu fetele plângând în hohot, dar răspunse fără șovăire:

– Făcă-se voia Domnului!

– Copile, zise sultanul, dă-te la legea noastră și vei trăi!

Ochii lui dulci cătară spre tatăl său, parcă ar fi vrut să dobândească de la privirea lui curaj și putere.

– Eu mor bucuros, tată, strigă dânsul cu vocea limpede. Sunt mic, într-adevăr, dar sunt din neamul tău!

Și se rostogoli și capul lui.

Atunci i se duse și puterea bătrânului. Căzu în genunchi, trase la sânu-i pe fiii uciși, îi mângâie și îi sărută, se jeli, își chemă copiii drăgălași pe nume, pe urmă se ridică și zise cu glas puternic:

– Mi-ați omorât, păgânilor³, patru feciori. Dumnezeu să vă prăpădească iarăși și iarăși! Să vă stingă de pe fața pământului, cum se risipesc norii la bătaia vântului. Loc să n-aveți unde să fiți îngropați, nici copiii să vi-i puteți mângâia. Fără odihnă și fără pace să fiți în veci!... Așa să m-auză Domnul!

Atunci sultanul și oamenii lui se mâniară. Rupseră în bucăți veșmintele cele bogate de pe corpul bătrânului domn și începură să-i jupoarie pielea de pe corp. Niciun țipăt, niciun vaiet nu ieși din gura lui, în timpul acestui

² gâde (s.m., pop.) – călău.

³ păgân (s.m.) – nume dat de creștini celor care sunt de altă religie; turc, mahomedan.

¹ geamie (s.f.) – lăcaș de cult la musulmani; moschee.

chin îngrozitor. În sfârșit, umplură pielea cu paie, o puseră într-o suliță și o tăvăliră prin noroi strigând:

– Ghiaur¹, câine de creștin! Ți cunoști pielea?

Atunci Brâncoveanu mai ridică încă o dată vocea și zise:

– Carnea puteți s-o sfâșiați în bucăți, dar Constantin Brâncoveanu moare creștin credincios, părăsit de toți, dar odihnindu-se întru Domnul.

Și zicând aceste cuvinte, eroul își dete sufletul.”

*Moartea lui Constantin Brâncoveanu,
legendă populară*



„Într-o sală-ntinsă, printre căpitani,
Stă pe tronu-i Mircea încărcat de ani. [...]

Curtea este, plină, țara în mișcare;
Soli trimiși de Poartă² vin la adunare.

Toți stau jos, mic, mare, tânăr și bătrân...
Era nobil omul când era român.

Solii dau firmanul³. Mircea îl citește,
Apoi, cu mărire, astfel le vorbește:

– «Padișahul⁴ vostru, nu mă îndoiesc,
Va să facă țara un pământ turcesc.

Pacea ce-mi propune este o sclavie
Până ce românul să se bată știe!»

La aceste vorbe sala-a răsunat;
Dar un sol îndată vorba a luat.

– «Tu, ce într-această nație creștină
Strălucești ca ziua într-a ta lumină,

Tu, o, doamne cărui patru țări se-nchin.
Allah să te ție, dar ești un hain!»

În murmură surdă vorbele-i se-neacă.
Cavalerii trage spadele din teacă.

Mircea se-ndreptează iute către ei:
– «Respectați solia, căpitani mei!»

Apoi către solii Porții el vorbește:
– «Voi, prin care șahul astăzi mă cinstește!



Mircea cel Bătrân. Pictură din biserica Episcopiei de Argeș

Mircea se închină de ani obosit;
Însă al său suflet nu e-mbătrânit:

Ochii săi sub gene albe și stufoase
Cu greu mai îndreaptă săgeți veninoase;

Dar cu toate astea fieru-i va lovi
Ș-albele lui gene încă n-or clipi.

Cela ce se bate pentru a lui țară,
Sufletu-i e focul soarelui de vară.

Mergeți la sultanul care v-a trimis,
Ș-orice drum de pace, spuneți că e-nchis!»

Apoi către curte domnul se îndreaptă.
– «Fericirea țării de la noi s-așteaptă.

De deșarte vise să nu ne-nșelăm:
Moarte și sclavie la străini aflăm.

Viitor de aur țara noastră are
Și prevăz prin secolii a ei înălțare.

Însă mai-nainte trebuie să știm
Pentru ea cu toții martiri să murim!

Căci fără aceasta lanțul ne va strânge
Și nu vom ști încă nici chiar a ne plânge!»

Dimitrie Bolintineanu, *Mircea cel Mare și solii*

¹ ghiaur (s.m.) – denumire disprețuitoare dată în trecut de turci persoanelor de altă religie decât cea mahomedană.

² Poartă (s.f.) – aici, Imperiul Otoman.

³ firman (s.n., înv.) – ordin emis de sultan (prin care erau numiți sau maziliți guvernatorii și domnii depinzând de Imperiul Otoman).

⁴ padișah (s.m.) – titlu purtat (în Evul Mediu și în epoca modernă) de monarh în unele țări din Orientul Apropiat și Mijlociu; persoană purtând acest titlu.



*

„În acel timp de chin și de jale, strălucea peste Olt, în Craiova, un bărbat ales și vestit și lăudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile¹ lui alese și felurite, prin credința către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către cei asemenea, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toți deopotrivă, prin sinceritatea, statornicia și dărnicia ce împodobeau mult lăudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul² Craioviilor, fiu al lui Pătrașcu-Vv.³, care, pentru blândețea cu care cârmui⁴ țara de la 1554 până la 1557, se numește cel Bun.

Strălucirea nașterii lui Mihai, sfatul lui cel drept și priceput, cuvântul lui blând și îmbielșugat, iar mai cu seamă faptele cunoscute ale lui îi câștigă inima poporului și trâmbiță numele lui în toate părțile țării. [...] El ajunsese a fi nădejdea tuturor, răzbnătorul atât de mult dorit și așteptat.

Crudul Alexandru-Vodă nu întârzie a se înpăimânta de acel mare nume al banului Mihai. Vru să-l piarză cu orice chip și, neîndrăznind a-l prigoni de față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce la București, sau a-l ucide prin taină. [...]



Mișu Popp, *Mihai Viteazul* (ulei pe pânză, 1881)

¹ *virtute* (s.f.) – trăsătură de caracter, care îl face pe om mai bun din punct de vedere moral.

² *ban* (s.m.) – (în Evul Mediu, în Țara Românească) titlu purtat de dregătorul delegat de domn la guvernarea Olteniei.

³ *Vv.* – prescurtare pentru „voievod”.

⁴ *a cârmui* (vb.) – a conduce.

Temându-se ca poporul să nu se ridice înfuriat și să scape pe prinsul său, Alexandru-Vodă hotărî a-i grăbi moartea. Într-o zi îl scoaseră din pușcărie legat și îl porniră la locul osândei. Mulțimea poporului urmărea pe osândit, tristă, jalnică și tăcută, văzând că cea din urmă nădejde de mântuire i se va curma cu capul acelui june bărbat eroic. În cale, trecând pre lângă Biserica Albă, pe vremea liturghiei, spun că îl lăsară a intra în biserică și, rugându-se, se făgădui lui sfântu Nicolae, fiind hramul, că de-l va mântui, să-i facă mănăstire în numele lui, precum a și făcut, de se numește acea biserică acum Mihai-Vodă.

Sosind în locul unde trebuia a primi moartea, gâdea, cu satărul în mână, cu inima crudă, cu ochii sângeroși, se apropie de osândit. Dar când ațintește ochii asupra jertfei sale, când vede acel trup măreț, cea căutătură sălbatică și îngrozitoare, un tremur groaznic îl apucă, ridică satărul, voiește a izbi, dar mâna îi cade, puterile îi slăbesc, groaza îl stăpânește și, trântind la pământ satărul, fuge prin mulțimea adunată împrejur, strigând în gura mare că el nu îndrăznește a ucide pe acest om. [...]

Această întâmplare minunată înfioră mulțimea ca o mișcare electrică. Văzu într-însa un semn ceresc, prin care Dumnezeu voia păstrarea acestui om, și un glas detunător de milă și iertare scăpă din pieptul acelei gloate. Boieri și popor luară pe osândit în mijlocul lor și, ducându-se la palat, înaintea voievodului, cerură iertare. Vrând, nevrând, domnul fu silit a se îmbânzi și a-i dăruia viața.”

Nicolae Bălcescu,
Românii supt Mihai-Voievod Viteazul

*



„Apoi, a vrut [Vlad Țepeș] să scape țara de tâlharii la drumul mare, care se ascundeau prin codri și, ieșind, îi jefuiau pe trecători, mai cu seamă pe negustorii care duceau cu ei mărfuri și bani. A pus putere, adică cete de ostași însărcinați cu menținerea ordinii – am zice azi, jandarmi – de au împânzit țara și, cum îi prindeau pe tâlhari, îi și tăiau sau spânzurau sau îi trăgeau în țepă. Și atât de rău i-a speriat pe hoți, că la puțină vreme după aceea puteai cutreiera țara în lung și în lat, și prin șes, și prin păduri, și nu-ți mai era teamă de a fi atacat de tâlhari. O poveste zice așa: că un negustor străin, «venit din țara ungurească», s-a dus la vodă să se plângă că din carul lui, pe care din poruncă domnească îl lăsase noaptea afară, în fața casei unde era în gazdă, i se furaseră o sută șazeci de ducăți – ducatul sau galbenul de aur era pe atunci unitatea monetară cea mai mare [...]. Vodă i-a spus că hoțul va fi prins. Și a și fost prins și tras în țepă. Apoi, a dat poruncă oamenilor să i se pună banii la loc,

însă cu un ducat mai mult, de la el. A doua zi, negustorul s-a înfățișat lui vodă, i-a mulțumit și a spus că a găsit însă un ducat mai mult. Vodă s-a bucurat de cinstea lui, zicându-i că de ar fi tănuit aflarea acestui ducat în plus, îl trăgea și pe el în țepă alături de hoț!

Altă poveste ne spune că într-un loc pustiu pe unde trecea drumul mare, la un puț unde se opreau călătorii să ia apă, vodă pusese de se agățase, pentru băut, o ceașcă de aur. Și nimeni, cât a domnit, n-a îndrăznit s-o fure. Așa spaimă băgase el în oameni. Apoi s-a apucat Vlad vodă de reorganizarea țării. A întărit cetățile, cele care nu fuseseră luate de turci la graniță. Apoi, zidurile cetății de scaun Târgoviște. A refăcut, ca un adevărat cuib de vulturi, cetatea Poienari, care apăra capitala, înspre Ardeal. De la Vlad avem de asemenea primul document privind cetatea București, care pe vremea aceea era numai de lemn, dar apărată de natură prin rețeaua de lacuri și mlaștini și de desimea Codrului Vlăsiei. [...].

Neagu Djuvara, Radu Oltean,
De la Vlad Țepeș la Dracula Vampirul



Vlad Țepeș, tablou din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, expus la Muzeul de Istorie a Artei din Viena

Timp de realizare

O săptămână

Pași pentru pregătirea proiectului

1. Notați în caiet, pentru textul sau fragmentul care v-a fost repartizat, ce v-a reținut atenția (o idee, o trăsătură a personajului, limbajul folosit etc.).
2. Stabiliți împreună ce tip de produs veți realiza. Puteți alege între realizarea unui poster sau a unui produs care presupune utilizarea unor editoare grafice. În funcție de ce ați decis, distribuiți-vă rolurile în echipă: coordonatorul, editorul textului, editorul imaginilor etc.
3. Realizați planul proiectului.
4. Dezvoltați planul. Fiecare grupă va prezenta domnitorul care i-a revenit, referindu-se la modul în care se reflectă imaginea acestuia în text și în ilustrația asociată, dar valorificând și informații dobândite la alte discipline. Aveți în vedere precizarea numelui domnitorului, a epocii în care a trăit, a trăsăturilor evidențiate în fiecare dintre textele date, a valorilor pe care acesta le promovează, dar și modul în care se reflectă în imaginea ce însoțește textul (trăsături fizice, ținută vestimentară, elemente cromatice etc.).
5. Realizați produsul, asociind textului imagini, desene și scheme. Discutați cum realizați prezentarea.
6. Prezentați proiectul în fața colegilor.

Autoevaluare

La sfârșitul proiectului, vă puteți autoevalua în funcție de criteriile din grila de mai jos.

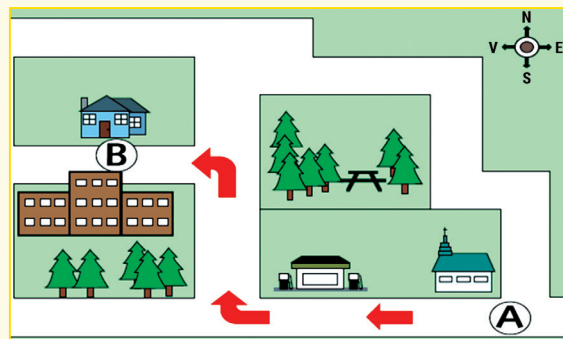
Criterii	😊	😐	😞
Prezentarea clară a temei, identificând elemente relevante pentru domnitor			
Valorificarea textului, a imaginii asociate acestuia și a informațiilor dobândite la alte discipline			
Redactarea unui text coerent			
Integrarea de imagini, desene, scheme			
Identificarea valorilor promovate în textul dat			

Lecția 7. Acte de limbaj: a explica, a recomanda, a afirma

Pentru început

Citiți pe roluri următorul dialog între colege și răspundeți apoi cerințelor.

- Simona, vrei să vii pe la mine mâine? Am un joc nou!
- Îți mulțumesc pentru invitație, Alice! Îmi explici, te rog, cum ajung pe jos la tine acasă?
- Este foarte simplu. Tu locuiești lângă biserică. De acolo, mergi drept, treci pe lângă benzinărie, apoi o iei la dreapta. Continuă să mergi până la prima intersecție, unde o iei la stânga. Casa mea este chiar în spatele spitalului. Îți recomand să fii atentă când traversezi, străzile sunt foarte circulante!
- A, acum știu, trebuie să merg spre nord! În apropierea casei tale este parcul, nu-i așa? N-o să-mi ia mai mult de o jumătate de oră.
- Exact. Ai de mers aproape doi kilometri. Te aștept!



a. Identifică pe hartă reperele despre care vorbesc fetele.

b. Selectează din dialogul lor:

- formulările care se referă la: distanță, durată, direcție;
- o afirmație;
- o recomandare.

Explorare

1. Asociază verbele din coloana stângă cu definițiile din coloana dreaptă.

a explica

a recomanda

a afirma

a îndemna, a sfătui (pe cineva) să facă ceva; a indica, a propune

a susține că un fapt este adevărat

a lămuri, a face pe cineva să priceapă ceva

2. Formulează recomandări pentru fiecare dintre situațiile următoare:

- a. Fratele tău nu e gata, iar spectacolul la care urmează să mergeți împreună începe în scurt timp.
- b. O colegă vrea să traverseze, dar se apropie în viteză o mașină.
- c. Ai citit o revistă de benzi desenate care ți-a plăcut și o aduci la școală să le-o arăți colegilor.
- d. La cinema, lângă tine se află un grup gălăgios, iar tu vrei să vezi filmul în liniște.

3. Grupați-vă în perechi. Elevul A trebuie să-i indice elevului B în ce direcție trebuie să meargă, plecând din punctul stabilit. Folosiți toate informațiile din tabelul de mai jos și integrați-le într-o recomandare. Schimbați apoi perechile și inversați direcția.

Punct de plecare	Direcție	Distanță	Durăță	Mijloc de transport	Punct de sosire
școală	la stânga	100 m	2 minute	pe jos	cofetărie
centru comercial	înainte	200 m	4 minute	pe jos	muzeu
autogară	la dreapta	5 km	¼ oră	autobuz	biblioteca
centru sportiv	înainte	750 m	3 minute	bicicletă	parc
Strada Unirii	sud-est	8 km	½ oră	tramvai	zoo
parc	înainte	300 m	6 minute	pe jos	farmacie
Orășelul Copiilor	înainte	4 km	10 minute	troleibuz	gară
magazin	la stânga	2 km	½ oră	pe jos	dispensar
bulevard	vest	10 km	½ oră	autobuz	stadion

- Pe o coală albă, desenează schema itinerarului tău de acasă până la școală. Fixează punctul de plecare cu A și punctul de sosire cu B, desenează 4 – 5 repere (clădiri publice, magazine, parc etc.). Indică direcția printr-o linie cu săgeată și, separat, distanța pe care o parcurgi. Poți folosi o busolă pentru a determina punctele cardinale.
- Prezintă oral schema colegilor tăi, detaliind-o. Aduă două recomandări de siguranță.

Repere

A explica este un act de limbaj prin care vorbitorul oferă lămuriri asupra unui subiect, pentru ca un fapt sau o idee să fie mai ușor de înțeles de către receptor. O explicație se poate construi în jurul a două întrebări: **de ce?** (atunci când este lămurită cauza unui fenomen, a unei acțiuni etc.) și **cum?** (atunci când sunt oferite instrucțiuni – cum să folosești un aparat, cum se prepară o prăjitură, cum să ajungi într-un anumit loc etc.). Pentru a se face înțeles, vorbitorul trebuie să știe el însuși ce vrea să comunice și să folosească termeni care exprimă **cauza** (*pentru că, deoarece, căci, fiindcă, având în vedere, dat fiind că, din moment ce, de aceea* etc.) și **consecința** (*prin urmare, deci, în consecință, ca urmare, ceea ce implică, de unde decurge, ceea ce ne trimite la* etc.).

A recomanda este un act de limbaj cu ajutorul căruia vorbitorul îl îndeamnă pe receptor să acționeze într-un anumit fel, îi dă un sfat, îi propune ceva: *Îți recomand să ..., Te sfătuiesc să ..., Îți propun să ...* etc.

A afirma este un act de limbaj prin care vorbitorul face o declarație prin care enunță existența unui fapt sau susține că ceva este adevărat: *Pământul este rotund., Recunosc că am greșit.*

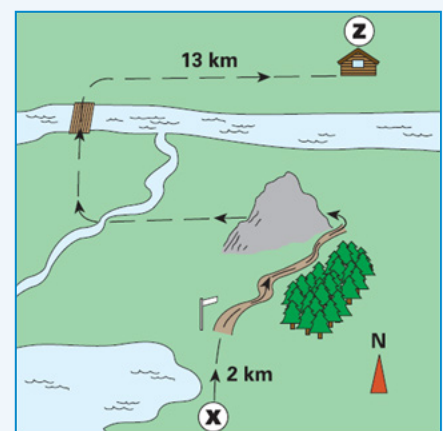
Aplicații

- Citește textul și precizează valoarea de adevăr a comunicărilor de mai jos:

Când intri în Târgoviște dinspre București, părăsești drumul național 71, care ocolește orașul prin nord-est, și mergi înainte spre nord, pe Calea București, apoi pe Calea Domnească. La aproximativ 3 kilometri de la intrarea în oraș se află Ansamblul Monumental Curtea Domnească. Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești din Târgoviște este plasat pe latura de sud-est a Curții Domnești. Intrarea se face din Aleea Cocorilor, la două minute de mers pe jos de la poarta

mare a cetății. Clădirea este compusă din pivniță, parter și etaj. Accesul la etaj se face printr-o scară exterioră din lemn, care duce într-un cerdac de unde se poate admira peisajul ruinelor medievale. La parter, a fost amenajat muzeul ce adăpostește o tipar-niță din secolul al XVIII-lea. La ieșirea din muzeu, pe aceeași alee care merge către parc, se găsește Biserica Sf. Vineri.

- Itinerarul explică parcursul până la Ansamblul Monumental Curtea Domnească din Târgoviște. **A F**
 - Șoseaua care duce la Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești se îndreaptă spre nord-est. **A F**
 - Până la Muzeul Tiparului sunt aproximativ 3 km de la intrarea în oraș. **A F**
 - Șoseaua care duce la muzeu ocolește orașul. **A F**
 - Muzeul se găsește pe latura de sud-est a Curții Domnești. **A F**
 - Clădirea muzeului are două etaje. **A F**
 - Aleea Cocorilor duce înspre parc. **A F**
 - Biserica Sf. Vineri se află pe Calea Domnească. **A F**
- Caută pe internet (pe Google Maps) harta orașului Târgoviște și prezintă oral traseul descris în text.
 - Recomandă-i unui prieten să viziteze orașul Târgoviște. Folosește două informații din text.
 - Explică itinerarul din schema alăturată. Utilizează cuvinte din următoarea listă: *cabană, a urca, potecă, a se îndrepta, a traversa, râu, munte, pădure, a ocoli, vest, afluent, est.*



Provocări

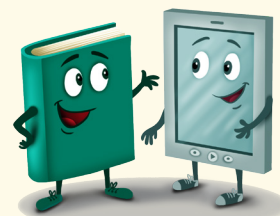
Prezintă colegilor o localitate din România, care îți place foarte mult. În expunerea ta, vei face o afirmație despre această localitate, vei explica de ce te atrage și le vei recomanda să o viziteze.

Lecția 8. Enunțul. Tipuri de enunț

Pentru început

1. Citește dialogul de mai jos, dintre o carte tipărită și o carte electronică.

- Cărțile tipărite vor dispărea curând?
- Nu cred! Avem o istorie veche, am supraviețuit multor amenințări și pericole.
- Eu vin cu câteva avantaje: dicționar pentru explicarea cuvintelor necunoscute, ecran luminos, spațiu mare de stocare...
- Nu uita! Bateriile tale durează puțin, oamenii vor reveni la mine.
- Ai dreptate... De ce am pornit această discuție? De acum îți acord cu drag prietenia mea!



2. Tu ce tip de carte ai alege? Justifică-ți alegerea.

Enunțul

Explorare

1. Indică predicatul din prima, a treia și a cincea replică din dialogul de mai sus.
2. Câte propoziții independente există în ultima replică din text?
3. Extrage din text propozițiile negative.
4. Transformă prima propoziție dezvoltată din text în propoziție simplă. Propoziția obținută este construită în jurul predicatului sau al subiectului? Justifică-ți răspunsul.
5. Precizează câte predicate există în următoarea comunicare: *Bateriile tale durează puțin, oamenii vor reveni la mine.*
6. Observă numărul de propoziții separate printr-o bară oblică din comunicarea de mai jos. Menționează numărul de predicate din aceeași comunicare.

Avem o istorie veche,^{1/} am supraviețuit multor amenințări și pericole.^{2/}

Repere

Enunțul este o comunicare cu înțeles deplin, construită în jurul unui predicat.

Enunțul poate fi:

- **simplu**, când este alcătuit dintr-o propoziție;
- **complex**, când este alcătuit din mai multe propoziții.

Tipuri de enunț

Explorare

1. Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect.
În enunțul: „Eu vin cu câteva avantaje: dicționar pentru explicarea cuvintelor necunoscute, ecran luminos, spațiu mare de stocare...”
 - a. se oferă informații;
 - b. se cer informații;
 - c. se dă un ordin.
2. Formulează o întrebare despre e-bookuri.
3. Precizează ce anume comunică următoarele enunțuri (oferă informații, cer informații sau transmit ordine):
 - a. Dă-mi, te rog, cartea!
 - b. Povestește-mi întâmplarea de ieri!
4. Ce transmit enunțurile de mai jos?
 - a. Frumoasă carte mi-ai dăruit!
 - b. Am foarte multe griji!

Repere

În funcție de scopul comunicării, enunțurile sunt:

- **asertive**, când comunică o informație despre o stare de lucruri: *Afară plouă. Elevii au intrat în clasă.*
- **interogative**, când cer informații despre o stare de lucruri: *Ai făcut tema? Cine nu a venit?*
- **imperative**, când comunică un ordin, o cerere, o rugămintă: *Te rog, ajută-mă!*
- **exclamative**, când comunică emoții, sentimente în legătură cu o stare de lucruri: *Am citit o carte foarte interesantă!*

Exerciții

1. Indică enunțurile simple și complexe de mai jos.

- a. Povestește-le și lor despre pățania de ieri, apoi sună-mă.
- b. Au stat puțin, au ascultat, au plecat.
- c. Mergem mâine după-amiază la film?
- d. Pe crestele munților, printre nori, străluceau primele raze de soare.
- e. Nu am uitat, o să revin.
- f. Mulți elevi au obținut note mari, puțini au luat note mici.

2. Recunoaște enunțurile asertive, interogative, imperative și exclamative din următorul dialog între doi frați:

- Grăbește-te, te rog! Ce citeai acolo?
- Vin imediat! Găsisem un articol foarte interesant! Doi americani au inventat stiloul 3D. Știi? Cu ajutorul lui, poți desena, poți crea obiecte.
- Nu știam! Oare când vom putea cumpăra și noi unul?
- Încă nu știu, m-ai întrerupt...
- Îmi pare rău, ne așteaptă mama. O să-mi spui mai multe pe drum.

3. Completează fiecare dintre situațiile de mai jos, transformând enunțurile asertive date conform indicațiilor.

a. *Elevii au plecat în excursie.*

Mădălina întreabă: *Elevii au plecat în excursie?*

Adrian exclamă: _____

b. *Laura are zece ani.*

Mădălina întreabă: _____

Adrian exclamă: _____

4. Precizează ce tip de enunț este fiecare dintre cele de mai jos.

- Un e-book costă mai puțin decât o carte tipărită?
- Povestește-i întâmplarea de azi!
- Am citit o revistă electronică de benzi desenate.
- M-a emoționat gestul tău!
- Continuați jocul fără mine.
- N-am spart eu geamul!
- Școala noastră participă la proiectul ecologic?
- Vino pe la mine astăzi!

5. Formulează câte un enunț imperativ care să corespundă semnelor convenționale de mai jos.



6. Cuvintele de mai jos pot fi organizate în două enunțuri simple. Scrie-le în caiet.

presa

în

Johannes

a inventat

Gutenberg

tipografică

1440

lui

țările

a ajuns

invenția

repede

române

în

7. Unește cele două propoziții de mai sus într-un enunț complex.

Lecția 9. Punctuația enunțului

Explorare

1. Citește anunțul de mai jos.

Elevii clasei a V-a B au pregătit un concurs!

- Te interesează promovarea și respectarea drepturilor copilului?
- Participă și tu la concursul nostru!
- Formează o echipă împreună cu alți 3 - 4 colegi, propuneți un proiect pe tema respectării drepturilor copilului și prezentați-l în fața juriului în ultima sâmbătă din luna mai.
- Proiectul câștigător se va desfășura în anul școlar viitor.
- Vă așteptăm!
- Mai multe informații vă pot da Izabela Popescu și Alin Nedelcu, din clasa a V-a B.



2. Completează următorul tabel în caiet, transcriind fiecare enunț din textele de mai sus în rubrica potrivită:

Enunțuri asertive	Enunțuri interogative	Enunțuri imperative	Enunțuri exclamative

3. De ce crezi că s-au folosit punctele de suspensie în enunțul: *În vacanță o să merg în tabără, o să mă joc, o să...* . Ce fel de enunț este?

Repere

Sfârșitul **enunțurilor asertive** este marcat prin **punct**: *La spectacol, au participat elevi din capitală.* Uneori, întreruperea intenționată a unui enunț asertiv este marcată prin **puncte de suspensie**: *Nu te-am văzut, credeam...* .

Finalul unui **enunț interogativ** este marcat prin **semnul întrebării**: *Cum v-ați descurcat la școală?*

Sfârșitul **enunțurilor imperative** este marcat prin **semnul exclamării**: *Puneți-vă vestele de salvare!*

Enunțurile exclamative sunt marcate la final tot de **semnul exclamării**: *Te-am prins!*

Exerciții

1. Citește schimbul de mesaje telefonice și postarea on-line redate alăturat. Răspunde apoi la cerințele referitoare la cele două texte.



- Interlocutorul Ilincăi nu folosește semne de punctuație la finalul enunțurilor. Ce fel de enunțuri ar putea fi cele pe care le-a scris?
 - Ce semne de punctuație ar fi trebuit folosite de interlocutorul Ilincăi?
 - Precizează ce tip de enunțuri sunt cele formulate de Ilinca, având în vedere punctuația acestora.
 - Din postarea on-line a Laurei lipsesc semnele de punctuație de la finalul fiecărui enunț. Ce semne de punctuație ar putea fi folosite? Explică dacă lipsa lor creează dificultăți de înțelegere a mesajului.
2. Într-una dintre legendele despre Pythia, preoteasa lui Apollo care făcea preziceri în Oracolul din Delphi, se spune că odată, unui soldat venit la ea să afle dacă se va întoarce viu din război, Pythia i-a răspuns: „Te vei duce te vei întoarce nu în război vei muri.” Soldatul se duce la război și moare, nu înainte de a-i spune prietenului său despre profeția oracolului. Prietenul se duce la Pythia să-i ceară socoteală. Aceasta îi răspunde că nu a spus niciun neadevăr, mesajul ei fiind: „Te vei duce. Te vei întoarce? Nu. În război vei muri.”
- Precizează ce anume a dus la înțelegerea greșită de către soldat a mesajului transmis de Pythia.
3. Citește biletul de mai jos și identifică tipul de enunț și semnul de punctuație folosit. Dacă mama ar fi folosit punctul în finalul enunțului, mesajul ei s-ar fi schimbat? Justifică-ți răspunsul.



Ruine ale Templului lui Apollo (Delphi, Grecia)

*Pune supa
în frigider!
Mama*



- Formulează două întrebări referitoare la planurile de vacanță. Ce semn de punctuație ai folosit la sfârșitul enunțurilor?
- Transformă următoarele enunțuri asertive în enunțuri exclamative și interogative. Copiază-le în caiet, folosind semnele de punctuație potrivite.
 - Exercițiul a fost dificil.
 - Spectacolul a durat puțin.
 - Zmeura este gustoasă.
 - Ți-a plăcut filmul.
- Scrive în caiet cele două propoziții de mai jos, referitoare la punctuația enunțurilor, una adevărată, una falsă. Citește-le colegilor și roagă-i să identifice propoziția adevărată și pe cea falsă.
 - Un enunț exclamativ este marcat de semnul exclamării.
 - La sfârșitul unui enunț asertiv se pune semnul întrebării.
- Scrive un mesaj de tip SMS referitor la o întâlnire cu prietenii. Utilizează enunțuri simple, cu toate semnele de punctuație învățate.



Provocări

- Discutați de ce deseori în mesajele scrise pe telefon sau pe internet nu se folosesc semnele de punctuație specifice enunțului.
- În ce măsură lipsa semnelor de punctuație afectează înțelegerea mesajelor? Dă un exemplu.

Autoevaluare L8– L9

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...



Lecția 10. Prezentarea textului: inserarea unor desene, grafice, fotografii, scheme

Pentru început

1. Pregătește-ți valiza și pune în ea trei obiecte pe care le consideri adecvate pentru o călătorie:
 - a. la mare;
 - b. la munte;
 - c. pe Lună.
2. Lucrați în perechi. Realizați un copac al ideilor privind călătoria. Iată ce trebuie să faceți: desenați în caiet un copac și notați cuvântul *călătorie* pe trunchiul acestuia. Pe ramuri, veți scrie cuvinte pe care le asociați cu acest termen (sinonime, cuvinte care denumesc locuri sau obiecte, sentimente pozitive sau negative).

Explorare

1. Lucrați în grupe de câte 4 – 6 elevi. Priviți cu atenție imaginile date, notați-vă observațiile, apoi un raportor al fiecărei grupe le va prezenta în fața clasei.



2. Citește descrierile de mai jos și asociază-le cu imaginile de la exercițiul precedent; selectează cuvintele-cheie care te-au ajutat să faci asocierea.
 - A. Hotelul de Gheață de la Bălea Lac este singurul de acest fel din România și din 2005 este construit în fiecare iarnă, fiindcă primăvara... se topește! Clădirea are o sală centrală, cu un restaurant și un bar, iar în părțile laterale sunt 12 camere care au mereu altă tematică. Tot mobilierul este construit din gheață! Deși este foarte frig acolo, hotelul este vizitat de foarte mulți turiști.
 - B. De mult am vrut să merg pe această șosea celebră în țara noastră, care leagă Țara Românească de Transilvania, străbătând Munții Făgăraș! E un peisaj de vis acolo, sus, cu stânci golașe, văi adânci, cu brazi și flori mici de munte!
 - C. Dis-de-dimineață am plecat la plimbare pe faleză. Clădirea Cazinoului se încadra perfect în acest peisaj foarte albastru. Marea era liniștită, pescărușii se roteau deasupra noastră, depărtarea azurie îmi dădea sentimentul infinitului. Eram foarte emoționat, priveliștea era într-adevăr impresionantă.
 - D. Macii din Câmpia Bărăganului arată ca niște flăcări aprinse în lanuri. M-am oprit să-i admir, iar drumul care se așternea la picioarele mele părea că duce spre o lume necunoscută.
 - E. Mereu am considerat că peșterile sunt niște capodopere ale naturii, cu formele lor ciudate, cu sculpturile pe care apa le face de-a lungul veacurilor! Astăzi o să aflu de ce Peștera Urșilor se numește astfel... Sper că nu o să dau nas în nas cu vreunul!

3. În funcție de grupa din care ai făcut parte, scrie sau desenează, pe un sfert de coală albă:

- un orar al vizitării Cazinoului din Constanța/un desen cu un peisaj marin;
- o schemă a drumului șerpuit al Transfăgărășanului;
- un plan al clădirii Hotelului de Gheață, văzut de sus/un desen cu un peisaj montan;
- un plan de salvare din Peștera Urșilor, cu săgeți care indică drumul spre ieșire;
- un desen cu un câmp de maci/o hartă cu cele mai importante localități din Câmpia Bărăganului (Călărași, Slobozia, Fetești).

Repere

Într-o **compunere narativă sau descriptivă** se pot integra, prin tehnica colajului, desene, fotografii, grafice, scheme. Astfel, cititorul vede și descoperă el însuși locurile (reale sau imaginare) descrise, obiceiurile, peisajele, monumentele, oamenii despre care textul vorbește prin cuvinte. Astfel, sunt aduse în fața cititorului o anumită atmosferă și detalii semnificative, iar el își poate închipui mai bine peripețiile prin care trec personajele, ca și cum le-ar trăi el însuși. Paginile astfel concepute dau impresia faptului viu, trăit.

Aplicații

1. Alege, din variantele date, ce ți se pare potrivit să lipești în paginile unui jurnal de călătorie.

- cărți poștale ■ fragmente decupate din hărți ■ tichete de călătorie ■ bilete de la muzee ■ orarul trenului
- fragmente textile ■ plante presate ■ scoici mici ■ cuvinte din litere decupate ■ rețete culinare
- poezii scurte ■ citate ■ timbre.

2. Imaginează-ți că ai vizitat unul dintre locurile din fotografiile de la exercițiul 1, din rubrica *Explorare*. Scrie un text narativ sau descriptiv, la alegere, în care să integrezi materialul grafic conceput. Ajută-te de notițele și de textele de la exercițiile anterioare. Ai grijă ca textul să nu repete imaginea („Acesta este un câmp cu maci.”)

Deschideri

Alege o țară pe care ai dori să o vizitezi. Alcătuește o fișă care să cuprindă: continentul, capitala, limba oficială, moneda, clima, locurile pe care dorești să le vezi.

Portofoliu

Realizează o cercetare despre localitatea ta. Iată tot ce ai nevoie pentru a duce la bun sfârșit această sarcină:

- un aparat foto sau de telefon mobil cu cameră;
- un computer, pentru a descărca fotografiile;
- un carnet, pentru a-ți nota ideile și impresiile;
- creioane colorate sau creioane grafit, pentru schițe și hărți;
- atenție la ceea ce se petrece/există în jur.

Sugestii: Observă cu atenție un loc (strada ta, cartierul, parcul, grădina zoologică, școala etc.), fiecare are o poveste de spus. Vorbește cu oamenii și află întâmplări despre acel loc. Fotografiază locul ales în mai multe momente ale zilei, din unghiuri diferite, apoi alege 4 – 6 imagini sugestive, pe care să le printezi. Desenează ceea ce te-a impresionat. Lipește-le după aceea într-un carnet, notează data și ce reprezintă fiecare imagine și scrie alături impresiile tale (de ce ai ales locul respectiv, ce emoții te-au încercat, ce înseamnă pentru tine etc.). Acesta poate fi începutul unui jurnal de călătorie pe care să-l ții de acum înainte.



Evaluarea portofoliului

Alcătuește o mapă cu toate lucrările pe care le-ai redactat pentru rubrica *Portofoliu* în unitățile IV – VI și așază-le în ordinea crescătoare a preferințelor tale. Include și un text de 3 – 4 rânduri în care să arăți prin ce s-au îmbunătățit lucrările tale, de la prima până la ultima elaborată în acest semestru.

Recapitulare



Citește fragmentul de mai jos, extras din *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri* de Neagu Djuvara, și notează în caiet răspunsurile la cerințele date.

„Mircea, la bătălia de la Rovine, era un domnitor încă tânăr. Domnește 32 de ani, cu întreruperi de vreo doi ani, după faimoasa bătălie care a avut loc la o dată controversată: după o sursă sârbească (târzie) la 24 octombrie 1394, după o sursă bizantină contemporană, mai de încredere, la 17 mai 1395. După o sursă recent descoperită, s-ar părea că ambele date sunt valabile: au fost două bătălii! Prima e probabil marea bătălie de la Rovine, care rămâne unul dintre cele mai glorioase momente ale istoriei românilor. Trecuse Dunărea vestitul Baiazid zis «Fulgerul» (Yilderim/Ilderim), acela care îi învinsese pe sârbi la Kosovo, acela care îi va învinge



pe cruciați doi ani mai târziu, care a cucerit o mare parte din Europa și din Asia. Baiazid trece Dunărea și Mircea îl oprește într-o bătălie atât de sângeroasă, încât, zice o cronică bulgărească, «râul [care străbătea câmpul de luptă] curgea roșu de sânge».

Primăvara următoare, sultanul revine în forță și la 17 mai 1395 are loc o nouă bătălie în care Mircea, cu toate că a primit ajutor de la regele Sigismund al Ungariei, e învins. Sultanul îl lasă în scaun pe Vladislav, probabil văr al lui Mircea.

A.

1. De ce crezi că istoricul Neagu Djuvara afirmă despre bătălia de la Rovine că „rămâne unul dintre cele mai glorioase momente ale istoriei românilor“?
2. Compară textul propus cu fragmentul din *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu pe care l-ai studiat. Notează într-o diagramă Venn asemănările și deosebirile dintre ele (tipul de text, evenimentele relatate, aspecte care privesc limbajul, scopul comunicării).

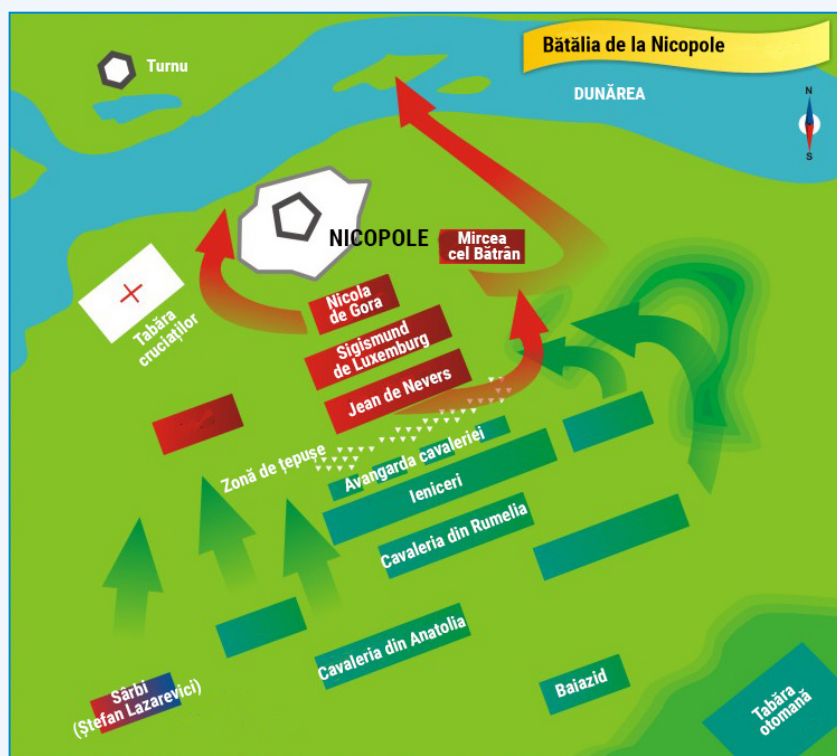
Acesta din urmă nu e gonit din țară; îl vedem participând în anul următor cu un corp de cavaleri la cruciada de la Nicopole. [...] Regele Ungariei, care va deveni împărat, Sigismund de Luxemburg, face propagandă¹ în Occident pentru a primi ajutorul cavalerilor francezi, germani, ajutorul Apusului puternic. Și, în cele din urmă, după ani de negocieri, se unește o mare armată de cavaleri din Franța, în frunte cu fiul ducelui Burgundiei², care este cel mai bogat și mai puternic senior din tot Occidentul [...]. Acest burgund e însoțit de mii de cavaleri apuseni și, împreună cu armata regelui Ungariei, ajunge în Bulgaria de astăzi, la Nicopole, pe Dunăre. Mircea se află și el acolo, lângă regele Sigismund, zic unele surse, cu trei mii de călăreți. Nu mai este domnitor, dar are cavalerii care i-au rămas credincioși. S-a bătut cu turcii și a știut să-i învingă. În ajunul înfruntării, la întrunirea comandanților marii armate cruciate, Mircea îi sfătuiește cum să atace uriașa armată turcă. Nu «frontal», așa cum obișnuiesc cavalerii francezi – care sunt învățați cu armurile lor grele, cu caii lor grei, și ei îmbrăcați în zale, închipuindu-și că mătură totul în fața lor. Nu frontal, ci atacul trebuie dat mai întâi de cavaleria ușoară, pentru a răspândi și anihila pedestrașii așezați în fruntea armatei turce. N-au vrut să-l asculte. Trufașii cavaleri francezi, orgolioși, l-au dat la o parte pe Mircea și au atacat nebunește, frontal. A fost un dezastru cumplit pentru cavaleri, fiindcă turcii așezaseră țărushi în pământ, pedestrașii trăgeau cu săgețile sau intrau printre picioarele cailor și tăiau caii sub genunchi, iar abia pe urmă, din trei părți, au apărut stoluri-stoluri de călăreți. În urma înfrângerii catastrofale, mii de cavaleri au fost luați prizonieri.“

Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*

¹ propagandă (s.f.) – acțiune de răspândire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concepție, un partid politic etc., cu scopul de a convinge și de a câștiga adepti.

² Burgundia – provincie istorică în nord-estul Franței.

3. Notează doi indici spațiali și doi indici temporali din secvența care prezintă bătălia de la Nicopole.
4. Numește conducătorii armatelor care se înfruntă la Nicopole.
5. Privește harta acestei bătălii și prezintă oral desfășurarea ei pe baza a ce ai citit.



6. Justifică încadrarea fragmentului în categoria textelor narative nonliterare.
7. Recomandă unui coleg să citească lucrarea din care a fost extras fragmentul. Compune, în acest scop, un enunț:
 - a. asertiv;
 - b. exclamativ;
 - c. imperativ.
8. Imaginează-ți un dialog de 4 – 8 replici între Mircea cel Bătrân, Sigismund de Luxemburg și Jean de Nevers, ducele Burgundiei. Folosește cel puțin câte un enunț asertiv, interogativ, exclamativ și imperativ.
9. Precizează dacă enunțurile următoare, extrase din text, sunt simple sau complexe:
 - a. „Sultanul îl lasă în scaun pe Vladislav, probabil văr al lui Mircea.”
 - b. „Acesta din urmă nu e gonit din țară; îl vedem participând în anul următor cu un corp de cavaleri la cruciada de la Nicopole.”
 - c. „Trufașii cavaleri francezi, orgolioși, l-au dat la o parte pe Mircea și au atacat nebunește, frontal.”
10. **Joc de rol.** Doi copii, unul care termină clasa a V-a și altul mai mic cu un an, se întâlnesc. Cel mic e curios să știe cum i s-a părut prietenului mai mare clasa a V-a. Folosiți, în dialogul vostru, actele de limbaj învățate de-a lungul acestui an. Colegii din bănci vor identifica tipurile de enunțuri.



B.

Scrive un text narativ nonliterar de 15 – 20 de rânduri în care să prezinți bătălia de la Rovine.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței;
- să te documentezi;
- să integrezi în compunere o hartă printată/un desen/portretele conducătorilor inamici;
- să te exprimi corect, clar și adecvat;
- să respecti normele de ortografie și de punctuație;
- să fii atent/atență la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!

Mama calcă. Eu îi citesc versuri. Unele îngrămădite într-o carte îngălbenită de trecerea timpului, mirosind dulceag, a ciocolată. Un volum fără coperte, ca o varză curățată de primele frunze [...]. Continui să citesc. Literale încep să mișune în fața ochilor mei împăienjeniți, ca niște furnici proste, grăbite către gura hapsână¹, ce le așteaptă în plasa atât de frumos țesută.

După Eminescu urmează Alecsandri. Cu un pastel² de iarnă. După care Coșbuc. Moartea cruntă a lui El-Zorab³ mă întristează mereu. De fiecare dată însă, vocea mea subțire, de copilandru, face ca versurile astea, din care nu înțeleg prea mare lucru, să răsune în bucătărie. [...]

¹ hapsân (adj.) – lacom.

² pastel (s.n.) – aici, poezie în care se zugrăvește un tablou din natură.

³ El-Zorab – cal dintr-o poezie compusă de George Coșbuc, intitulată El-Zorab.

Sunt ani de care îmi aduc prea bine aminte. Eu citind, mama călcând. Ani care îmi poartă pașii către prima bibliotecă. Acea a școlii. Intru cu timiditate, chiar cu oarecare frică, așa cum intri la dentist. [...] Mă învârt ușor prin încăperea slab luminată, ca un titirez leneș, după care îmi aleg mireasa: *Peștele de argint*, o carte de aventuri. [...] Faptul că mi-am ales singur volumul, că nu am fost condiționat de cumpărarea lui de către părinți, ba, mai mult, amănuntul prețios că pentru cartea asta a trebuit să completez o fișă, să semnez – atât cât mă pricepeam să o fac – și să mă oblig că o voi restitui în două săptămâni, transformă lectura într-o adevărată aventură, mai ceva decât aceea cuprinsă între scoarțe. În fiecare seară, câte zece pagini. Obligatoriu! Mama calcă, iar eu citesc în camera mea, scăldat de lumina becurilor, uitând de Eminescu, de pastelurile lui Alecsandri, de Coșbuc. Devin, pagină cu pagină, eroul principal al povestirii, un puști temerar, care face Pământul să se-nvârtă.“

Călin Torsan, *Raza verde*,
fragment din antologia *Care-i faza cu cititul?*

A. 60 de puncte

1. Transcrie un enunț simplu din fragmentul dat. 6 puncte
2. Menționează tipul primului enunț din versurile citate. 6 puncte
3. Identifică printre verbele următoare, extrase din textul dat, pe cele care pot să exprime acte de limbaj:
a citi, a intra, a recomanda, a uita, a restitui, a explica, a afirma, a obliga. 6 puncte
4. Construiește: **a.** un enunț simplu interogativ; **b.** un enunț complex asertiv. 6 puncte
5. Pune semnele de punctuație necesare în enunțul următor: *Voi restitui cartea în două săptămâni promit* 6 puncte
6. Menționează două caracteristici ale textului narativ nonliterar, care apar în fragmentul propus. 6 puncte
7. Transcrie două cuvinte care indică locuri unde se desfășoară acțiunea. 6 puncte
8. Precizează trei acțiuni pe care le-a făcut băiatul pentru a împrumuta o carte de la bibliotecă. 6 puncte
9. Notează numele poezilor ale căror versuri le citea copilul. 6 puncte
10. Explică de ce lectura cărții împrumutate de la bibliotecă se transformă, pentru cititorul-copil, într-o „adevărată aventură, mai ceva decât aceea cuprinsă între scoarțe.“ 6 puncte

B. 30 de puncte

Redactează un text nonliterar de 15 – 20 de rânduri, în care să prezinți ultima carte citită/cartea preferată. Inserează un desen propus de tine pentru coperta cărții, portretul unui personaj etc.

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- să ai un conținut adecvat cerinței; 12 puncte
- să integrezi în text un desen pentru coperta cărții, portretul unui personaj etc. 6 puncte
- să te exprimi corect, clar și adecvat; 6 puncte
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; 3 puncte
- să fii atent/atentă la aspectul textului, adică la așezarea în pagină și la felul cum scrii. 3 puncte

Notă. Se acordă **10 puncte** din oficiu.



„Și, după atâta cultură generală, aș putea să nici nu vă mai duc la școală. Să vă las să treceți glonț pe lângă **ea** și să vă continuați viața la **cinema**. Sau să vă dau un certificat¹ din care să reiasă, clar, că sunteți mai deștepți decât, la un loc, un cal și un țânțar. Că știți că **răsare** o stea doar atunci când n-are nor pe ea. Că ați primit nota zece la mare și ați ajuns cu lecția dincolo de ninsoare. Totuși, este o chichiță²: toate astea le-ați învățat ca pe «Unde ești, Chimiță?»».

E nevoie de o cretă, de niște caiete și de cerneală, din care, dacă ți le aruncă cineva înaintea, iese o școală. Iat-o: dacă vă uitați bine peste jucării și păpuși, se și văd două sau **trei** uși. Printre coarnele de melci se mai zăresc încă douăzeci. Fiecare seamănă cu o carte. Trebuie să le deschizi și să le închizi tu singur pe toate.

În clasă stau copiii atenți și se fac premianți ori repetenți. Primii clipesc din gene la tabla **neagră**, pe care sunt făcute fel de fel de desene. Ceilalți se uită mai pe îndelete **la** burete. Își aduc aminte că buretele l-au mai văzut undeva, așa că ei se gândesc la mare în continuare. Copii, aici o să aflați o mulțime de povești foarte frumoase despre munți, și terase și case. Totul e să ascultați tăcând și să vorbiți în gând. Când veți auzi un clopoțel, după un ceas, să știți că vi s-a dat drumul și la glas. Puteți da fuga afară și acolo vă puteți juca. Ora este pentru învățat, iar **recreația** pentru uitat. Dacă voi n-ați uita așa de repede cunoștințele **folositoare**, recreația cred c-ar fi de o zi. Dar iată, **sună** după zece minute și trebuie să alergați la locurile voastre foarte iute. Că urmează cine știe ce socoteală cu cine știe care portocală. Cu cât crește un om când se ridică în picioare? (Asta se numește adunare.) Unde se duce ursul după ce nu găsește miere? (Asta se cheamă scădere.)

Și, tot așa, venind și plecând, învățând și uitând și iar învățând, o să vă pomeniți că știți pe dinafară școală după școală. Asta puteți s-o observați singuri, uitându-vă nu în alte părți, ci în cărți.

Cărțile or să fie tot mai mari, iar pozele lor tot mai mici, întâi ca niște păpuși, apoi ca niște furnici.

Când nu veți mai vedea nicio poză în nicio carte, să știți că ați ajuns cu învățatul și cu uitatul foarte departe.“

Marin Sorescu, *La școală, dar nu rămânem acolo*,
din volumul *Unde fugim de-acasă*

¹ *certificat* (s.n.) – act oficial, atestat.

² *chichiță* (s.f., fam.) – șiretlic, vicleșug (prin care cineva încearcă să scape dintr-o încurcătură).



- Citește textul de pe pagina anterioară. Care este tema acestuia? Alege dintre următoarele variante sau propune tu alta, justificându-ți alegerea:
 - cartea;
 - copilăria;
 - școala;
 - vacanța.
- Cui îi aparține vocea care vorbește în textul dat? Unui adult sau unui copil?
- Cui i se adresează această voce?
- Modul de adresare a celui care comunică în text este:
 - familiar;
 - glumeț;
 - indiferent;
 - sobru.
- Primul paragraf al textului amintește de jocul „Unde ești, Chimiță?”. Citește cu atenție prezentarea acestuia.

Copiii sunt așezați în cerc, cu fața spre centru, ținându-se de mâini. În mijlocul cercului se află doi copii, legați la ochi. Unul este Chimiță și are în mână un clopoțel, celălalt este copilul curios. La semnalul de începere a jocului, copilul curios întreabă „Unde ești, Chimiță?”, iar celălalt răspunde „Aici!”, sunând din clopoțel. Copilul curios se îndreaptă spre locul de unde a auzit clopoțelul, încercând să-l prindă pe Chimiță, care trebuie să se deplaseze în cerc. În cazul în care Chimiță este prins într-un minut, cei doi copii trec pe marginea cercului și se aleg alții doi, care continuă jocul. Dacă nu se reușește prinderea lui Chimiță pe durata unui minut, jocul continuă până când acesta este prins.



- Selectează litera corespunzătoare răspunsului corect și motivează alegerea făcută.
Prezentarea jocului „Unde ești, Chimiță?” este un text:
 - descriptiv literar;
 - descriptiv nonliterar;
 - explicativ;
 - narativ literar;
 - narativ nonliterar;
 - multimodal.
- Explică oral felul în care interpretezi secvența: „Toate astea le-ați învățat ca pe «Unde ești Chimiță?»”.
- Explică semnificația următoarei afirmații din text: „Ora este pentru învățat, iar recreația pentru uitat.”.
- În penultimul paragraf există două comparații. Identifică-le și explică semnificația acestora.
- Cui i se adresează cărțile cu multe poze? Dar cele cu poze mai puține? Precizează cine ar putea fi cel căruia i se adresează cărțile fără poze. Motivează-ți răspunsurile.
- Formulează ultima idee principală a textului.
- Transformă propoziția „Copii, aici o să aflați o mulțime de povești foarte frumoase despre munți, și terase și case.” în:
 - propoziție simplă;
 - propoziție negativă.
- Precizează dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false.
 - „În clasă stau copii atenți și se fac premianți ori repetenți.” este un enunț imperativ. **A F**
 - „Unde se duce ursul după ce nu găsește miere?” este un enunț interogativ. **A F**
- Construiește un enunț asertiv, un enunț interogativ, un enunț exclamativ și un enunț imperativ în care să folosești verbul *a asculta*.
- Notează câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al următoarelor cuvinte, evidențiate cu verde în text: *răsare, folositoare și recreația*.
- Caută, în text, trei perechi de cuvinte care sunt antonime.
- Notează, din text, șase cuvinte din câmpul lexical al *școlii*.
- Ordonează alfabetic următoarele cuvinte: *melc, mulțime, miere, munte, mare, minut*.

30. Câte pronume personale sunt în enunțul: „Trebuie să le deschizi și să le închizi tu singur pe toate.”? Identifică-le și precizează persoana și numărul lor.
31. Descrie sala ta de clasă, într-un text de 5 – 10 rânduri, folosind patru adjective la grade de comparație diferite. Transcrie apoi cele patru adjective, precizând pentru fiecare gradul de comparație la care le-ai utilizat.
32. **Cvintetul.** Alcătuieste o poezie de cinci versuri, după modelul celei de la pagina 120, în care să sintetizezi ceea ce știi despre una dintre părțile de vorbire învățate. Primul vers este alcătuit din cuvântul care denumește partea de vorbire. Al doilea vers este alcătuit din două cuvinte care sunt adjective și prezintă caracteristici ale părții de vorbire alese. Al treilea vers conține trei verbe care arată utilizarea părții de vorbire. Al patrulea vers conține patru cuvinte și reprezintă o foarte scurtă definiție a părții de vorbire alese. Al cincilea vers conține un singur cuvânt, un substantiv, care arată un rol al respectivei părți de vorbire.



33. **Cofetăria ideilor.** Organizați-vă în patru grupe. Pregătiți patru mese cu câte șase scaune, în așa fel ca fiecare grupă să poată sta la o masă. Fiecare grupă își alege o gazdă care va întâmpina musafirii. La mesele unu și doi se va discuta pornind de la întrebarea *De ce mergem la școală?*, iar la mesele trei și patru, de la întrebarea *De ce nu rămânem la școală?*. După cinci minute, membrii grupelor se mută la altă masă (cei de la masa unu la masa doi, cei de la masa doi la masa trei, de la masa trei la masa patru, iar de la masa patru la masa unu), rămânând la locul ei doar gazda. La noua masă sunt împărtășite concluziile la care s-a ajuns și se continuă discuția. După finalizarea rundelor (fiecare grupă trebuie să treacă pe la fiecare masă) se prezintă, pe scurt, ideile.



34. Construiește câte un enunț prin care să illustrezi fiecare dintre actele de limbaj notate mai jos.

a afirma

a întreba

a solicita

a recomanda

a promite

a felicita

a declara

35. Redactează o compunere de 10 – 15 rânduri despre vacanța de vară. Tu decizi dacă va fi un text narativ sau unul explicativ. Este important să respecti etapele scrierii și normele de ortografie și de punctuație, iar compunerea ta să aibă introducere, cuprins și încheiere.

Autoevaluare

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Am reușit să rezolv ... exerciții dintre cele 35.
- Cele mai ușoare exerciții mi s-au părut
- Am avut dificultăți în rezolvarea exercițiilor



Recomandări de lectură pentru vacanță

Te așteaptă o vacanță lungă, în care ai ocazia să descoperi că lectura poate fi distractivă și relaxantă. Așa că îți sugerăm câteva cărți care credem că îți vor plăcea. Alege cel puțin două din literatura română și două din literatura străină.

Literatură română

- I.L. Caragiale – *Schițe*
- Mihai Eminescu – *Crăiasa din povești* (versuri)
- Alex Moldovan – *Olguța și un bunic de milioane*
- Gellu Naum – *Cărțile cu Apolodor* (versuri)
- Ioana Nicolaie – *Ferbonia*
- Ana Rotea – *Dosarul Popcorn*
- Ioan Slavici – *Zâna Zorilor*
- Marin Sorescu – *Unde fugim de-acasă?*
- Matei Vișniec – *Omul de zăpadă care voia să întâlnească soarele* (teatru)
- *Cui i-e frică de computer?* (seniorii și juniorii) – antologii de literatură pentru copii

Literatură străină

- Kimberly Brubaker Bradley – *Războiul care mi-a schimbat viața*
- Vera Brosgol – *Fantoma Aniei* (roman grafic)
- T.S. Eliott – *Cartea lui Moș Oposum despre Pisicile Poznașe* (versuri)
- Tove Jansson – *Cometă în Mominlandia, Pălăria vrăjitorului* sau banda desenată *Aventuri în Momilandia* (la alegere)
- A.S. Pușkin – *Peștișorul de aur și alte basme rusești* (versuri în traducerea lui Adrian Maniu)
- Andreas Steinhöfel – *Rico și Oskar. Umbrele misterioase*
- Lucy și Stephen Hawking – *George și cheia secretă a universului*
- Louis Sachar – *Tabăra*
- Elif Shafak – *Fetița căreia nu-i plăcea numele său*
- Oscar Wilde – *Prințul fericit și alte povești*

Cultură generală

- Neagu Djuvara – *Istoria poporului român*
- Gemma Elwin Harris (antologator) – *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți*



Aducem mulțumiri tuturor celor care, prin participarea lor, au contribuit la realizarea acestui manual (versiunea tipărită și cea digitală), și anume:

- Ioana Pârvulescu și Florin Bican, pentru că au scris texte inedite pentru acest manual;
- Simona Popescu, Florin Bican și Horia Corcheș, pentru participarea la filmările care apar în versiunea digitală a manualului;
- Iris Zsigmond, elevă la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” Bistrița, pentru scrierea notițelor (p. 40);
- Victoria Maria Stroe, elevă la Avenor College, București, pentru autoportretul pictat (p. 138);
- Ștefan Dosanu, elev la Avenor College, București, pentru autoportretul pictat (p. 138);
- Laura-Teodora Dumitrescu, elevă la Școala Gimnazială Nr. 2 Cernavodă, pentru autoportretul în versuri (p. 138);
- Ania Ciolacu, fotograf, pentru imaginile din cadrul Festivalului de reconstituire istorică Apullum (pp. 173, 179);

*

- Editura Humanitas, pentru permisiunea de a reproduce fragmente din: Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor* (2012); Jean-Claude Carrière, *Cercul mincinoșilor. Povești filozofice din toată lumea* (2003); Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri* (2010); Neagu Djuvara, Radu Oltean, *De la Vlad Țepeș la Dracula Vampirul* (2002); Gemma Elwin Harris (antologator), *Întrebări mari de la cei mici... la care răspund niște oameni foarte importanți* (2013); Monica Pillat, *Casele vieților trecute*, din antologia *Casele vieților noastre* (2014);
- Editura Vox, pentru permisiunea de a reproduce fragmente din *Legendele Olimpului* de Alexandru Mitru;
- Colegiul Național „Elena Cuza” București, pentru găzduirea unei părți a filmărilor realizate cu copiii Andra, Iulia, Dragoș, Matei și Tudor, elevi la Colegiul Național „Elena Cuza” București; le mulțumim acestor elevi pentru contribuția lor la realizarea scenariilor și pentru participarea la filmările care apar în versiunea digitală a manualului;

*

- AmFostAcolo.ro, pentru textul folosit în versiunea digitală a manualului (p. 179);
- TimpOnline.ro, pentru fotografiile de la Serbările Bistriței Medievale.

limba și literatura română



clasa a V-a